

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΑ

Τελική Έκθεση Αξιολόγησης

Αξιολόγηση Επιπτώσεων των
Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης
(RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020

Πελάτης:
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική
Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων»

21 Δεκεμβρίου 2023

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Διαρθρωτικό
και Επενδυτικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Πληροφορίες

Η Τελική Αναφορά Αξιολόγησης είναι το τελικό αποτέλεσμα του έργου «Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020» που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία) και από εθνικούς πόρους (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων) μέσω της Πράξης: «ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΕΣΠΑ 2014-2020» η οποία έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια 2014-2020» με βάση την Απόφαση Ένταξης με αριθμό πρωτ. 37931/ΕΥΣΣΑ 780/30.03.2017 του Γενικού Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης και έχει λάβει κωδικό MIS 5007603 και υλοποιήθηκε σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης 23SYMV012577888/28.4.2023 από την Innovatia Systems.

Ομάδα Έργου

Γιάννης Τόλιας (Υπεύθυνος Έργου)

Μιχάλης Μεταξάς, Χρήστος Χίου, Απόστολος Αποστολίδης, Θεοδώρα Ιστορίου

Η χρήση του παρόντος εγγράφου επιτρέπεται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της Διεθνούς Δημόσιας Άδειας Creative Commons Αναφορά 4.0 (Creative Commons Attribution 4.0 International Public License) με αναφορά στην πηγή ως εξής:

Innovatia Systems. *Τελική Αναφορά Αξιολόγησης των Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020*, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων & ΕΣΠΑ, 2023.

Περιεχόμενα

Πληροφορίες	i
Περιεχόμενα	3
Κατάλογος Διαγραμμάτων και Πινάκων	6
Ορισμοί και Αρκτικόλεξα	8
Ευχαριστίες	9
Επιτελική Σύνοψη	10
Executive Summary	19
0	27
Εισαγωγή	27
1	44
Γενική Εικόνα	44
1.1. Σχεδιασμός και Έγκριση των Περιφερειακών RIS3 & Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης	44
1.2. Πόροι των ΠΕΠ για την υποστήριξη των RIS3	49
1.3. Ενεργοποίηση των Εργαλείων Πολιτικής προς υποστήριξη των Περιφερειακών RIS3	60
1.4. Παρακολούθηση των Περιφερειακών RIS3	67
1.5. Οι τάσεις στις επιδόσεις των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας	68
2	73
Απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα	73
2.1. Αποτελεσματικότητα	73
2.1.1 A1. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε επίπεδο δεικτών;	73
2.1.2 A2. Σε ποιο βαθμό ήταν αποτελεσματική η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στις Περιφέρειες;	76
2.1.3 A3. Σε ποιο βαθμό η χρονική διάσταση της υποστήριξης από τα ΠΕΠ προς τις ΠΣΕΕ υλοποιήθηκε όπως είχε σχεδιαστεί; Ποιοι ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν σε τυχόν αποκλίσεις;.....	81
2.1.4 A4. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τις αναμενόμενες εκροές; 86	
2.1.5 A5. Ποιοι ήταν οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα;.....	94
2.2. Αποδοτικότητα.....	98
2.2.1 B1. Σε ποιο βαθμό η ένταση της χρηματοδότησης ήταν επαρκής για να δημιουργήσει επιπτώσεις;.....	98
2.2.2 B2. Αξιοποιήθηκαν πιθανές συνέργειες ή οικονομίες κλίμακας με τομεακά ή ευρωπαϊκά προγράμματα;.....	103
2.3. Συνοχή.....	106
2.3.1 Γ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν μέσω των τομεακών προγραμμάτων, ιδίως του ΕΠΑνΕΚ;.....	106
2.3.2 Γ2. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν εκτός των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ);.....	114

2.4. Συνάφεια	115
2.4.1 Δ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες που αναφέρονται στις ΠΣΕΕ;	115
2.4.2 Δ2. Σε ποιο βαθμό οι επενδύσεις των ΠΕΠ μέσω των ΘΣ1,2,3 και 8 τροφοδότησαν δράσεις που υποστήριζαν τις ΠΣΕΕ;	118
2.5. Προστιθέμενη Αξία	120
2.5.1 Ε1. Σε ποιο βαθμό θα είχαν επιτευχθεί οι στόχοι των ΠΣΕΕ χωρίς την υποστήριξη των ΠΕΠ;	120
2.6. Επιπτώσεις	127
2.6.1 ΣΤ1. Σε ποιο βαθμό οδήγησαν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ στα αναμενόμενα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα που προβλέπει η ΘτΑ;	127
ΕΠ02: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα	128
ΕΠ04: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα	128
ΕΠ05: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ	129
ΕΠ06: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις	129
ΕΠ08: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών	130
ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων	131
ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων	132
ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα	133
2.6.2 ΣΤ2. Σε ποιο βαθμό αναμένεται να οδηγήσουν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ σε διατηρήσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα;	134
2.6.3 ΣΤ3. Σε ποιο βαθμό οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ ήταν συμβατές με τη χωρική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας;	135
3	142
Συμπεράσματα & Συστάσεις	142
3.1. Ευρήματα και συμπεράσματα	142
Γενική εικόνα	142
Αποτελεσματικότητα	144
Αποδοτικότητα	147
Συνοχή	147
Συνάφεια	148
Προστιθέμενη αξία	148
Επιπτώσεις	149
3.2. Συστάσεις	150
Η εφαρμογή των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης απαιτεί Θεωρίες της Αλλαγής προσαρμοσμένες στο περιβάλλον κάθε Περιφέρειας και επιλεκτικότητα στην επιλογή εργαλείων πολιτικής και ομάδων-στόχου	150
Ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ των τομεακών και των περιφερειακών Προγραμμάτων πρέπει να βελτιωθεί και να αξιοποιηθούν συνέργειες για οικονομίες κλίμακας	151
Το μίγμα πολιτικής πρέπει ν' ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες διαφορετικών εδαφικών τύπων ώστε να βελτιωθεί η χωρική συνοχή	152
Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης πρέπει να παρακολουθούνται με μεγαλύτερη ανάλυση και να είναι αξιολογήσιμες	153
Συστάσεις για επιμέρους Εργαλεία Πολιτικής	155
4	158
Παράρτημα	158
4.1. Αναφορές	158
4.2. Δεδομένα και πηγές δεδομένων	160
4.3. Ex Ante Τυπολογία Εργαλείων Πολιτικής	164
4.3.1 ΕΠ1: Ενίσχυση υποδομών για εκπαίδευση	164
4.3.2 ΕΠ2: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα	165

4.3.3	ΕΠ3 Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας	167
4.3.4	ΕΠ4: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα	169
4.3.5	ΕΠ5: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ	172
4.3.6	ΕΠ6: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις	175
4.3.7	ΕΠ7: Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας	177
4.3.8	ΕΠ8: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών	180
4.3.9	ΕΠ9: Ενίσχυση ικανοτήτων για καινοτομία στις επιχειρήσεις	182
4.3.10	ΕΠ10: Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων	182
4.3.11	ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων	185
4.3.12	ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση μικρομεσαίων επιχειρήσεων	188
4.3.13	ΕΠ13: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινων πόρων για την έξυπνη εξειδίκευση	190
4.3.14	ΕΠ14: Επιταχυντής επιχειρηματικών ιδεών	192
4.3.15	ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα	194
4.3.16	ΕΠ16: Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας	196
4.4.	Εργαλεία έρευνας	198
4.4.1	Σχέδιο συνεντεύξεων με Διαχειριστικές Αρχές	198
4.4.2	Ερωτηματολόγιο έρευνας πεδίου για τα Εργαλεία Πολιτικής	200
	Κοινές ερωτήσεις	201
	Ειδικές Ερωτήσεις Ανά Εργαλείο Πολιτικής	206

Κατάλογος Διαγραμμάτων και Πινάκων

Πίνακας 1 Κατάλογος αξιολογικών ερωτήσεων.....	28
Πίνακας 2 Οριστικός Κατάλογος Εργαλείων Πολιτικής.....	35
Πίνακας 3 Δεδομένα ενεργοποίησης Εργαλείων Πολιτικής.....	61
Πίνακας 4 Θεματική διάσταση των ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής.....	62
Πίνακας 5 Γεωγραφική διάσταση των ενεργοποιημένων Εργαλείων Πολιτικής.....	62
Πίνακας 6 Είδος ωφελούμενου φορέα για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων.....	65
Πίνακας 7 Μέγεθος ωφελούμενων επιχειρήσεων για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων.....	65
Πίνακας 8 Κατάταξη ωφελούμενων κατά πρωτοβάθμιο ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων.....	66
Πίνακας 9 Κατάταξη ωφελούμενων κατά ένταση E&A του τριτοβάθμιου ΣΤΑΚΟΔ για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων.....	67
Πίνακας 10 Α1.1.1-Ποσοστό επίτευξης τιμών στόχου για το 2023 ανά ειδικό στόχο του ΠΕΠ ανά επενδυτική προτεραιότητα.....	75
Πίνακας 11 Συγκριτική απεικόνιση δεικτών Α2.3.1 και Α2.3.2.....	81
Πίνακας 12 Μέση διάρκεια ανά στάδιο του κύκλου ζωής των περιφερειακών RIS3.....	83
Πίνακας 13 Στατιστικά διάρκειας έργων ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	85
Πίνακας 14 Παράγοντες που προκάλεσαν χρονικές αποκλίσεις.....	85
Πίνακας 15 Βαθμός επίτευξης δεικτών εκροών (Δείκτης Α4.1.1) ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	88
Πίνακας 16 Αριθμός έργων σε εξέλιξη και βαθμός ολοκλήρωσης έργων ανά Πρόγραμμα.....	92
Πίνακας 17 Αριθμός έργων σε εξέλιξη και βαθμός ολοκλήρωσης έργων ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	93
Πίνακας 18 Δείκτης Α4.1.3 Αριθμός μοναδικών ωφελούμενων (ΑΦΜ).....	93
Πίνακας 19 Παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα.....	94
Πίνακας 20 Συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη έργων που χαρακτηρίστηκαν με Εργαλείο Πολιτικής προς το σύνολο της συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης όλων των έργων στους ΘΣ1, 2, 3 και 8.....	98
Πίνακας 21 Εκτίμηση ύψους δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε άσκοπα ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	99
Πίνακας 22 Κόστος ανά μονάδα εκροής (σε χιλ. Ευρώ) ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	100
Πίνακας 23 Ευρωπαϊκά Προγράμματα που υποστήριζαν δράσεις ΕΤΑΚ.....	103
Πίνακας 24 Κατάλογος προσκλήσεων ΕΠΑνΕΚ ανά Εργαλείο Πολιτικής.....	107
Πίνακας 25 Συγκριτικές επιδόσεις στους Δείκτες Δ2.1.1 & Δ2.1.2.....	119
Πίνακας 26 Κατάλογος δράσεων υποστήριξης των RIS3 που χαρακτηρίστηκαν ως μοναδικές ή νεωτερικές ανά Περιφέρεια.....	121
Πίνακας 27 Συγκριτική απεικόνιση δεικτών Ε1.1.1-2.....	123
Πίνακας 28 Αξιολόγηση προστιθέμενης αξίας ανά Εργαλείο Πολιτικής και Πρόγραμμα.....	125
Διάγραμμα 1 Χρόνος που απαιτήθηκε μέχρι την έγκριση των 13 Περιφερειακών RIS3 της περιόδου 2014-2020.....	49
Διάγραμμα 2 Κατανομή προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 ανά Περιφέρεια στην πρώτη έκδοση κάθε ΠΕΠ.....	52
Διάγραμμα 3 Κατανομή προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 ανά Περιφέρεια στην ισχύουσα, την 15.7.2023, έκδοση κάθε ΠΕΠ.....	53
Διάγραμμα 4 Αριθμός ενταγμένων έργων ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).....	54
Διάγραμμα 5 Δημόσια Δαπάνη συμβασιοποιημένων έργων ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).....	55
Διάγραμμα 6 Πληρωμές Δημόσιας Δαπάνης ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).....	55

Διάγραμμα 7 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ1 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.	57
Διάγραμμα 8 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ2 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.	58
Διάγραμμα 9 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ3 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.	59
Διάγραμμα 10 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ8 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.	60
Διάγραμμα 11 Προβλέψεις ενεργοποίησης των εργαλείων πολιτικής στην 1 ^η έκδοση κάθε ΠΕΠ σε σχέση με την πραγματική ενεργοποίηση.	63
Διάγραμμα 12 Ένταση χρηματοδότησης ανά εργαλείο πολιτικής και Περιφέρεια.	63
Διάγραμμα 13 Ιστόγραμμα ετών έναρξης-λήξης για όλα τα έργα που συσχετίστηκαν με Εργαλεία Πολιτικής: (α) πλήθος έργων. (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ και ίδια επεξεργασία.	64
Διάγραμμα 14 Οι επιδόσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών στην καινοτομία το 2021.	69
Διάγραμμα 15 Εξέλιξη επιδόσεων ελληνικών περιφερειών στο Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (2016-2022).	70
Διάγραμμα 16 Συνολικός βαθμός αλλαγής στους έξι επιλεγμένους πυλώνες του RCI μεταξύ 2016 και 2022.	71
Διάγραμμα 17 Εξέλιξη επιδόσεων ελληνικών περιφερειών στο Summary Innovation Index του Regional Innovation Scoreboard (2016-2023).	72
Διάγραμμα 18 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.1.1.	78
Διάγραμμα 19 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.1.2.	78
Διάγραμμα 20 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.2.3.	79
Διάγραμμα 21 Συσχέτιση μ.ό. διάρκειας κάθε φάσης του κύκλου ζωής των RIS3 με πραγματικά δεδομένα υλοποίησης με όρους Δημόσιας Δαπάνης (βλ. Διάγραμμα 13(β)).	84
Διάγραμμα 22 Εκτίμηση συχνότητας εμφάνισης επιβαρυντικών παραγόντων στο σύνολο του πληθυσμού (συντελεστής εμπιστοσύνης 95%)	96
Διάγραμμα 23 Εκτίμηση βαθμού επίπτωσης των επιβαρυντικών παραγόντων (συντελεστής εμπιστοσύνης 95%)	97
Διάγραμμα 24 Χρονικές επικαλύψεις (σε ημέρες) ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής μεταξύ ΠΕΠ και ΕΠΑνΕΚ.	113
Διάγραμμα 25 Αξιολόγηση του βαθμού κάλυψης των αναγκών της ΠΣΕΕ από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποίησε κάθε Πρόγραμμα.	115
Διάγραμμα 26 Ιστόγραμμα αύξησης του βαθμού ψηφιακής ωριμότητας στο σύνολο του δείγματος για το ΕΠ12.	133
Διάγραμμα 27 Κατανομή της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης για το σύνολο των Εργαλείων Πολιτικής ανά Περιφερειακή Ενότητα.	136
Διάγραμμα 28 Σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.1.α)	137
Διάγραμμα 29 Σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση του πληθυσμού σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.2.α)	138
Διάγραμμα 30 Συγκριτική απεικόνιση των δεικτών ΣΤ3.1.1.α και ΣΤ3.1.2.α.	139
Διάγραμμα 31 Συγκριτική απεικόνιση των δεικτών ΣΤ3.1.1.β και ΣΤ3.1.2.β για τις 13 περιφέρειες.	140
Διάγραμμα 32 Σελίδα υποδοχής στην online έρευνα πεδίου.	201

Ορισμοί και Αρκτικόλεξα

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΕΛΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΠ	Εργαλείο Πολιτικής
ΕΠΑνΕΚ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία 2014-2020»
ΕΚ	Ερευνητικό Κέντρο
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΣΕΕ	Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΦΔ	Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης
ΕΥΔ	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
ΘΣ	Θεματικός Στόχος
ΘτΑ	Θεωρία της Αλλαγής
ΜΜΕ	Μικρομεσαία Επιχείρηση
ΠΑΑ	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΣΕΕ	Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
DG JRC	Γενική Διεύθυνση Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
DG Regio	Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής και Αστικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
H2020	Πρόγραμμα Ορίζων 2020
RIS3	Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation (Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση)

Ευχαριστίες

Η Ομάδα Έργου εκφράζει την ευγνωμοσύνη της στα μέλη Επιτροπή Παρακολούθησης του έργου κκ. Πέτρο Σταύρου, Ιουλία Κονδύλη και Μίτσα Έγκε για την καθοδήγηση, την προσεκτική ανάγνωση των ενδιάμεσων παραδοτέων, και τις ιδιαίτερα εποικοδομητικές παρατηρήσεις τους που βελτίωσαν τη σαφήνεια και την πληρότητα των ενδιάμεσων παραδοτέων και της τελικής έκθεσης αξιολόγησης.

Ευχαριστεί επίσης τους κκ. Δήμητρα Χαλικιά, Λένα Τσίρκα, Μιχάλη Γκούμα, Πόπη Μητσιούλα, Μιράντα Θεοδοροπούλου, Ελευθερία Ευθυμίου στελέχη της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Επενδύσεων & ΕΣΠΑ για την καθοδήγηση σε επιμέρους πτυχές της αξιολόγησης και την παροχή δεδομένων.

Η αξιολόγηση δεν θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί χωρίς τη συνεισφορά, σε χρόνο και δεδομένα, των παρακάτω στελεχών Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης των Περιφερειακών Προγραμμάτων ή/και στελεχών που εμπλέκονται στην παρακολούθηση των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης ή/και των ΕΦΔ: Δημήτριος Δρόσης, Πέτρος Ποδάρας (Αττική), Θεολόγος Αθανασέλλης και Ξένια Βαλσαμίδη (Βόρειο Αιγαίο), Αντώνης Βουτσίνος, Αγγελική Παλαιολόγου και Δημήτρης Χατζηχρήστος (Νότιο Αιγαίο), Μαρία Κασωτάκη, Χρυσοβαλάντης Ξυδιανός και Μύρων Τσατσάκης (Κρήτη), Γιάννης Κεσανλής, Κωνσταντίνα Αθανασίου και Χρήστος Πάρτσιας (Ανατολική Μακεδονία, Θράκη), Στέλλα Αικατερινιάδου, Γιώργος Κωστάρας, Δημήτρης Κοντογιαννόπουλος και Θανάσης Κακούδης (Κεντρική Μακεδονία), Ηλίας Μουρατίδης, Βασίλης Γκούτζιος, Δημήτρης Ρήγας, Βασίλης Μαχαιράς, Αφροδίτη Ζούρλα (Δυτική Μακεδονία), Νίκος Μπαλτογιάννης (Ηπειρος), Πολυτίμη Γραββάνη και Αριστείδης Βούλγαρης (Θεσσαλία), Κωνσταντίνος Ασπιώτης, Αθανάσιος Σπίγγος, Αγγελική Ρούσου (Ιόνια Νησιά), Νίκος Θωμόπουλος, Αριστείδης Μαμασιούλας και Σοφία Καρβέλη (Δυτική Ελλάδα), Γιάννης Κούτσικος, Δημοσθένης Χορταργιάς και Γιώργος Ταγκούλης (Στερεά Ελλάδα), και Αντώνης Ψαράκης, Κυριακή Τουρλούκη (Πελοπόννησος).

Τέλος, η Ομάδα Έργου εκφράζει τις ευχαριστίες της στους 418 δικαιούχους που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου.

Η Ομάδα Έργου είναι υπεύθυνη για κάθε λάθος ή παράλειψη στα κείμενα που συνθέτουν την Τελική Έκθεση Αξιολόγησης.

Επιτελική Σύνοψη

Σκοπός και αντικείμενο της αξιολόγησης

Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων» του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων ανέθεσε τον Απρίλιο του 2023 στην Innovatia Systems την αξιολόγηση των επιπτώσεων των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) 2014-2020. Αντικείμενο της αξιολόγησης ήταν ο προσδιορισμός της συνδρομής των δεκατριών Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) στις αντίστοιχες Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) και ο προσδιορισμός των επιπτώσεων των RIS3 που οφείλονται στη συνδρομή των ΠΕΠ. Τόσο η συνδρομή των ΠΕΠ όσο και οι επιπτώσεις περιορίζονται σε δράσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο των Θεματικών Στόχων 1 (επενδυτικές προτεραιότητες 1α, 1β), 2 (επενδυτικές προτεραιότητες 2α, 2β), 3 (επενδυτικές προτεραιότητες 3α, 3β, 3γ, 3δ) και 8 (επενδυτικές προτεραιότητες 8i, 8iii, και 8ν).

Το σχέδιο αξιολόγησης που υιοθετήθηκε περιλαμβάνει έξι αξιολογικά θέματα (αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, συνοχή, συνάφεια, προστιθέμενη αξία και επιπτώσεις), τα οποία εξειδικεύτηκαν σε 15 αξιολογικά ερωτήματα, 25 κριτήρια και πάνω από 50 δείκτες.

Για την απάντηση των αξιολογικών ερωτημάτων αξιοποιήθηκε ένα σημαντικό εύρος δεδομένων που περιλάμβανε βασικά κείμενα (όλες οι εκδόσεις των ΠΕΠ και οι ετήσιες αναφορές τους, περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, κείμενα ενδιάμεσων αξιολογήσεων των ΠΕΠ, κείμενα Προσκλήσεων, κ.ά.), επιχειρησιακά δεδομένα των δράσεων από το ΟΠΣ/ΕΣΠΑ, το ΠΣΚΕ και τις Ενδιάμεσες Υπηρεσίες Διαχείρισης των Προγραμμάτων, δομημένες συνεντεύξεις με τις δεκατρείς Ενδιάμεσες Υπηρεσίες Διαχείρισης ή/και τους Φορείς Διαχείρισης και Παρακολούθησης των RIS3, ηλεκτρονική έρευνα πεδίου που απευθύνθηκε στους δικαιούχους των δράσεων, σεμινάριο επικύρωσης των αποτελεσμάτων και επίσημα στατιστικά δεδομένα από τη Eurostat, την ΕΛ.ΣΤΑΤ., και το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

Μεθοδολογία

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε πηγάζει από τη συμβατική απαίτηση να οικοδομηθεί μια αξιολόγηση επιπτώσεων με βάση τη θεωρία (theory-based impact evaluation) στο ειδικό πλαίσιο των δράσεων έξυπνης εξειδίκευσης που χρηματοδοτήθηκαν από τα ΠΕΠ της περιόδου 2014-2020. Αυτό συνεπάγεται ότι η ανάλυσή μας, πέρα από την αξιολόγηση του τι συνέβη, δίνει απαντήσεις σχετικά με το γιατί συνέβη κάτι και, στο βαθμό που είναι δυνατό, και τι έχει αλλάξει κατά συνέπεια των συμβάντων.

Η αξιολόγηση με βάση τη θεωρία ακολούθησε την προσέγγιση της Ανάλυσης Συνεισφοράς. Η ίδια προσέγγιση έχει εφαρμοστεί στην εκ των υστέρων αξιολόγηση των δράσεων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 για λογαριασμό της DG Regio και στις ex post αξιολογήσεις για τους θεματικούς στόχους 1 και 3 της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου, επίσης για λογαριασμό της DG Regio. Η Ανάλυση Συνεισφοράς, ως ειδική παραλλαγή της αξιολόγησης που βασίζεται στη θεωρία, εστιάζει στις αιτιώδεις σχέσεις και επεξηγηματικά συμπεράσματα μεταξύ παρατηρούμενων αλλαγών και συγκεκριμένων παρεμβάσεων. Ο κύριος λόγος

που υιοθετήθηκε η προσέγγιση της Ανάλυσης Συνεισφοράς για την αξιολόγηση είναι η ικανότητά της να διακρίνει σύνθετες αιτιακές αλυσίδες σε επιμέρους τμήματα, να συνδυάζει υποθέσεις και εξωτερικούς παράγοντες κατά τη διαμόρφωση της Θεωρίας της Αλλαγής και να τους ελέγχει χρησιμοποιώντας πολλές επιλογές διαθέσιμων εμπειρικών πηγών.

Η αξιολόγηση κάλυψε 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία, από την 1η Ιανουαρίου 2014 έως την 13η Ιουλίου 2023 (περίοδος αναφοράς) είχαν επενδύσει συνολικά €2,01δισ. δημόσιας δαπάνης σε 85 169 έργα στους Θεματικούς Στόχους 1, 2, 3 και 8 που αποτελούν αντικείμενο της αξιολόγησης.

Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε χρησιμοποιεί ως κύριο δομικό στοιχείο το Εργαλείο Πολιτικής (ΕΠ), το οποίο συνιστά ομάδα μέτρων που βασίζονται στην ίδια θεμελιώδη λογική παρέμβασης, δηλαδή αντιμετωπίζουν τις ίδιες αστοχίες ή ανάγκες και έχουν τα ίδια αναμενόμενα αποτελέσματα και στόχους. Ο κατάλογος των Εργαλείων Πολιτικής που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνει δεκατρία που προέρχονται από τις πανευρωπαϊκές ex post αξιολογήσεις για τους ΘΣ1 και ΘΣ3 της περιόδου 2014-2020 (άρα με ήδη διατυπωμένη και τεκμηριωμένη Θεωρία της Αλλαγής για το καθένα) και εμπλουτίστηκε με ακόμη τρία που αναπτύχθηκαν μετά από την ανάλυση των Προσκλήσεων που χαρακτηρίστηκαν ως συναφείς με τις RIS3.

Για να προκύψει μία ολοκληρωμένη εικόνα, η αξιολόγηση εστίασε σε τρία επίπεδα ανάλυσης:

- Το επίπεδο του Προγράμματος: η αξιολόγηση εξέτασε τη στρατηγική και το μίγμα πολιτικής που εφαρμόστηκε από κάθε ΠΕΠ για την υποστήριξη της οικείας περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης.
- Το επίπεδο του Εργαλείου Πολιτικής: η αξιολόγηση εξέτασε το βαθμό επιβεβαίωσης της Θεωρίας της Αλλαγής για κάθε ένα εργαλείο πολιτικής και προχώρησε σε εκτιμήσεις για το αν, με βάση τις εκτιμήσεις των δικαιούχων, κάθε εργαλείο πολιτικής μπορεί να οδηγήσει στις αναμενόμενες επιπτώσεις.
- Το επίπεδο των έργων και των δικαιούχων: Και στις δύο παραπάνω αναλύσεις, η αξιολόγηση εξέτασε το προφίλ και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των δικαιούχων που υλοποίησαν τα έργα που θεωρήθηκαν συναφή με τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης.

Η γενική εικόνα

Σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση Συνοχής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αν και η καινοτομία είναι σημαντικός παράγοντας για τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη, το χάσμα στις επιδόσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών σε θέματα καινοτομίας αυξήθηκε. Ενώ συγκεκριμένα Κράτη-Μέλη έκαναν σημαντική πρόοδο προς τη σύγκλιση, πολλές περιφέρειες, ακόμα και σε πιο ανεπτυγμένα Κράτη-Μέλη υστερούν. Το γεγονός αυτό δεν οφείλεται μόνο σε έλλειμα επενδύσεων σε E&A, αλλά και σε δομικές αδυναμίες στα περιφερειακά οικοσυστήματα καινοτομίας, πράγμα που επιβεβαιώθηκε και από την ανάλυσή μας με δεδομένα του Regional Competitiveness Index.

Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης που υιοθετήθηκαν στην πολιτική συνοχής για πρώτη φορά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 μπορούν να συνεισφέρουν στη γεφύρωση του χάσματος, αλλά θα χρειαστεί να εστιάσουν περισσότερο στο περιφερειακό δυναμικό για καινοτομία και στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των περιφερειακών δυνατών σημείων.

Με βάση την ανάλυση των κειμένων των 13 ΠΕΠ, ο προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης που είχε διατεθεί για τους Θεματικούς Στόχους ενδιαφέροντος της αξιολόγησης, δηλαδή τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, ανερχόταν το 2014 σε συνολικά €903,8εκατ., εκ των οποίων τα €146,94εκατ. (16,26%) για το ΘΣ1, τα €115,5εκατ. (12,78%) για το ΘΣ2, τα €564,3εκατ. (62,4%) για το ΘΣ3 και €77,07εκατ. (8,5%) για το ΘΣ8.

Την περίοδο, 2019-2020, κατ' εφαρμογή της εθνικής πολιτικής, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν, μειώθηκε ο προϋπολογισμός τους, και μεταφέρθηκε στο ΕΠΑνΕΚ για τη χρηματοδότηση δράσεων στήριξης της επιχειρηματικότητας (σύσταση Ταμείου Εγγυοδοσίας, επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων ΜΜΕ, υποστήριξη κεφαλαίου κίνησης στις ΜΜΕ με τη μορφή επιχορηγήσεων κλπ.). Στη συνέχεια, το 2021, εν μέσω της πανδημίας COVID-19, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν για ακόμα μία φορά με ανακατανομή των πόρων τους ώστε να στηριχθούν οι επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19, να στηριχθούν οι δομές υγείας των Περιφερειών για την αντιμετώπιση της πανδημίας και για να εξασφαλιστεί η ομαλή πορεία ολοκλήρωσης τους. Ως συνέπεια επήλθε μείωση κατά 39,3% των πόρων του ΘΣ1, κατά 12,8% του ΘΣ2 και κατά 32,7% του ΘΣ8. Αντίθετα υπερδιπλασιάστηκαν οι διαθέσιμοι πόροι για τον ΘΣ3 (αύξηση κατά 111,7%) με το μεγαλύτερο τμήμα να κατευθύνεται σε δράσεις ανακούφισης επιχειρήσεων από τις δυσμενείς επιδράσεις της πανδημίας (ενίσχυση ρευστότητας με μη επιστρεπτές ενισχύσεις κεφαλαίου κίνησης). Η τελευταία αλλαγή είχε ως αποτέλεσμα ότι από το 2020 και μετά, τα 13 ΠΕΠ είχαν περιορισμένους βαθμούς ελευθερίας για να υποστηρίξουν περαιτέρω τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης.

Σε ό,τι αφορά στην χρονική διάσταση ενεργοποίησης των δράσεων των ΠΕΠ, τα δεδομένα δείχνουν ότι αυτές ξεκίνησαν ουσιαστικά το 2018 και συνεχίστηκαν, με σχεδόν ομοιόμορφη κατανομή μέχρι το 2022. Με όρους δημόσιας δαπάνης, το μεγαλύτερο ποσοστό των έργων αναμένεται να λήξει στο τέλος του 2023. Παρόμοιο προφίλ ενεργοποίησης ακολουθούν και οι προσκλήσεις που χαρτογραφήθηκαν στα Εργαλεία Πολιτικής που εξετάζει η αξιολόγηση.

Από τα συνολικά €2,01δισ. δημόσιας δαπάνης που επενδύθηκαν σε 85 169 έργα στους Θεματικούς Στόχους 1, 2, 3 και 8 από τα 13 ΠΕΠ βρήκαμε ότι τα €212,26εκατ (10,56%) επενδύθηκαν σε 14 (από τα 16) Εργαλεία Πολιτικής που εξέτασε η αξιολόγηση, μέσω 3493 έργων. Σ' αυτά, ο ΘΣ1 είχε μερίδιο 55,6% ή €108,84εκατ., ο ΘΣ2 18%, ο ΘΣ3 16,3% και ο ΘΣ8 10%.

Τα 14 τελικά ενεργοποιημένα ΕΠ μέσω των ΘΣ1, 2, 3 και 8 (από τα συνολικά 16) δεν απορρόφησαν όπως είναι φυσικό με ομοιόμορφο τρόπο τους διαθέσιμους πόρους. Με όρους δημόσιας δαπάνης, τα 5 σημαντικότερα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τις 13 περιφέρειες ήταν με φθίνουσα σειρά το ΕΠ05– Συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ (18,4%), το ΕΠ02– Ενίσχυση υποδομών για έρευνα (17,4% της συνολικής δημόσιας δαπάνης), το ΕΠ08 - Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση

καινοτομιών (15,0%), το ΕΠΙ2 – Ψηφιακή Αναβάθμιση Επιχειρήσεων (14,8%) και το ΕΠΟ6-Έργα ΕΤΑΚ στις Επιχειρήσεις (10,2%). Τα παραπάνω 5 ΕΠ αντιπροσωπεύουν το 75% της συνολικής συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης. Αντίθετα, μέσω των Θ.Σ. που εξετάσαμε, δεν ενεργοποιήθηκαν δράσεις ίδρυσης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων (ΕΠΙ0), δράσεις υποδομών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΕΠΟ1), και δράσεις υποστήριξης επιχειρήσεων για ανάπτυξη ικανοτήτων για καινοτομία (ΕΠΟ9).

Οι δικαιούχοι προέρχονται σε συντριπτικό ποσοστό από την επιχειρηματική κοινότητα (απορρόφηση του 85% της δημόσιας δαπάνης συμβασιοποιημένων πράξεων) με 3.235 διακριτά ΑΦΜ να συμμετέχουν. Εξ αυτών, στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιστοιχεί το 74,5% της δημόσιας δαπάνης του επιχειρηματικού τομέα. Το γεγονός αυτό, αν και έχει βάση από την προοπτική της μεγιστοποίησης της αποδοτικότητας των παρεμβάσεων (υποθέτοντας ότι οι μικρές επιχειρήσεις έχουν χαμηλότερες οικονομικές δυνατότητες σε σχέση με τις μεγαλύτερες για να προβούν σε επενδύσεις εκσυγχρονισμού και μετασχηματισμού τους, ενώ ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν περισσότερους φραγμούς για την ανάπτυξή τους), έχει και προφανείς επιπτώσεις στο εύρος των, κατά περίπτωση, άμεσων και ενδιάμεσων αποτελεσμάτων που μπορούν να μετρηθούν.

Οι κλάδοι δραστηριοποίησης στους οποίους κατευθύνεται το 80% της δημόσιας δαπάνης είναι αυτοί της μεταποίησης, του εμπορίου-καταλυμάτων-εστίασης, και των επαγγελματικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων. Συνδυάζοντας την ανάλυση με τριτοβάθμιους ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης με τα δεδομένα έντασης Ε&Α για το ίδιο επίπεδο ανάλυσης του ΟΟΣΑ προκύπτει ότι το 69% της δημόσιας δαπάνης κατανεμήθηκε σε κλάδους χαμηλής, και μέσης-χαμηλής έντασης Ε&Α, έναντι 27,7% της δημόσιας δαπάνης που κατανεμήθηκε σε κλάδους μέσης-υψηλής και υψηλής έντασης Ε&Α. Σ' αυτούς προσμετρώνται και οι Οργανισμοί Έρευνας και Διάδοσης Γνώσης.

Τα κύρια ευρήματα για κάθε θέμα της αξιολόγησης συνοψίζονται ως εξής:

Αποτελεσματικότητα

Στο επίπεδο των δεικτών αποτελεσμάτων, το σύστημα στοχοθεσίας που επιβλήθηκε από τον Κανονισμό Κοινών Διατάξεων ΕΕ/1303/2013, αποδείχθηκε προβληματικό αφού οδήγησε στην υιοθέτηση ειδικών, ανά Πρόγραμμα, δεικτών αποτελεσμάτων για τις δράσεις που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ, οι οποίοι ήταν δύσκολο να συλλάβουν τα άμεσα αποτελέσματα κάθε Προγράμματος. Τα 13 ΠΕΠ φαίνεται, συνολικά, να υπερκαλύπτουν τις τιμές-στόχους που επέλεξαν για τους ειδικούς στόχους που έθεσαν για το ΘΣ1, και υστερούν ως προς τις τιμές-στόχους που έθεσαν για τους ειδικούς στόχους των ΘΣ2, 3 και 8. Οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης και οι Αξιολογητές συμφωνούν ότι τα Προγράμματα είχαν πολύ μικρή συμβολή στην επίτευξη των τιμών-στόχου για το σύνολο των ειδικών στόχων που εξετάζονται στο πλαίσιο της παρούσας.

Επτά Προγράμματα βρισκόταν στο τέλος του 2022 με μετρήσεις στους δείκτες αποτελεσμάτων μεγαλύτερες ή ίσες του 90% των τιμών-στόχου για το 2023 για πάνω από τους μισούς δείκτες.

Σε τέσσερις Περιφέρειες η ΔΕΑ εφαρμόστηκε πριν από την έγκριση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, και συνεπώς τροφοδότησε, πλήρως ή εν μέρει, το Σχέδιο Δράσης. Στις υπόλοιπες Περιφέρειες, η ΔΕΑ εφαρμόστηκε μεταγενέστερα της επίσημης

υιοθέτησης των RIS3 και συνέβαλε στη διαμόρφωση προσκλήσεων των ΠΕΠ, κυρίως για δράσεις των ΘΣ1 και ΘΣ2 και σε χαμηλότερο βαθμό, των ΘΣ3 και 8.

Η εφαρμογή των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες της εμπροσθοβαρούς και της χρονικά ευέλικτης υποστήριξης προς τους δικαιούχους. Το διάστημα από την έγκριση των Περιφερειακών RIS3 μέχρι την έκδοση των πρώτων προσκλήσεων ήταν, κατά μέσο όρο, της τάξης των 3,5 ετών. Η καθυστέρηση οφείλεται σε μία σειρά από παράγοντες που ήταν εκτός ελέγχου των Περιφερειών και των ΕΥΔ των ΠΕΠ. Ο αριθμός των προσκλήσεων ανά Εργαλείο Πολιτικής κυμαίνεται από 1 έως 3 (μ.ό. = 1,6, διάμεσος = 1,33) πράγμα που σημαίνει χαμηλή ευελιξία για τους δικαιούχους.

Οι επιδόσεις για το βαθμό επίτευξης των εκροών-στόχου είναι συσχετισμένες με το βαθμό ολοκλήρωσης των ενταγμένων έργων. Η συνολική εικόνα στα μέσα του 2023 ήταν βαθμός ολοκλήρωσης έργων της τάξης του 78% και βαθμός ολοκλήρωσης του οικονομικού αντικειμένου της τάξης του 58%

Τόσο η ελκυστικότητα του μίγματος πολιτικής που τελικά ενεργοποιήθηκε, όσο και ο βαθμός κάλυψης των ομάδων-στόχου διαφέρουν σημαντικά ανά Πρόγραμμα. Η διακύμανση του αριθμού των μοναδικών δικαιούχων από τις δράσεις υποστήριξης των RIS3 είναι πολύ μεγάλη, πράγμα που υποδηλώνει σημαντικές διαφορές στο μίγμα πολιτικής και στους τρόπους εφαρμογής του στα δεκατρία Προγράμματα.

Η πανδημία COVID19 ήταν ο συχνότερα αναφερόμενος εξωγενής παράγοντας μείωσης της συνολικής αποτελεσματικότητας. Αντίστοιχα, Το έλλειμμα εμπειρίας στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων ΕΤΑΚ και ανταγωνιστικότητας στις Περιφέρειες, και η περιορισμένη υποστήριξη από τις εθνικές αρχές, ιδίως στα πρώτα έτη εφαρμογής των Προγραμμάτων, ήταν οι συχνότερα αναφερόμενοι ενδογενείς παράγοντες μείωσης της συνολικής αποτελεσματικότητας.

Αποδοτικότητα

Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός των ΠΕΠ για υποστήριξη δράσεων Έξυπνης Ανάπτυξης ήταν πολύ μικρός σε σχέση με τις υπόλοιπες εθνικές και διεθνείς πηγές που χρηματοδότησαν τις RIS3, και συνεπώς δεν ήταν σε θέση να δημιουργήσει σημαντικές επιπτώσεις.

Η εφαρμογή δράσεων υποστήριξης των RIS3 μέσω των ΠΕΠ δεν επεκτάθηκε θεματικά σε ικανό βαθμό. Μόλις το 10,58% της συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης των δεκατριών ΠΕΠ για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 διατέθηκε σε τέτοιες δράσεις, και απ' αυτό, το μερίδιο του ΘΣ1 ήταν 51%. Οι διαφοροποιήσεις ανά Πρόγραμμα ήταν μεγάλες, και κυμάνθηκαν από το 3,16% έως το 26,03%, με 6 μόνο Προγράμματα να έχουν διψήφιο ποσοστό.

Επιπρόσθετα, πάνω από το 15,75% της δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε μέσω των εργαλείων πολιτικής ΕΠο8 (Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών), ΕΠΙ1 (Διεθνοποίηση Επιχειρήσεων), ΕΠΙ2 (Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων), και ΕΠΙ5 (Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα) θα μπορούσε να έχει αξιοποιηθεί καλύτερα, αν οι ομάδες-στόχοι ή/και οι υποστηριζόμενες δραστηριότητες είχαν προσδιοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια.

Οι δυνατότητες για ανάπτυξη συνεργειών με ευρωπαϊκά και τομεακά προγράμματα υλοποιήθηκαν σε πάρα πολύ μικρό βαθμό, παρόλο που είχαν προβλεφθεί στα κείμενα των ΠΕΠ.

Συνοχή Το μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε από το ΕΠΑνΕΚ κάλυψε σε πολύ μεγάλο βαθμό την τυπολογία των ΕΠ που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση, και οι πόροι που διέθεσε για το σκοπό αυτό ήταν μία τάξη μεγέθους μεγαλύτερη απ’ αυτούς που είχαν στη διάθεσή τους τα ΠΕΠ. Χρονικά, στη συντριπτική πλειοψηφία των εργαλείων πολιτικής, το ΕΠΑνΕΚ ενεργοποιήθηκε νωρίτερα σε σχέση με τα ΠΕΠ, αν και σε μερικές περιπτώσεις παρατηρήθηκαν χρονικές επικαλύψεις. Δεν έχουμε τα απαραίτητα δεδομένα για ν’ αποφανθούμε για το κατά πόσο οι απορριφθείσες από το ΕΠΑνΕΚ προτάσεις επαν-υποβλήθηκαν σε ομοειδείς προσκλήσεις των ΠΕΠ για χρηματοδότηση.

Η χρονικά πρωθύστερη έκδοση ανταγωνιστικών προσκλήσεων του ΕΠΑνΕΚ θα μπορούσε να έχει δημιουργήσει εσωτερικό ανταγωνισμό μεταξύ των προγραμμάτων υπό την έννοια ότι το ΕΠΑνΕΚ συγκέντρωσε το πρώτο κύμα των εν δυνάμει ωφελούμενων. Αυτό μπορεί εν μέρει να τεκμηριώσει την άποψη περί εσωτερικού ανταγωνισμού, ιδίως στις δράσεις του ΘΣΙ, που καταγράφηκε ως παράγοντας μείωσης της αποτελεσματικότητας των ΠΕΠ από τις εκτιμήσεις των στελεχών των ΕΥΔ.

Πέρα από τα ευρωπαϊκά προγράμματα (Ορίζων 2020, Competitiveness of Enterprises and SMEs (COSME), Connecting Europe Facility (CEF), Programme for the Environment and Climate Action (LIFE), Erasmus+ και Creative Europe), σε εθνικό επίπεδο λάβαμε υπόψη χρηματοδοτικά εργαλεία εκτός ΕΔΕΤ όπως το ΕΛΙΔΕΚ (για τα ΕΠ που σχετίζονται με υποδομές και ερευνητικά έργα εντός των ΑΕΙ και ερευνητικών φορέων) και ορισμένα καθεστώτα του Αναπτυξιακού Νόμου (κυρίως για ίδρυση επιχειρήσεων ή ενίσχυση επιχειρήσεων σε υιοθέτηση καινοτομίας). Και τα δύο μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως κύρια (Αναπτυξιακός Νόμος λόγω μεγαλύτερου επιλέξιμου προϋπολογισμού), ή ως συμπληρωματικά (ΕΛΙΔΕΚ ως εργαλείο προώθησης βασικής έρευνας) με το ΕΠΑνΕΚ και τα ΠΕΠ. Η έρευνα πεδίου στους δικαιούχους ανέδειξε ξεκάθαρα ότι οι πηγές χρηματοδότησης εκτός ΕΔΕΤ αφορούν ένα ιδιαίτερα περιορισμένο μερίδιο των ωφελούμενων από τις δράσεις υποστήριξης των RIS3 που δρομολογήθηκαν από τα ΠΕΠ.

Συνάφεια Συνολικά, ο βαθμός κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών των ΠΣΕΕ από τα Εργαλεία Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ ήταν μέτριος εάν ληφθούν υπόψη:

- το ύψος της δημόσιας δαπάνης της συνδρομής του ΠΕΠ που είχε προϋπολογίσει η κάθε ΠΣΕΕ σε σχέση μ’ αυτό που διατέθηκε (η ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής που είχαν αρχικά προβλεφθεί ως συνδρομή των ΠΕΠ στις ΠΣΕΕ έφτασε στο 44%)
- οι ειδικοί στόχοι κάθε ΠΕΠ για τους οποίους είχε προβλεφθεί ότι θα συνεισέφεραν στην κάθε ΠΣΕΕ
- τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από κάθε ΠΕΠ έναντι εκείνων που είχαν προβλεφθεί για κάθε ειδικό στόχο και

- το μερίδιο χρηματοδότησης κάθε εργαλείου πολιτικής που ενεργοποιήθηκε.

Σε πέντε Περιφέρειες ένα από τα ενεργοποιημένα εργαλεία πολιτικής απορρόφησε πάνω από το 70% της συνολικής δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε προς υποστήριξη της RIS3 γεγονός που υποδηλώνει de facto χαμηλό εύρος στο μίγμα πολιτικής. Επίσης, σε σχέση με την αρχικά προβλεπόμενη χρηματοδοτική συνδρομή των ΠΕΠ προς τις RIS3, η μέση επίδοση είναι της τάξης του 30% με μόνο μία Περιφέρεια να υπερβαίνει το 100%.

Τέλος, με επιφύλαξη της συνδρομής των ΠΕΠ στην επενδυτική προτεραιότητα 2γ, η συνδρομή των ΠΕΠ σε δράσεις υποστήριξης των αντίστοιχων περιφερειακών RIS3 με όρους συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης κυμάνθηκε στην περιοχή τιμών από 3,16% έως 35,97%. Σε επτά Περιφέρειες το ποσοστό ήταν μονοψήφιο.

Προστιθέμενη Αξία

Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική η καταγεγραμμένη προσπάθεια σε εννέα από τα δεκατρία ΠΕΠ για να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης που ήταν προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες και δεν καλυπτόταν επαρκώς από αντίστοιχες δράσεις τομεακών προγραμμάτων. Σε τέσσερις από τις εννέα περιπτώσεις, η προσπάθεια φαίνεται να ήταν ιδιαίτερα συστηματική και επίμονη, και αποτελεί ένδειξη τόσο της αυξανόμενης ωριμότητας των περιφερειακών μηχανισμών διακυβέρνησης των RIS3—αλλά κυρίως των ΕΥΔ, στο να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν τοποκεντρικές αναπτυξιακές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας των ΠΕΠ στην υποστήριξη των RIS3.

Υποστηρικτικό των παραπάνω ευρημάτων είναι η αντίληψη των δικαιούχων όπως καταγράφεται στην έρευνα πεδίου. Πάνω από το 60% των δικαιούχων προτίθενται να διεκδικήσουν έργα από αντίστοιχες παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν μέσω των ΠΕΠ της περιόδου 2021-2027. Επιπρόσθετα, η συντριπτική πλειοψηφία (>90%) των δικαιούχων που έτυχε χρηματοδότησης μέσω ΠΕΠ και τομεακών Προγραμμάτων ανέφερε ίδια ή καλύτερη συνολική εμπειρία από την υλοποίηση έργων των ΠΕΠ σε σχέση με την εμπειρία από την υλοποίηση έργων από τα τομεακά Προγράμματα.

Τέλος, η εκ των υστέρων ανάλυση της συνεισφοράς της υποστήριξης των ΠΕΠ (με όρους δημόσιας δαπάνης και αριθμού ωφελούμενων) σε εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν την ίδια χρονική περίοδο μέσω των ΠΕΠ και των τομεακών προγραμμάτων έδειξε ότι σε 10 από τα 13 ΠΕΠ, η επιλογή των Εργαλείων Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση με όρους πρόσθετων εισροών ή ωφελούμενων.

Επιπτώσεις

Καθώς δεν μπορούν να μετρηθούν οι επιπτώσεις από παρεμβάσεις που σε μεγάλο ποσοστό δεν έχουν καν ολοκληρωθεί, η αξιολόγηση εστιάστηκε στην επιβεβαίωση της Θεωρίας της Αλλαγής ανά Εργαλείο Πολιτικής ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για το αν και κατά πόσο ισχύουν οι αιτιακές αλυσίδες που συνδέουν τα άμεσα αποτελέσματα με τα αναμενόμενα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, και τα αναμενόμενα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα με τις αναμενόμενες επιπτώσεις.

Η επιβεβαίωση της Θεωρίας της Αλλαγής έγινε μέσω της έρευνας πεδίου. Οι δικαιούχοι κλήθηκαν, μεταξύ άλλων, να δηλώσουν αν ένας κατάλογος ειδικά διαμορφωμένων, ανά εργαλείο πολιτικής, προτάσεων έχει πραγματοποιηθεί, ή αναμένεται να

πραγματοποιηθεί στο μέλλον, ή δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ, ή δεν είναι εφαρμόσιμος για το έργο που υλοποίησαν. Όταν ο αριθμός των απαντήσεων «μη εφαρμόσιμο» είναι μεγαλύτερος του αθροίσματος όλων των υπόλοιπων επιλογών, η πρόταση απορρίπτεται. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις εξάγονται συμπεράσματα, ανά εργαλείο πολιτικής και ανά πρόταση, για το είδος των άμεσων και ενδιάμεσων αποτελεσμάτων που θα χρειαστεί να μετρηθούν στο μέλλον, έχοντας πάντα υπόψη ό,τι οι εισροές της έρευνας πεδίου είναι εκτιμήσεις.

Έχοντας τα παραπάνω υπόψη, μέσω της έρευνας πεδίου, επιβεβαιώθηκε η Θεωρία της Αλλαγής ως προς τα άμεσα και τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα για 8 από τα 13 Εργαλεία Πολιτικής που εφαρμόστηκαν από τα ΠΕΠ προς υποστήριξη των οικείων Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης και καλύπτουν το 82,52% της δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε. Ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων κυμαίνεται, ανά εργαλείο πολιτικής στην περιοχή από 63,65% (ΕΠΠ) έως 94,11% (ΕΠΙ5), επιδόσεις που θεωρούνται ιδιαίτερα ικανοποιητικές.

Αντίστοιχα, ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων κυμαίνεται, ανά εργαλείο πολιτικής στην περιοχή από 73,77% (ΕΠΙ5) έως 100% (ΕΠΠ). Ανάλογα με το εργαλείο πολιτικής, τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα θα μπορούν να είναι μετρήσιμα από το 2024 έως και το 2026.

Οι δύο παραπάνω εκτιμήσεις υποδηλώνουν ό,τι επιβεβαιώνεται η Θεωρία της Αλλαγής για τις δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης μέσω των ΠΕΠ, και αυτές είναι στη σωστή τροχιά για τη δημιουργία, των προβλεπόμενων ανά εργαλείο πολιτικής, επιπτώσεων.

Παρ' όλα αυτά, το μέγεθος των αναμενόμενων επιπτώσεων, αν συνεκτιμηθεί το προφίλ των ωφελούμενων (μέγεθος, κλάδοι) και η ένταση της χρηματοδότησης, δεν αναμένεται να είναι σημαντικά.

Τέλος, όσον αφορά τη χωρική διάσταση των δράσεων υποστήριξης των RIS3 από τα ΠΕΠ, η ανάλυσή μας υποδηλώνει ότι εμφανίζεται το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης πόρων, και συνεπώς δημιουργίας περισσότερων ευκαιριών για καινοτομικές επιδόσεις, στις περιφερειακές ενότητες που είναι πρωτεύουσες έξι από τις δεκατρείς ελληνικές Περιφέρειες. Οι Π.Ε. Λέσβου (Β. Αιγαίο), Αχαΐας (Δυτική Ελλάδα), Φθιώτιδας (Στερεά Ελλάδα), Θεσσαλονίκης (Κεντρικής Μακεδονία), Αρκαδίας (Πελοπόννησος) και Ιωαννίνων (Ηπειρος) φαίνεται να λειτουργούν ως σημεία συγκέντρωσης δυναμικού για καινοτομία, με δεδομένη την ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ. Στις υπόλοιπες έξι περιφέρειες (πλην Αττικής), δηλαδή την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, την Κρήτη, το Νότιο Αιγαίο, τη Θεσσαλία, τη Δυτική Μακεδονία και τα Ιόνια Νησιά φαίνεται, επίσης με δεδομένη την ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ, να υπάρχουν περισσότεροι του ενός περιφερειακής κλίμακας αναπτυξιακοί πόλοι.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης της περιόδου 2021-2027 είναι η αντιμετώπιση των αναγκών των Περιφερειακών Ενοτήτων που φαίνεται να μην μπορούν να επωφεληθούν επαρκώς σε σχέση με το πληθυσμιακό και το οικονομικό τους ίχνος από το εφαρμοζόμενο μίγμα πολιτικής. Θα απαιτηθούν στοχευμένες πολιτικές ώστε να ενσωματωθούν βαθμιαία τόσο στο περιφερειακό, όσο

και στο εθνικό σύστημα καινοτομίας, και να αρθεί η περιθωριοποίηση, ή η υποβάθμιση με το χρόνο, των τοπικών παραγωγικών συστημάτων.

Συστάσεις Οι κυριότερες συστάσεις μας, βάσει των ευρημάτων της αξιολόγησης, έχουν ως εξής:

1. Η εφαρμογή των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης απαιτεί Θεωρίες της Αλλαγής προσαρμοσμένες στο περιβάλλον κάθε Περιφέρειας και επιλεκτικότητα στο σχεδιασμό των παρεμβάσεων και στον ορισμό των ομάδων στόχου ώστε να μεγιστοποιηθεί η αποδοτικότητα, η αποτελεσματικότητα και η προστιθέμενη αξία των περιφερειακών Προγραμμάτων.
2. Ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ των τομεακών και των περιφερειακών Προγραμμάτων πρέπει να βελτιωθεί και να αξιοποιηθούν συνέργειες για οικονομίες κλίμακας.
3. Το μίγμα πολιτικής πρέπει να ανταποκριθεί καλύτερα στις ανάγκες διαφορετικών εδαφικών τύπων τόσο σε εθνική όσο και σε περιφερειακή κλίμακα.
4. Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης πρέπει να παρακολουθούνται με μεγαλύτερη ανάλυση, πέραν του συστήματος δεικτών που ορίζει ο Κανονισμός Κοινών διατάξεων, αξιοποιώντας τόσο δημόσια διαθέσιμα δεδομένα όσο και ευρήματα από έρευνες πεδίου. Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης πρέπει να καταστούν αξιολογήσιμες, ορίζοντας στόχους αποτελεσμάτων, κατεύθυνση και εύρος επιπτώσεων. Η ενδιάμεση και εκ των υστέρων αξιολόγησή τους πρέπει να προγραμματιστεί από τους φορείς διακυβέρνησης.

Executive Summary

Scope and objective The Managing Authority of the Operational Programme "Technical Assistance and Beneficiary Support" of the Ministry of Economy and Finance commissioned Innovatia Systems in April 2023 to quantify the support provided by Greece's 13 Regional Operational Programs (ROP) 2014-2020 to the respective Regional Smart Specialization Strategies (RIS3), and to quantify the impact at the regional level that can be attributed to this support.

Both ROP support and impact analysis were limited to actions implemented within the framework of Thematic Objectives 1 (investment priorities 1a, 1b), 2 (investment priorities 2a, 2b), 3 (investment priorities 3a, 3b, 3c, 3d) and 8 (investment priorities 8i, 8iii, and 8v).

The evaluation plan that was eventually adopted covers six evaluation issues (effectiveness, efficiency, coherence, relevance, added value and impact), which were further specialized into 15 evaluation questions, 25 judgement criteria and over 50 indicators.

To answer the evaluation questions, a significant range of data was used, which included key texts (all editions of the ROPs since 2014 and their annual reports, the RIS3 strategies and action plans, interim evaluations of the ROPs and Call documents), detailed project implementation data from the Integrated Information System, and the State-Aid Information System, and the Managing Authorities, structured interviews with the thirteen MAs and/or the RIS3 Management and Monitoring Bodies, an online field survey among beneficiaries, a validation seminar and official statistics acquired from Eurostat, EL.STAT., and the National Documentation Center.

Methodology The methodological approach stemmed from the contractual requirement for a theory-based impact evaluation in the specific context of the smart specialization actions financed by the ROPs of the period 2014-2020. This implies that our analysis, in addition to assessing what happened (i.e., the direct effects of the ROP support), gives answers about why something happened and, to the extent possible, what has changed as a consequence of the events.

The theory-based evaluation followed the Contribution Analysis approach. The same approach has been applied to the ex post evaluation of innovation and entrepreneurship actions of the 2007-2013 programming period on behalf of DG Regio, and to the ex post evaluations of thematic objectives 1 and 3 of the programming period 2014-2020, also on behalf of DG Regio. Contribution Analysis, as a special variant of theory-based evaluation, focuses on causal relationships and explanatory inferences between observed changes and specific interventions. The main reason for adopting the Contributory Analysis approach to evaluation is its ability to distinguish complex causal chains into individual parts, to combine assumptions and external factors in the formulation of a Theory of Change, and to test them using a wide selection of available empirical sources.

The evaluation covered 13 Regional Operational Programs which, from 1 January 2014 to 13 July 2023 (the observation window) had invested a total of €2.01 billion of public

expenditure in 85 169 projects in Thematic Objectives 1, 2, 3 and 8, which are in the scope of this evaluation.

The evaluation methodology used the concept of Policy Instruments (PI) as its main unit of analysis. A Policy Instrument is defined as a consistent set of activities towards a policy goal, i.e. addressing the same market or systemic failures and having the same expected outputs, outcomes, and impacts. The list of PIs used in the context of this evaluation includes thirteen derived from the pan-European ex post evaluations for PO1 and PO3 of the period 2014-2020 (thus having a formulated and documented Theory of Change each) and was complemented with three more developed after the analysis of the Calls that were characterized as relevant to RIS3s.

To provide a comprehensive assessment, the evaluation focused on three levels of analysis:

- The Program level: the evaluation assessed the strategies and the policy mixes implemented by ROPs to support the respective regional smart specialization strategies.
- The Policy Instrument level: the evaluation analysed and validated the “Theories of Change”, or TOC (i.e. chains of effects and mechanisms) of all PIs, facilitating the identification of lessons learnt and evidence to support debates and policy considerations.
- The project and beneficiary level: In both of the above analyses, the evaluation examined the profile and particular characteristics of the beneficiaries who implemented the projects considered relevant to the regional smart specialization strategies.

The big picture

According to 8th Cohesion Report published by the European Commission, although innovation is an important factor for long-term economic growth, the gap in the innovation performance of European regions has widened. While certain Member States have made significant progress towards convergence, many regions, even in more developed Member States, are lagging behind. This fact is not only due to a lack of investment in R&D, but also to structural weaknesses in the regional innovation ecosystems, which was also confirmed by our analysis with data from the Regional Competitiveness Index.

The smart specialization strategies adopted in Cohesion Policy for the first time in the 2014-2020 programming period can contribute to bridging the gap, but they will need to focus more on the regional potential for innovation and on making better use of regional strengths.

Based on the analysis of the texts of the 13 Greek ROPs, the budget of public expenditure earmarked for the Thematic Objectives in the scope of the evaluation, i.e. TO1, 2, 3 and 8, amounted in 2014 to a total of €903.8 million, of which the €146.94 million (16.26%) for TO1, €115.5m. (12.78%) for TO2, €564.3m. (62.4%) for TO3 and €77.07m. (8.5%) for TO8.

In the period, 2019-2020, in line with the national policy, the ROPs were revised, their budget was reduced, and transferred to OP Competitiveness, Entrepreneurship and Innovation 2014-2020 (OPCEI) to finance several of entrepreneurship support actions such as the establishment of a Guarantee Fund, subsidizing interest on existing SME loans, and providing working capital support to SMEs in the form of grants. Then, in 2021, amid the COVID-19 pandemic, the ROPs were revised once again with a reallocation of their resources to support the enterprises affected by the COVID-19 pandemic, to support the health structures of the Regions to deal with the pandemic, and to ensure the smooth progress of ROP completion. Consequently, there was a reduction of 39.3% of the public expenditure earmarked for TO1, a reduction of 12.8% for TO2 and a reduction of 32.7% for TO8. On the contrary, the public expenditure earmarked for TO3 doubled (increase by 111.7%), with the largest part directed to actions to relieve enterprises from the adverse effects of the pandemic. The latest change meant that from 2020 onwards, the 13 ROPs had limited degrees of freedom to further support regional smart specialization strategies.

Regarding the time dimension, our analysis suggests that the ROPs selected their first projects in TOs 1, 2, 3 and 8 in 2018 and continued, with an almost uniform pace, until 2022. In terms of public expenditure, the largest percentage of projects was expected to expire at the end of 2023. A similar temporal profile seems to have been followed by the Calls mapped to the Policy Instruments examined by the evaluation.

Of the total €2.01 billion of public expenditure invested in 85 169 projects in Thematic Objectives 1, 2, 3 and 8 through the 13 ROPs, we found that €212.26m (10.56%) was invested in 14 (out of 16) Policy Instruments examined by the evaluation, through 3493 projects. In these, TO1 had a share of 55.6% or €108.84m, TO2 18%, TO3 16.3% and TO8 10%.

As expected, the 14 PIs that were activated through TOs 1, 2, 3 and 8 by the thirteen ROPs did not capture an equal share of the committed public expenditure. In terms of contracted public expenditure, the 5 most important PIs were, in descending order, PI05–Science-Industry collaborative RTDI projects (18.4%), PI02–Infrastructure Investments for Research (17.4%), PI08-Financial support for innovation uptake (15.0%), PI12 - Digital Upgrading of Enterprises (14.8%) and PI06-Direct investments in Business R&D&I (10.2%). These 5 PIs represent 75% of the total contracted public expenditure. On the contrary, through the TOs in the scope of the evaluation, PI10-Direct support for the establishment of new innovative enterprises, PI01-Infrastructure investments in higher education, and PI09-Capacity building for innovation in enterprises were not included in the policy mix.

The business enterprise sector constituted the majority of beneficiaries, both in terms of number (99% of the distinct VAT numbers) and in terms of the contracted public expenditure (85% of the total). Very small and small enterprises received 74.5% of the public expenditure of the business sector. Although providing support to entities that face financial and other barriers towards their modernization and/or transformation is regarded as an effectiveness maximizing approach, it also lowers the expectations of the range of the direct and intermediate results and the impacts that can will be eventually measured.

The industrial sectors that received 80% of the public expenditure were manufacturing (NACE C), wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles, transportation and storage, accommodation and food service activities (NACE GHI), and professional, scientific and technical activities, administrative and support service activities (NACE MN). By combining the NACE 3rd level codes with OECD's typology of R&D intensity, we found that that 69% of the public expenditure was allocated to sectors of low, and medium-low R&D intensity, compared to 27.7% that was allocated to medium-high and high-intensity R&D sectors.

The main findings of the evaluation are summarized as follows:

Effectiveness

Regarding result indicators, the performance system imposed by the Common Provisions Regulation EU/1303/2013, proved to be problematic as it led to the adoption of programme-specific result indicators for ERDF-funded actions, which were difficult to capture the immediate results of each Programme. The 13 ROPs appear, in aggregate, to have achieved the target values they have set for the specific objectives for TO1, while falling short of the target values for the specific objectives related to TOs 2, 3 and 8. In July 2023, seven Programmes reported that they had achieved 90% or more of their targets set for the end of 2023 for more than half of the result indicators. However, both the Managing Authorities and the Evaluators agree that irrespective of the performance measured, the Programmes' contribution to the measurements was very limited.

Regarding the achievement of output indicators for the 3943 projects that were associated with a PI, we found that in mid-2023, it was correlated with the degree of completion, which was 78% in terms of projects and 58% in terms of expenditure.

Regarding the effectiveness of the Entrepreneurial Discovery Process (EDP), we found that in four Regions the EDP was implemented prior to the adoption of the smart specialization strategy, thus influencing the development of the RIS3 Action Plans. In the remaining nine Regions, the EDP was implemented later, following the official adoption of the RIS3s and contributed to the formulation of ROP Calls, mainly for actions under TO1 and TO2 and to a lesser extent, TOs 3 and 8.

The implementation of regional smart specialization strategies did not meet the expectations of front-loaded and flexible support to beneficiaries. The period from the approval of the Regional RIS3s until the first relevant Calls was, on average, 3.5 years. This delay can be attributed to a series of factors that were beyond the control of the Regions and the ROP Managing Authorities. The number of Calls per Policy Instrument ranged from 1 to 3 (median is 1.33) which means low flexibility for beneficiaries.

Both the attractiveness of the policy mix that was finally activated and the degree of mobilisation of the target groups varied significantly by Programme. The variation in the number of unique beneficiaries from the RIS3 support actions is very large, which indicates significant differences both in the policy mix and in the delivery of the policy mix by the thirteen Programmes.

The COVID19 pandemic was the most frequently cited exogenous factor reducing overall effectiveness. The limited capacity in planning and implementing activities to support RTDI and competitiveness by the regional managing authorities, and the limited support

from the national authorities, especially in the first years of implementation of the Programmes, were the most frequently mentioned endogenous factors reducing the overall effectiveness.

Efficiency Compared to other national and international sources that funded RIS3s, the ROPs had rather limited funds to support smart growth initiatives. As a result, they were unable to generate significant impacts.

The ROPs did not scale up the implementation of RIS3 support actions thematically to a sufficient extent. Only 10.58% of the contracted public expenditure of the thirteen ROPs for TOs 1, 2, 3 and 8 was allocated to actions supporting RIS3s, and of this, the share of TO1 was 51%. At the ROP level, the share of public expenditure to actions supporting RIS3s varied from 3.16% to 26.03% of the total public expenditure for TOs 1, 2, 3 and 8. Only six ROPs had a share in double digits.

Furthermore, 15.75% of public expenditure allocated through PI08—Financial support for innovation uptake, PI11—Financial support for internationalisation, PI12—Digital Upgrading of Enterprises, and PI15—Incentives for the employment of highly qualified unemployed could have been better utilized if the target groups were segmented in more detail and the eligible activities were described with greater precision.

The ROP texts foresaw the possibility of developing synergies with European and sectoral programmes to maximise efficiency. However, these synergies were implemented to a very limited extent.

Coherence The policy mix activated by the OPCEI covered the typology of PIs used in the evaluation to a very good extent, and the resources allocated for this purpose were an order of magnitude greater than those available to the ROPs. In terms of timing, the majority of OPCEI calls for the same policy instruments, were launched earlier than the ROPs, although in some cases there were overlaps in timing. We have no data to assess whether the proposals rejected by OPCEI were resubmitted to subsequent Calls by the ROPs.

The earlier launch of competitive calls by the OPCEI could have created internal competition between programmes in the sense that the OPCEI attracted the first wave of potential beneficiaries. This may partly substantiate the view of internal competition, particularly in the TO1, which was documented as a factor in reducing the effectiveness of the ROPs by the ROP MAs.

To assess coherence with non ESIF programmes we considered the European (Horizon 2020, COSME, Connecting Europe Facility, Programme for the Environment and Climate Action (LIFE), Erasmus+ and Creative Europe) and national (the Hellenic Foundation for Research and Innovation and some schemes of the Development Law) funding sources. (mainly for business start-ups or support to businesses in adopting innovation). Depending on the PI, such funding sources can operate as complementary to the ERDF. The field survey of beneficiaries indicated that non-ESIF sources are an option only for a very limited number of beneficiaries of the RIS3 support actions implemented by the ROPs.

- Relevance To assess the relevance of the ROP support to the RIS3s, we considered:
- The amount of ROP expenditure that was foreseen by the RIS3 Action Plans as the ROP contribution, versus the actual ROP contribution;
  - The specific objectives of each ROP that were expected to contribute to the respective RIS3 and the reality of their implementation;
  - The PIs that were actually implemented by each ROP versus those envisaged for each specific objective and
  - The share of expenditure allocation among PIs within a ROP.

Our overall assessment is that the ROP support was moderate. In five ROPs, one of the PIs accounted for more than 70% of the total expenditure allocation in support of RIS3 indicating a de facto low breadth in the policy mix. Also, in relation to the earmarked ROP financial assistance to the RIS3, the average performance is 30% with only one Region exceeding 100%.

Finally, without prejudice to the contribution of the ROPs to the investment priority 2c (which is beyond the scope of this evaluation), the contribution of the ROPs in support of the corresponding regional RIS3 actions in terms of contracted public expenditure varied in the range from 3.16% to 35.97%. In seven Regions this percentage was single digit.

- Value added It is particularly encouraging that nine out of the thirteen ROPs put an effort to design and implement actions to support smart specialisation strategies that were tailored to local needs and were not adequately covered by corresponding actions of sectoral programmes. In four of the nine cases, this effort appears to have been particularly systematic and persistent, being an indication both of the growing maturity of regional RIS3 governance systems-but especially of the Managing Authorities-in designing and implementing place-based development policies, and of the added value of the ROPs in supporting RIS3.

Supporting the above findings is the perception of beneficiaries as recorded in the field survey. More than 60% of beneficiaries intend to apply to Calls for similar interventions in the 2021-2027 programming period. In addition, the vast majority (>90%) of beneficiaries who received funding through ROPs and sectoral programmes reported the same or better overall experience of implementing ROP projects compared to experience of implementing projects funded by sectoral programmes.

Finally, the ex-post analysis of the contribution of ROP support (in terms of public expenditure and number of beneficiaries) to policy instruments implemented both by ROPs and Sectoral Programmes showed that in 10 out of 13 ROPs, the choice of Policy Instruments was in the right direction in terms of additionality of inputs and/or beneficiaries.

- Impact As it is not possible to measure the impacts of operations that are largely not even completed, the evaluation focused on confirming the Theory of Change per Policy

Instrument in order to draw conclusions on whether and to what extent the causal chains linking immediate outcomes to expected medium-term outcomes, and expected medium-term outcomes to expected impacts, are valid.

Confirmation of the Theory of Change was done through the field survey. Beneficiaries were asked, among others, to indicate whether a list of specific, per policy instrument, propositions have been implemented, or are expected to be implemented in the future, or will never be implemented, or are not applicable to their project. Where the number of 'not applicable' answers is greater than the sum of all other options, the proposition is rejected. In the remaining cases, conclusions are drawn, per policy instrument and per proposition, on the type of immediate and intermediate results that will need to be measured in the future, always bearing in mind that the inputs of the field survey are estimates.

With the above in mind, through the field survey, the Theory of Change was confirmed in terms of immediate and medium-term results for 8 out of the 13 Policy Instruments implemented by the ROPs in support of their respective Smart Specialisation Strategies, covering 82.52% of the allocated public expenditure.

The overall estimated degree of achievement of direct results ranges, per policy instrument in the range from 63.65% (PI11) to 94.11% (PI15), a performance which is considered highly satisfactory.

In a similar manner, the overall estimated degree of achievement of the medium-term results ranges, per policy instrument in the range from 73.77% (PI15) to 100% (PI11). Depending on the PI, medium-term results could be measured starting from 2024.

The two estimates above suggest that the Theory of Change is validated for the actions supporting smart specialisation strategies through the ROPs, and they are on track to generate the impacts foreseen per policy instrument.

However, the magnitude of the expected impacts, when taking into account the profile of beneficiaries (size, sectors) and the intensity of funding, is not expected to be significant.

Finally, as regards the territorial dimension of RIS3 actions supported by the ROPs, our analysis suggests that there is an over-concentration of resources, and thus more opportunities for innovative performance, in the regional units that are the capitals of six out of the thirteen Greek regions. Lesvos (North Aegean), Achaia (Western Greece), Fthiotida (Central Greece), Thessaloniki (Central Macedonia), Arcadia (Peloponnese) and Ioannina (Epirus) appear to act as points of concentration of innovation potential, given the activation of the policy mix by the respective ROPs. In the remaining six regions (except Attica), namely East Macedonia-Thrace, Crete, South Aegean, Thessaly, West Macedonia and the Ionian Islands, also given the policy mix implemented by the respective ROPs, there seems to be more than one regional scale growth poles.

The main challenge for the Regional Smart Specialisation Strategies for the period 2021-2027 is to address the needs of Regional Units that are not benefiting sufficiently from the current policy mix, given their population and economic footprint. Targeted policies

will be required to gradually integrate them into both the regional and national innovation system, and to prevent the marginalisation or degradation of local productive systems over time.

Recommendations

Our main recommendations, based on the evaluation findings, are as follows:

1. The implementation of smart specialisation strategies requires Theories of Change adapted to the context of each Region and selectivity in the design of interventions and in the definition of target groups in order to maximise the efficiency, effectiveness and added value of the Regional Programmes.
2. Coordination and cooperation between sectoral and regional programmes should be improved and synergies exploited for economies of scale.
3. The policy mix needs to be more responsive to the needs of different territorial types at both national and regional level.
4. Smart specialisation strategies need to be monitored at a higher level of detail, beyond the system of indicators set out in the Common Provisions Regulation, using both publicly available data and findings from field surveys. Smart specialisation strategies should be made evaluable, setting outcome targets, direction and breadth of impact. Their mid-term and ex-post evaluation should be planned by the governance bodies.

Κεφάλαιο

0

Εισαγωγή

Οδηγός ανάγνωσης της Έκθεσης Αξιολόγησης

Στόχοι της
αξιολόγησης

Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων» του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων ανέθεσε την 28.4.2023 στην Innovatia Systems την αξιολόγηση των επιπτώσεων των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3) των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) 2014-2020. Αντικείμενο της σύμβασης είναι η αξιολόγηση των επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Ειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020, και ειδικότερα, η εκτίμηση των επιπτώσεων από τις δράσεις Έξυπνης Εξειδίκευσης που προβλέπονται στο πλαίσιο των Θεματικών Στόχων 1 (επενδυτικές προτεραιότητες 1α, 1β), 2 (επενδυτικές προτεραιότητες 2α, 2β), 3 (επενδυτικές προτεραιότητες 3α, 3γ, 3δ) και 8 (επενδυτικές προτεραιότητες 8iii και 8v) για κάθε ΠΕΠ. Από το σχεδιασμό, η αξιολόγηση στοχεύει να εκτιμήσει τις επιπτώσεις από την εφαρμογή της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης μόνο κατά το μέρος εκείνο που σχετίζεται με τις επιπτώσεις που προκύπτουν από την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων που περιλαμβάνονται στο κάθε Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, με έμφαση στα ζητήματα που θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή των αντίστοιχων παρεμβάσεων στην περίοδο 2021 – 2027.

Τον Ιούνιο του 2023 η Innovatia Systems πρότεινε την λεπτομερή μεθοδολογική προσέγγιση για την υλοποίηση του έργου και το σχέδιο αξιολόγησης [1], που εγκρίθηκε από την Αναθέτουσα Αρχή. Σε εφαρμογή του σχεδίου αξιολόγησης, όπως περιγράφεται στην ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης [2] που υποβλήθηκε το Σεπτέμβριο 2023, έγινε η συλλογή και ομογενοποίηση των απαραίτητων δεδομένων, οριστικοποιήθηκαν τα πρωτόκολλα συνεντεύξεων και τα εργαλεία για την έρευνα πεδίου και εφαρμόστηκε πιλοτικά η μεθοδολογία αξιολόγησης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Η ανασκόπηση των ευρημάτων της ενδιάμεσης έκθεσης αξιολόγησης από την Αναθέτουσα Αρχή και οι συστάσεις που προέκυψαν όρισαν την τελική προσέγγιση για την αξιολόγηση που εγκρίθηκε την 12.10.2023 και εφαρμόστηκε στις υπόλοιπες 12 Περιφέρειες.

Το οριστικό σχέδιο αξιολόγησης περιλαμβάνει έξι αξιολογικά θέματα και 15 αξιολογικά ερωτήματα που εξειδικεύονται περαιτέρω με κριτήρια και δείκτες. Ο Πίνακας 1

παρουσιάζει τα αξιολογικά ερωτήματα ανά θέμα. Στο 2^ο κεφάλαιο δίνονται απαντήσεις για καθένα απ' αυτά'.

Πίνακας 1 Κατάλογος αξιολογικών ερωτήσεων.

Θέμα	Αξιολογικά ερωτήματα
Αποτελεσματικότητα	Α1. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε επίπεδο δεικτών; Α2. Σε ποιο βαθμό ήταν αποτελεσματική η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στις Περιφέρειες; Α3. Σε ποιο βαθμό η χρονική διάσταση της υποστήριξης από τα ΠΕΠ προς τις ΠΣΕΕ υλοποιήθηκε όπως είχε σχεδιαστεί; Ποιοι ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν σε τυχόν αποκλίσεις; Α4. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τις αναμενόμενες εκροές; Α5. Ποιοι ήταν οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα;
Αποδοτικότητα	Β1. Σε ποιο βαθμό η ένταση της χρηματοδότησης ήταν επαρκής για να δημιουργήσει επιπτώσεις; Β2. Αξιοποιήθηκαν πιθανές συνέργειες ή οικονομίες κλίμακας με τομεακά ή ευρωπαϊκά προγράμματα;
Συνοχή	Γ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν μέσω των τομεακών προγραμμάτων, ιδίως του ΕΠΑνΕΚ; Γ2. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν εκτός των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ);
Συνάφεια	Δ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες που αναφέρονται στις ΠΣΕΕ; Δ2. Σε ποιο βαθμό οι επενδύσεις των ΠΕΠ μέσω των ΘΣ1,2,3 και 8 τροφοδότησαν δράσεις που υποστήριζαν τις ΠΣΕΕ;
Προστιθέμενη αξία	Ε1. Σε ποιο βαθμό θα είχαν επιτευχθεί οι στόχοι των ΠΣΕΕ χωρίς την υποστήριξη των ΠΕΠ;
Επιπτώσεις	ΣΤ1. Σε ποιο βαθμό οδήγησαν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ στα αναμενόμενα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα; ΣΤ2. Σε ποιο βαθμό αναμένεται να οδηγήσουν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ σε διατηρήσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα; ΣΤ3. Σε ποιο βαθμό οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ ήταν συμβατές με τη χωρική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας;

Πηγή: [1]

Πεδίο εφαρμογής

Από το σχεδιασμό της, η αξιολόγηση εστιάζει σε όλες τις δράσεις που χρηματοδοτήθηκαν από τα 13 ΠΕΠ της περιόδου 2014-2020 προς υποστήριξη των Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ ή RIS3) μέσω των Θεματικών Στόχων 1 (Ερευνα και Καινοτομία), 2 (Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών), 3 (Ανταγωνιστικότητα Επιχειρήσεων) και 8 (Απασχόληση).

Με βάση δεδομένα του ΟΠΣ/ΕΣΠΑ που ανακτήθηκαν στις αρχές Μαΐου 2023 μέσω του anartyxi.gov.gr, η κατάσταση αναφορικά με το σύνολο των πράξεων που ήταν μέχρι τότε ενταγμένα για χρηματοδότηση στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα στο πλαίσιο των θεματικών στόχων 1, 2, 3 και 8 είχε ως εξής:

- Θεματικός Στόχος 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας). Βάσει σχεδιασμού, οι επενδύσεις στο πλαίσιο του ΘΣ1 βασίστηκαν αμιγώς στις προτεραιότητες της έξυπνης εξειδίκευσης που είχαν τεθεί σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Το Μάιο του 2023, για το Θ.Σ.1, το ΟΠΣ έδινε 52 συνολικά προσκλήσεις με 708 ενταγμένα έργα, προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης κατά την ένταξη ύψους €210,22εκατ., και δαπάνες ύψους €56,09εκατ.
- Θεματικός Στόχος 2 (Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών). Για το Θ.Σ.2, το ΟΠΣ έδινε 62 συνολικά προσκλήσεις με 2848 ενταγμένα έργα, προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης κατά την ένταξη ύψους €128,51εκατ., και δαπάνες ύψους €72,65εκατ.
- Θεματικός Στόχος 3 (Ανταγωνιστικότητα Επιχειρήσεων). Για το Θ.Σ.3, το ΟΠΣ έδινε το Μάιο 2023 συνολικά 99 προσκλήσεις με περίπου 81 χιλιάδες ενταγμένα έργα, προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης κατά την ένταξη ύψους €1.745,67εκατ., και δαπάνες ύψους €1.272,86εκατ. Απ' αυτές, 17 προσκλήσεις με περίπου 63 χιλιάδες έργα αφορούν μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19 και προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης ύψους €864.9εκατ. (49,5% του συνολικού προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης για το ΘΣ3) είναι εξ' ορισμού οριζόντιες και μη σχετιζόμενες με τη RIS3.
- Θεματικός Στόχος 8 (Απασχόληση). Τέλος, για το Θ.Σ.8, το ΟΠΣ έδινε το Μάιο 2023 συνολικά 49 προσκλήσεις με 1298 ενταγμένα έργα, προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης κατά την ένταξη ύψους €185,38εκατ., και δαπάνες ύψους €49,81εκατ.

Με εξαίρεση τον ΘΣ1 για τον οποίο όλες οι προσκλήσεις και οι ενταγμένες πράξεις από σχεδιασμό υποστηρίζουν τις ΠΣΕΕ, η επιλογή των προσκλήσεων που αποτελούν αντικείμενο της αξιολόγησης βασίστηκε στα αποτελέσματα ελέγχου συνάφειας των κειμένων των προσκλήσεων σε σχέση με τις προβλέψεις των ΠΣΕΕ και επιβεβαίωση των ευρημάτων με τη συνεργασία των επιμέρους Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης των ΠΕΠ. Ειδικά για τον ΘΣ2, η αξιολόγηση εστιάστηκε μόνο στην επενδυτική προτεραιότητα 2β.

Με βάση τη δομή των Προγραμμάτων, με κάθε επενδυτική προτεραιότητα έχουν συνδεθεί (συνήθως) ένας ή περισσότεροι ειδικοί στόχοι. Για κάθε ειδικό στόχο έχουν οριστεί κοινός ή/και ειδικοί δείκτες εκροών. Για κάθε Θ.Σ. έχουν οριστεί κοινός ή/και ειδικοί ανά Πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων και τιμές στόχευσης με ορίζοντα το 2023. Συνεπώς, όπου στο κείμενο αναφέρεται η έννοια της επενδυτικής προτεραιότητας θα εννοείται ότι η αξιολόγηση γίνεται στο επίπεδο του ανά Πρόγραμμα ειδικών στόχων ανά επενδυτική προτεραιότητα και των συνδεδεμένων μ' αυτούς δεικτών εκροών, ενώ, σε επίπεδο αποτελεσμάτων η αξιολόγηση εξετάζει τους δείκτες αποτελέσματος που τροφοδοτούνται από το σύνολο των ειδικών στόχων ανά Θεματικό Στόχο.

Σύνοψη της
μεθοδολογικής
προσέγγισης

Η μεθοδολογική προσέγγιση που σχεδιάστηκε [1] πηγάζει από τη συμβατική απαίτηση να οικοδομηθεί μια αξιολόγηση επιπτώσεων με βάση τη θεωρία (theory-based impact evaluation) στο ειδικό πλαίσιο των δράσεων έξυπνης εξειδίκευσης που χρηματοδοτήθηκαν από τα ΠΕΠ της περιόδου 2014-2020. Αυτό συνεπάγεται ότι η ανάλυσή μας θα προχωρήσει πέρα από την αξιολόγηση του τι συνέβη για να δώσει απαντήσεις σχετικά με το γιατί συνέβη κάτι και, στο βαθμό που είναι δυνατό, και τι έχει αλλάξει κατά συνέπεια των συμβάντων. Υπό το πρίσμα αυτό, η αξιολόγηση επιπτώσεων βασισμένη στη θεωρία θα περιλαμβάνει διάφορες διαστάσεις, όπως τις βραχυπρόθεσμες αλλαγές και τις μακροπρόθεσμες, διαρκείς αλλαγές.

Η αξιολόγηση με βάση τη θεωρία ακολούθησε την προσέγγιση της Ανάλυσης Συνεισφοράς [3]. Η ίδια προσέγγιση έχει εφαρμοστεί στην εκ των υστέρων αξιολόγηση των δράσεων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 για λογαριασμό της DG Regio [4] και στις ex post αξιολογήσεις για τους θεματικούς στόχους 1 και 3 της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου, επίσης για λογαριασμό της DG Regio. Η Ανάλυση Συνεισφοράς, ως ειδική παραλλαγή της αξιολόγησης που βασίζεται στη θεωρία, εστιάζει στις αιτιώδεις σχέσεις και επεξηγηματικά συμπεράσματα μεταξύ παρατηρούμενων αλλαγών και συγκεκριμένων παρεμβάσεων. Ο κύριος λόγος που υιοθετήθηκε η προσέγγιση της Ανάλυσης Συνεισφοράς είναι η ικανότητά της να διαχωρίζει σύνθετες αιτιακές αλυσίδες σε επιμέρους τμήματα, να συνδυάζει υποθέσεις και εξωτερικούς παράγοντες κατά τη διαμόρφωση της Θεωρίας της Αλλαγής και να τους ελέγχει χρησιμοποιώντας πολλές επιλογές διαθέσιμων εμπειρικών πηγών.

Στην πράξη, η μεθοδολογική προσέγγιση εφαρμόστηκε μέσω επτά δραστηριοτήτων ως εξής:

- **Δραστηριότητα 1: Ανάπτυξη τυπολογίας εργαλείων πολιτικής που προωθούν τους στόχους των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.** Ως εργαλείο πολιτικής ορίζεται μια ομάδα μέτρων που βασίζονται στην ίδια θεμελιώδη λογική παρέμβασης, δηλαδή αντιμετωπίζουν τις ίδιες αστοχίες ή ανάγκες, έχουν τα ίδια αναμενόμενα αποτελέσματα και στόχους. Στο πλαίσιο της παρούσας, θεωρούμε ότι το ίδιο μέσο πολιτικής μπορεί να εφαρμοστεί με διαφορετικούς τρόπους (π.χ., είτε μέσω άμεσης υποστήριξης στους τελικούς δικαιούχους, ή μέσω ενός ενδιάμεσου φορέα) ή μέσω διαφορετικών μορφών χρηματοδότησης (επιχορηγήσεις ή εργαλεία χρηματοδοτικής τεχνικής). Ήδη από τις αξιολογήσεις της περιόδου 2007-2017 σε ευρωπαϊκή κλίμακα υπάρχει μία αρκετά καλή βάση γνώσεων για εργαλεία πολιτικής που είναι διαθέσιμη προς αξιοποίηση, ιδίως ως προς τις αρχικές υποθέσεις τους, τους εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητά τους, και τις έμμεσες ωφέλειες από την εφαρμογή τους. Η ίδια προσέγγιση ήδη ακολουθείται και στις αξιολογήσεις των ΘΣ1 και 3 της περιόδου 2014-2020, στις οποίες συμμετέχουν ως εμπειρογνώμονες για την Ελλάδα και την Κύπρο στελέχη της Innovatia Systems. Ο αρχικός κατάλογος των εργαλείων πολιτικής περιλάμβανε 13 καταχωρήσεις που προερχόταν από πανευρωπαϊκές ex post αξιολογήσεις για τους ΘΣ1 και ΘΣ3 που είναι ήδη σε εξέλιξη [5, 6]. Ο τελικός κατάλογος εμπλουτίστηκε με τρία νέα εργαλεία πολιτικής που προέκυψαν από την ανάλυση των προσκλήσεων που χαρακτηρίστηκαν ως συναφείς με τις ΠΣΕΕ, ενώ

περιλαμβάνει και 2 αναδιατυπωμένες εκδόσεις εργαλείων πολιτικής που περιλαμβανόταν στον αρχικό κατάλογο. Στον τελικό κατάλογο διατηρούνται για λόγους πληρότητας τα εργαλεία πολιτικής υπ' αριθμ. 1, 9 και 10, παρόλο που βάσει των ευρημάτων μας, δεν ενεργοποιήθηκαν. Ο Πίνακας 2 (βλ. στη σελίδα 35) παρουσιάζει τον τελικό κατάλογο των εργαλείων πολιτικής που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της παρούσας.

- **Δραστηριότητα 2: Συσχέτιση Σχεδίου Δράσης RIS3 με τα αποτελέσματα της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης.** Η εμπειρία από την εφαρμογή των αρχών της έξυπνης εξειδίκευσης από τις ελληνικές περιφέρειες την περίοδο 2012-2015 υποδεικνύει ότι οι τομείς/κλάδοι προτεραιότητας που αναδείχθηκαν σε κάθε περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης προέκυψαν με την εφαρμογή διαδικασίας από πάνω προς τα κάτω, συνήθως ως αποτέλεσμα της ανάλυσης περιβάλλοντος και δυναμικού για καινοτομία. Έχουν ήδη υπάρξει δύο πανευρωπαϊκές αναλύσεις για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης των περιφερειών και των Κρατών-μελών. Η πρώτη εξέτασε το βαθμό συνάφειας των προτεραιοτήτων κάθε στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης με τα ειδικότερα χαρακτηριστικά (επιστημονικά, τεχνολογικά ή οικονομικά) κάθε συστήματος καινοτομίας και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι απαιτείται βελτίωση στον ορισμό των τομέων προτεραιότητας για να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης [7]. Η δεύτερη, μεταξύ άλλων, προτείνει ένα μοντέλο για το τί συνιστά μία «καλή» στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, παρουσιάζει μία σύγκριση 185 τέτοιων στρατηγικών και βρίσκει ότι οι 12 από τις 13 ελληνικές περιφέρειες ακολούθησαν μία στρατηγική υψηλού κινδύνου-χαμηλής ωφέλειας [8].

Η αρχική μας υπόθεση κατά τη διαμόρφωση του Σχεδίου Αξιολόγησης προέβλεπε ότι με δεδομένες τις επιλογές των τομέων προτεραιότητας κάθε περιφερειακής RIS3 η εμβάθυνση σε περιοχές παρέμβασης και μέσα πολιτικής θα έπρεπε να αποτελούν αποτέλεσμα μιας bottom-up διεργασίας μέσω της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ). Για να απαντηθεί το ερώτημα του σε ποιο βαθμό οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στο Σχέδιο Δράσης της RIS3 βασίστηκαν στα πεπραγμένα και τα αποτελέσματα της ΔΕΑ, αναλύθηκαν οι 13 Περιφερειακές RIS3 και ανασκοπήθηκαν οι ενότητες που αφορούσαν το σχέδιο δράσης και τα αποτελέσματα της ΔΕΑ και κωδικοποιήθηκαν οι προβλέψεις του εκάστοτε Σχεδίου Δράσης σε εργαλεία πολιτικής και ελέγχθηκε η αντιστοιχία των εργαλείων πολιτικής με τα αποτελέσματα της ΔΕΑ.

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, τα Σχέδια Δράσης των ΠΣΕΕ δεν κάνουν αναφορές σε εργαλεία πολιτικής. Η συνήθης πρακτική είναι η αναφορά συγκεκριμένων δράσεων (έργων). Αυτές οι περιγραφές δράσεων αξιοποιήθηκαν για τη συσχέτιση του εκάστοτε Σχεδίου Δράσης με Εργαλεία Πολιτικής. Τα περιορισμένα ευρήματα της δραστηριότητας 2 οδηγούν αναγκαστικά στην αξιοποίηση μόνο των δεδομένων της

δομημένης συνέντευξης με τις ΕΥΔ για την απάντηση των σχετικών αξιολογικών ερωτημάτων.

- **Δραστηριότητα 3: Συσχέτιση Σχεδίου Δράσης RIS3 με το ΠΕΠ.** Σε συνέχεια της Δραστηριότητας 2, και ακολουθώντας την ίδια μεθοδολογική προσέγγιση, εξετάστηκε το κατά πόσο οι ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων που προβλέπονται στους ειδικούς στόχους κάθε ΠΕΠ που συσχετίζονται με τις επενδυτικές προτεραιότητες 1α, 1β, 2α, 2β, 3α, 3γ, 3δ, και 8x έχουν προβλεφθεί στο Σχέδιο Δράσης της εκάστοτε περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, και κατά πόσο έχουν υιοθετηθεί από το ΠΕΠ κριτήρια προτεραιοποίησης για την επιλογή πράξεων στους Θ.Σ. 2, 3 και 8. Το αποτέλεσμα της παραπάνω χαρτογράφησης καταγράφεται ως διακριτή ενότητα στις συνοπτικές εκθέσεις ανά Περιφέρεια που επισυνάπτονται ως παράρτημα στην παρούσα.
- **Δραστηριότητα 4: Χαρτογράφηση του ενεργοποιημένου Μίγματος Πολιτικής των ΠΕΠ για την υποστήριξη των περιφερειακών RIS3.** Για τη χαρτογράφηση του ενεργοποιημένου μίγματος πολιτικής των ΠΕΠ προς υποστήριξη των περιφερειακών RIS3, εφαρμόστηκε η τυπολογία των εργαλείων πολιτικής στο σύνολο των προσκλήσεων που θεωρήθηκαν ότι είναι σχετικές με τις RIS3, μετά από τις συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ. Κατά περίπτωση, είτε το σύνολο ή ένα κατά περίπτωση υποσύνολο των ενταγμένων έργων μίας πρόσκλησης χαρακτηρίζεται ως ανήκον σε ένα εργαλείο πολιτικής βάσει κριτηρίων. Ο υπολογισμός της ενεργοποίησης του μίγματος πολιτικής ανά Περιφέρεια γίνεται στη βάση συγκεντρωτικών δεδομένων για τα ενταγμένα έργα που έχουν συσχετιστεί με τα εργαλεία πολιτικής.
- **Δραστηριότητα 5: Συγκέντρωση δεδομένων εφαρμογής των Εργαλείων Πολιτικής.** Βλέπε συνολική αποτύπωση των πηγών δεδομένων και των δεδομένων που αντλήθηκαν απ' αυτές στην ενότητα 4.2.
- **Δραστηριότητα 6: Ανάλυση των δεδομένων, απάντηση των αξιολογικών ερωτημάτων και έλεγχος της ΘτΑ.** Το σώμα των τεκμηρίων που συλλέχθηκαν κατά τη Δραστηριότητα 5 αναλύθηκε συνδυαστικά ώστε να απαντηθούν τα αξιολογικά ερωτήματα και να ελεγχθεί η α priori ΘτΑ για κάθε εργαλείο πολιτικής. Στις αναφορές για κάθε μία Περιφέρεια δίνονται οι απαντήσεις σε όλα (πλην του ΣΤ2) αξιολογικά ερωτήματα σε περιφερειακή κλίμακα, ενώ στο 3^ο κεφάλαιο που ακολουθεί στο σώμα της παρούσας γίνεται συγκριτική παράθεση των ευρημάτων για όλα τα αξιολογικά ερωτήματα στο σύνολο της χώρας. Αντίστοιχα, τα ευρήματα που σχετίζονται με τον έλεγχο της ΘτΑ για κάθε εργαλείο πολιτικής παρατίθενται ως Παράρτημα, με συμπληρωματικά δεδομένα για την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του κάθε εργαλείου.
- **Δραστηριότητα 7: Σύνοψη αποτελεσμάτων, συμπεράσματα και συστάσεις.** Η δραστηριότητα 7 θα ενεργοποιηθεί μετά την υποβολή της παρούσας και προβλέπει την διεξαγωγή ειδικού σεμιναρίου για τη συζήτηση με τους κύριους συμμετόχους, και την επικύρωση των

ενδιάμεσων ευρημάτων της δραστηριότητας 6 ώστε αυτά να ενσωματωθούν στην Τελική Έκθεση Αξιολόγησης που αποτελεί το τελικό αποτέλεσμα του έργου.

Χρήση των εργαλείων πολιτικής

Στο βαθμό που σε κάθε Περιφέρεια εφαρμόστηκαν και η περιφερειακή και η εθνική RIS3 και επιπλέον και άλλα Προγράμματα με παραπλήσιους στόχους, μία πρώτη προσέγγιση που θα μπορούσε να οδηγήσει στο γενικό διαχωρισμό των αναμενόμενων επιπτώσεων μεταξύ των ΠΕΠ και των λοιπών Προγραμμάτων θα ήταν να εντοπιστούν, εκ των προτέρων, τα κοινά πεδία παρέμβασης και οι κοινοί στρατηγικοί στόχοι όλων των προγραμμάτων. Αυτό θα επέτρεπε τον πρωτόλειο εντοπισμό των πεδίων και των διαπιστωμένων αναγκών μιας περιφέρειας, τον εντοπισμό των συνεργούντων αποτελεσμάτων και την εκτίμηση της συνισταμένης των επιπτώσεων. Η διατύπωση μίας ενιαίας, συνολικής, Λογικής Παρέμβασης στα αντικείμενα της RIS3 με ενιαία δεικτοδότηση για να προσδιοριστεί το εξ' αρχής αναμενόμενο εύρος των επιπτώσεων σε περιφερειακή κλίμακα και η συνεισφορά κάθε πηγής χρηματοδότησης ή Προγράμματος (με την ευρεία έννοια) θα έπρεπε να είναι αντικείμενο κάθε στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης. Εκ των υστέρων αποδείχθηκε ότι η προσέγγιση αυτή υπερέβαινε τις δυνατότητες των συμμετόχων που ενεπλάκησαν στις διαδικασίες σχεδιασμού των RIS3 στις Περιφέρειες. Σε πολλές περιπτώσεις τέθηκαν στόχοι χρηματοδοτικής συνεισφοράς των συνεργούντων προγραμμάτων και επιχειρήθηκε η εκτίμηση των συνεργειών μόνο σε επίπεδο δεικτών εκροών.

Επιπρόσθετα, σημαντική δυσκολία στην εκτίμηση των επιπτώσεων συνιστά το γεγονός ότι οι επιπτώσεις παράγονται σε δεύτερο χρόνο από τα αποτελέσματα και αυτά σε δεύτερο χρόνο από τις εκροές. Επίσης, για διαφορετικές κατηγορίες παρεμβάσεων, το διάστημα μεταξύ εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων διαφέρει σημαντικά. Στην παρούσα αξιολόγηση ήταν γνωστό εκ των προτέρων ότι οι εκροές (ή μέρος των προγραμματισμένων) έχουν υλοποιηθεί, τα αποτελέσματα ούτως ή άλλως δεν θα έχουν προλάβει όλα να παραχθούν και άρα οι οποιεσδήποτε επιπτώσεις σε μεγάλο βαθμό θα παραμένουν ακόμη «αναμενόμενες» και όχι εντοπισμένες. Μια λύση στο μεθοδολογικό αυτό πρόβλημα είναι να περιοριστεί ο αξιολογητής στην εκτίμηση της επίδοσης ως προς τους αρχικά ορισμένους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων, και αυτή είναι και η κυρίαρχη κατεύθυνση σήμερα στην αξιολόγηση των προγραμμάτων. Σε προγράμματα όμως που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί ή όπου η υλοποίηση υστερεί, ελλοχεύει ο κίνδυνος να εντοπιστούν τελικώς και λίγες και μερικότερες και όχι συνολικές επιπτώσεις, που δεν επιτρέπουν τη συνολικότερη εκτίμηση για την αποτελεσματική υλοποίηση του προγράμματος. Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, η αξιολόγηση των επιπτώσεων είναι υποχρεωμένη και να κάνει τις εκτιμήσεις της βάσει των δεικτών, και παράλληλα να αναζητήσει ενδείξεις επιπτώσεων πέραν της ονοματολογίας των δεικτών (για να μπορέσει να προσφέρει μια εικόνα της αλλαγής στο αντικείμενο όσο το δυνατόν πιο ευρεία, έστω και με επιφύλαξη).

Η υιοθέτηση της προσέγγισης με ενδιάμεση χρήση των Εργαλείων Πολιτικής για τη διατύπωση της διαδοχής εκροών → άμεσων αποτελεσμάτων → μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων → επιπτώσεων εγγυάται την ορθότητα της α priori διατύπωσης της Θεωρίας της Αλλαγής, με μόνη επιφύλαξη ότι οι αιτιακές αλυσίδες βασίζονται, κατά συντριπτική πλειοψηφία, σε εμπειρικά δεδομένα από προηγούμενες αξιολογήσεις και βιβλιογραφικές έρευνες εκτός Ελλάδας. Αντιμετωπίζει επίσης και το ζήτημα του

διαχωρισμού των επιπτώσεων μεταξύ προγραμμάτων υπό την έννοια ότι μπορούν να γίνουν εκτιμήσεις τουλάχιστον της χρηματοδοτικής συνδρομής σε επίπεδο εργαλείου πολιτικής από διαφορετικά προγράμματα.

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει τον κατάλογο των εργαλείων πολιτικής που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο της αξιολόγησης με συνοπτική αναφορά στις ανάγκες που καλύπτει το καθένα, τις τυπικές κατηγορίες δράσεων προς εφαρμογή τους, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα σε τρεις χρονικούς ορίζοντες (άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης κάθε έργου, μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση κάθε έργου, και επιπτώσεις), καθώς επίσης και τις κατηγορίες δικαιούχων για καθένα απ' αυτά.

Για τα εργαλεία που ενεργοποιήθηκαν, έγινε η αποτύπωση της ex ante Θεωρίας της Αλλαγής (βλ. ενότητα 4.3 στο 4^ο κεφάλαιο) και εξειδικεύτηκαν, με τη μορφή συγκεκριμένων ερωτήσεων, τα άμεσα και τα ενδιάμεσα αποτελέσματά τους (βλ. ενότητα «Ειδικές Ερωτήσεις Ανά Εργαλείο Πολιτικής» επίσης στο 4^ο κεφάλαιο). Οι ερωτήσεις σχεδιάστηκαν με τρόπο που να επιτρέπει τη μέτρηση τόσο των αλλαγών στα (άμεσα και μεσοπρόθεσμα) αποτελέσματα, όσο και των αλλαγών στη συμπεριφορά των ωφελομένων λόγω των παρεμβάσεων. Ο έλεγχος της ΘτΑ γίνεται με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου και παρατίθεται ως δεύτερο παράρτημα στο σώμα της αξιολόγησης.

Πίνακας 2 Οριστικός Κατάλογος Εργαλείων Πολιτικής.

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ1: Ενίσχυση υποδομών για εκπαίδευση	Ξεπερασμένες, ή ακατάλληλες, ή ανεπαρκείς υποδομές για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Κατασκευή, αναβάθμιση ή συμπλήρωση υπαρχουσών υποδομών εκπαίδευσης όπως Πανεπιστημιακά Campus, Εργαστήρια για εκπαιδευτικούς σκοπούς	ΑΜΕΣΑ: Βελτιωμένες συνθήκες για εκπαίδευση ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα ευνοεί την διεπιστημονική εκπαίδευση και έρευνα σε τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Προσέλκυση περισσότερων και ικανότερων φοιτητών και μελών ΔΕΠ. Ανάπτυξη ικανοτήτων για ποιοτικότερη εκπαίδευση με στόχο την παραγωγή περισσότερων και καλύτερα καταρτισμένων ερευνητών	ΑΕΙ
ΕΠ2: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα	Ξεπερασμένες ή ακατάλληλες ή ανεπαρκείς υποδομές για ερευνητική αριστεία Ανάγκη επέκτασης της ερευνητικής δραστηριότητας νέες ή βελτιωμένες εγκαταστάσεις ή εξοπλισμό.	Κατασκευή, αναβάθμιση ή συμπλήρωση υπαρχουσών ερευνητικών υποδομών εθνικής ή περιφερειακής εμβέλειας Προμήθεια εργαστηριακού επιστημονικού εξοπλισμού Αναβάθμιση της υπολογιστικής ισχύος και των ταχυτήτων διασύνδεσης των ερευνητικών υποδομών.	ΑΜΕΣΑ: Αυξημένη ικανότητα για έρευνα & ανάπτυξη ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αυξημένη δυνατότητα των ερευνητικών φορέων για πραγματοποίηση έρευνας αιχμής που οδηγεί σε περισσότερες και καλύτερες δημοσιεύσεις Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των ερευνητικών φορέων σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας Ενδυνάμωση της επιστημονικής και ερευνητικής αριστείας	ΑΕΙ και Δημόσιοι Ερευνητικοί Οργανισμοί

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ3 Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας	Έλλειμα σε φυσικές υποδομές για ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των συντελεστών του οικοσυστήματος καινοτομίας	Κατασκευή ή αναβάθμιση ή εκσυγχρονισμός υποδομών όπως για παράδειγμα Κέντρα Ικανοτήτων, Επιστημονικά και Τεχνολογικά Πάρκα, Οργανισμοί Μεταφοράς Τεχνολογίας, Θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων	ΑΜΕΣΑ: Βελτίωση συνθηκών προώθησης της καινοτομίας ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αυξημένη ικανότητα των επιχειρήσεων να παράγουν καινοτόμα προϊόντα ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Ενδυνάμωση της ικανότητας για καινοτομία	Κέντρα Ικανοτήτων Επιστημονικά και Τεχνολογικά Πάρκα Θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων Οργανισμοί Μεταφοράς Τεχνολογίας
ΕΠ4: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα	Υποχρηματοδότηση βασικής ή εφαρμοσμένης έρευνας σε πεδία με δυναμικό καινοτομίας Χαμηλός αριθμός ερευνητών σε πεδία προτεραιότητας	Εκτέλεση ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας Η έρευνα οδηγείται από πανεπιστήμια ή δημόσια ερευνητικά κέντρα αλλά μπορεί να περιλαμβάνει και επιχειρήσεις Η ενίσχυση μπορεί να στοχεύει και στη δημιουργία νέων ερευνητικών ομάδων σε κάποιο πεδίο προτεραιότητας	ΑΜΕΣΑ: Ενδυνάμωση επιστημονικών και τεχνολογικών ικανοτήτων των ερευνητών. Αύξηση ερευνητικού δυναμικού ή δημιουργία κρίσιμης μάζας. Αύξηση δαπανών Ε&Α του τομέα της 3βάθμιας εκπαίδευσης και της κυβέρνησης. ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Δημιουργία νέας επιστημονικής γνώσης με επακόλουθα follow-up έργα, δημοσιεύσεις, κινητικότητα ερευνητών, κλπ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Αύξηση των ερευνητικών ικανοτήτων στα ενισχυόμενα ιδρύματα. Αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων (π.χ., με πατέντες)	ΑΕΙ και Ερευνητικοί Οργανισμοί δημόσιου χαρακτήρα

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ5: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ	Έλλειμμα συνεργασίας μεταξύ των συντελεστών του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας Έλλειμμα ανθρώπινων πόρων και δεξιοτήτων για ΕΤΑΚ	Εκτέλεση συνεργατικών ερευνητικών έργων μεταξύ φορέων της τετραπλής έλικας Δημιουργία πλατφορμών διαμοιρασμού πληροφοριών ή δεδομένων	ΑΜΕΣΑ: Τεχνολογική πρόοδος και βελτιωμένη γνώση Αύξηση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικού και ερευνητικού τομέα που οδηγεί σε κοινές δημοσιεύσεις, πατέντες κλπ. Αύξηση των δαπανών Ε&Α των επιχειρήσεων ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Ενίσχυση των μηχανισμών και των ικανοτήτων μεταφοράς γνώσης Αυξημένη πρόσβαση των επιχειρήσεων σε ερευνητικά αποτελέσματα Αυξημένα οικονομικά οφέλη από την εμπορική εκμετάλλευση των ερευνητικών αποτελεσμάτων ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Ενισχυμένη ικανότητα Ε&Α των ενισχυόμενων φορέων και αυξημένη ικανότητα συμμετοχής σε συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ	Άτυπες ενώσεις φορέων της τετραπλής έλικας (συντονιστής μπορεί να είναι επιχείρηση ή ερευνητικός φορέας)
ΕΠ6: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις	Μειωμένη δραστηριότητα των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες Ε&Α Έλλειμμα οργανωμένου τμήματος Ε&Α Χαμηλή αναλογία επιχειρήσεων έντασης τεχνολογίας και έρευνας στο σύνολο των ιδρύσεων νέων εταιρειών	Εκτέλεση έργων βιομηχανικής έρευνας ή πειραματικής ανάπτυξης από επιχειρήσεις ή από ομάδες επιχειρήσεων με στόχο να φτάσουν στο TRL6. (Τυχόν συμμετοχή ΑΕΙ/ΕΚ γίνεται προς υποστήριξη των επιχειρήσεων και υπό την καθοδήγηση των επιχειρήσεων) Ενίσχυση επιχειρήσεων που βρίσκονται στην αρχική τους φάση (seed or startup phase)	ΑΜΕΣΑ: Δημιουργία εφαρμόσιμων αποτελεσμάτων (για παράδειγμα νέα προϊόντα ή διεργασίες σε τομείς προτεραιότητας με ενδιαφέρον περαιτέρω ανάπτυξης) ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Εισαγωγή νέων διαδικασιών για την επιχείρηση ή/και νέων προϊόντων στην αγορά Αύξηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων για Ε&Α και δραστηριότητες καινοτομίας ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Αύξηση τζίρου, προστιθέμενης αξίας, πελατών, νέων τμημάτων αγορών μέσω της εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων	Επιχειρήσεις

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ7: Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας	Οργανωτική ή συστημική ανεπάρκεια για θέματα μεταφοράς τεχνολογίας	Δημιουργία οικοσυστήματος ΕΤΑΚ ή συνεργατικών σχηματισμών (clusters) για την ανάπτυξη της καινοτομίας σε συγκεκριμένα πεδία. Ενίσχυση δραστηριοτήτων διασύνδεσης μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών οργανισμών Υποστήριξη της διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων Δημόσια προμήθεια καινοτόμων λύσεων Δραστηριότητες διάχυσης ερευνητικών αποτελεσμάτων	ΑΜΕΣΑ: Ανάπτυξη βελτιωμένων δεξιοτήτων και ικανοτήτων από τους ερευνητές στις επιχειρήσεις και τους ερευνητικούς οργανισμούς ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αύξηση start-ups και spin-offs Ενδυνάμωση των μηχανισμών μεταφοράς γνώσης ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Εμπέδωση των δεσμών συνεργασίας των φορέων της τετραπλής έλικας προς όφελος της περιφερειακής οικονομίας Αύξηση δαπανών E&A και καινοτομίας από τις επιχειρήσεις	Επιχειρήσεις ΑΕΙ και Ερευνητικοί Οργανισμοί Επιμελητήρια Επαγγελματικοί Σύλλογοι Συνεργατικού Σχηματισμοί ΜΚΟ
ΕΠ8: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών	Έλλειψη πόρων για την υιοθέτηση/εφαρμογή/διάθεση καινοτομιών και εκσυγχρονισμό	Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων για την εισαγωγή τεχνολογικής και οργανωσιακής καινοτομίας στις επιχειρήσεις	ΑΜΕΣΑ: Υιοθέτηση καινοτόμων διεργασιών από τις επιχειρήσεις ή/και διάθεση νέων προϊόντων στην αγορά ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Βελτίωση δεικτών παραγωγικότητας, τζίρου, δυναμικότητας και απασχόλησης ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από υψηλότερη προστιθέμενη αξία	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ9: Ενίσχυση ικανοτήτων για καινοτομία στις επιχειρήσεις	Έλλειμα ικανοτήτων και δεξιοτήτων για καινοτομία	Πλέγμα επενδύσεων σε επιχειρήσεις για να αναπτύξουν ικανότητες για καινοτομία, συμπεριλαμβανομένης και της εκπαίδευσης και της κατάρτισης Αγορά εξειδικευμένων υπηρεσιών συμβούλων για εκπόνηση business plan, μελέτες βιωσιμότητας κλπ.	ΑΜΕΣΑ: Οι επιχειρήσεις αποκτούν τη γνώση και την εμπειρία για να αναπτύξουν καινοτομίες ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Βελτίωση δεικτών παραγωγικότητας, τζίρου, δυναμικότητας και απασχόλησης ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της περιφερειακής/εθνικής ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
ΕΠ10: Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων	Συνθήκες ανταγωνισμού που δεν ευνοούν την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης. Δυσκολίες στην πρόσβαση σε κεφάλαια (seed funding)	Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων έντασης γνώσης και καινοτομίας για την ίδρυση και αρχική λειτουργία τους	ΑΜΕΣΑ: Αύξηση του αριθμού των νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης ή καινοτομίας ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Επιβίωση των νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης τρία έτη μετά την ίδρυσή τους Βελτίωση του κύκλου εργασιών και της απασχόλησης των νέων επιχειρήσεων. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Ενίσχυση και διαφοροποίηση των εμπεδωμένων κλάδων παραγωγής και παροχής υπηρεσιών με στόχο την αναβάθμιση της ικανότητάς τους προς όφελος της περιφερειακής οικονομίας	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων	Ισχυρή πίεση από την αύξηση του εισαγόμενου ανταγωνισμού Περιορισμένα περιθώρια ανάπτυξης στην εσωτερική αγορά	Ενίσχυση σχεδίων αύξησης της εξωστρέφειας (συμμετοχή σε εκθέσεις, λήψη συμβουλευτικών υπηρεσιών marketing, κλπ).	ΑΜΕΣΑ: Αύξηση στοχευμένων επενδύσεων στην κατεύθυνση της βελτίωσης της εξαγωγικής επίδοσης του επιχειρηματικού τομέα. ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αυξημένες εξαγωγές (κατ' όγκο και αξία) Αυξημένη συμμετοχή σε διεθνείς αλυσίδες αξίας	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠΙ2: Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων	Χαμηλή διείσδυση των ΤΠΕ στις ΜΜΕ	Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων μικρομεσαίων επιχειρήσεων για ψηφιοποίηση των επιχειρηματικών τους λειτουργιών, συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Επίτευξη κατάλληλων συνθηκών που θα οδηγήσουν με μεγαλύτερη ασφάλεια τα προϊόντα τοπικής παραγωγής σε διεθνείς αλυσίδες αξίας ΑΜΕΣΑ: Βελτίωση της ψηφιακής ωριμότητας των επιχειρήσεων ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αύξηση του κύκλου εργασιών λόγω πωλήσεων μέσω ψηφιακών καναλιών. Αύξηση των αγορών στις οποίες δραστηριοποιείται η επιχείρηση λόγω χρήσης ψηφιακών καναλιών. Μείωση του κόστους παραγωγής λόγω καλύτερης διαχείρισης πόρων με χρήση ΤΠΕ. Βελτίωση των σχέσεων της επιχείρησης με τους πελάτες λόγω καλύτερης διαχείρισης με χρήση ΤΠΕ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από καλύτερες οικονομικές επιδόσεις ή από αύξηση της παραγωγικότητας λόγω χρήσης των ΤΠΕ	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
ΕΠΙ3: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινων πόρων για την έξυπνη εξειδίκευση	Σχετική έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εξειδίκευσης με σύγχρονες δεξιότητες	Προγράμματα κατάρτισης ανέργων ή στελεχών επιχειρήσεων σε αντικείμενα υψηλής εξειδίκευσης που είναι σχετικά με τους τομείς προτεραιότητας των ΠΣΕΕ	ΑΜΕΣΑ: Πιστοποιημένη βελτίωση ειδικών δεξιοτήτων με αυξημένη ζήτηση σε ανέργους. Πιστοποιημένη βελτίωση ειδικών δεξιοτήτων στο ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων. ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αναβαθμίζεται η θέση στην αγορά εργασίας για τους συμμετέχοντες στα προγράμματα κατάρτισης. Οι συμμετέχοντες κατανοούν την ανάγκη για	ΝΠΔΔ, Επιμελητήρια, Αναπτυξιακές Εταιρείες ΟΤΑ, συλλογικοί φορείς εργοδοτών, κ.ά.α.

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠ14: Επιταχυντής επιχειρηματικών ιδεών	Χαμηλές επιδόσεις στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης. Κυριαρχία επιχειρηματικότητας ανάγκης. Εκκόλαψη καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών και ίδρυση νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης ή καινοτομίας.	Εκπαίδευση εν δυνάμει επιχειρηματιών στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα, προσωποποιημένη συμβουλευτική υποστήριξη (mentoring/coaching) για τη διαμόρφωση και τελειοποίηση επιχειρηματικών ιδεών, υποστήριξη στην αναζήτηση χρηματοδότησης για την ίδρυση επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας.	<p>δια βίου μάθηση. Οι επιχειρήσεις κατανοούν την ανάγκη για προγράμματα κατάρτισης του προσωπικού τους</p> <p>ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από ανθρώπινους πόρους με ειδικές δεξιότητες</p> <p>ΑΜΕΣΑ: Βελτίωση των ικανοτήτων για καινοτόμο επιχειρηματικότητα στους ωφελούμενους. Ωρίμανση καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων. Υποστήριξη στην αναζήτηση εταιρών και χρηματοδότησης για την εφαρμογή των επιχειρηματικών σχεδίων.</p> <p>ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Ιδρύονται νέες καινοτόμες επιχειρήσεις στους τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ. Οι νέες επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν ως αποτέλεσμα της υποστήριξης επιβιώνουν στην αγορά 3 χρόνια από την ίδρυσή τους</p> <p>ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από καινοτόμο επιχειρηματικότητα</p>	ΝΠΔΔ, Επιμελητήρια, Αναπτυξιακές Εταιρείες ΟΤΑ, συλλογικοί φορείς εργοδοτών, κ.ά.α.
ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα	Υψηλή ανεργία νέων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης Χαμηλό ποσοστό απασχολούμενων υψηλών προσόντων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις	Στήριξη μισθολογικού κόστους νέων εργαζομένων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις εντός των τομέων προτεραιότητας της ΠΣΕΕ για χρονική διάρκεια μεγαλύτερη των 12 μηνών	<p>ΑΜΕΣΑ: Δημιουργία μισθωτών θέσεων εργασίας για ανέργους με υψηλά τυπικά προσόντα.</p> <p>ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Διατήρηση θέσεων εργασίας έξι μήνες μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης Απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας από νέους με υψηλά τυπικά προσόντα</p>	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>Ανάγκες</i>	<i>Κατηγορίες δράσεων</i>	<i>Επιδιωκόμενα αποτελέσματα</i> <i>Άμεσα: κατά τη διάρκεια υλοποίησης</i> <i>Μεσοπρόθεσμα: μετά την ολοκλήρωση της πράξης</i> <i>Επιπτώσεις: μακροπρόθεσμα αποτελέσματα</i>	<i>Κατηγορίες δικαιούχων</i>
ΕΠΙ6: Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας	Προβληματική δικτύωση των συντελεστών του τοπικού συστήματος καινοτομίας με επακόλουθα προβλήματα στο συντονισμό και την παρακολούθηση των ΠΣΕΕ. Έλλειμμα ενημέρωσης για θέματα που σχετίζονται με ευκαιρίες και προκλήσεις	Δομές κινητοποίησης επιχειρήσεων για ανάληψη δράσεων καινοτομίας, Φορείς Διαχείρισης & Παρακολούθησης της ΠΣΕΕ, δομές κινητοποίησης της συνεργασίας μεταξύ φορέων της τετραπλής έλικας	Βελτίωση της θέσης των συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από ανθρώπινους πόρους με ειδικές δεξιότητες ΑΜΕΣΑ: Ανάπτυξη δικτύων μεταξύ των φορέων της τετραπλής έλικας. Παροχή γενικής και ειδικής ενημέρωσης για ευκαιρίες για καινοτομία. Καλύτερος συντονισμός της ΔΕΑ. ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ: Αναβαθμίζεται η ικανότητα των περιφερειακών φορέων στο σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών για την έρευνα και την καινοτομία. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από την αποτελεσματική εφαρμογή στρατηγικών ΕΤΑΚ.	Δημόσιοι φορείς, ΝΠΔΔ

Πηγή: [2]

Στη συνέχεια, στο 1^ο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τον τρόπο που σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε η υποστήριξη των ΠΕΠ προς τις Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης στις 13 περιφέρειες και εξάγουμε συμπεράσματα. Εξετάζουμε επίσης την εξέλιξη των επιδόσεων των 13 περιφερειών σε θέματα καινοτομίας κατά τη διάρκεια της περιόδου 2014-2020.

Στο 2^ο κεφάλαιο απαντάμε συνολικά στα αξιολογικά ερωτήματα για το σύνολο των περιφερειών, εφαρμόζουμε συγκριτική αξιολόγηση και αναδεικνύουμε τις περιπτώσεις στα δύο άκρα των της περιοχής των επιδόσεων.

Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των δεδομένων στο 2^ο κεφάλαιο και θέτουμε ζητήματα που προέκυψαν από την διαθεσιμότητα και την ποιότητα των δεδομένων.

Τέλος, στο 4^ο κεφάλαιο παραθέτουμε τις βιβλιογραφικές αναφορές της έκθεσης, τις πηγές και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση και βασικά στοιχεία που εξειδικεύουν την προσέγγιση που ακολουθήσαμε.

Η Έκθεση συνοδεύεται από τρία ξεχωριστά Παραρτήματα:

- Το πρώτο περιλαμβάνει τις λεπτομέρειες για την υποστήριξη των δεκατριών ΠΣΕΕ από τα αντίστοιχα ΠΕΠ, και τις απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα ανά Περιφέρεια.
- Το δεύτερο, περιλαμβάνει τα αποτελέσματα του ελέγχου της Θεωρίας της Αλλαγής για τα Εργαλεία Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν και βασικά δεδομένα για την εφαρμογή του καθενός.
- Το τρίτο περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου στους ωφελούμενους.

Κεφάλαιο

1

Γενική Εικόνα

Τί έκαναν τα 13 ΠΕΠ για να υποστηρίξουν τις Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης;

Στις ενότητες που ακολουθούν εξετάζουμε τη διαδικασία σχεδιασμού των Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης της περιόδου 2014-2020, τον τρόπο που επηρέασε τη διαμόρφωση των ΠΕΠ, και ιδίως τους πόρους που δεσμεύτηκαν για τους Θεματικούς Στόχους 1, 2, 3 και 8. Εξετάζουμε επίσης τις διαφορές στις δεσμεύσεις πόρων από τα ΠΕΠ προς υποστήριξη των ίδιων θεματικών στόχων και την επίδραση που είχαν στην εφαρμογή των RIS3. Αφού σχολιάσουμε ζητήματα παρακολούθησης και ενδιάμεσης αναθεώρησης των περιφερειακών RIS3 καταλήγουμε με την ανάλυση των επιδόσεων των δεκατριών ελληνικών περιφερειών σε θέματα καινοτομίας, όπως αυτές μετρούνται από συστήματα δεικτών που εφαρμόζονται σε πανευρωπαϊκή κλίμακα. Όλα τα παραπάνω ορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η αξιολόγηση.

1.1. Σχεδιασμός και Έγκριση των Περιφερειακών RIS3 & Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης

Η Έξυπνη Εξειδίκευση είναι μία προσέγγιση στην πολιτική καινοτομίας που επιδιώκει να ενισχύσει την καινοτομία σε εθνική ή περιφερειακή κλίμακα συνεισφέροντας στην ανάπτυξη και στην ευημερία μέσω της αξιοποίησης των ισχυρών χαρακτηριστικών που διαθέτει μία γεωγραφική ενότητα¹. Η αρχική σύλληψη πρωτοεμφανίστηκε το 2009 και αποδίδεται στην Ομάδα Εμπειρογνομόνων Υψηλού Επιπέδου [9] που συνέστησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2005 με στόχο την παροχή συμβουλών για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού και αποδοτικού συστήματος έρευνας και καινοτομίας στην Ευρώπη.

Τον Οκτώβριο του 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από τις εθνικές και τις περιφερειακές αρχές να αναπτύξουν στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης για να

¹ Στον Κανονισμό 1303/2013 ο όρος «Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης» (RIS3) σημαίνει μία εθνική ή μία περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας που θέτει προτεραιότητες που οδηγούν στη διαμόρφωση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μέσω της ανάπτυξης και της σύνδεσης τοπικών δυνάμεων στην έρευνα και καινοτομία με τις ανάγκες των επιχειρήσεων ώστε να αντιμετωπιστούν, με συνεκτικό τρόπο, αναδυόμενες ευκαιρίες και εξελίξεις στις αγορές ενώ ταυτόχρονα, να αποφεύγεται ο κατακερματισμός και οι επικαλύψεις στις εισροές. Μία Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης μπορεί να έχει τη μορφή, ή να είναι μέρος, μιας εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής για την έρευνα και την καινοτομία.

μεγιστοποιήσουν τις επιπτώσεις της Πολιτικής Συνοχής σε συνδυασμό με άλλες ενωσιακές πολιτικές και δεσμεύτηκε να διευκολύνει τη διαδικασία αναπτύσσοντας πλατφόρμες αμοιβαίας μάθησης και παρέχοντας σχετικά δεδομένα [10]. Τρία χρόνια αργότερα, το Δεκέμβριο του 2013, οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης εμφανίστηκαν στον κανονισμό ΕΕ/1303/2013 ως μία θεματική εκ των προτέρων αιρεσιμότητα για όλες τις επενδυτικές προτεραιότητες του Θεματικού Στόχου 1 (EaC1.1). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι κανένα Πρόγραμμα δεν θα μπορούσε να κάνει δαπάνες για Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία αν δεν υπήρχε μία εγκεκριμένη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης.

Στην Ελλάδα, το 2011, κι ενώ οι επιπτώσεις της χρηματο-οικονομικής κρίσης ήταν ακόμα αισθητές, η Γενική Γραμματεία ΕΣΠΑ ανέθεσε στη McKinsey να διαμορφώσει ένα νέο εθνικό αναπτυξιακό μοντέλο και μια στρατηγική για την επίτευξή του. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας παραδόθηκε τον Ιούλιο του 2012 [11] και έθεσε τις βάσεις για τη διαμόρφωση των εθνικών τομέων προτεραιότητας που υιοθετήθηκαν στη συνέχεια στο πλαίσιο της εθνικής και των περιφερειακών RIS3. Το Σεπτέμβριο του 2012, εν όψει της διαμόρφωσης του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020, μία έκθεση του IOBE [12] πρότεινε τους τομείς εθνικού ενδιαφέροντος στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020.

Η διαδικασία διαμόρφωσης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο ξεκίνησε εντός του 2012 όταν μία ομάδα εμπειρογνομόνων που ορίστηκε από τη DG Regio (Νίκος Κομνηνός, Alasdair Reid, Jorge Sanchez & Παναγιώτης Τσανάκας) ανέλαβαν να διερευνήσουν σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα την ποιότητα των εθνικών και περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, τη διακυβέρνηση της πολιτικής για την καινοτομία, και την ύπαρξη περιφερειακών εξειδικεύσεων. Οι επισκέψεις και οι συνεντεύξεις που έγιναν εντός του 2012 στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εμπειρογνομοσύνης (που κατέληξε σε μία εθνική αναφορά [13] και 13 περιφερειακές το Δεκέμβριο του 2012) ήταν στην ουσία η πρώτη επαφή των συμμετόχων σε περιφερειακή κλίμακα με την ιδέα της έξυπνης εξειδίκευσης.

Οι 13 ελληνικές περιφέρειες άρχισαν το σχεδιασμό τόσο των ΠΕΠ της περιόδου 2014-2021 και των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης εντός του 2013, είτε συνδιαμορφώνοντας τα δύο κείμενα ή σχεδιάζοντάς τα με βαθμιαία συγκλίνουσες διαδικασίες.

Στην **Αττική**, η ανάπτυξη του ΠΕΠ και της RIS3 φαίνεται να ακολούθησε παράλληλες διαδρομές: στο κείμενο του ΠΕΠ υπάρχουν παραπομπές σε διάφορα σημεία στη «*μέχρι σήμερα ανάλυση της ΠΣΕΕ της Αττικής*», και αναφορές σε γενικότερου περιεχομένου παρεμβάσεις και πιλοτικές εφαρμογές (για παράδειγμα περιβαλλοντικής και ενεργειακής διαχείρισης των αστικών λειτουργιών, έξυπνα συστήματα μετακίνησης, διαβίωσης και τοπικής διοίκησης στην πόλη, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, κοινωνικής καινοτομίας, κλπ.). Ως αποτέλεσμα στο σύνολο των Ειδικών Στόχων του ΠΕΠ η οποιαδήποτε αναφορά στην ΠΣΕΕ γίνεται με την μνεία ότι οι τομείς παρέμβασης – στόχοι θα καθοριστούν μετά την ολοκλήρωση και έγκριση της ΠΣΕΕ (που έγινε το Μάιο 2015). Η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ) υλοποιήθηκε κατά το στάδιο εξειδίκευσης του σχεδίου δράσης, και υποστηρίχθηκε από τις πλατφόρμες καινοτομίας και από εργαστήρια επιχειρηματικής ανακάλυψης. Η εκπροσώπηση των επιχειρήσεων ήταν αδύναμη σε σχέση με την ακαδημαϊκή κοινότητα και την δημόσια

διοίκηση. Το σχέδιο δράσης είναι εξαιρετικά λεπτομερές, περιέχει σειρά καινοτόμων εργαλείων και διαφορετικές μορφές ενισχύσεων, συνδέεται δε πρακτικά με όλους τους Θεματικούς Στόχους του ΠΕΠ εκτός από τον ΘΣ8.

Στο **Βόρειο Αιγαίο**, η κατάρτιση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Προγραμματική Περίοδο 2014 – 2020, έγινε με γνώμονα τα ιδιαίτερα γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, ώστε να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στο πλαίσιο διαμόρφωσης οράματος για τη μελλοντική της ανάπτυξη. Η πρώτη επαφή με τους φορείς του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας έγινε στα μέσα του 2013 για την αναγνώριση των προτεραιοτήτων ενώ το 2015 εφαρμόστηκε η ΔΕΑ που ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Σύμφωνα με την ΕΥΔ η διαδικασία της ΔΕΑ συνεχίστηκε μέχρι το 2019 και αποτυπώνεται στις προσκλήσεις από το 2017 και μετά, οι οποίες σχετίζονται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό με την ΔΕΑ και εξειδικεύτηκαν μέσα από αυτή.

Στο **Νότιο Αιγαίο**, η Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας με βάση την Έξυπνη Εξειδίκευση του Νοτίου Αιγαίου σχεδιάστηκε την περίοδο 2013-2015 και εγκρίθηκε στο σύνολό της το 2015. Ο ορισμός των προτεραιοτήτων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου βασίστηκε σε SWOT ανάλυση, η οποία έλαβε υπόψη την υπάρχουσα κατάσταση και το δυναμικό της Περιφέρειας για την καινοτομία, ενώ σχεδιάστηκε με δράσεις από τη βάση προς την κορυφή (bottom up) λαμβάνοντας υπόψη τους κύριους παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας. Οι τομείς προτεραιότητας της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αναδείχθηκαν και μέσω της ΔΕΑ που ολοκληρώθηκε το 2013.

Στην **Κρήτη**, η Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας με βάση την Έξυπνη Εξειδίκευση σχεδιάστηκε την περίοδο 2013-2015 και εγκρίθηκε στο σύνολό της από το Περιφερειακό Συμβούλιο την 6η Απριλίου 2015. Στο πλαίσιο σχεδιασμού του ΠΕΠ Κρήτης 2014-2020 αναγνωρίστηκαν τα πεδία εξειδίκευσης που επρόκειτο, σε μεταγενέστερο χρόνο, να διατυπωθούν στη δημοσιευμένη ΠΣΕΕ Κρήτης, βάσει και των αναγκών που εντοπίστηκαν από την ανάλυση των παραγόντων του εξωτερικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Το υλικό αυτό τροφοδότησε το κείμενο του ΠΕΠ Κρήτη 2014-2020. Μετά και τη δημοσίευση της ΠΣΕΕ, την περίοδο από το Νοέμβριο 2016 μέχρι τον Ιούνιο 2018, συγκροτήθηκαν με απόφαση του Περιφερειάρχη Κρήτης οι τέσσερις πλατφόρμες καινοτομίας και ξεκίνησε η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης.

Στην **Ανατολική Μακεδονία-Θράκη**, ο σχεδιασμός της περιφερειακής RIS3 και του ΠΕΠ 2014-2020 ξεκίνησαν τον Αύγουστο 2013, με αλληλοτροφοδότηση των δύο διεργασιών, ιδίως ως προς την αναγνώριση των τομέων προτεραιότητας. Από τα μέσα του 2014, η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη υποστηρίχθηκε από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG JRC) μέσω του έργου “Actual and desired state of the economic potential in regions outside the Greek capital Athens” για να οργανώσει και να εφαρμόσει τη ΔΕΑ, και ως αποτέλεσμα αυτής της υποστήριξης, υπήρξε από τις πρώτες Περιφέρειες που διαμόρφωσε πρόσκληση προς τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο της RIS3.

Στην **Κεντρική Μακεδονία**, για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων καινοτομίας και έρευνας στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ 2014-2020 συγκροτήθηκε από τον Απρίλιο του 2013 το

«Δίκτυο Εμπειρογνομόνων RIS3» το οποίο περιλάμβανε μεταξύ των άλλων θεματικές ομάδες εργασίας με στόχο την ενημέρωση και καταγραφή των προτάσεων των φορέων γύρω από τα ζητήματα που έθεσε η ατζέντα της έξυπνης εξειδίκευσης. Οι κύριοι τομείς προτεραιότητας καθορίστηκαν με βάση δεδομένα και εισροές από την ανάλυση περιβάλλοντος, το αναπτυξιακό όραμα της Κεντρικής Μακεδονίας και τις προτάσεις τομεακής πολιτικής της ΓΓΕΤ για την Έρευνα και Καινοτομία στο πλαίσιο προετοιμασίας του ΣΕΣ 2014-2020. Το πρώτο παραδοτέο των ομάδων εργασίας ήταν η παραγωγή κειμένων βάσης τα οποία εμπλουτίστηκαν χάρη στην εκτέλεση δράσεων διαβούλευσης από τους συμμετέχοντες (τετραπλή έλικα). Οι επιμέρους προτάσεις των φορέων αναλύθηκαν στη βάση των διαμορφωμένων κατευθύνσεων της στρατηγικής και απετέλεσαν σημαντική συνεισφορά στον προσδιορισμό παρεμβάσεων και ενδεικτικών δράσεων κατά μήκος των αλυσίδας αξίας των επιλεγέντων τομέων προτεραιότητας. Πρακτικά αποτελεί τον πρώτο κύκλο στη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ), τα αποτελέσματά του τροφοδότησαν το κείμενο του ΠΕΠ Κεντρική Μακεδονία 2014-2020.

Στη **Δυτική Μακεδονία**, για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων καινοτομίας και έρευνας για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ 2014-2020 ελήφθησαν υπ' όψη δεδομένα και εισροές από την ανάλυση περιβάλλοντος και την συνεπακόλουθη ανάλυση SWOT, το αναπτυξιακό όραμα της ΠΔΜ και τις προτάσεις τομεακής πολιτικής της ΓΓΕΤ για την Έρευνα και Καινοτομία στο πλαίσιο προετοιμασίας του ΣΕΣ 2014-2020. Αρχικά, στο πλαίσιο σχεδιασμού του νέου ΠΕΠ, αναγνωρίστηκαν οι (κλαδικοί) τομείς προτεραιότητας και ορίστηκαν Θεματικές Ομάδες Σχεδιασμού οι οποίες κατέθεσαν τις εισηγήσεις τους. Οι τελευταίες επικοινωνήθηκαν σε εκδηλώσεις διαβούλευσης και εμπλουτίστηκαν με συγκεκριμένες ιδέες από τους συμμετέχοντες. Το υλικό αυτό τροφοδότησε τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ) για περαιτέρω εξειδίκευση της ΠΣΕΕ αλλά και το κείμενο του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020, το οποίο χρονικά προηγήθηκε της ΠΣΕΕ.

Στην **Ήπειρο**, η περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2014 και στη συνέχεια, από το Μάρτιο έως το Δεκέμβριο του 2015 πραγματοποιήθηκε η ΔΕΑ. Η ΔΕΑ εφαρμόστηκε με επιτυχία, καλύπτοντας το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωριστεί. Τα ευρήματά της ενσωματώθηκαν με στο αναθεωρημένο Σχέδιο Δράσης της ΠΣΕΕ. Εν μέρει, η ΔΕΑ επηρέασε και το περιεχόμενο – στόχευση κάποιων προσκλήσεων καθώς πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις πάνω σε προσχέδια προσκλήσεων πριν την τελική τους διαμόρφωση.

Στη **Θεσσαλία**, η Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας με βάση την Έξυπνη Εξειδίκευση σχεδιάστηκε την περίοδο 2013-2015 και εγκρίθηκε στο σύνολό της (Στρατηγική, 4^η Έκδοση, Φεβρουάριος 2015 και Σχέδιο Δράσης, Δεκέμβριος 2015) από το Περιφερειακό Συμβούλιο την 13^η Μαΐου 2016 (ΑΔΑ: 709Ψ7ΛΡ-ΦΧΣ, 16.5.2016). Ο ορισμός των προτεραιοτήτων της Περιφέρειας Θεσσαλίας στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ 2014-2020 έλαβε χώρα από το Μάιο έως το Νοέμβριο του 2014, λαμβάνοντας υπ' όψη δεδομένα και εισροές από την ανάλυση περιβάλλοντος και την συνεπακόλουθη ανάλυση SWOT, το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας, τις αρχικές προβλέψεις του ΠΕΠ και τις προτάσεις τομεακής πολιτικής της ΓΓΕΤ για την Έρευνα και Καινοτομία στο πλαίσιο προετοιμασίας του ΣΕΣ 2014-2020. Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης διεξήχθη την περίοδο από το Νοέμβριο μέχρι το Δεκέμβριο του 2015.

Στα **Ιόνια Νησιά**, στο πλαίσιο σχεδιασμού του ΠΕΠ 2014-2020, αναγνωρίστηκαν οι τομείς προτεραιότητας που επρόκειτο, σε μεταγενέστερο χρόνο, να διατυπωθούν στην ΠΣΕΕ Ιόνιων Νησιών, βάσει και των αναγκών που εντοπίστηκαν από την ανάλυση των παραγόντων του εξωτερικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Το υλικό αυτό τροφοδότησε το κείμενο του ΠΕΠ 2014-2020. Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης είχε ξεκινήσει μέσα από δράσεις διαβούλευσης και συνεδριάσεις πριν από τη δημοσίευση της ΠΣΕΕ. Η εξειδίκευση στόχων και προτεραιοτήτων ενσωματώθηκαν στα κείμενα του ΠΕΠ και της ΠΣΕΕ χωρίς ωστόσο τα δεδομένα από τα πιο πρόσφατα εργαστήρια επιχειρηματικής ανακάλυψης, που ολοκληρώθηκαν το 2016. Πέραν της αρχικής, δεν κυκλοφόρησαν αναθεωρημένες εκδόσεις της ΠΣΕΕ, ενώ οι νέες εκδόσεις του ΠΕΠ δεν περιλαμβάνουν τροποποιήσεις στους κύριους στόχους της στρατηγικής.

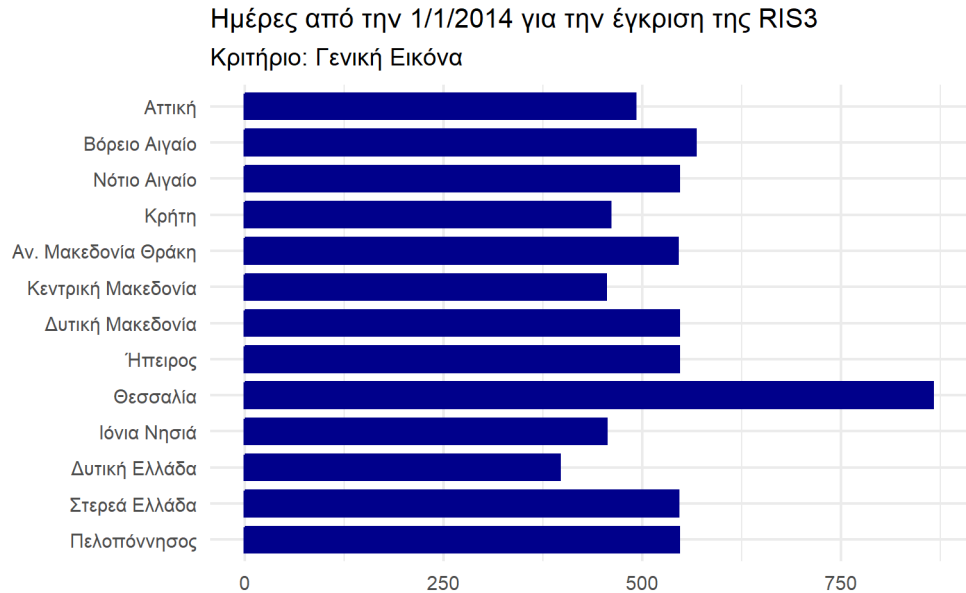
Στη **Δυτική Ελλάδα**, στο πλαίσιο σχεδιασμού του ΠΕΠ Δυτική Ελλάδα 2014-2020, αναγνωρίστηκαν οι τομείς προτεραιότητας που επρόκειτο, σε μεταγενέστερο χρόνο, να εξειδικευθούν στην ΠΣΕΕ, βάσει και των αναγκών που εντοπίστηκαν από την ανάλυση των παραγόντων του εξωτερικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Το υλικό αυτό τροφοδότησε το κείμενο του ΠΕΠ. Η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης είχε ξεκινήσει μέσα από τομεακές διαβουλεύσεις και αναπτυξιακά συνέδρια εγκαίρως και τροφοδότησε το βασικό κείμενο της ΠΣΕΕ με δεδομένα των προτεινόμενων αλυσίδων αξίας και εργαλείων πολιτικής. Μετά και τη δημοσίευση αυτής, συνεχίστηκε η υλοποίηση των εργαστηρίων επιχειρηματικής ανακάλυψης με στόχο την περαιτέρω εξειδίκευση στόχων και προτεραιοτήτων. Συνεπώς σημαντικό τμήμα των αποτελεσμάτων της ΔΕΑ τροφοδότησαν το κείμενο της ΠΣΕΕ και αυτό με τη σειρά του το κείμενο του ΠΕΠ.

Στη **Στερεά Ελλάδα**, η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (Απρίλιος 2015) εγκρίθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο την 15^η Ιουλίου 2015 (ΑΔΑ: 70ΞΘ7ΛΗ-ΒΙΨ) ενώ έλαβε την έγκριση της ΕΕ την 28^η Σεπτεμβρίου 2016, συνεπώς πριν την υποβολή και έγκριση του ΠΕΠ. Η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης ακολούθησε χρονικά την έγκριση της ΠΣΕΕ και το μεγαλύτερο μέρος της ολοκληρώθηκε εντός του 2017 δημιουργώντας καθυστερήσεις στην εξειδίκευση των δράσεων και τον προσδιορισμό των κλάδων που θα ενεργοποιούνταν, όπως καταγράφεται στην Αξιολόγηση αποδοτικότητας, αποτελεσματικότητας και εφαρμογής του ΕΠ Στερεά Ελλάδα 2014-2020 με περίοδο αναφοράς 2014-2020.

Τέλος, στην **Πελοπόννησο**, η Περιφερειακή Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας με βάση την Έξυπνη Εξειδίκευση σχεδιάστηκε την περίοδο 2013-2015, εγκρίθηκε σε δύο φάσεις: αρχικά εγκρίθηκε η Στρατηγική από το Περιφερειακό Συμβούλιο τον Ιούλιο του 2014 και περίπου ένα χρόνο αργότερα εγκρίθηκε και το Σχέδιο Δράσης. Η ΔΕΑ εφαρμόστηκε με σχετική επιτυχία στην Πελοπόννησο από το 2014 έως και το 2016, και κάλυψε το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωριστεί. Τα ευρήματα του πρώτου κύκλου της ΔΕΑ ελήφθησαν υπόψη στο Σχέδιο Δράσης της ΠΣΕΕ και τα ευρήματα και των δύο κύκλων συνέβαλαν στη διαμόρφωση του περιεχομένου – στόχευσης κάποιων προσκλήσεων. Και παρά το γεγονός ότι οι δύο κύκλοι εντόπισαν καίρια ζητήματα, εκτιμάται ότι η ΔΕΑ δεν οδήγησε σε επαρκή αριθμό εξειδικευμένων δράσεων για τους τομείς RIS3.

Το Διάγραμμα 1 δείχνει το χρόνο που απαιτήθηκε από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 μέχρι την έγκριση της RIS3 σε κάθε Περιφέρεια. Με εξαίρεση τη

Θεσσαλία όπου η RIS3 εγκρίθηκε το Μάιο 2016, στις υπόλοιπες περιφέρειες οι διαδικασίες είχαν ολοκληρωθεί εντός του 2015, γεγονός που επέτρεπε την ενεργοποίηση του ΘΣΙ. Η Εθνική RIS3 εγκρίθηκε και δημοσιεύτηκε σε ΦΕΚ τον Αύγουστο του 2015.

Διάγραμμα 1 Χρόνος που απαιτήθηκε μέχρι την έγκριση των 13 Περιφερειακών RIS3 της περιόδου 2014-2020.

1.2. Πόροι των ΠΕΠ για την υποστήριξη των RIS3

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, για την εφαρμογή Πολιτικής Συνοχής της περιόδου 2014-2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε συγκεκριμένες *εκ των προτέρων αιρεσιμότητες (ex ante conditionalities ή ExAC)* που αποτέλεσαν με τη σειρά τους τη βάση για την έγκριση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και την αποδέσμευση των πόρων που είχαν διατεθεί σε κάθε θεματικό στόχο. Η ανάπτυξη «εθνικών ή περιφερειακών στρατηγικών έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση» (ExAC1.1²) ήταν μία από τις αιρεσιμότητες για την έγκριση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) που περιλάμβαναν επενδύσεις για την ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας. Έμμεσα, η έξυπνη εξειδίκευση αναφέρεται και στην αιρεσιμότητα 2.1 για την ψηφιακή ανάπτυξη που περιλαμβάνει επενδύσεις για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ), ηλεκτρονικού εμπορίου, τόνωση της ζήτησης για ΤΠΕ, και ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας. Αντίθετα, δεν γίνεται καμία μνεία στην έξυπνη εξειδίκευση στις αιρεσιμότητες που αφορούσαν τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (δηλ.

² Η πλήρης διατύπωση στο Παράρτημα XI του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων ΕΕ/1303/2013 ήταν «Η ύπαρξη μιας εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής για έξυπνη εξειδίκευση, σύμφωνα με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, με στόχο τη μόνιμη δαπάνη έρευνας και καινοτομίας του ιδιωτικού τομέα, με τρόπο συμβατό με τα χαρακτηριστικά αποδοτικών εθνικών ή περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας.»

του ΘΣ3) και την προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας της εργασίας (ΘΣ8).

Η Ελλάδα ακολούθησε κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 ένα υβριδικό μοντέλο για την κάλυψη της αιρεσιμότητας που αφορούσε στην έξυπνη εξειδίκευση. Το ελληνικό μοντέλο, που δεν ήταν ούτε αμιγώς εθνικό, ούτε αμιγώς περιφερειακό, περιλάμβανε μία εθνική και δεκατρείς περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης που συλλειτούργησαν και συγχρηματοδοτήθηκαν από τα τομεακά και τα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα.

Οι επενδύσεις μέσω του ΕΤΠΑ στο Θεματικό Στόχο 1 (Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας) βασίστηκαν *αμιγώς* στις προτεραιότητες της έξυπνης εξειδίκευσης που είχαν τεθεί σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Βάσει του κανονισμού ΕΕ/1301/2013 το ΕΤΠΑ στήριζε τις ακόλουθες επενδυτικές προτεραιότητες:

- I(α) ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (E&K) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος· και
- I(β) προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην E&K, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

Όσον αφορά τον Θεματικό Στόχο 2 (Βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) , καθώς και της χρήσης και της ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης), η έξυπνη εξειδίκευση εστίασε μόνο στο σκέλος που αφορούσε την πρόσβαση στις ΤΠΕ μέσω των επενδυτικών προτεραιοτήτων:

- 2(β) ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ· και
- 2(γ) ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία.

Για τον Θεματικό Στόχο 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων), οι εθνικές ή οι περιφερειακές αρχές είχαν την ευελιξία είτε να εκδίδουν προσκλήσεις για χρηματοδότηση με κριτήριο επιλεξιμότητας την δραστηριοποίηση σε κλάδους της έξυπνης εξειδίκευσης, ή να μοριοδοτούν με τα κριτήρια επιλογής προτάσεις που ήταν συναφείς με τους τομείς προτεραιότητας, ή, τέλος, να εκδίδουν προσκλήσεις που δεν ήταν συναφείς με τους τομείς προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης και

αφορούσαν όλες ανεξαιρέτως τις επιχειρήσεις σε μία εδαφική ενότητα, στο πλαίσιο των ακόλουθων τεσσάρων επενδυτικών προτεραιοτήτων:

- 3(α) προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων·
- 3(β) ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), ιδίως σε σχέση με τη διεθνοποίηση·
- 3(γ) στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών· και
- 3(δ) στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας.

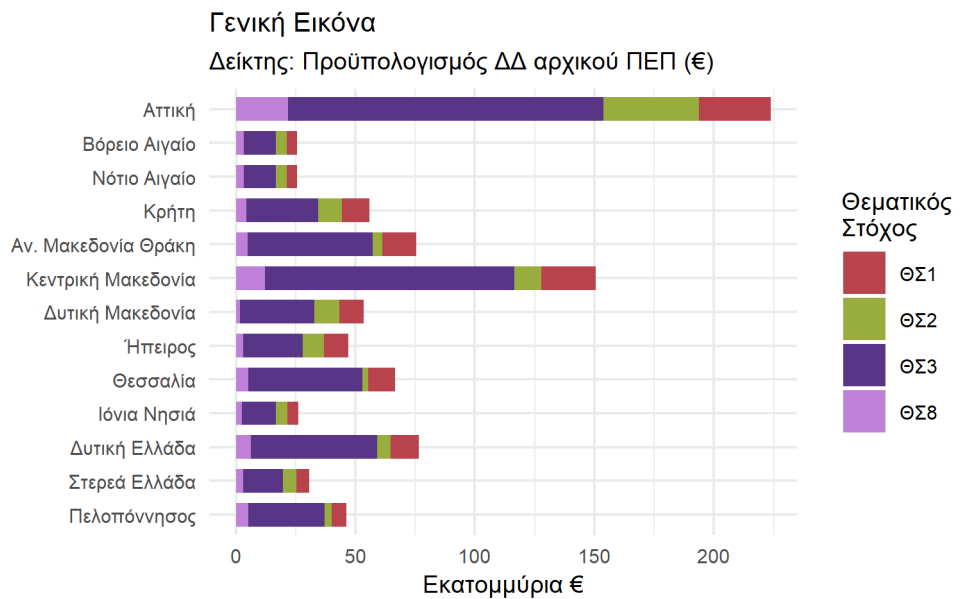
Τέλος, για το Θεματικό Στόχο 8, η προσέγγιση που ακολουθήθηκε ήταν όμοια μ' εκείνη για τον ΘΣ3 στο πλαίσιο των ακόλουθων επενδυτικών προτεραιοτήτων, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κανονισμού 1304/2013:

- 8(i) πρόσβαση στην απασχόληση για αναζητούντες θέση εργασίας και οικονομικά μη ενεργών ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και των ατόμων που έχουν αποκοπεί επί μακρόν από την αγορά εργασίας, μέσω επίσης τοπικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων·
- 8(ii) βιώσιμη ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα εκείνων που βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων των νέων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και των νέων από περιθωριοποιημένες κοινότητες, μεταξύ άλλων μέσω της εφαρμογής της «εγγύησης για τη νεολαία»·
- 8(iii) αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων·
- 8(iv) ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την εξέλιξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας, την συμφιλίωση της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής και την προώθηση της ίσης αμοιβής για ίση εργασία·
- 8(v) προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές·
- 8(vi) ενεργός και υγιής γήρανση·
- 8(vii) εκσυγχρονισμός των θεσμικών φορέων της αγοράς εργασίας, όπως είναι οι δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης, με καλύτερη αντιστοίχιση των δεξιοτήτων προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω δράσεων για τη βελτίωση της διακρατικής κινητικότητας των εργαζομένων μέσω

προγραμμάτων κινητικότητας και καλύτερης συνεργασίας μεταξύ των θεσμικών φορέων και των σχετικών ενδιαφερομένων μερών·

Με βάση την ανάλυση των κειμένων των 13 ΠΕΠ, ο προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης που είχε διατεθεί για τους Θεματικούς Στόχους ενδιαφέροντος της παρούσας, δηλαδή τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, ανερχόταν, το 2014, σε συνολικά €903,8εκατ., εκ των οποίων τα €146,94εκατ. (16,26%) για το ΘΣ1, τα €115,5εκατ. (12,78%) για το ΘΣ2, τα €564,3εκατ. (62,4%) για το ΘΣ3 και €77,07εκατ. (8,5%) για το ΘΣ8.

Το Διάγραμμα 2 παρουσιάζει την αρχική κατανομή του προϋπολογισμού της Δημόσιας Δαπάνης για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 στα 13 ΠΕΠ.

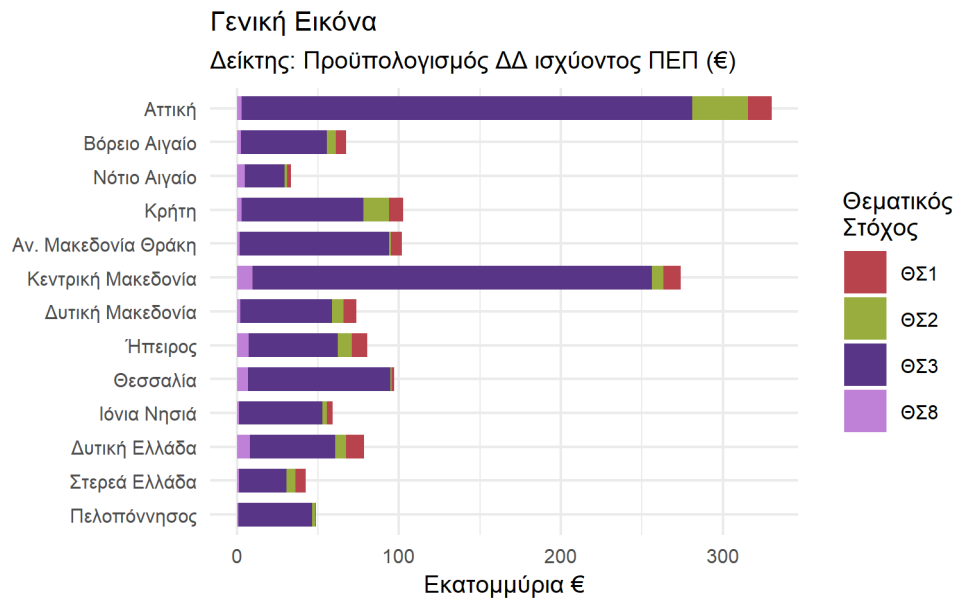
Διάγραμμα 2 Κατανομή προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 ανά Περιφέρεια στην πρώτη έκδοση κάθε ΠΕΠ.

Οι τρεις περιφέρειες με τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για το ΘΣ1 (ο πυρήνας της έξυπνης εξειδίκευσης) στο σύνολο του προϋπολογισμού για τους ΘΣ1,2,3 και 8 ήταν η Ήπειρος (21,3%), η Κρήτη (20,9%), και η Δυτική Μακεδονία (19,3%), όταν η μέση εθνική επίδοση ήταν 16,3%.

Την περίοδο, 2019-2020, κατ' εφαρμογή της εθνικής πολιτικής, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν, μειώθηκε ο προϋπολογισμός τους, και μεταφέρθηκε στο ΕΠΑνΕΚ για τη χρηματοδότηση δράσεων στήριξης της επιχειρηματικότητας (σύσταση Ταμείου Εγγυοδοσίας, επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων ΜΜΕ, υποστήριξη κεφαλαίου κίνησης στις ΜΜΕ με τη μορφή επιχορηγήσεων κλπ.). Στη συνέχεια, το 2021, εν μέσω της πανδημίας COVID-19, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν για ακόμα μία φορά με ανακατανομή των πόρων τους ώστε να στηριχθούν οι επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19, να στηριχθούν οι δομές υγείας των Περιφερειών για την αντιμετώπιση της πανδημίας και να εξασφαλιστεί η ομαλή πορεία ολοκλήρωσης τους.

Το Διάγραμμα 3 δείχνει τα αποτελέσματα των παραπάνω αναπροσαρμογών στα 13 ΠΕΠ.

Διάγραμμα 3 Κατανομή προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 ανά Περιφέρεια στην ισχύουσα, την 15.7.2023, έκδοση κάθε ΠΕΠ.

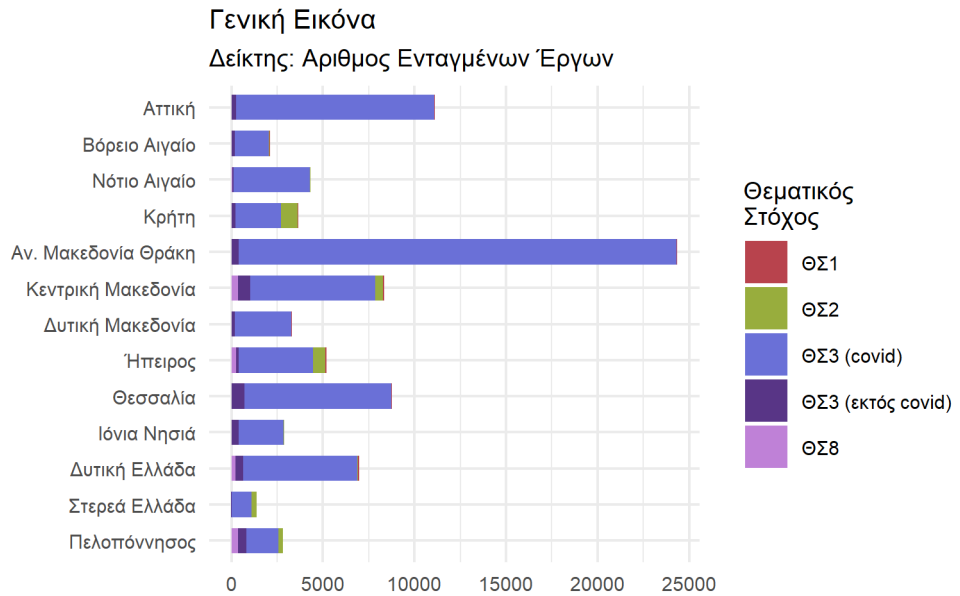
Με βάση την ανάλυση των κειμένων των 13 ΠΕΠ που ήταν σε ισχύ στα μέσα Ιουλίου 2023, ο προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης για τους Θεματικούς Στόχους ενδιαφέροντος της παρούσας, δηλαδή τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, ανερχόταν σε συνολικά €1434,35εκατ., εκ των οποίων τα €89,15εκατ. (6,2% του συνόλου) για το ΘΣ1, τα €98,67εκατ. (6,9%) για το ΘΣ2, τα €1194,7εκατ. (83,3%) για το ΘΣ3 και €51,84εκατ. (3,6%) για το ΘΣ8.

Σε σχέση με τον προϋπολογισμό που ίσχυε το 2014, οι διαφορές στον προϋπολογισμό της Δημόσιας Δαπάνης στις ισχύουσες εκδόσεις των ΠΕΠ ήταν:

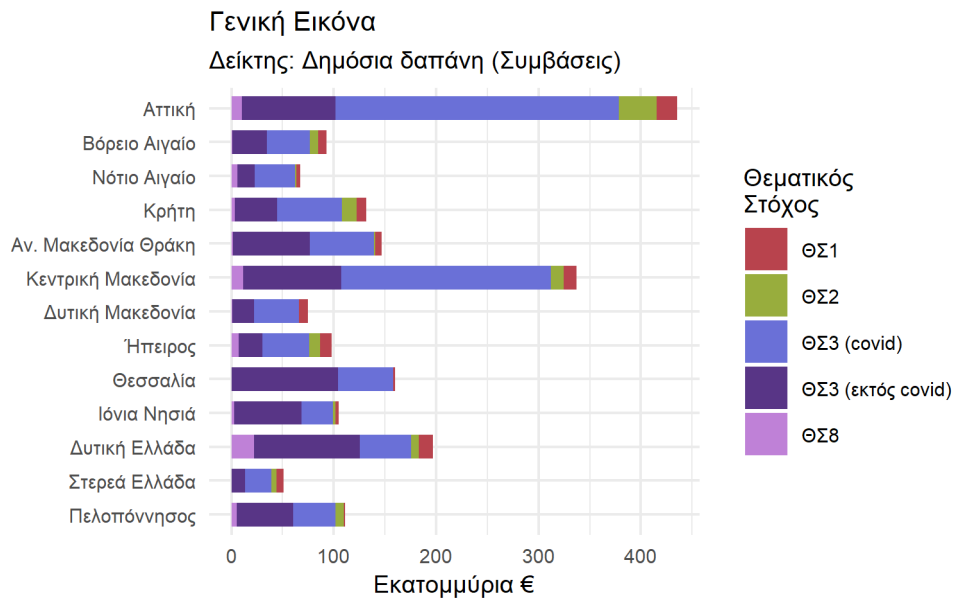
- Για το ΘΣ1, -39,3% για το σύνολο των ΠΕΠ, με τη μεγαλύτερη μείωση στην Πελοπόννησο (-90%) και στη Θεσσαλία (-86,1%) και αύξηση 11,8% μόνο στη Στερεά Ελλάδα.
- Για το ΘΣ2, -14,8% για το σύνολο των ΠΕΠ, με τις μεγαλύτερες μειώσεις στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (-73,7%), τη Θεσσαλία (-72%) και το Νότιο Αιγαίο (-71,2%), με αύξηση μόνο στο Βόρειο Αιγαίο (29,6%) και τη Δυτική Ελλάδα (17%).
- Για το ΘΣ3, +111,7% για το σύνολο των ΠΕΠ, με τα ποσοστά αύξησης να κυμαίνονται από 0% στη Δυτική Ελλάδα έως 294,7% στο Βόρειο Αιγαίο.
- Για το ΘΣ8, -32,7% για το σύνολο των ΠΕΠ, με περικοπές σε 8 περιφέρειες από -86,2% στην Αττική, Πελοπόννησο, Ανατολική Μακεδονία Θράκη, Στερεά Ελλάδα, Ιόνια Νησιά, Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο έως -22,4% στην Κεντρική Μακεδονία, αλλά και αύξηση σε άλλες 5 (από 28,1% στη Δυτική Ελλάδα, έως 125,5% στην Ήπειρο).

Εξετάζοντας την εικόνα που έδινε το ΟΠΣ με ημερομηνία αναφοράς την 13^η Ιουλίου 2023 (βλ. Διάγραμμα 4 για το πλήθος των ενταγμένων έργων, Διάγραμμα 5 για τη συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη και Διάγραμμα 6 για τις πληρωμές της δημόσιας δαπάνης) γίνεται σαφές ότι **από το 2020 και μετά, τα 13 ΠΕΠ είχαν περιορισμένους βαθμούς ελευθερίας για να υποστηρίξουν τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης λόγω της δέσμευσης σημαντικού ποσού δημόσιας δαπάνης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων.**

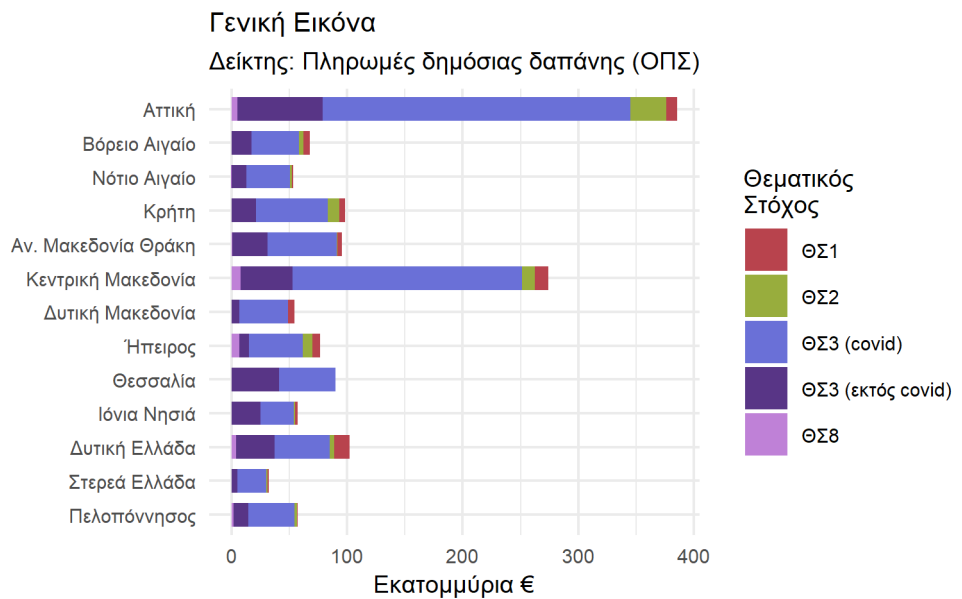
Η συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη στα 13 ΠΕΠ για τον ΘΣ3 την 13.7.2023 ήταν €1720,37εκατ. εκ των οποίων τα €979,63εκατ. (56,9%) αφορούσαν δράσεις αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19. Μόνο σε 4 Περιφέρειες (Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία, Πελοπόννησος και Ανατολική Μακεδονία Θράκη) η συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη για δράσεις COVID-19 ήταν μικρότερη από εκείνη που αφορούσε τις λοιπές δράσεις του ΘΣ3.

Διάγραμμα 4 Αριθμός ενταγμένων έργων ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).

Διάγραμμα 5 Δημόσια Δαπάνη συμβασιολογημένων έργων ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).

Διάγραμμα 6 Πληρωμές Δημόσιας Δαπάνης ανά θεματικό στόχο και Περιφέρεια (Στοιχεία ΟΠΣ 13 Ιουλίου 2023).

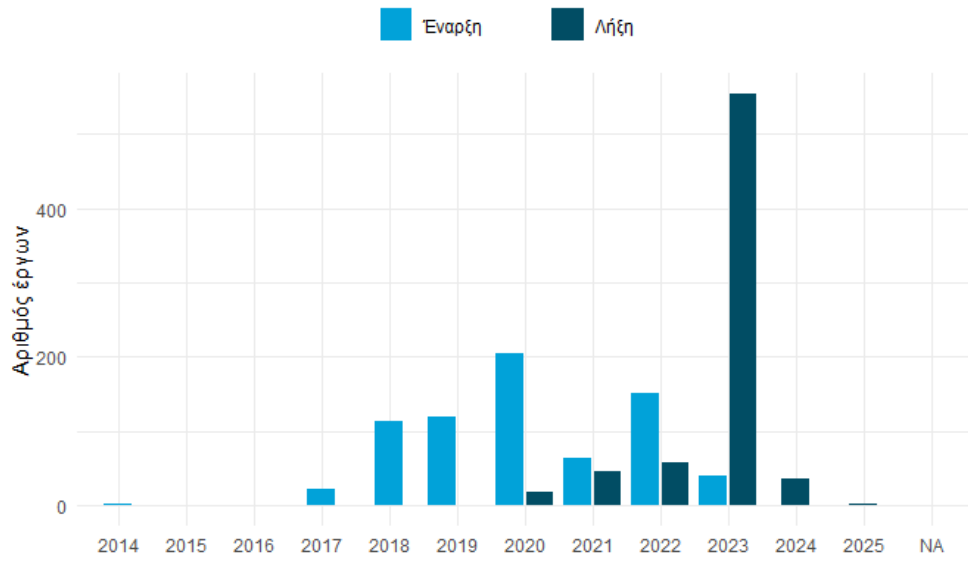
Εξετάζοντας τη χρονική διάσταση της ένταξης και της λήξης των πράξεων παρατηρούμε ότι:

- Για το ΘΣ1 (Διάγραμμα 7), οι εντάξεις έργων ξεκινούν ουσιαστικά το 2018 και συνεχίζουν με σχεδόν ομοιόμορφη κατανομή μέχρι το 2022, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των έργων λήγει εντός του 2023.

- Για το ΘΣ2 (Διάγραμμα 8), με εξαίρεση 4 μεγάλων έργων (του ΠΕΠ Αττικής, 2 για τον ΟΑΣΑ), η βασική ενεργοποίηση γίνεται με όρους δημόσιας δαπάνης το 2019 και το 2021. Με όρους επίσης δημόσιας δαπάνης, τα περισσότερα έργα λήγουν το 2023.
- Για το ΘΣ3 (Διάγραμμα 9) η ενεργοποίηση ξεκινά ουσιαστικά το 2017 με δύο προσκλήσεις εθνικής κλίμακας (Συμμετοχή Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Περιφερειών στο Ταμείο Επιχειρηματικότητας II και Ενίσχυση της Ίδρυσης και Λειτουργίας Νέων Τουριστικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων), και στη συνέχεια η δραστηριότητα είναι σχετικά μικρή μέχρι την ενεργοποίηση των δράσεων COVID-19.
- Τέλος, για το ΘΣ8 (Διάγραμμα 10), παρατηρούμε ότι η ουσιαστική ενεργοποίηση ξεκινά το 2019 και συνεχίζεται ομοιόμορφα μέχρι το 2022, με λήξη της συντριπτικής πλειοψηφίας των έργων, με όρους δημόσιας δαπάνης, το 2023.

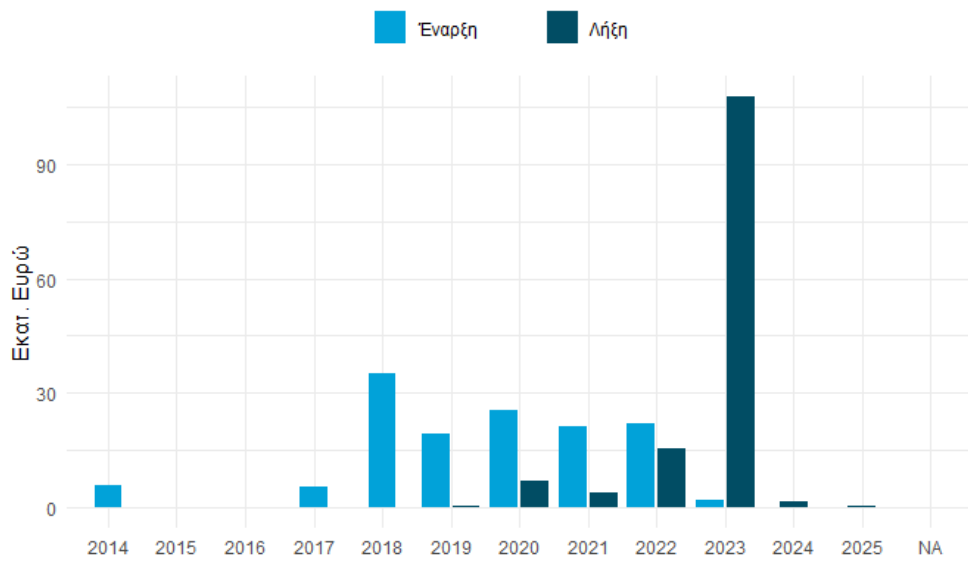
Από τις παραπάνω παρατηρήσεις είναι σαφές ότι συνολικά, **οι Διαχειριστικές Αρχές κατάφεραν επιτυχώς να εξασφαλίσουν την ομαλή εξέλιξη των δράσεων στους ΘΣ1, 2 και 8, παρά τις προαναφερθείσες μειώσεις στους προϋπολογισμούς.**

ΘΣ1: Κατανομή έτους έναρξης/λήξης πράξεων

(α)

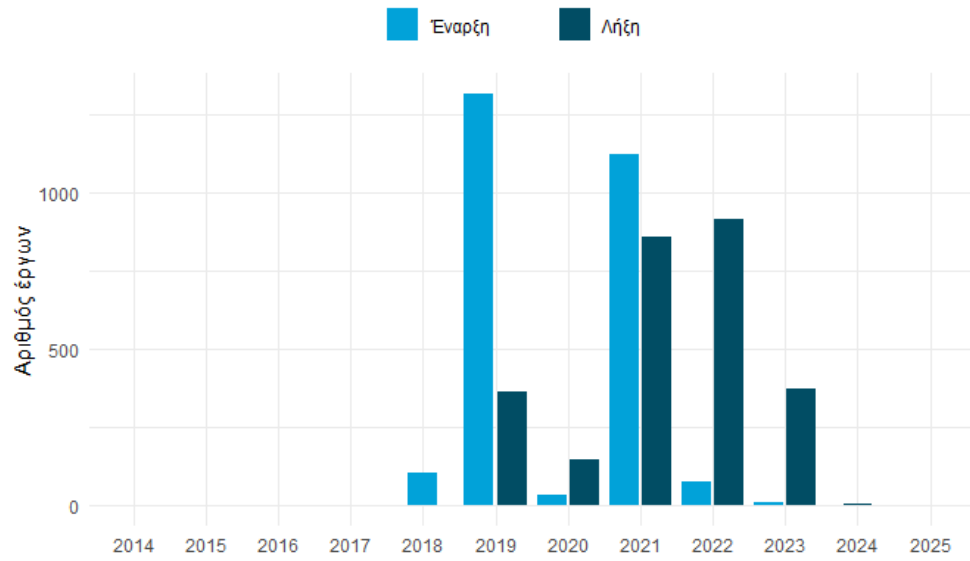
ΘΣ1: Κατανομή ΔΔ συμβάσεων

(β)

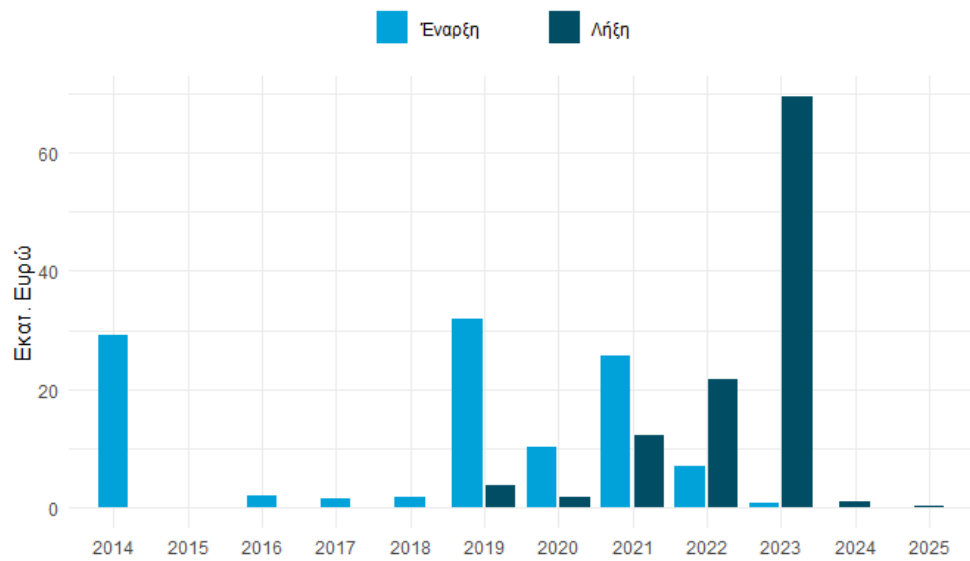
Διάγραμμα 7 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ1 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.

ΘΣ2: Κατανομή έτους έναρξης/λήξης πράξεων

(α)

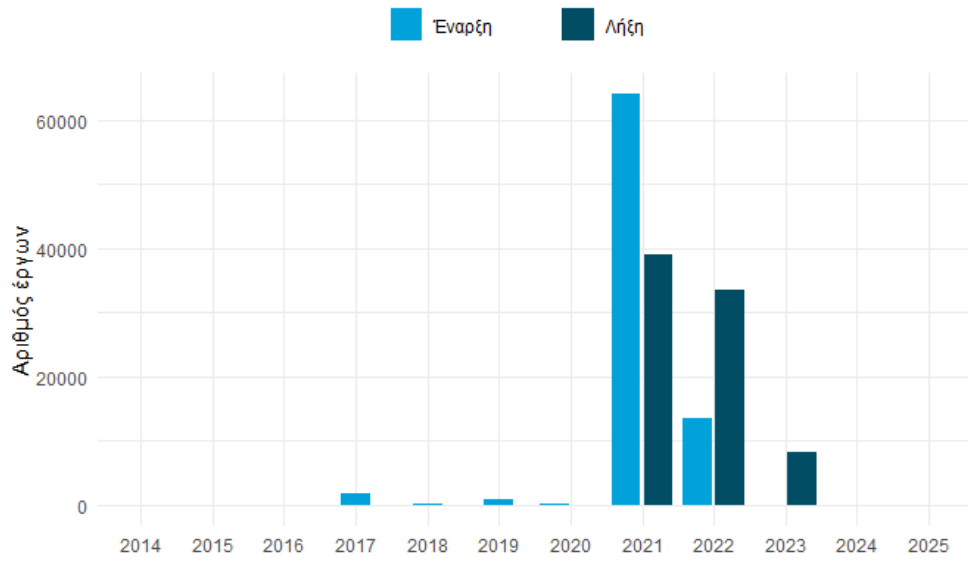
ΘΣ2: Κατανομή ΔΔ συμβάσεων

(β)

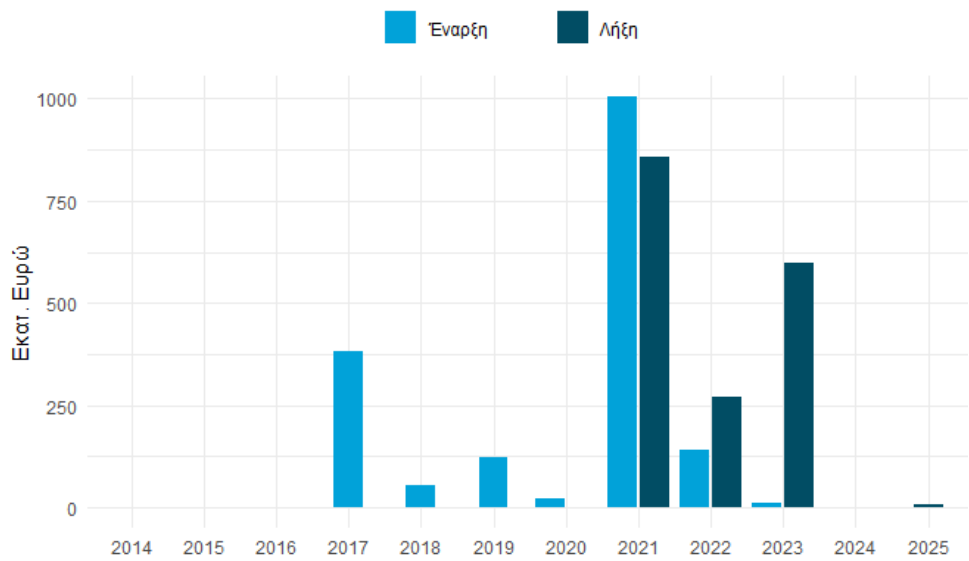
Διάγραμμα 8 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ2 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.

ΘΣ3: Κατανομή έτους έναρξης/λήξης πράξεων

(α)

ΘΣ3: Κατανομή ΔΔ συμβάσεων

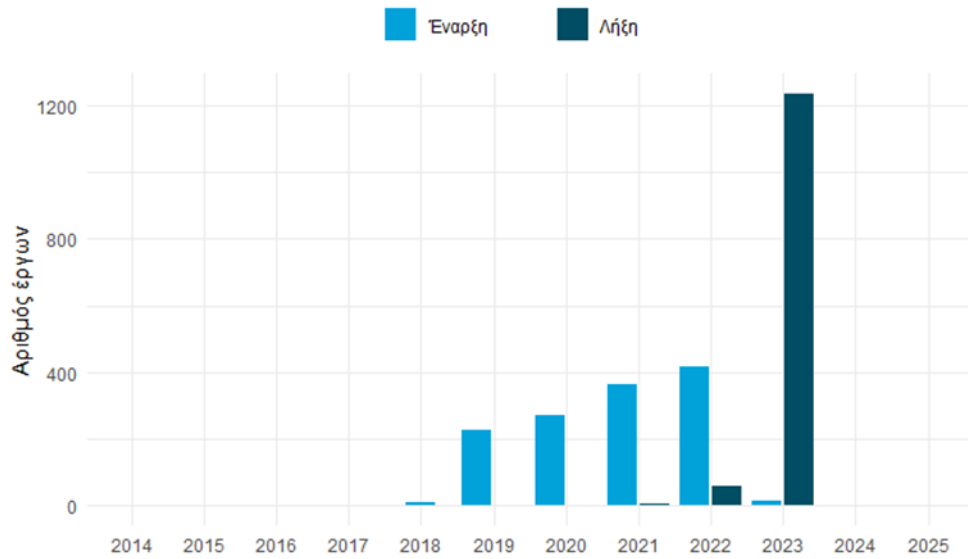

(β)

Διάγραμμα 9 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ3 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.

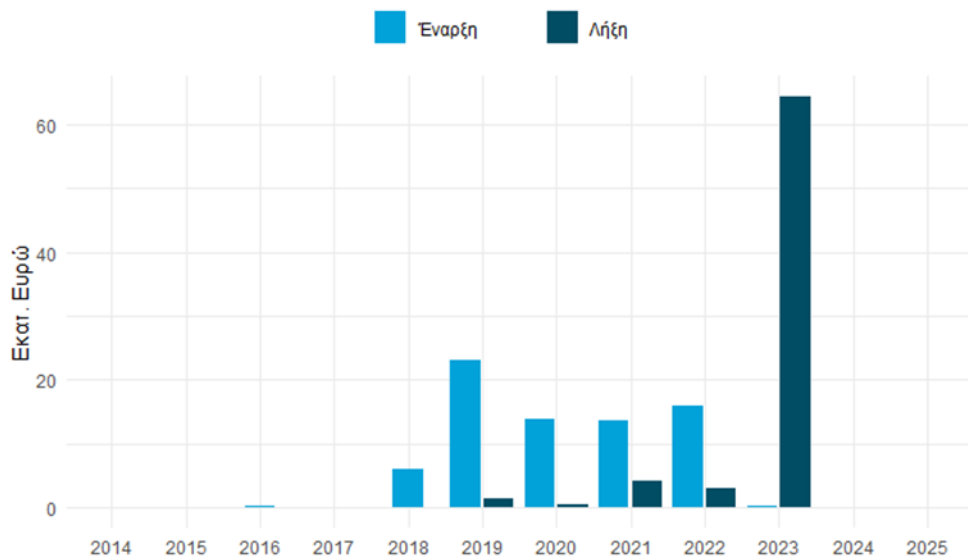

ΘΣ8: Κατανομή έτους έναρξης/λήξης πράξεων

(α)

ΘΣ8: Κατανομή ΔΔ συμβάσεων

(β)

Διάγραμμα 10 Χρονική κατανομή έναρξης-λήξης για το σύνολο των πράξεων που εντάχθηκαν από τα ΠΕΠ στο ΘΣ8 (α) αριθμός έργων, (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ.

1.3. Ενεργοποίηση των Εργαλείων Πολιτικής προς υποστήριξη των Περιφερειακών RIS3

Έχοντας υπόψη τις τυπολογίες των εργαλείων πολιτικής που εφαρμόζονται σε πανευρωπαϊκές αξιολογήσεις, και αφού αναλύσαμε τα κείμενα 255 Προσκλήσεων των 13 ΠΕΠ για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 οριστικοποιήσαμε την τυπολογία των Εργαλείων

Πολιτικής που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης (βλ. ενότητα Χρήση των εργαλείων πολιτικής στο εισαγωγικό κεφάλαιο) και χαρακτηρίσαμε συνολικά **3 493 έργα** (σε σύνολο 85 169 συμπεριλαμβανομένων και των δράσεων COVID) που είχαν ενταχθεί μέσω **83 Προσκλήσεων** με κάποιο Εργαλείο Πολιτικής που υποστηρίζει τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης.

Ενεργοποίηση των Εργαλείων Πολιτικής

Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τα δεδομένα των 14 ενεργοποιημένων (από τα συνολικά 16) εργαλείων πολιτικής της τυπολογίας που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της παρούσας. Με όρους δημόσιας δαπάνης, τα 5 σημαντικότερα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τις 13 περιφέρειες ήταν με φθίνουσα σειρά το ΕΠ05 – Συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ (18,4%), το ΕΠ02– Ενίσχυση υποδομών για έρευνα (17,4% της συνολικής δημόσιας δαπάνης), το ΕΠ08 - Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών (15,0%), το ΕΠ12 – Ψηφιακή Αναβάθμιση Επιχειρήσεων (14,8%) και το ΕΠ06-Εργα ΕΤΑΚ στις Επιχειρήσεις (10,2%). Τα παραπάνω 5 Εργαλεία Πολιτικής αντιπροσωπεύουν το 75% της συνολικής συμβασιολογημένης Δημόσιας Δαπάνης. Στο κάτω μέρος της κατάταξης βρίσκονται τα ΕΠ10- Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων με μόνο ένα ενταγμένο έργο και αμελητέα δημόσια δαπάνη, το ΕΠ07-Εμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας, και το ΕΠ03-Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας. Δεν έχουν ενεργοποιηθεί μέσω των Θεματικών Στόχων 1, 2, 3 και 8 τα ΕΠ01- Ενίσχυση υποδομών για εκπαίδευση, και ΕΠ09-Ενίσχυση ικανοτήτων για καινοτομία στις επιχειρήσεις.

Πίνακας 3 Δεδομένα ενεργοποίησης Εργαλείων Πολιτικής

Εργαλείο Πολιτικής	Αριθμός Έργων	Ύψος συμβάσεων		Ύψος πληρωμών	
		Ευρώ	%	Ευρώ	%
ΕΠ02	59	36 934 631	17.4	27 487 096	24.1
ΕΠ03	5	1 506 018	0.7	1 108 568	1.0
ΕΠ04	47	7 054 104	3.3	3 833 808	3.4
ΕΠ05	136	39 118 246	18.4	18 271 346	16.0
ΕΠ06	105	21 738 696	10.2	10 750 354	9.4
ΕΠ07	2	1 228 076	0.6	186 471	0.2
ΕΠ08	280	31 934 881	15.0	12 768 063	11.2
ΕΠ10	1	53 691	0.0	26 845	0.0
ΕΠ11	97	8 630 624	4.1	1 124 815	1.0
ΕΠ12	2462	31 482 318	14.8	20 559 866	18.0
ΕΠ13	20	9 059 498	4.3	1 984 451	1.7
ΕΠ14	7	8 343 097	3.9	4 730 380	4.1
ΕΠ15	261	6 903 360	3.3	6 660 787	5.8
ΕΠ16	11	8 275 888	3.9	4 565 436	4.0
Σύνολο	3493	212 263 128	100.0	114 058 286	100.0

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ (13.7.2023) και ίδια επεξεργασία.

Θεματική συγκέντρωση

Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει τη θεματική συγκέντρωση των ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής. Όπως θα ήταν αναμενόμενο, τα έργα του Θεματικού Στόχου 1 (Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία) καταλαμβάνουν μερίδιο 51,3% της δημόσιας δαπάνης (συμβάσεις) των δράσεων υποστήριξης των RIS3, με τους ΘΣ3, ΘΣ2 και ΘΣ8

να ακολουθούν. Ένα μόνο έργο στο ΘΣ4 στην Κρήτη, με αμελητέα δημόσια δαπάνη, έχει χαρακτηριστεί ως ΕΠ05 και λαμβάνεται υπόψη στους υπολογισμούς μας.

Πίνακας 4 Θεματική διάσταση των ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής

Θεματικός Στόχος	Αριθμός Έργων	Υψος συμβάσεων		Υψος πληρωμών	
		Ευρώ	%	Ευρώ	%
ΘΣ 1	388	108 835 442	51.3	63 415 880	55.6
ΘΣ 2	2471	33 860 486	16.0	20 559 866	18.0
ΘΣ 3	347	49 872 515	23.5	18 642 212	16.3
ΘΣ 4	1	48 180	0.0	20 521	0.0
ΘΣ 8	286	19 646 505	9.3	11 419 807	10.0
Σύνολο	3493	212 263 128	100.0	114 058 286	100.0

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ (13.7.2023) και ίδια επεξεργασία.

Περιφερειακή διάσταση

Ο Πίνακας 5 παρουσιάζει την περιφερειακή διάσταση των ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής. Με όρους δημόσιας δαπάνης, η Ήπειρος βρίσκεται στην πρώτη θέση, με την Αττική και την Κρήτη και την Κεντρική Μακεδονία να ακολουθούν. Με όρους εύρους μίγματος πολιτικής, Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο, Δυτική Μακεδονία και Κεντρική Μακεδονία βρίσκονται πρώτες στην κατάταξη με 6 ενεργοποιημένα εργαλεία πολιτικής και τα Ιόνια Νησιά στην τελευταία θέση με μόνο 1 ενεργοποιημένο εργαλείο πολιτικής. Στις υπόλοιπες περιφέρειες η ενεργοποίηση κυμαίνεται από 3 έως 5 εργαλεία πολιτικής.

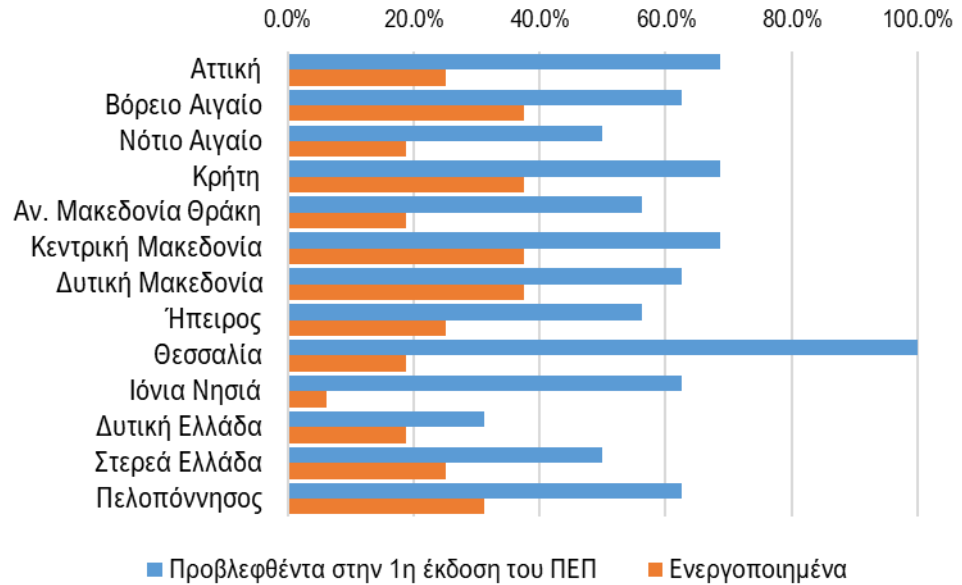
Πίνακας 5 Γεωγραφική διάσταση των ενεργοποιημένων Εργαλείων Πολιτικής.

Περιφέρεια	Αριθμός Εργ. Πολ.	Αριθμός Έργων	Υψος συμβάσεων (Ευρώ)	Υψος πληρωμών (Ευρώ)
Αττική	4	25	30 084 746	14 156 940
Βόρειο Αιγαίο	6	98	15 643 505	6 181 459
Νότιο Αιγαίο	3	12	4 778 059	1 059 271
Κρήτη	6	905	22 926 359	13 080 040
Αν. Μακεδονία Θράκη	3	49	8 760 955	5 459 403
Κεντρική Μακεδονία	6	463	19 545 380	17 259 602
Δυτική Μακεδονία	6	108	16 337 767	6 398 959
Ήπειρος	6	1044	35 324 760	26 156 264
Θεσσαλία	3	154	17 302 525	5 641 587
Ιόνια Νησιά	1	16	3 316 652	2 075 382
Δυτική Ελλάδα	3	95	18 563 957	12 606 866
Στερεά Ελλάδα	4	294	13 325 271	2 970 249
Πελοπόννησος	5	230	6 353 192	1 012 264
Σύνολο		3493	212 263 128	114 058 286

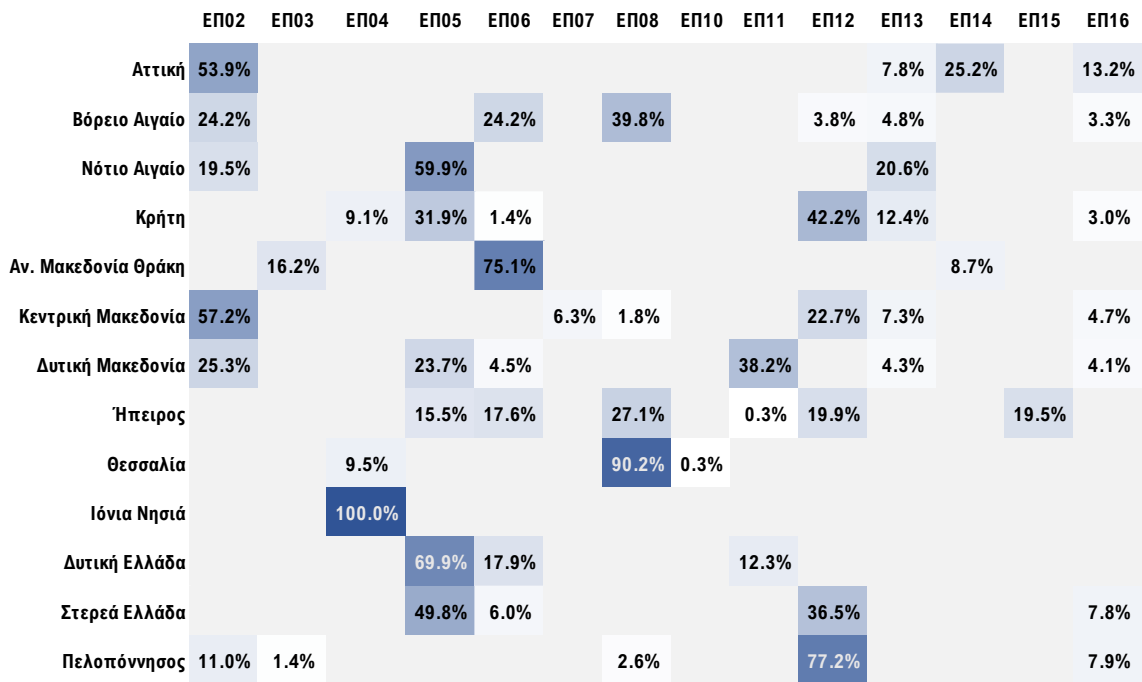
Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ (13.7.2023) και ίδια επεξεργασία.

Το Διάγραμμα Η δείχνει συνδυαστικά το ποσοστό επί των 16 εργαλείων πολιτικής της χρησιμοποιούμενης τυπολογίας για τα οποία είχε γίνει μνεία στην πρώτη έκδοση του κάθε ΠΕΠ σε σχέση με το ποσοστό των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν σε κάθε περιφέρεια. Από την ανάλυση των κειμένων προκύπτει ότι στα ΠΕΠ είχαν

προβλεφθεί περισσότερα εργαλεία πολιτικής(διάμεσος = 10, μ.ό. = 9,84) απ’ όσα τελικά ενεργοποιήθηκαν (διάμεσος = 4, μ.ό. = 4,16). Σε ελάχιστες περιπτώσεις (π.χ., Κρήτη) τεκμηριώθηκε η ανάγκη για τη μη ενεργοποίηση κάποιων εκ των αρχικά προβλεφθέντων βάσει των ευρημάτων της ΔΕΑ.

Διάγραμμα 11 Προβλέψεις ενεργοποίησης των εργαλείων πολιτικής στην 1^η έκδοση κάθε ΠΕΠ σε σχέση με την πραγματική ενεργοποίηση.

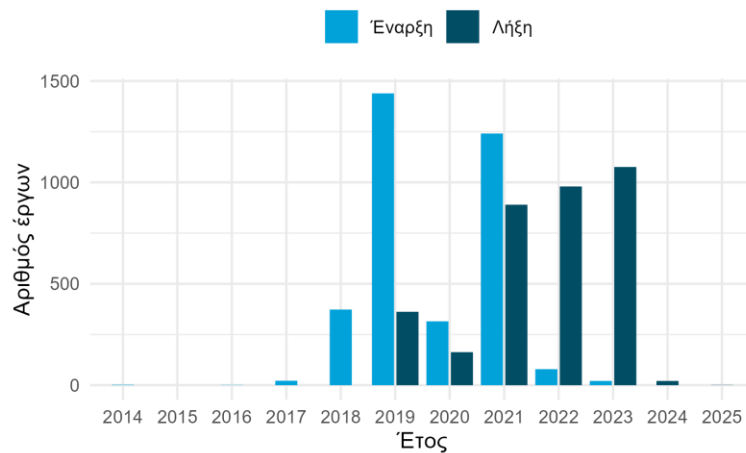

Διάγραμμα 12 Ένταση χρηματοδότησης ανά εργαλείο πολιτικής και Περιφέρεια.

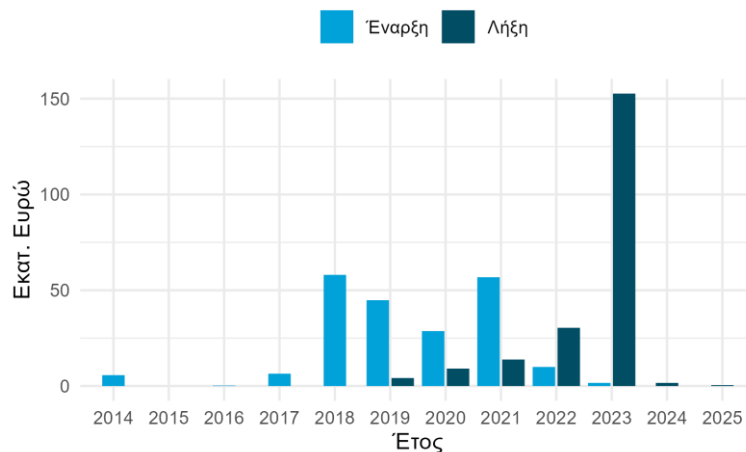
Τέλος, το Διάγραμμα 12 παρουσιάζει εποπτικά το μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε σε κάθε περιφέρεια, εξετάζοντας την εσωτερική διάρθρωση του προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης που κατανεμήθηκε ανά εργαλείο πολιτικής (οι γραμμές αθροίζουν οριζόντια στο 100%).

Χρονική διάσταση

Το Διάγραμμα 13 παρουσιάζει τη χρονική διάσταση (έναρξη-λήξη) για το σύνολο των έργων που χαρακτηρίστηκαν με εργαλεία πολιτικής. Παρατηρείται ότι τόσο με όρους πλήθους όσο και με όρους δημόσιας δαπάνης, η ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής ξεκίνησε ουσιαστικά το 2018 και ολοκληρώθηκε εν πολλοίς το 2021, με τη συντριπτική πλειοψηφία των έργων, με όρους δημόσιας δαπάνης, να ολοκληρώνεται στο τέλος του 2023.

(α)

(β)

Διάγραμμα 13 Ιστογράμμο ετών έναρξης-λήξης για όλα τα έργα που συσχετίστηκαν με Εργαλεία Πολιτικής: (α) πλήθος έργων. (β) Δημόσια Δαπάνη (Συμβάσεις). Πηγή: ΟΠΣ και ίδια επεξεργασία.

Τυπολογία
ωφελούμενων

Οι ομάδες των ωφελούμενων από κάθε εργαλείο πολιτικής (βλ. Πίνακας 2 στο εισαγωγικό κεφάλαιο) επιβεβαιώθηκαν και στην πράξη.

Για όλα τα εργαλεία πολιτικής που αφορούσαν δράσεις Κρατικών Ενισχύσεων (δηλ. τα ΕΠο5, ΕΠο6, ΕΠο7, ΕΠο8, ΕΠΙο, ΕΠΙι, ΕΠΙ2 και ΕΠΙ5 που βάσει του Πίνακας 3

παραπάνω καλύπτουν το 95,66% των ενταγμένων έργων προς υποστήριξη των RIS3 και το 65% της Δημόσιας Δαπάνης που συμβασιοποιήθηκε) διαθέτουμε περισσότερα δεδομένα που επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση του προφίλ των ωφελούμενων.

Πίνακας 6 Είδος ωφελούμενου φορέα για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων.

<i>Είδος Φορέα</i>	<i>Διακριτά ΑΦΜ</i>	<i>Δημόσια Δαπάνη</i>	<i>% Συνόλου ΔΑ</i>
Επιχείρηση	3235	119 555 545	84.69
Οργανισμοί Έρευνας και Διάδοσης Γνώσης	24	11 944 516	8.46
Φορείς που αντιμετωπίζονται ως Οργανισμοί Έρευνας και Διάδοσης Γνώσης	20	7 452 398	5.28
Φορείς που αντιμετωπίζονται ως Επιχειρήσεις	5	2 219 412	1.57
Γενικό Άθροισμα	3262	141 171 871	100.00

Πηγή: Δεδομένα ΠΣΚΕ, ίδια επεξεργασία.

Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει την κατανομή της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης ανά κατηγορία ωφελούμενου φορέα για τα Εργαλεία Πολιτικής που ήταν δράσεις κρατικών ενισχύσεων. Το 88,7% της δημόσιας δαπάνης διατέθηκε προς επιχειρήσεις (ή φορείς που αντιμετωπίστηκαν ως επιχειρήσεις) ενώ το υπόλοιπο 11,3% προς οργανισμούς έρευνας και διάδοσης γνώσεων (ή ισοδύναμους).

Πίνακας 7 Μέγεθος ωφελούμενων επιχειρήσεων για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων

<i>Μέγεθος Επιχείρησης</i>	<i>Διακριτά ΑΦΜ</i>	<i>Δημόσια Δαπάνη</i>	<i>% Συνόλου ΔΑ</i>
Μεγάλη	21	4 260 445	3.02
Μεσαία	73	11 869 980	8.41
Μικρή	393	23 111 363	16.37
Πολύ Μικρή	2749	82 281 949	58.28
(μη διαθέσιμο)	39	19 648 134	13.92
Γενικό Άθροισμα	3262	141 171 871	100.00

Πηγή: Δεδομένα ΠΣΚΕ, ίδια επεξεργασία.

Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει την κατανομή της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης ανά κλάση μεγέθους των ωφελούμενων επιχειρήσεων για τα Εργαλεία Πολιτικής που ήταν δράσεις κρατικών ενισχύσεων. Το 75% της δημόσιας δαπάνης κατευθύνθηκε προς πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Το γεγονός αυτό, αν και έχει βάση από την προοπτική της μεγιστοποίησης της αποδοτικότητας των παρεμβάσεων (υποθέτοντας ότι οι μικρές επιχειρήσεις έχουν χαμηλότερες οικονομικές δυνατότητες σε σχέση με τις μεγαλύτερες για να προβούν σε επενδύσεις εκσυγχρονισμού και μετασχηματισμού τους, ενώ ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν περισσότερους φραγμούς για την ανάπτυξή τους), έχει και προφανείς επιπτώσεις στο εύρος των, κατά περίπτωση, άμεσων και ενδιάμεσων αποτελεσμάτων που μπορούν να μετρηθούν.

Κλαδική κατανομή

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει την κατανομή της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης ανά πρωτοβάθμιο ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης. Για τους υπολογισμούς μας υποθέσαμε ότι η

συμβασιопоποιημένη δημόσια δαπάνη επιμερίστηκε ομοιόμορφα μεταξύ των δηλωμένων ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης για κάθε ΑΦΜ και έργο. Όπως είναι εμφανές, το 80% της δημόσιας δαπάνης κατευθύνθηκε, ισομερώς, προς τη μεταποίηση, το εμπόριο-καταλύματα-εστίαση, και τις επαγγελματικές και επιστημονικές δραστηριότητες.

Πίνακας 8 Κατάταξη ωφελούμενων κατά πρωτοβάθμιο ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων

<i>Πρωτοβάθμιοι ΣΤΑΚΟΔ</i>	<i>Διακριτά ΑΦΜ</i>	<i>Δημόσια Δαπάνη</i>	<i>% Συνόλου ΔΔ</i>
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	28	4 371 844	2.96
Ορυχεία, λατομεία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, κ.ά.α.	49	2 851 619	1.93
Μεταποίηση	660	38 700 143	26.17
Κατασκευές	170	2 538 843	1.72
Εμπόριο, μεταφορές/αποθήκευση, καταλύματα και εστίαση	1749	40 888 854	27.65
Ενημέρωση και επικοινωνία	303	10 278 459	6.95
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	21	242 209	0.16
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	12	296 091	0.20
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	702	38 645 284	26.14
Εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	201	6 225 951	4.21
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	130	2 817 740	1.91
<i>Γενικό Άθροισμα</i>	<i>3262</i>	<i>147 857 037</i>	<i>100.00</i>

Πηγή: Δεδομένα ΠΣΚΕ, ίδια επεξεργασία (τα διακριτά ΑΦΜ ανά ΣΤΑΚΟΔ δεν αθροίζονται διότι ένας φορέας μπορεί να έχει αντικείμενο δραστηριότητας σε περισσότερους του ενός κωδικούς).

Τα δεδομένα μας δείχνουν ότι ενεργοποιήθηκαν συνολικά 226 τριτοβάθμιοι κωδικοί ΣΤΑΚΟΔ τρίτου επιπέδου, εκ των οποίων στους 46 κατευθύνθηκε το 80% της δημόσιας δαπάνης. Οι πέντε σημαντικότεροι με όρους δημόσιας δαπάνης ήταν οι: **72.0** (Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη) με 26 ΑΦΜ και €13,42εκατ., **72.1** (Έρευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και στη μηχανική), με 101 ΑΦΜ και €12,44 εκατ., **55.1** (Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα) με 243 ΑΦΜ και €8,39εκατ., **62.0** (Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες) με 248 ΑΦΜ και €7,26εκατ., και ο **55.2** (Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής) με 257 ΑΦΜ και €6,80εκατ.

Συνδυάζοντας την ανάλυση με τριτοβάθμιους ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης με τα δεδομένα έντασης E&A για το ίδιο επίπεδο ανάλυσης του ΟΟΣΑ [14], μπορούμε να εκτιμήσουμε αν και κατά πόσο οι δράσεις υποστήριξης των RIS3 μέσω των ΠΕΠ εστίασαν σε κλάδους της οικονομίας με ένταση E&A. Ο Πίνακας 9 δίνει τα αποτελέσματα αυτής της κατάταξης.

Από τα δεδομένα προκύπτει ότι το 69% της δημόσιας δαπάνης κατανεμήθηκε σε κλάδους χαμηλής, και μέσης-χαμηλής έντασης E&A, έναντι 27,7% της δημόσιας δαπάνης που κατανεμήθηκε σε κλάδους μέσης-υψηλής και υψηλής έντασης E&A. Σ' αυτούς προσμετρώνται και οι Οργανισμοί Έρευνας και Διάδοσης Γνώσης.

Πίνακας 9 Κατάταξη ωφελούμενων κατά ένταση E&A του τριτοβάθμιου ΣΤΑΚΟΔ για τα ΕΠ με δράσεις κρατικών ενισχύσεων

<i>Ένταση E&A</i>	<i>Διακριτά ΑΦΜ</i>	<i>Δημόσια Δαπάνη</i>	<i>% Συνόλου ΔΔ</i>
Υψηλή	204	29 356 988	19.85
Μέση-Υψηλή	471	11 519 920	7.79
Μέση	223	5 246 754	3.55
Μέση-Χαμηλή	1440	38 041 964	25.73
Χαμηλή	5650	63 691 410	43.08
Γενικό Άθροισμα	3262	147 857 037	100.00

Πηγή: Δεδομένα ΠΣΚΕ και ΟΟΣΑ, ίδια επεξεργασία.

Λεπτομερή δεδομένα για την περιφερειακή διάσταση της κλαδικής κατανομής ανά Περιφέρεια και Εργαλείο Πολιτικής παρατίθενται στις Περιφερειακές αναφορές και τις συνοπτικές αναφορές ανά Εργαλείο Πολιτικής που παρατίθενται ως Παραρτήματα της παρούσας, αντίστοιχα.

1.4. Παρακολούθηση των Περιφερειακών RIS3

Η ανάλυση κειμένων των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης των 13 Περιφερειών σε σχέση με τους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων ανέδειξε ότι:

- Έχουν οριστεί **δείκτες εκροών** από τους αντίστοιχους κοινούς δείκτες στις 10 από τις 13 περιπτώσεις, στην πλειοψηφία τους . Σε 5 από τις 10 περιπτώσεις οριστεί και στόχοι εκροών. Επιπρόσθετα, έχουν οριστεί και συμπληρωματικοί δείκτες εκροών εκτός του κοινού πλαισίου δεικτών σε 1 από τις 10 παραπάνω περιπτώσεις και έχουν οριστεί στόχοι και γι' αυτές.
- Έχουν οριστεί **δείκτες αποτελεσμάτων**, από τους αντίστοιχους κοινούς και ειδικούς δείκτες σε 9 από τις 13 περιπτώσεις. Σε 3 απ' αυτές έχουν οριστεί και στόχοι αποτελεσμάτων.
- Έχουν οριστεί **δείκτες πλαισίου** σε 3 από τις 13 περιπτώσεις και έχουν τεθεί στόχοι σε 2 απ' αυτές.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι η πλειοψηφία των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης των περιφερειών είχε ορίσει ένα πλαίσιο παρακολούθησης, ορίζοντας την κατεύθυνση της επιδιωκόμενης αλλαγής, χωρίς ωστόσο να προσδιορίσουν το μέγεθός της.

Αναλύσαμε επίσης τις 11 πιο πρόσφατες αναφορές προόδου των RIS3 που μας κοινοποιήθηκαν από την Αναθέτουσα Αρχή. Δεν έχουμε στοιχεία για τις Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου. Οι αναφορές αυτές βασίζονται σε υπόδειγμα της ΕΥΣΣΑ το οποίο ακολουθείται, ως προς τη δομή, και στις 11 περιπτώσεις.

Ως προς την πληροφόρηση που παρέχουν οι 11 αναφορές προόδου διαπιστώνουμε τα ακόλουθα:

- 11 στις 11 δίνουν πληροφορίες για το τί έγινε μέσω του ΠΕΠ για την υποστήριξη των RIS3. Σε 9 περιπτώσεις περιλαμβάνονται πληροφορίες και για το ΕΠΑνΕΚ, σε 5 πληροφορίες για άλλα τομεακά προγράμματα πλην ΕΠΑνΕΚ, σε 9 περιπτώσεις πληροφορίες για τον Ορίζοντα 2020, σε 7 πληροφορίες για Προγράμματα διακρατικής ή διαπεριφερειακής συνεργασίας και σε 6 περιπτώσεις πληροφορίες για έργα εκτός των διαρθρωτικών ταμείων, όπως π.χ., τον Αναπτυξιακό Νόμο.
- 7 στις 11 περιπτώσεις δίνουν και πληροφόρηση για το σύνολο της δημόσιας δαπάνης που κατευθύνθηκε προς τους επιμέρους τομείς προτεραιότητας.
- Ως προς τους δείκτες εκροών, 8 στις 11 περιπτώσεις κάνουν αναφορά στην πορεία των δεικτών εκροών του οικείου ΠΕΠ ενώ σε 4 από τις 8 περιπτώσεις αναφέρονται και δεδομένα δεικτών του ΕΠΑνΕΚ.
- 9 στις 11 περιπτώσεις δίνουν δεδομένα εξέλιξης (χρονοσειρές) των δεικτών αποτελεσμάτων των οικείων ΠΕΠ (και σε 4 περιπτώσεις διαπιστώνουν ότι το ΠΕΠ δεν είχε επίπτωση σ' αυτούς).
- 9 στις 11 περιπτώσεις δίνουν δεδομένα για δείκτες IUS/RIS όπως είχε ζητηθεί από την ΕΥΣΣΑ, είτε χρονοσειρές ή την πλέον πρόσφατη μέτρηση.

Δεν είναι σαφές αν οι αναφορές προόδου αξιοποιήθηκαν μετά την υποβολή τους.

1.5. Οι τάσεις στις επιδόσεις των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας

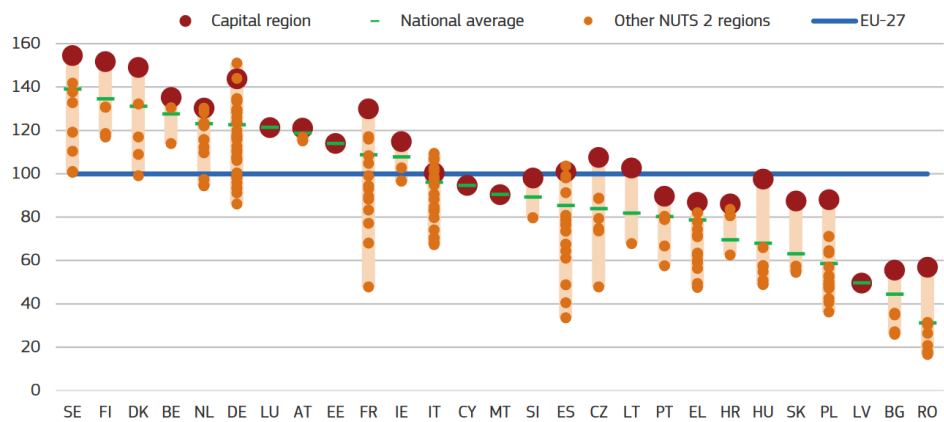
Σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση Συνοχής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [15], η καινοτομία είναι σημαντικός παράγοντας για τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη, αλλά το χάσμα στις επιδόσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών αυξήθηκε. Ενώ συγκεκριμένα Κράτη-Μέλη έκαναν σημαντική πρόοδο προς τη σύγκλιση, πολλές περιφέρειες, ακόμα και σε πιο ανεπτυγμένα Κράτη-Μέλη υστερούν (βλ. Διάγραμμα 14). Το γεγονός αυτό δεν οφείλεται μόνο σε έλλειμα επενδύσεων σε Ε&Α, αλλά και σε δομικές αδυναμίες τα περιφερειακά οικοσυστήματα καινοτομίας. Η καλύτερη διάχυση της καινοτομίας σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα μπορεί να βοηθήσει τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, όπως και τις περιφέρειες σε μετάβαση να κλείσουν το χάσμα.

Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης που υιοθετήθηκαν στην πολιτική συνοχής για πρώτη φορά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 μπορούν να συνεισφέρουν στη γεφύρωση του χάσματος, αλλά θα χρειαστεί να εστιάσουν περισσότερο στο περιφερειακό δυναμικό.

Το χάσμα καινοτομίας επιδεινώνεται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες και στις περιφέρειες σε μετάβαση από την αδύναμη καινοτομία και την περιορισμένη διάχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου από τις διεθνείς εμπορικές διασυνδέσεις και τις αλυσίδες αξίας. Παρά τις συχνά σημαντικές άμεσες ξένες επενδύσεις και τις εξαγωγές, πολλές

περιφέρειες αδυνατούν να αξιοποιήσουν τα οφέλη για τις τοπικές επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους. Η ανεπαρκής υιοθέτηση των ψηφιακών τεχνολογιών, των διαχειριστικών πρακτικών και των τεχνολογιών της βιομηχανίας 4.0 στις επιχειρήσεις και τον δημόσιο τομέα σημαίνει ότι πολλές περιφέρειες δεν είναι προετοιμασμένες να επωφεληθούν από τις νέες ευκαιρίες και είναι ευάλωτες σε πιθανή μετατόπιση της παραγωγικής τους βάσης σε άλλες χώρες καθώς εξελίσσονται οι αλυσίδες αξίας.

Δέκα από τις δεκατρείς ελληνικές περιφέρειες, μαζί με αρκετές άλλες στον Ευρωπαϊκό νότο υποφέρουν από αναπτυξιακή στασιμότητα ή επιδείνωση, όντας αναπτυξιακά παγιδευμένες³ λόγω των επιπτώσεων της χρηματο-οικονομικής κρίσης του 2008. Για να αντιστραφούν οι αναπτυξιακές τους προοπτικές απαιτούνται μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα, δραστική βελτίωση στο ανθρώπινο δυναμικό και ισχυρότερες ικανότητες για καινοτομία.

Διάγραμμα 14 Οι επιδόσεις των ευρωπαϊκών περιφερειών στην καινοτομία το 2021.

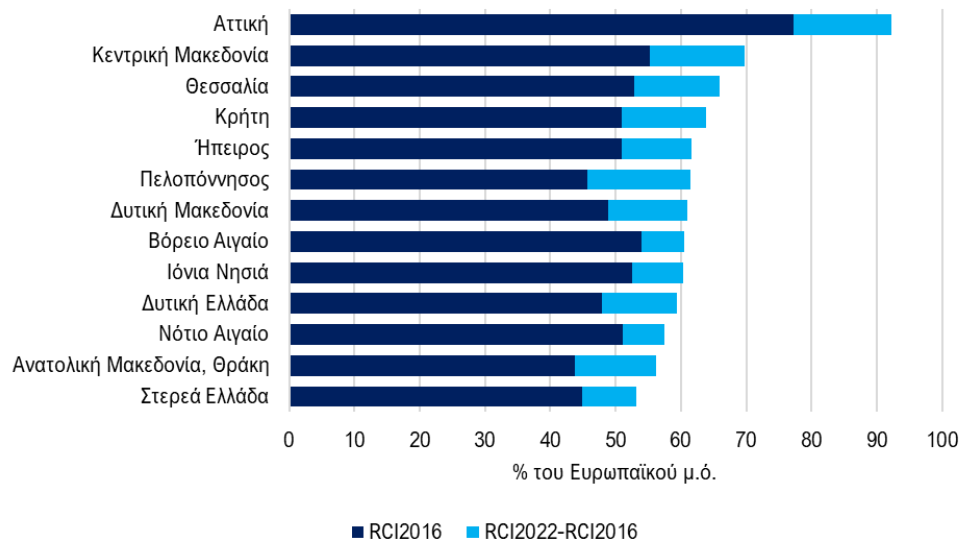
Στο πλαίσιο αυτό, για να εξετάσουμε συνολικά τις επιδόσεις των ελληνικών περιφερειών σε θέματα καινοτομίας αξιοποιούμε δύο πανευρωπαϊκές μετρήσεις, την Index αναθεωρημένη έκδοση για το 2022 του EU Regional Competitiveness Index (RCI) [16] και την έκδοση 2023 του Regional Innovation Scoreboard (RIS) [17].

Ξεκινώντας από το Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (Regional Competitiveness Index), παρατηρούμε ότι υπάρχουν δεδομένα για πέντε κύριους παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα για όλες τις ευρωπαϊκές περιφέρειες από το 2010 μέχρι και το 2022.

Το Διάγραμμα 15 παρουσιάζει την επίδοση των ελληνικών περιφερειών στο δείκτη RCI το 2023 σε φθίνουσα σειρά, αναλύοντάς την στην επίδοση του 2016 (σκούρο μπλε) και την πρόοδο την περίοδο 2016-2022 (ανοικτό μπλε). Η Αττική βρίσκεται στην πρώτη θέση στο 92,3% του ευρωπαϊκού μ.ό. έχοντας βελτιώσει την επίδοσή της κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2016. Η επίδοση αυτή την κατατάσσει στην 134^η θέση ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Στο άλλο άκρο, η Στερεά Ελλάδα βρίσκεται στο 53,2% του ευρωπαϊκού μ.ό. έχοντας βελτιώσει την επίδοσή της κατά 8,4 ποσοστιαίες μονάδες σε

³ Μία περιφέρεια θεωρείται αναπτυξιακά παγιδευμένη όταν ο ρυθμός ανάπτυξής της έχει επιβραδυνθεί και είναι χαμηλότερος του εθνικού.

σχέση με το 2016. Η επίδοση αυτή την κατατάσσει στην 228^η θέση ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες.

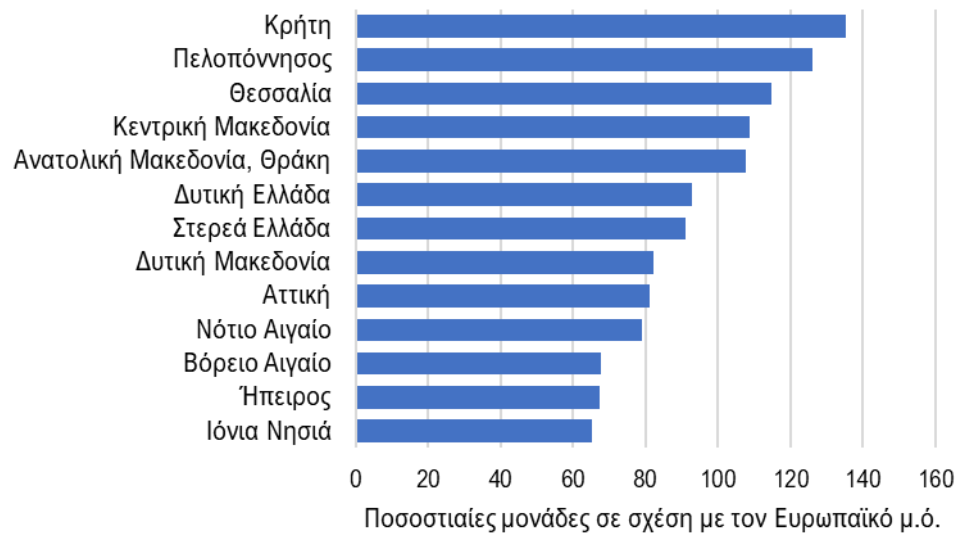

Διάγραμμα 15 Εξέλιξη επιδόσεων ελληνικών περιφερειών στο Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (2016-2022).

Για τις ανάγκες της παρούσας αξιολόγησης, εξετάζουμε έξι πυλώνες που είναι συναφείς με τις επιδόσεις των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας και την εξέλιξή τους μεταξύ του 2016 (έτους έγκρισης των ΠΣΕΕ) και του 2022. Οι πυλώνες αυτοί είναι οι Θεσμοί (institutions), οι Υποδομές (infrastructure), η Ανώτατη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση (Higher education and LLL), η Τεχνολογική ετοιμότητα (technological readiness), η Επιχειρηματική πολυπλοκότητα (business sophistication) και η Καινοτομία (innovation).

Για κάθε έναν από τους παραπάνω έξι πυλώνες υπολογίσαμε το *συνολικό βαθμό αλλαγής* (σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ό.) αφαιρώντας την επίδοση του 2016 από την επίδοση του 2022 για καθένα απ' αυτούς και προσθέτοντας τις επιμέρους διαφορές. Επειδή οι επιδόσεις σε κάθε πυλώνα διαφέρουν σημαντικά, η προσέγγιση αυτή δίνει καλύτερες ενδείξεις. Το Διάγραμμα 16 παρουσιάζει τον συνολικό βαθμό αλλαγής όπως υπολογίστηκε κατά τα παραπάνω.

Στους θεσμούς, οι αλλαγές κυμάνθηκαν από -4,7 ποσοστιαίες μονάδες (Νότιο Αιγαίο) έως +8,4 π.μ. (Ήπειρος). Στις υποδομές, οι αλλαγές κυμάνθηκαν από +12,7 π.μ. (Δυτική Μακεδονία) έως +50,5 π.μ. (Βόρειο Αιγαίο). Στην ανώτατη εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση οι αλλαγές κυμάνθηκαν από -9,6 π.μ. (Ιόνια Νησιά) έως +24,9 π.μ. (Ανατολική Μακεδονία, Θράκη). Στην Τεχνολογική ετοιμότητα οι αλλαγές κυμάνθηκαν από -6,5 π.μ. (Κρήτη) έως +2,2 π.μ. (Θεσσαλία). Στην επιχειρηματική πολυπλοκότητα οι αλλαγές κυμάνθηκαν από +14 π.μ. (Αττική) έως +65,5 π.μ. (Κρήτη). Τέλος, ως προς την καινοτομία οι αλλαγές κυμάνθηκαν από -15 π.μ. (Βόρειο Αιγαίο) έως +34,8 (Θεσσαλία).

Διάγραμμα 16 Συνολικός βαθμός αλλαγής στους έξι επιλεγμένους πυλώνες του RCI μεταξύ 2016 και 2022.

Το συμπέρασμα από τα παραπάνω είναι ότι η σημαντική πρόοδος που έκαναν οι ελληνικές περιφέρειες στους πυλώνες του Περιφερειακού Δείκτη Ανταγωνιστικότητας (RCI) που σχετίζονται με τον αντικείμενο της αξιολόγησης, είτε δεν είναι αρκετή σε σχέση με την αντίστοιχη πρόοδο των λοιπών ευρωπαϊκών περιφερειών, ή/και αντισταθμίζεται από τις επιδόσεις στους υπόλοιπους πυλώνες του δείκτη RCI (μακροοικονομικό περιβάλλον, υγεία, βασική εκπαίδευση, αποδοτικότητα αγοράς εργασίας, και μέγεθος αγοράς).

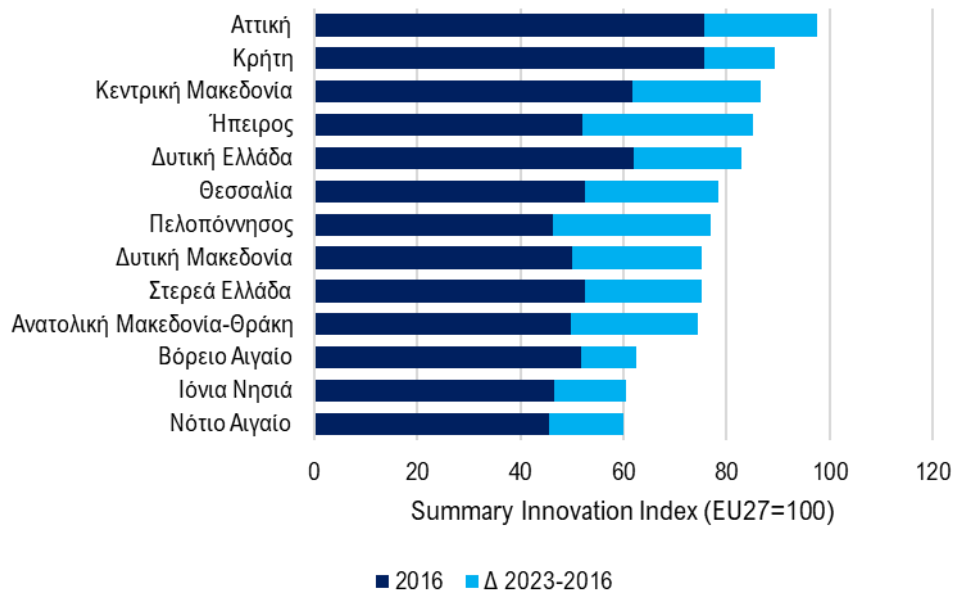
Συνεχίζουμε την ανάλυσή μας και εξειδικεύουμε σε θέματα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ) όπως μετρούνται από την Περιφερειακή Κατάταξη Καινοτομίας (Regional Innovation Scoreboard) που έχει υιοθετηθεί από τις Ελληνικές Αρχές για την μέτρηση των επιδόσεων των περιφερειακών RIS³.

Το Διάγραμμα 17 παρουσιάζει την επίδοση των ελληνικών περιφερειών στο δείκτη Summary Innovation Index⁵ του RIS το 2023 σε φθίνουσα σειρά, αναλύοντάς την στην επίδοση του 2016 (σκούρο μπλε) και την πρόοδο την περίοδο 2016-2023 (ανοικτό μπλε). Η Αττική βρίσκεται στην πρώτη θέση με επίδοση 97,61 έχοντας βελτιώσει την επίδοσή της κατά 21,9 μονάδες σε σχέση με το 2016. Η επίδοση αυτή τη φέρνει στη θέση 132 σε σχέση με τις 239 ευρωπαϊκές περιφέρειες που συγκρίνονται. Στο άλλο άκρο, το Νότιο Αιγαίο καταγράφει επίδοση 60,09 έχοντας βελτιώσει την επίδοσή του κατά 14,5 μονάδες σε σχέση με το 2016, καταλαμβάνοντας την 215^η θέση ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Σε σχέση με την κατάταξη το 2014, έχουν διατηρηθεί οι τρεις πρώτες θέσεις (Αττική, Κρήτη και Κεντρική Μακεδονία) ενώ υπάρχουν αλλαγές σε όλες τις άλλες θέσεις της κατάταξης. Οι τρεις περιφέρειες με τη μεγαλύτερη βελτίωση στο διάστημα

⁴ Η Μονάδα Β' της ΕΥΣΣΑ διαμόρφωσε ένα κείμενο με τίτλο «Σύστημα Παρακολούθησης & Αξιολόγησης των Στρατηγικών RIS 2014 – 2020» στο οποίο αποτυπώνονται οι βασικές αρχές λειτουργίας και οι στόχοι του Συστήματος Παρακολούθησης και Αξιολόγησης για όλες τις στρατηγικές RIS3.

⁵ Επισημαίνουμε ότι αντίθετα με τον τρόπο μέτρησης του δείκτη RCI (ποσοστό επί του ευρωπαϊκού μ.ό.) που αναλύθηκε νωρίτερα, όλοι οι δείκτες του Regional Innovation Scoreboard είναι κανονικοποιημένες τιμές.

μεταξύ 2016 και 2023 είναι η Ήπειρος (+33,06), η Πελοπόννησος (+30,8) και η Θεσσαλία (+25,9).

Διάγραμμα 17 Εξέλιξη επιδόσεων ελληνικών περιφερειών στο Summary Innovation Index του Regional Innovation Scoreboard (2016-2023).

Τα δεδομένα της εξέλιξης του δείκτη Summary Innovation Index υποδηλώνουν ότι υπήρξε σημαντική βελτίωση στα περιφερειακά οικοσυστήματα καινοτομίας και των δεκατριών ελληνικών περιφερειών και σταδιακό, αλλά αργό κλείσιμο του χάσματος με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Συμπερασματικά, η δραστηριότητα σε θέματα ΕΤΑΚ κατά τη διάρκεια της αξιολογούμενης περιόδου, όπως αξιολογείται τόσο με το δείκτη RIS όσο και με το δείκτη RCI, δείχνει ουσιαστική πρόοδο. Η έμφαση που δίδεται διαχρονικά από την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της Ελλάδας δικαιολογείται από τις τιμές του Summary Innovation Index του Regional Innovation Scoreboard. Ταυτόχρονα η ανάλυση των δεδομένων του Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI) δείχνει ότι η υποστήριξη αυτή δημιουργεί σημαντικές επιπτώσεις. Παρόλ' αυτά, πρέπει να επισημανθεί ότι οι επενδύσεις σε ΕΤΑΚ, αν εξεταστούν μεμονωμένα, δεν έχουν την ίδια απόδοση σε όλες τις περιφέρειες εξ' αιτίας άλλων παραγόντων όπως το κόστος της πρόσβασης σε προηγμένες τεχνολογίες, η απόσταση από το state-of-the-art στην τεχνολογία, την ποιότητα των θεσμών σε τοπικό επίπεδο και την περιορισμένη διάχυση της γνώσης [18]. Πρόσφατες μελέτες καταδεικνύουν ότι η αποτελεσματικότητα τέτοιων επενδύσεων εξαρτάται από το κατάλληλο μείγμα επενδύσεων, εξειδικευμένο για κάθε περιφέρεια, σε συνδυασμό με μια αποτελεσματική θεσμική και μακροοικονομική δομή [15].

Κεφάλαιο

2

Απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα

Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζουμε τις απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα που προκύπτουν από την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων.

2.1. Αποτελεσματικότητα

Σύμφωνα με το σχέδιο αξιολόγησης, για το θέμα της αποτελεσματικότητας εξετάζονται τα ζητήματα της επίτευξης των δεικτών αποτελέσματος σε επίπεδο Προγράμματος για τους Θ.Σ. ενδιαφέροντος, ο βαθμός ενσωμάτωσης των αποτελεσμάτων της ΔΕΑ στα Σχέδια Δράσης των ΠΣΕΕ και τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ, ο βαθμός επίτευξης του χρονικού προγραμματισμού των δράσεων κάθε ΠΣΕΕ που υλοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ, ο βαθμός επίτευξης εκροών και οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν την συνολική αποτελεσματικότητα όλων των παραπάνω.

Έχουν προβλεφθεί 5 αξιολογικά ερωτήματα, με τα οποία έχουν συσχετιστεί 10 κριτήρια και 17 δείκτες. Κάθε μία από τις υποενότητες που ακολουθούν απαντά σε ένα αξιολογικό ερώτημα.

2.1.1 Α1. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε επίπεδο δεικτών;

Για την απάντηση του πρώτου αξιολογικού ερωτήματος χρησιμοποιήθηκαν δύο κριτήρια:

- Α1.1 Ποσοτική εκτίμηση της προόδου επίτευξης των δεικτών αποτελεσμάτων με βάση απολογιστικά ή επίσημα στατιστικά δεδομένα, και
- Α1.2 Ποιοτική εκτίμηση της συνεισφοράς των ΠΕΠ στους δείκτες αποτελεσμάτων

A1.1 Ποσοτική εκτίμηση

Για το πρώτο κριτήριο υιοθετήθηκε ο δείκτης **A1.1.1-Ποσοστό επίτευξης τιμών στόχου για το 2023 ανά ειδικό στόχο του ΠΕΠ** ο οποίος υπολογίζεται ως ο λόγος της τελευταίας διαθέσιμης τιμής κάθε δείκτη αποτελέσματος προς την τιμή στόχου για το 2023 στην ισχύουσα (τελευταία) έκδοση του κειμένου κάθε ΠΕΠ. Οι πηγές δεδομένων για τον υπολογισμό του δείκτη προέρχονται από τις ετήσιες αναφορές των ΠΕΠ για το 2022 (AIR2022) ή/και μεταγενέστερα επίσημα στατιστικά δεδομένα για ορισμένους δείκτες, αν υπήρχαν κατά το χρόνο συγγραφής της αξιολόγησης. Ο Πίνακας 10 δίνει τη μέτρηση του δείκτη ανά επενδυτική προτεραιότητα, και Πρόγραμμα.

Με δεδομένο ότι σε όλα τα Προγράμματα κάθε ειδικός στόχος έχει συσχετιστεί με μία επενδυτική προτεραιότητα, ο Πίνακας 10 περιγράφει την κατάσταση ανά ειδικό στόχο.

Τα γκριζα κελιά στον Πίνακα σημαίνουν ότι το Πρόγραμμα δεν έχει θέσει ειδικό στόχο στη συγκεκριμένη επενδυτική προτεραιότητα. Τα κενά κελιά στον πίνακα σημαίνουν είτε ότι ο δείκτης αποτελεσμάτων που έχει τεθεί δεν μπορεί να μετρηθεί λόγω κακής επιλογής δείκτη⁶, ή ότι δεν αναφέρεται καμία τιμή επίτευξης κατά τα έτη από το 2014 έως το 2022. Παρατηρούμε ότι οι επενδυτικές προτεραιότητες 1β, 3β, 3δ, και 8i-v έχουν έγκυρες μετρήσεις για όλα τα Προγράμματα που τις ενεργοποίησαν, ενώ οι επ. προτ. 3α, 2β, 1α και 2γ έχουν θέματα έγκυρων μετρήσεων.

Οι επιδόσεις στους δείκτες αποτελεσμάτων των επενδυτικών προτεραιοτήτων 3α, 3β και 3γ επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι οι πλέον πρόσφατες μετρήσεις στις περισσότερες περιπτώσεις αφορούν το έτος 2020, δηλ. το έτος εντός του οποίου η πανδημία COVID19 προκάλεσε οικονομικό σοκ στη χώρα. Αναμένονται βελτιώσεις μέχρι να δημοσιευτούν από την ΕΛ.ΣΤΑΤ οι τιμές για το 2023, κάτι που αναμένεται τον Ιανουάριο του 2026.

Σε οκτώ από τα δεκατρία Προγράμματα, τα ποσοστά επίτευξης των τιμών-στόχου για το 2023 είναι μηδενικά για τις επενδυτικές προτεραιότητες 8i, 8iii και 8v. Αυτό συμβαίνει διότι τα αντίστοιχα έργα ξεκίνησαν αργά και δεν πρόλαβαν να οδηγήσουν σε μετρήσιμα αποτελέσματα μέχρι τα μέσα του 2023. Αυτό αναμένεται να αλλάξει εντός του α' εξαμήνου του 2024.

Εξετάζοντας τη διάμεσο και τη μέγιστη τιμή του βαθμού επίτευξης για κάθε επενδυτική προτεραιότητα, παρατηρούμε ότι για τους δείκτες αποτελεσμάτων που είχαν συσχετιστεί με τις επενδυτικές προτεραιότητες 1α, 1β και 2γ (και τους αντίστοιχους ειδικούς στόχους ανά Πρόγραμμα), πάνω από το 70% των Προγραμμάτων έχουν πετύχει πάνω από το 90% των τιμών-στόχων, και σε ορισμένες περιπτώσεις, οι στόχοι υπερκαλύφθηκαν σημαντικά. Για όλους τους άλλους δείκτες αποτελεσμάτων, ο αριθμός των περιφερειών που κατέγραψαν επίδοση πάνω από το 90% της τιμής-στόχου κυμαίνεται από το 0% ως το 50%.

Επτά Προγράμματα βρισκόταν στο τέλος του 2022 με μετρήσεις στους δείκτες αποτελεσμάτων μεγαλύτερες ή ίσες του 90% των τιμών-στόχου για το 2023 για πάνω από τους μισούς δείκτες.

⁶ Αυτό φαίνεται να είναι ένα ζήτημα που δεν αντιμετωπίστηκε με ιδιαίτερη προσοχή κατά τις ενδιάμεσες αξιολογήσεις των ΠΕΠ που έγιναν το 2018.

Πίνακας 10 Α1.1.1-Ποσοστό επίτευξης τιμών στόχου για το 2023 ανά ειδικό στόχο του ΠΕΠ ανά επενδυτική προτεραιότητα.

<i>Περιφέρεια</i>	<i>Επενδυτική προτεραιότητα</i>													<i>% δεικτών ≥ 0.90</i>
	<i>(1α)</i>	<i>(1β)</i>	<i>(2β)</i>	<i>(2γ)</i>	<i>(3α)</i>	<i>(3β)</i>	<i>(3γ)</i>	<i>(3δ)</i>	<i>(4f)</i>	<i>(8i)</i>	<i>(8iii)</i>	<i>(8v)</i>		
Αττική	--	0.96	--	1.13	--		--	1.01				0.00	37.5	
Βόρειο Αιγαίο	0.89	1.25	0.97	1.40	0.81		0.79					0.00	42.9	
Νότιο Αιγαίο	1.15	0.46		0.92	0.51		0.51			0.76	0.00		28.6	
Κρήτη		2.00	0.50	1.11	--		1.00		0.00			0.00	42.9	
Ανατολική Μακεδονία Θράκη		1.73		1.10	--		0.96	1.37			0.00	0.00	57.1	
Κεντρική Μακεδονία	1.07	1.20	1.06	1.00	0.61		0.58	1.00			1.00	2.51	77.8	
Δυτική Μακεδονία	1.44	0.69		--	--		0.72	0.59			0.00	0.00	12.5	
Ήπειρος	1.74	1.83	0.54	0.98	1.84	1.22	0.39			0.00			62.5	
Θεσσαλία	1.66	3.21		0.00	0.80		0.92	1.74			0.00	0.00	50.0	
Ιόνια Νησιά	0.79	1.13		1.02	0.92		1.02			0.00			66.7	
Δυτική Ελλάδα	1.76	1.50	0.90	1.69	2.16		0.92	0.81			0.64	0.00	66.7	
Στερεά Ελλάδα		1.74	0.84	1.11	1.03		1.26					0.00	66.7	
Πελοπόννησος	0.99	2.00	0.90	0.80	0.90		0.78				0.00	0.00	37.5	
% έγκυρων μετρήσεων	90.0	100.0	87.5	92.3	69.2	100.0	92.3	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
Μέγιστη τιμή	1.76	3.21	1.06	1.69	2.16	1.22	1.26	1.74	0.00	0.76	1.00	2.51	77.8	
Διάμεσος	1.15	1.50	0.90	1.06	0.90	1.22	0.85	1.01	0.00	0.00	0.00	0.00	50.00	
Ελάχιστη τιμή	0.79	0.46	0.50	0.00	0.51	1.22	0.39	0.59	0.00	0.00	0.00	0.00	12.50	
% Περιφερειών με επίδοση ≥ 0.90	70.00	84.62	50.00	76.92	30.77	100.00	46.15	66.67	0.00	0.00	14.29	10.00		

Πηγή δεδομένων: Ετήσιες αναφορές προόδου ΠΕΠ έτους 2022 και επίσημα στατιστικά δεδομένα, ίδια επεξεργασία.

Το θέμα της ορθότητας του συστήματος δεικτών αποτελεσμάτων που είχε υιοθετηθεί για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 έχει συζητηθεί διεξοδικά σε ευρωπαϊκή κλίμακα την περίοδο 2018-2019, εν όψει του σχεδιασμού των νέων κανονισμών για την περίοδο 2021-2027. Το συμπέρασμα ήταν ότι η ανυπαρξία κοινού πλαισίου δεικτών αποτελεσμάτων στο ΕΤΠΑ οδήγησε στην υιοθέτηση ειδικών δεικτών ανά Πρόγραμμα που ήταν δύσκολο να συλλάβουν τα άμεσα αποτελέσματα κάθε Προγράμματος, ιδίως όσον αφορά τις ικανότητες για καινοτομία, την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα και την αειφορία που δημιουργούσαν οι παρεμβάσεις και να τα διαχωρίσουν από παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος ή από τις επιδράσεις άλλων προγραμμάτων που συλλειτουργούσαν στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Αντίθετα, για το ΕΚΤ, οι κοινοί δείκτες αποτελεσμάτων σχετίζονται μόνο με τα άτομα που ωφελήθηκαν από τις δράσεις, βασίζονται σε παγκόσμια αποδεκτούς ορισμούς, και συγκεντρώνονται και αναφέρονται σε ετήσια βάση [19].

Οι ίδιοι λόγοι που κάνουν τους ειδικούς δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΤΠΑ που υιοθετήθηκαν για τα Προγράμματα της περιόδου 2014-2020 ακατάλληλους για το σκοπό τους, τους καθιστούν ιδανικούς ως δείκτες περιβάλλοντος (context indicators) για τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, αφού εμπεριέχουν τις επιδράσεις όλων των πηγών χρηματοδότησης που υποστηρίζουν τον οικονομικό μετασχηματισμό σε μία περιφέρεια.

A1.2 Ποιοτική Εκτίμηση

Για το λόγο αυτό, υιοθετήθηκε ένα ποιοτικό κριτήριο **A1.2 Ποιοτική εκτίμηση της συνεισφοράς των ΠΕΠ στους δείκτες αποτελεσμάτων** και συσχετίστηκαν μ' αυτό δύο ποιοτικοί δείκτες: ο **A1.2.1 Ποιοτική εκτίμηση της ΕΥΔ** και ο **A1.2.2 Ποιοτική εκτίμηση των αξιολογητών**. Και οι δύο δείκτες υπολογίζονται μέσω πενταβάθμιας κλίμακας Likert με την τιμή 1 να αντιστοιχεί στην πρόταση «Η συνεισφορά του ΠΕΠ στους δείκτες αποτελεσμάτων ήταν αμελητέα» και την τιμή 5 ν' αντιστοιχεί στην πρόταση «Η συνεισφορά του ΠΕΠ στους δείκτες αποτελεσμάτων ήταν πολύ σημαντική».

Για τον A1.2.1 λάβαμε κρίσεις από 11 στις 13 ΕΥΔ και ο μέσος όρος των απαντήσεων ήταν 1,36 στα 5. Δύο ΕΥΔ επιφυλάχθηκαν να δώσουν αξιολογική κρίση, αναμένοντας τις αξιολογήσεις των προγραμμάτων τους.

Για τον A1.2.2, ο μέσος όρος των κρίσεων των αξιολογητών ήταν 1,31 στα 5 και αφορούσε και τις 13 Περιφέρειες. Σε καμία περίπτωση δεν τέθηκε βαθμός μεγαλύτερος από 2 στα 5. Η επιχειρηματολογία που οδήγησε στη βαθμολογία κάθε προγράμματος παρατίθεται στην αντίστοιχη ενότητα των περιφερειακών αναφορών.

2.1.2 A2. Σε ποιο βαθμό ήταν αποτελεσματική η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στις Περιφέρειες;

Για να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό ήταν αποτελεσματική η ΔΕΑ στις Περιφέρειες υιοθετήθηκαν τρία κριτήρια αξιολόγησης ως εξής:

- **A2.1 Βαθμός ενσωμάτωσης των εργαλείων πολιτικής που προτάθηκαν από τις ΔΕΑ στα αντίστοιχα Σχέδια Δράσης των ΠΣΕΕ.** Με το κριτήριο αυτό ελέγχεται κατά πόσο τα σχέδια δράσης των περιφερειακών RIS3 βασίστηκαν στα ευρήματα της ΔΕΑ και τα υιοθέτησαν.

- **A2.2 Βαθμός ενεργοποίησης εργαλείων πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στο Σχέδιο Δράσης κάθε ΠΣΕΕ από το αντίστοιχο ΠΕΠ.** Με το κριτήριο αυτό ελέγχεται κατά πόσο το κάθε ΠΕΠ υιοθέτησε κάποιο από τα 16 εργαλεία πολιτικής της τυπολογίας που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της παρούσας, αξιοποιώντας τα ευρήματα του Σχεδίου Δράσης κάθε RIS3.
- **A2.3 Βαθμός προσέλκυσης των ομάδων-στόχου από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ.** Με το κριτήριο αυτό ελέγχεται έμμεσα αν ο σχεδιασμός των RIS3, και συγκεκριμένα η ΔΕΑ, ήταν ορθός υπό την έννοια ότι προσέλκυσε το ενδιαφέρον σημαντικής μερίδας των εν δυνάμει ωφελούμενων.

A2.1 Βαθμός ενσωμάτωσης των αποτελεσμάτων της ΔΕΑ στα Σχέδια Δράσης

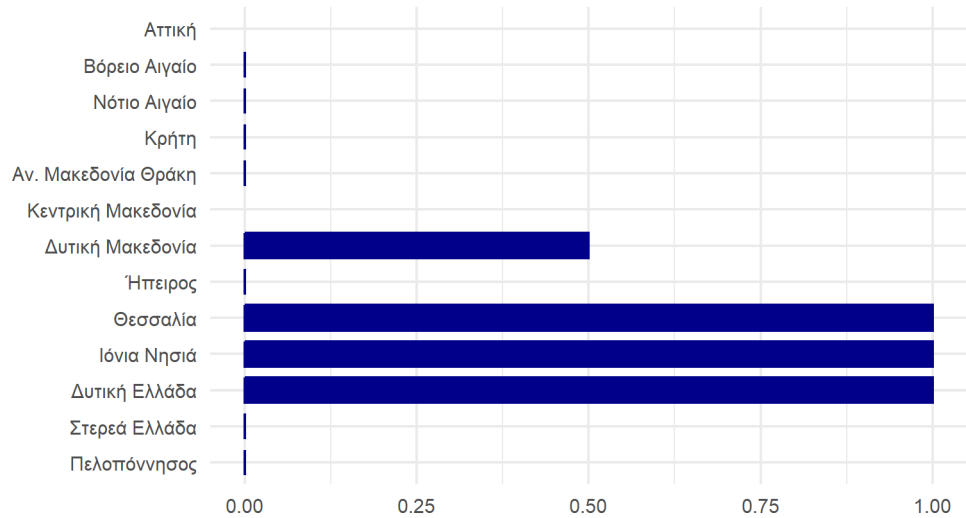
Για την απάντηση του κριτηρίου A2.1 υιοθετήθηκαν δύο δείκτες ως εξής:

- **A2.1.1 Ποσοστό εργαλείων πολιτικής που προτάθηκαν από τις ΔΕΑ και ενσωματώθηκαν στα Σχέδια Δράσης.** Ο δείκτης υπολογίζεται ως το πηλίκο του Αριθμού των Εργαλείων Πολιτικής που μετρήθηκαν στα κείμενα της ΔΕΑ προς το Σύνολο Εργαλείων Πολιτικής στο Σχέδιο Δράσης της ΠΣΕΕ. Τα δεδομένα με τα οποία υπολογίζεται ο δείκτης προέρχονται από την ανάλυση των κειμένων των ΠΣΕΕ και συγκεκριμένα, την αντιπαράθεση του κεφαλαίου (ή του Παραρτήματος) που σχετίζεται με το Σχέδιο Δράσης και του Παραρτήματος που περιγράφει λεπτομέρειες για τη ΔΕΑ.
- **A2.1.2 = Εκτίμηση του δείκτη A2.1.1 σε πενταβάθμια κλίμακα Likert** (όπου η τιμή 1 αντιστοιχεί στην πρόταση «Κανένα από τα εργαλεία πολιτικής που προτάθηκαν στη ΔΕΑ δεν υιοθετήθηκε στο Σχέδιο Δράσης της RIS3», ενώ η τιμή 5 αντιστοιχεί στην πρόταση «Όλα τα εργαλεία πολιτικής που προτάθηκαν από τη ΔΕΑ υιοθετήθηκαν στο Σχέδιο Δράσης της RIS3»).

Ο Δείκτης A2.1.1 προϋποθέτει ότι η ΔΕΑ προηγήθηκε της σύνταξης του Σχεδίου Δράσης της εκάστοτε RIS3, κάτι που στην πράξη δεν εφαρμόστηκε σε όλες τις Περιφέρειες. Σε τέσσερις μόνο περιφέρειες (Δυτική Ελλάδα, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία και Ιόνια Νησιά) η ΔΕΑ λειτούργησε πριν από την έγκριση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, και άρα τροφοδότησε το Σχέδιο Δράσης (πλήρως, ή μερικώς στην περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας όπου η RIS3 περιείχε, ως αρχικό σχέδιο δράσης, κατάλογο ενδεικτικών έργων που προτάθηκαν από τους συμμετόχους). Στις υπόλοιπες περιπτώσεις, η ΔΕΑ ακολούθησε την επίσημη υιοθέτηση των RIS3 από τα Περιφερειακά Συμβούλια και συνέβαλε στη διαμόρφωση προσκλήσεων των ΠΕΠ, κυρίως για δράσεις των ΘΣ1 και ΘΣ2 και σε χαμηλότερο βαθμό, των ΘΣ3 και 8. Το Διάγραμμα 18 παρουσιάζει την τιμή του κριτηρίου A2.1.1 για όλες τις περιφέρειες, ενώ το Διάγραμμα 19 τα αντίστοιχα για το κριτήριο A.2.1.2.

A2.1.1

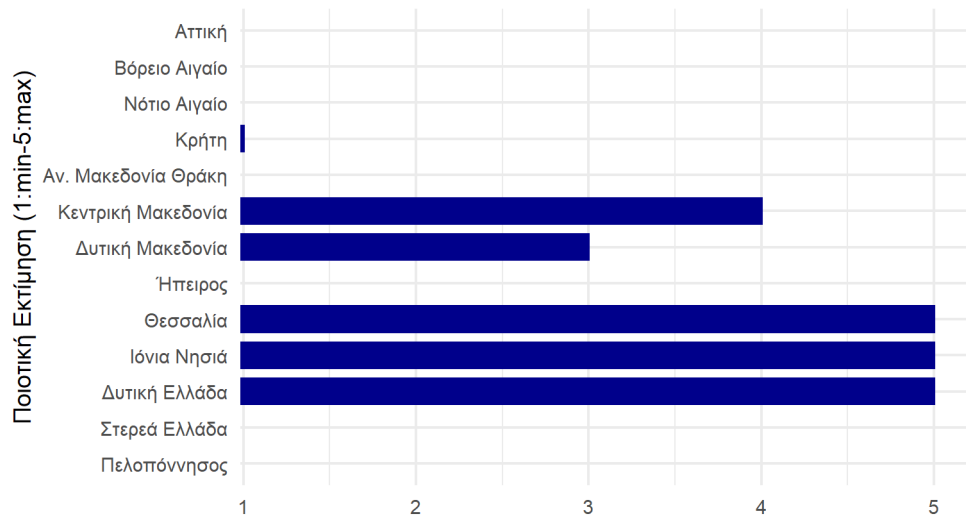
Κριτήριο: A-Αποτελεσματικότητα

Διάγραμμα 18 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.1.1.

A2.1.2

Κριτήριο: A-Αποτελεσματικότητα

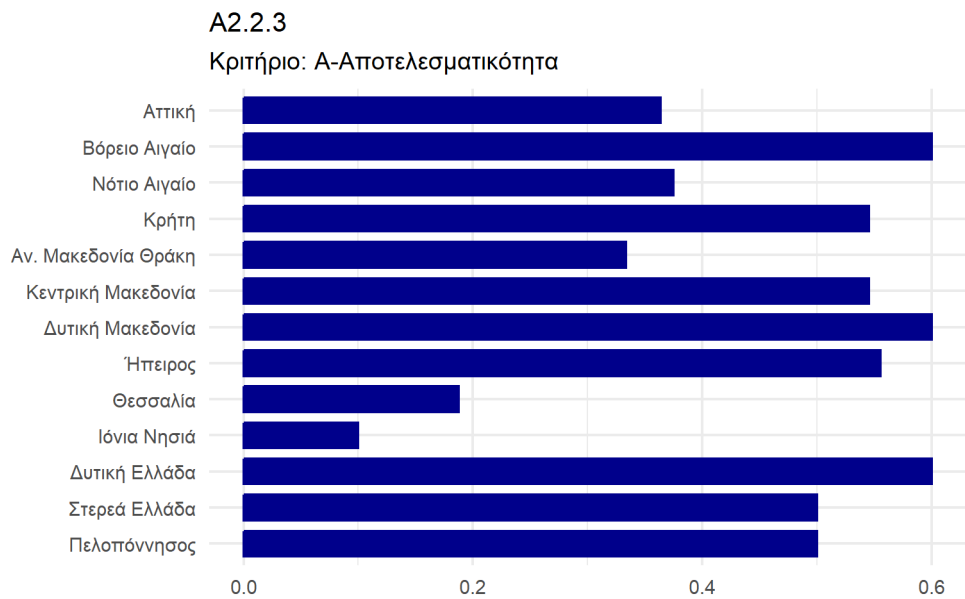
Διάγραμμα 19 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.1.2.

A2.2 Βαθμός υιοθέτησης των προβλέψεων των Σχεδίων Δράσης από τα ΠΕΠ

Όσον αφορά το κριτήριο **A2.2 Βαθμός ενεργοποίησης εργαλείων πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στο Σχέδιο Δράσης κάθε ΠΣΕΕ από το αντίστοιχο ΠΕΠ**, με δεδομένη τη σχέση ΔΕΑ-Σχεδίου Δράσης που δόθηκε από το κριτήριο A2.1, προκύπτει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά ότι τα ΠΕΠ υιοθέτησαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στα σχέδια δράσης. Ο δείκτης A2.2.1 (Αριθμός Εργαλείων Πολιτικής που μετρήθηκαν στα Σχέδια Δράσης κάθε ΠΣΕΕ για τους ΘΣΙ,2,3 & 8 / Σύνολο Εργαλείων Πολιτικής στο ΠΕΠ για τους ΘΣΙ,2,3 & 8) υπολογίστηκε στο 92,5% στο σύνολο των περιφερειών, ενώ αντίστοιχα ο A2.2.2 (Εκτίμηση του δείκτη A2.1.1 σε πενταβάθμια κλίμακα Likert) πήρε την τιμή 4,25 στα 5.

Αν και δεν είχε προβλεφθεί από το Σχέδιο Αξιολόγησης, υπολογίσαμε έναν πρόσθετο δείκτη, τον **A2.2.3: Βαθμός ενεργοποίησης Εργαλείων Πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στην πρώτη έκδοση κάθε ΠΕΠ** που υπολογίζεται ως ο λόγος του αριθμού των Εργαλείων Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από κάθε ΠΕΠ προς υποστήριξη της RIS3, προς τον αριθμό των Εργαλείων Πολιτικής προς υποστήριξη της RIS3 που είχαν προβλεφθεί ότι θα ενεργοποιηθούν στην πρώτη έκδοση κάθε ΠΕΠ. Με το δείκτη αυτό, κλείνει η αλυσίδα ΔΕΑ → Σχέδιο Δράσης → RIS3 → ΠΕΠ → Υλοποίηση.

Το Διάγραμμα 20 παρουσιάζει τα συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.2.3. Η μέση επίδοση στο βαθμό ενεργοποίησης των Εργαλείων Πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στο αρχικό κείμενο του κάθε ΠΕΠ είναι 0,44, με τις τιμές να κυμαίνονται στην περιοχή από το 0,10 (Ιόνια Νησιά) έως το 0,60 (Βόρειο Αιγαίο, Δυτική Ελλάδα, Δυτική Μακεδονία).

Διάγραμμα 20 Συγκριτικά αποτελέσματα για το κριτήριο A2.2.3.

Έχουμε ήδη αναφέρει στο πρώτο κεφάλαιο (βλ. ενότητα 1.3 παραπάνω) ότι ο αριθμός των εργαλείων πολιτικής που είχαν προβλεφθεί στην πρώτη έκδοση των ΠΕΠ κυμάνθηκε από 5 (Δυτική Ελλάδα) έως 16 (Θεσσαλία) με διάμεσο 10, ενώ απ' αυτά ενεργοποιήθηκαν από 1 (Ιόνια Νησιά) έως 6 (Β. Αιγαίο, Κεντρική & Δυτική Μακεδονία, Κρήτη) με διάμεσο 4. Είναι σαφές ότι, **στις περισσότερες περιπτώσεις, η ευρύτητα του μίγματος πολιτικής που είχε προβλεφθεί από τα ΠΕΠ ήταν πολύ μεγαλύτερη από τις αντικειμενικές δυνατότητες των προγραμμάτων, τόσο σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού όσο και οικονομικών πόρων.** Σε ελάχιστες περιπτώσεις έχει τεκμηριωθεί η μη ενεργοποίηση εργαλείων πολιτικής που είχαν προβλεφθεί (π.χ., κατά την ενδιάμεση αναθεώρηση του ΠΕΠ Κρήτης που έλαβε υπόψη τα ευρήματα της ΔΕΑ που εκτελέστηκε μετά την έγκριση της RIS3). Άρα, η χαμηλή ενεργοποίηση θα μπορούσε πιθανότατα να αποδοθεί στην προσπάθεια των Προγραμμάτων να διατηρήσουν βαθμούς ελευθερίας στο σχεδιασμό τους και περιθώρια ευελιξίας στην υλοποίησή τους.

A2.3 Βαθμός προσέλευσης των ομάδων-στόχου από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν

Εκ των πραγμάτων, η ορθότητα της επιλογής και του σχεδιασμού των εργαλείων πολιτικής μπορεί να τεκμηριωθεί βάσει του κριτηρίου **A2.3 Βαθμός προσέλευσης των ομάδων-στόχου από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ**, χρησιμοποιώντας τους ακόλουθους δύο δείκτες:

- Ο δείκτης **A2.3.1 Αριθμός υποβολών προτάσεων χρηματοδότησης προς τον αριθμό ενταγμένων έργων ανά πρόσκληση** εξετάζει την ελκυστικότητα κάθε πρόσκλησης. Για τις δράσεις κρατικών ενισχύσεων, τόσο ο αριθμός των υποβολών όσο και ο αριθμός των ενταγμένων έργων προκύπτουν από το ΠΣΚΕ. Για τις υπόλοιπες δράσεις, τα δεδομένα των υποβολών συγκεντρώθηκαν είτε μέσω ανάλυσης εγγράφων ή από τις ΕΥΔ.
- Ο δείκτης **A2.3.2 Αριθμός υποβολών προς το σύνολο των εν δυνάμει ωφελούμενων ανά Πρόσκληση** εξετάζει το βαθμό κάλυψης των εν δυνάμει ωφελούμενων ανά Πρόσκληση, όπως αυτοί ορίζονται στα κριτήρια επιλογής. Επιτρέπει δε να εξαχθούν συμπεράσματα για το ποιοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας σε κάθε Περιφέρεια αξιοποίησαν την υποστήριξη της RIS3 και σε τι βαθμό. Για τις δράσεις κρατικών ενισχύσεων, ο αριθμός υποβολών και η κλαδική κατανομή, βάσει ΣΤΑΚΟΔ επένδυσης, προκύπτει από το ΠΣΚΕ. Οι εν δυνάμει ωφελούμενοι προκύπτουν από τα επίσημα στατιστικά διάρθρωσης των επιχειρήσεων που δίνει η ΕΛΣΤΑΤ, σε 3-βάθμιο ΣΤΑΚΟΔ, για το έτος δημοσίευσης της πρόσκλησης. Για τις λοιπές δράσεις, ο αριθμός των εν δυνάμει ωφελούμενων προέκυψε από διαδικτυακή έρευνα και είναι προσεγγιστικός.

Ο Πίνακας II παραθέτει τις υπολογισμένες τιμές και για τους δύο δείκτες για το σύνολο των Προσκλήσεων κάθε Προγράμματος που έχουν αντιστοιχιστεί με Εργαλεία Πολιτικής. Λεπτομέρειες ανά Πρόσκληση/Εργαλείο Πολιτικής παρατίθενται στις αναφορές ανά Περιφέρεια.

Ξεκινώντας από το δείκτη A2.3.1 παρατηρούμε ότι αυτός κινείται στο διάστημα από 0,94 (Ιόνια Νησιά) μέχρι 3,26 (Βόρειο Αιγαίο), με τη διάμεσο να είναι 1,45 (Δυτική Ελλάδα). Σε τέσσερις περιφέρειες η τιμή του δείκτη είναι μεγαλύτερη ή ίση του 2,00, γεγονός που σημαίνει ιδιαίτερα ελκυστικές προσκλήσεις.

Όσον αφορά το δείκτη A2.3.2 παρατηρούμε ότι υπάρχουν μεγάλες διακυμάνσεις στην περιοχή τιμών από 0,1% έως 100% και αυτό οφείλεται στο μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε. Στις περιπτώσεις των Ιονίων Νήσων (100%) και της Αττικής (84%) που οι επιδόσεις τους θεωρούνται ακραίες τιμές (outliers), τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν απευθύνθηκαν σε ένα κλειστό σύνολο δικαιούχων. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις ο βαθμός ενεργοποίησης των εν δυνάμει ωφελούμενων κυμάνθηκε από 0,69% στο Νότιο Αιγαίο μέχρι το 18,2% στην Πελοπόννησο, με πέντε περιφέρειες να είναι πάνω από 3,61%.

Πίνακας 11 Συγκριτική απεικόνιση δεικτών A2.3.1 και A2.3.2

<i>Περιφέρεια</i>	<i>A2.3.1</i>	<i>A2.3.2 (%)</i>
Αττική	1.10	84.00
Βόρειο Αιγαίο	3.26	2.31
Νότιο Αιγαίο	1.13	0.69
Κρήτη	2.19	6.42
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	1.86	2.09
Κεντρική Μακεδονία	2.08	0.92
Δυτική Μακεδονία	1.17	3.62
Ήπειρος	1.50	5.50
Θεσσαλία	1.15	1.57
Ιόνια Νησιά	0.94	100.00
Δυτική Ελλάδα	1.45	1.89
Στερεά Ελλάδα	1.26	8.00
Πελοπόννησος	2.47	18.20
Διάμεσος	1.45	3.62
Μέση τιμή	1.66	18.09

Πηγή: Ίδια επεξεργασία.

2.1.3 A3. Σε ποιο βαθμό η χρονική διάσταση της υποστήριξης από τα ΠΕΠ προς τις ΠΣΕΕ υλοποιήθηκε όπως είχε σχεδιαστεί; Ποιοι ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν σε τυχόν αποκλίσεις;

Η ανάλυση κειμένων των RIS3 αναδεικνύει ότι το βασικό ζητούμενο κάθε μίας ήταν η εμπροσθοβαρής ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων και η ευελιξία στην υποστήριξη των δικαιούχων για να επιτευχθεί ο ζητούμενος οικονομικός μετασχηματισμός προς δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και μεγαλύτερης έντασης γνώσης. Για να εξετάσουμε το κατά πόσον επιτεύχθηκαν αυτοί οι στόχοι υιοθετήσαμε δύο κριτήρια αξιολόγησης ως εξής:

- A3.1 Χρονική διάρκεια κάθε βήματος του κύκλου ζωής των RIS3.** Το κριτήριο εξετάζει τη μέση διάρκεια κάθε βήματος του κύκλου ζωής των RIS3, από την έγκρισή τους, την έκδοση των προσκλήσεων, την ένταξη και την υλοποίηση των δράσεων. Οι μέσοι χρόνοι για κάθε βήμα είναι καλές ενδείξεις για συγκριτική αξιολόγηση των δεκατριών περιφερειών με δεδομένο ότι αυτές λειτουργούσαν υπό το ίδιο νομοθετικό πλαίσιο και συνεπώς, τυχόν διαφορές, μπορούν να αναδείξουν προβλήματα σε περιφερειακή κλίμακα. Τα δεδομένα προκύπτουν από την ανάλυση κειμένων (RIS3, Προσκλήσεις) και το ΟΠΣ (ημερομηνίες ένταξης και λήξης έργων).
- A3.2 Ύπαρξη παραγόντων που προκάλεσαν χρονικές αποκλίσεις.** Το κριτήριο καταγράφει τα αποτελέσματα δομημένων συνεντεύξεων με τις Ενδιάμεσες Υπηρεσίες Διαχείρισης.

A3.1 Χρονική διάρκεια κάθε βήματος του κύκλου ζωής των RIS3

Στο πρώτο κεφάλαιο έχει ήδη αποτυπωθεί ο χρόνος που απαιτήθηκε από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 μέχρι την έγκριση της RIS3 σε κάθε Περιφέρεια (βλ. Διάγραμμα 1 στη σελ. 49). Με εξαίρεση τη Θεσσαλία όπου η RIS3 εγκρίθηκε το Μάιο 2016, στις υπόλοιπες περιφέρειες οι διαδικασίες είχαν ολοκληρωθεί εντός του 2015, γεγονός που επέτρεπε, σύμφωνα με τους όρους της εκ των προτέρων αιρεσιμότητας Ι.1, την ενεργοποίηση του ΘΣΙ. Επίσης στο πρώτο κεφάλαιο (βλ. Διάγραμμα 13/Διάγραμμα 10 στη σελ. 64) εξετάσαμε τη χρονική διάσταση (έναρξη-λήξη) για το σύνολο των έργων που χαρακτηρίστηκαν με εργαλεία πολιτικής και παρατηρήσαμε ότι τόσο με όρους πλήθους όσο και με όρους δημόσιας δαπάνης, η ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής ξεκίνησε ουσιαστικά το 2018 και ολοκληρώθηκε εν πολλοίς το 2021, με τη συντριπτική πλειοψηφία των έργων, με όρους δημόσιας δαπάνης, να ολοκληρώνεται στο τέλος του 2023. Έχοντας τα παραπάνω υπόψη, υπολογίστηκαν οι ακόλουθοι δείκτες:

- A3.1.1 Μέση διάρκεια σε ημέρες από την έγκριση της ΠΣΕΕ μέχρι την δημοσίευση των προσκλήσεων που αντιστοιχούν σε Εργαλεία Πολιτικής προς υποστήριξη της ΠΣΕΕ.
- A3.1.2 Μέση διάρκεια σε ημέρες από τη δημοσίευση κάθε πρόσκλησης που αντιστοιχεί σε Εργαλείο Πολιτικής προς υποστήριξη της ΠΣΕΕ μέχρι την ένταξη των σχετικών πράξεων.
- A3.1.3 Μέση διάρκεια σε ημέρες από την ένταξη του συνόλου των πράξεων στο πλαίσιο των προσκλήσεων του A3.1.2 μέχρι την ολοκλήρωσή τους.

Ο Πίνακας 12 παραθέτει τις τιμές των τριών παραπάνω δεικτών που μετρήθηκαν για το σύνολο των προσκλήσεων που χαρακτηρίστηκαν με κάποιο Εργαλείο Πολιτικής σε κάθε Πρόγραμμα.

Η πρώτη παρατήρηση από τα δεδομένα σχετίζεται με τον **αριθμό των Προσκλήσεων ανά ενεργοποιημένο Εργαλείο Πολιτικής**. Η περιοχή τιμών αυτού του δείκτη κυμαίνεται από το 1 (Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα) έως το 3 (Δυτική Ελλάδα), με τη μέση τιμή να είναι 1,61.

Σε τέσσερις περιφέρειες η τιμή είναι μεγαλύτερη του 2 (Αττική, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα). Αυτό σημαίνει ότι στις συγκεκριμένες περιφέρειες έγινε προσπάθεια *χωρικής ή θεματικής* εξειδίκευσης των προσκλήσεων ώστε να προσαρμοστούν στις ανάγκες των εν δυνάμει ωφελούμενων, γεγονός που σαφώς επηρεάζει και τις αντίστοιχες επιδόσεις στους δείκτες A3.1.1-3. Στο άλλο άκρο, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία και Στερεά Ελλάδα ενεργοποίησαν *άπαξ* κάθε εργαλείο πολιτικής, γεγονός που εν δυνάμει θα μπορούσε να βελτιώσει τις αντίστοιχες επιδόσεις στους δείκτες A3.1.1-3.

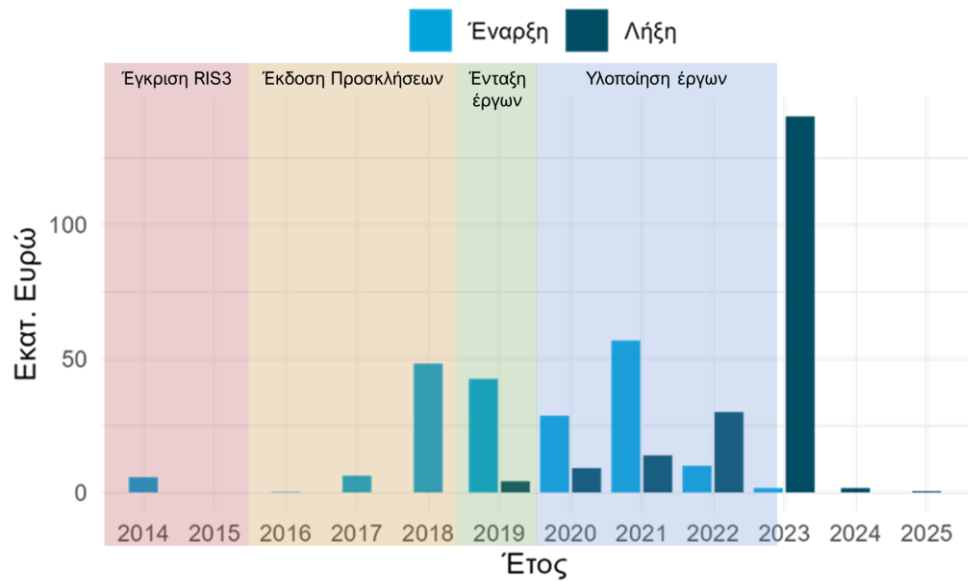
Πίνακας 12 Μέση διάρκεια ανά στάδιο του κύκλου ζωής των περιφερειακών RIS3.

Περιφέρεια	Πλήθος ΕΠ	Πλήθος Προσκλήσεων	Έγκριση RIS3	A3.1.1	A3.1.2	A3.1.3
Αττική	4	10	491	1 433	305	1 310
Βόρειο Αιγαίο	6	7	567	1 546	156	1 862
Νότιο Αιγαίο	3	4	546	1 245	249	1 410
Κρήτη	6	8	460	1 364	434	1 126
Αν. Μακεδ. Θράκη	3	8	544	1 173	169	1 288
Κεντρική Μακεδονία	6	8	454	1 198	280	862
Δυτική Μακεδονία	6	6	546	1 055	377	1 593
Ήπειρος	5	7	546	1 218	93	1 486
Θεσσαλία	3	3	865	1 428	445	963
Ιόνια Νησιά	1	2	455	777	166	2 208
Δυτική Ελλάδα	3	9	396	1 237	327	1 191
Στερεά Ελλάδα	4	4	545	1 431	340	827
Πελοπόννησος	5	6	546	1 342	285	1 222

Πηγή: Ίδια επεξεργασία από ανάλυση εγγράφων και δεδομένα ΟΠΣ.

Η ανάλυση των δεδομένων που περιγράφει ο Πίνακας 12 έχει ως εξής:

- Παρά την προεργασία που είχε γίνει σε εθνικό επίπεδο (με μέριμνα τόσο της ΕΥΣΣΑ όσο και της DG Regio, βλ. κεφάλαιο 1, ενότητα 1.1), η **έγκριση των ΠΣΕΕ απαιτήσε κατά μ.ό. 536 ημέρες από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου** (διάμεσος: 545 ημέρες, καλύτερη επίδοση στη Δυτική Ελλάδα με 396 ημέρες, χειρότερη επίδοση στη Θεσσαλία με 865 ημέρες). Αυτό σημαίνει ότι οι αρμόδιες περιφερειακές αρχές δεν είχαν δώσει τη δέουσα προσοχή στην αναγκαιότητα της εκπόνησης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, ή ότι οι συνθήκες στις 13 περιφέρειες δεν ήταν έγκαιρα ώριμες για το σχεδιασμό των ΠΣΕΕ.
- Ο μέσος χρόνος που απαιτήθηκε από την έγκριση των περιφερειακών RIS3 μέχρι την έκδοση του συνόλου των προσκλήσεων που χαρτογραφήθηκαν με Εργαλεία Πολιτικής ανά Περιφέρεια ήταν **1265 ημέρες** (διάμεσος 1245, καλύτερη επίδοση τα Ιόνια Νησιά με 777 ημέρες—αλλά μόνο 2 προσκλήσεις για 1 εργαλείο πολιτικής, χειρότερη επίδοση το Βόρειο Αιγαίο με 1545 ημέρες—αλλά 7 Προσκλήσεις και 6 ενεργοποιημένα εργαλεία πολιτικής).
- Ο μέσος χρόνος που απαιτήθηκε από την έκδοση των Προσκλήσεων μέχρι την ένταξη των έργων που επιλέχθηκαν ήταν **279 ημέρες** (διάμεσος 285, καλύτερη επίδοση η Ήπειρος με 93 ημέρες—και ικανό αριθμό προσκλήσεων, χειρότερη επίδοση η Θεσσαλία με 445 ημέρες—και χαμηλό αριθμό προσκλήσεων).
- Η μέση διάρκεια των έργων που χαρακτηρίστηκαν με κάποιο από τα 16 εργαλεία πολιτικής ανέρχεται σε **1335 ημέρες ή περίπου 3,75 έτη** (διάμεσος 1288 ημέρες, ελάχιστη τιμή 827 ημέρες, μέγιστη τιμή 2208 ημέρες).

Διάγραμμα 21 Συσχέτιση μ.ό. διάρκειας κάθε φάσης του κύκλου ζωής των RIS3 με πραγματικά δεδομένα υλοποίησης με όρους Δημόσιας Δαπάνης (βλ. Διάγραμμα 13(β)).

Η ανάλυση της μέσης (και της διάμεσης) επίδοσης από την έγκριση των RIS3 μέχρι και την ολοκλήρωση των έργων δείχνει (βλ. και Διάγραμμα 21) ότι η εφαρμογή των περιφερειακών RIS3 έγινε με το ακόλουθο τρόπο:

- **Ιανουάριος 2014:** Έναρξη προγραμματικής περιόδου
- **Ιούνιος 2015 (+18 μήνες):** Έγκριση των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης
- **Δεκέμβριος 2018 (+42 μήνες):** Έκδοση προσκλήσεων
- **Σεπτέμβριος 2019 (+9 μήνες):** Ένταξη έργων
- **Μάρτιος 2023 (+43 μήνες βάσει διαμέσου) ή Μάιος 2023 (+45 μήνες βάσει μέσης τιμής):** Ολοκλήρωση των ενταγμένων έργων.

Αν είχε επιτευχθεί η καλύτερη επίδοση σε όλα τα παραπάνω βήματα, τα ενταγμένα έργα θα είχαν ολοκληρωθεί στα τέλη Οκτωβρίου 2019 (δηλ. περίπου 4 έτη νωρίτερα), ενώ αντίθετα, αν είχε επικρατήσει η χειρότερη επίδοση σε όλα τα παραπάνω βήματα, τα έργα θα ολοκληρωνόταν στα μέσα Νοεμβρίου 2027.

Είναι σαφές ότι οι δύο δείκτες που επιβάρυναν σημαντικά τον κύκλο υλοποίησης των δράσεων RIS3 ήταν ο **χρόνος από την έγκριση των περιφερειακών RIS3 μέχρι την έκδοση των προσκλήσεων**, και η **μέση διάρκεια των ενταγμένων έργων**, κάτι που αποτελεί σχεδιαστική παράμετρο των προσκλήσεων (βλ. Πίνακας 13).

Πίνακας 13 Στατιστικά διάρκειας έργων ανά Εργαλείο Πολιτικής

Εργαλείο Πολιτικής	n	Διάρκεια (ημέρες)			
		Ελάχιστη	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Μέγιστη
ΕΠ02	59	95	1203	556.88	3576
ΕΠ03	5	698	1265	368.90	1719
ΕΠ04	47	549	1246	718.11	2374
ΕΠ05	136	1002	1629	347.55	2182
ΕΠ06	105	548	1090	412.27	2182
ΕΠ07	2	1339	1415	106.77	1490
ΕΠ08	280	305	1414	568.74	1905
ΕΠ10	1	1338	1338	NA	1338
ΕΠ11	97	530	874	287.60	1644
ΕΠ12	2462	161	538	398.40	1237
ΕΠ13	20	368	831	277.82	1338
ΕΠ14	7	913	1309	472.49	1825
ΕΠ15	261	877	999	93.93	1364
ΕΠ16	11	364	1448	719.66	2790

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ και ΠΣΚΕ, ίδια επεξεργασία

A3.2 Ύπαρξη παραγόντων που προκάλεσαν χρονικές αποκλίσεις

Οι παράγοντες που προκάλεσαν τις χρονικές αποκλίσεις εξετάζονται ποιοτικά, βάσει των ευρημάτων από τις δομημένες συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ. Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τα ευρήματα με φθίνουσα σειρά συχνότητας εμφάνισης.

Πίνακας 14 Παράγοντες που προκάλεσαν χρονικές αποκλίσεις.

α)α	Συχνότητα	Παράγοντας που αναφέρθηκε
1	5	Καθυστέρηση στην έναρξη υλοποίησης δράσεων ΕΤΑΚ λόγω της αναμονής συμμόρφωσης με τις εκ των προτέρων αιρεσιμότητες 1.1 και 1.2
2	5	Η αναμονή αποσαφήνισης/νομοθέτησης επιλογής του ΕΦΕΠΑΕ ως Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης κρατικών ενισχύσεων στα ΠΕΠ
3	5	Καθυστερήσεις στις απαιτούμενες εγκρίσεις των προσκλήσεων κρατικών ενισχύσεων από την ΕΥΚΕ και την μετάπτωσή τους στο Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ), τουλάχιστον στην αρχική περίοδο υλοποίησης
4	4	Ελλιπής συντονισμός για την τυποποίηση και τον προγραμματισμό των προσκλήσεων με τις κεντρικές υπηρεσίες
5	4	Αδυναμία έγκαιρου ορισμού των κατάλληλων υπηρεσιών της Περιφέρειας ως ΕΦΔ για ορισμένες εκ των δράσεων κρατικών ενισχύσεων

α)α Συχνότητα		Παράγοντας που αναφέρθηκε
6	3	Αδυναμία των ΕΥΔ σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού ή/και σε επίπεδο τεχνογνωσίας ή/και διαδικασιών για να διαχειριστούν πράξεις κρατικών ενισχύσεων.
7	3	Καθυστερήσεις στις διαγωνιστικές διαδικασίες κυρίως σε έργα δημόσιων φορέων (π.χ., ερευνητικές υποδομές) οδήγησαν σε σημαντικές αποκλίσεις στο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης αντίστοιχων δράσεων.
8	2	Έκτακτα καιρικά φαινόμενα (πλημμύρες, φωτιές, ...)
9	2	Δυσχέρειες στην αρχική λειτουργία του ΠΣΚΕ που αντιμετωπίστηκαν με την περί εναλλακτικής του λειτουργίας εγκύκλιο της ΕΥΚΕ (Ιαν. 2018)
10	1	Η καθυστέρηση στην εφαρμογή της ΔΕΑ
11	1	Η καθυστέρηση στη διαδικασία αξιολόγησης των προσκλήσεων κρατικών ενισχύσεων της επενδυτικής προτεραιότητας Ιβ που αποδίδεται στην προβληματική διαδικασία συμμετοχής των εξωτερικών εμπειρογνομόνων από το μητρώο της ΓΓΕΤ στην αξιολόγηση τόσο στη φάση της πρώτης αξιολόγησης, ειδικά όταν απαιτήθηκε και τρίτος αξιολογητής λόγω διαφορών στη βαθμολογία, όσο και στη φάση των ενστάσεων,
12	1	Η καθυστέρηση στη διαδικασία αξιολόγησης των προσκλήσεων κρατικών ενισχύσεων που αποδίδεται στο μεγάλο χρόνο που απαιτήθηκε για να ελεγχθούν οι προϋποθέσεις συμμετοχής των επιχειρήσεων (π.χ., συνδεδεμένες ή μη, προβληματικές, κτλ) από την ΕΥΔ.
13	1	Ανάγκη δραστικού επαναπροσδιορισμού της στόχευσης για την επενδυτική προτεραιότητα Ια μετά τη διαδικασία συγχώνευσης του τοπικού Πανεπιστημίου με το πρώην ΤΕΙ.
14	1	Υψηλός διοικητικός φόρτος που προκλήθηκε στην ΕΥΔ στο πλαίσιο εκχώρησης πόρων του ΥΜΕΠΕΡΑΑ που άγγιζαν το 1/3 του ΠΥ του Προγράμματος.
15	1	Υψηλός διοικητικός φόρτος που προκλήθηκε στην ΕΥΔ στο πλαίσιο των αναθεωρήσεων του ΠΕΠ, αρχικά το 2020 για μεταφορά κονδυλίων προς το ΕΠΑνΕΚ, και στη συνέχεια, το 2021, με ανακατανομή πόρων ώστε να στηριχθούν οι επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19.
16	1	Χαμηλή πολιτική στήριξη από την Περιφερειακή Αρχή για την υλοποίηση δράσεων στις επενδυτικές προτεραιότητες Ιβ, 8γ και 8ε.
17	1	Η επίπτωση της πανδημίας COVID-19 στην ομαλή υλοποίηση των έργων που είχαν ενταχθεί προγενέστερα της εμφάνισής της.
18	1	Μεγάλη γραφειοκρατία για την ολοκλήρωση των διαδικασιών εκταμίευσης προς τους δικαιούχους.
19	1	Καθυστερότητα στην έγκριση της Εθνικής Ψηφιακής Στρατηγικής (Δεκ 2016) και στην έκδοση οδηγιών σύμφωνης γνώμης γι' αυτή (Απρ. 2018)

Πηγή: Δομημένες συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ.

2.1.4 Α4. Σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι δράσεις των ΠΣΕΕ τις αναμενόμενες εκροές;

Για να απαντηθεί το αξιολογικό ερώτημα ορίστηκαν τρεις δείκτες ως εξής:

- Α4.1.1 Βαθμός επίτευξης εκροών.** Ο δείκτης υπολογίζεται ως το άθροισμα των τιμών επίτευξης κάθε δείκτη εκροών για τον σύνολο των ολοκληρωμένων έργων που έχουν χαρακτηριστεί με κάποιο εργαλείο

πολιτικής προς το άθροισμα των τιμών-στόχου κάθε δείκτη εκροών για το σύνολο των έργων που έχουν χαρακτηριστεί με κάποιο εργαλείο πολιτικής.

- **A4.1.2 Αριθμός ενεργών έργων.** Ο δείκτης υπολογίζεται ως τον αριθμό των ενταγμένων έργων που έχουν χαρακτηριστεί με κάποιο εργαλείο πολιτικής και είναι σε εξέλιξη βάσει πληροφόρησης από ΟΠΣ ή ΠΣΚΕ ή τις ΕΥΔ.
- **A4.1.3 Αριθμός μοναδικών ωφελούμενων.** Ο δείκτης υπολογίζεται ως ο αριθμός των μοναδικών ωφελούμενων (μοναδικά ΑΦΜ) για το σύνολο των ενταγμένων έργων που έχουν χαρακτηριστεί με κάποιο Εργαλείο Πολιτικής.

A4.1.1 Βαθμός επίτευξης εκροών

Ο Πίνακας 15 παρουσιάζει το μέσο βαθμό επίτευξης της τιμής-στόχου για κάθε δείκτη που έχει συσχετιστεί με κάποιο εργαλείο πολιτικής και το πεδίο τιμών του βαθμού επίτευξης για το σύνολο των προγραμμάτων (*n*) που τον παρακολουθούν και έχουν ορίσει τιμές στόχου στο δείκτη. Στις αναφορές ανά εργαλείο πολιτικής που επισυνάπτονται ως παράρτημα δίνονται λεπτομέρειες για κάθε δείκτη σε κάθε Πρόγραμμα. Οι βασικές παρατηρήσεις μας είναι οι ακόλουθες:

- **Υπεραπόδοση ως προς την επίτευξη των στόχων** παρατηρείται στο ΕΠ15.
- **Πολύ καλός βαθμός επίτευξης στόχων** παρατηρείται στην πλειοψηφία των δεικτών που έχουν υιοθετηθεί για τα ΕΠ02, ΕΠ03 και ΕΠ16 (όπου οι δείκτες εκροών περιγράφουν συνήθως την επένδυση).
- **Ικανοποιητικός βαθμός επίτευξης στόχων** παρατηρείται στα ΕΠ04, ΕΠ05, ΕΠ06, ΕΠ08, ΕΠ11, και ΕΠ12.
- **Μέτριος βαθμός επίτευξης στόχων** παρατηρείται στα ΕΠ13
- **Χαμηλός βαθμός επίτευξης στόχων** παρατηρείται στο ΕΠ10 (1 μόνο έργο στο καθένα)
- **Μη αξιολογήσιμος βαθμός επίτευξης στόχων** παρατηρείται στο ΕΠ14 όπου στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχουν τεθεί τιμές-στόχου στους δείκτες.

Πίνακας 15 Βαθμός επίτευξης δεικτών εκροών (Δείκτης A4.1.1) ανά Εργαλείο Πολιτικής.

Εργ. Πολ.	Δείκτης	Ονομασία	n	Βαθμός επίτευξης στόχων (%)		
				min	μ.ό.	max
ΕΠ02	06002	Ερευνητικές υποδομές που ενισχύονται	1	100.0	100.0	100.0
	CO24	Αριθμός νέων ερευνητών σε οντότητες που ενισχύονται	2	100.0	110.4	120.8
	CO25	Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευν. υποδομών	4	53.6	84.9	100.0
	CO26	Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	1	100.0	100.0	100.0
	SO033	Ερευνητικές υποδομές που ενισχύονται	2	55.2	77.6	100.0
	T2101		1	100.0	100.0	100.0
ΕΠ03	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	2	100.0	100.0	100.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	1	100.0	100.0	100.0
	CO04	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	2	100.0	100.0	100.0
	CO05	Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται	1	100.0	100.0	100.0
	CO08	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	1	100.0	100.0	100.0
ΕΠ04	CO24	Αριθμός νέων ερευνητών σε οντότητες που ενισχύονται	3	0.0	103.9	214.0
	CO25	Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευν. υποδομών	1	0.0	0.0	0.0
ΕΠ05	5802		1	100.0	100.0	100.0
	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	4	52.6	88.8	140.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	3	52.6	97.5	140.0
	CO08	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	1	52.6	52.6	52.6
	CO25	Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευν. υποδομών	1	140.0	140.0	140.0
	CO26	Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	3	0.0	54.2	100.0
	SO030	Συνεργασίες φορέων-επιχειρήσεων-ερευνητικών ιδρυμάτων	1	0.0	0.0	0.0
ΕΠ06	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	5	17.5	71.3	100.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	4	51.2	87.8	100.0
	CO26	Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	5	0.0	71.6	100.0

Εργ. Πολ.	Δείκτης	Ονομασία	n	Βαθμός επίτευξης στόχων (%)		
				min	μ.ό.	max
	CO27	Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη στον τομέα ΕΤΑΚ	1	73.8	73.8	73.8
	CO28	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται για να εισάγουν προϊόντα νέα στην αγορά	2	100.0	100.0	100.0
	CO29	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται για να εισάγουν προϊόντα νέα στην εταιρεία	1	72.1	72.1	72.1
ΕΠ07	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	1	48.0	48.0	48.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	1	48.0	48.0	48.0
	CO04	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	1	48.0	48.0	48.0
ΕΠ08	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	5	23.0	83.2	136.7
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	6	22.2	86.0	136.7
	CO04	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	1	100.0	100.0	100.0
	CO05	Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται	2	16.7	58.3	100.0
	CO06	Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη επιχειρήσεων	1	100.0	100.0	100.0
	CO08	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	3	16.4	202.2	388.0
	CO26	Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα	1	71.0	71.0	71.0
	CO28	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται για να εισάγουν προϊόντα νέα στην αγορά	1	55.6	55.6	55.6
ΕΠ10	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	1	0.0	0.0	0.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	1	0.0	0.0	0.0
	CO05	Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται	1	0.0	0.0	0.0
	CO08	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	1	0.0	0.0	0.0
ΕΠ11	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	3	10.7	70.2	100.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	3	10.7	70.2	100.0
	CO08	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	3	0.0	66.7	100.0
ΕΠ12	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	6	16.0	78.7	108.0
	CO02	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	6	16.0	78.7	108.0

Εργ. Πολ.	Δείκτης	Ονομασία	n	Βαθμός επίτευξης στόχων (%)		
				min	μ.ό.	max
ΕΠ13	CO01 EKT	Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	2	0.0	50.0	100.0
	CO05 EKT	Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	5	0.0	40.5	100.0
ΕΠ14	11313	Αριθμός Δράσεων για την ανάπτυξη εργαλείων και παροχή υπηρεσιών υποστήριξης - καθοδήγησης επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο υλοποίησης στρατηγικών ΟΧΕ/ΒΑΑ	1	100.0	100.0	100.0
	CO01 EKT	Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	1	--	--	--
	CO02 EKT	Μακροχρόνια άνεργοι	1	--	--	--
	CO03 EKT	Μακροχρόνια άνεργοι	1	--	--	--
	CO04	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	1	22.5	22.5	22.5
	CO04 EKT	Οικονομικά μη ενεργά άτομα που δεν παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση	1	--	--	--
	CO05	Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται	1	0.0	0.0	0.0
	CO05 EKT	Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	1	--	--	--
	CO06 EKT	Συμμετέχοντες κάτω των 25 ετών	1	--	--	--
	CO07 EKT	Συμμετέχοντες άνω των 57 ετών	1	--	--	--
	CO08 EKT	Άνω των 54 ετών που είναι άνεργοι κτλ	1	--	--	--
CO09 EKT	Απόφοιτοι πρωτοβάθμιας ή κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπ)σης	1	--	--	--	
ΕΠ15	CO01 EKT	Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	1	126.5	126.5	126.5
ΕΠ16	06201	Φορείς που συμμετέχουν σε Διαδικασίες Προετοιμασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης	1	100.0	100.0	100.0
	06701		1	0.0	0.0	0.0
	06702		1	100.0	100.0	100.0
	10801	Περιφερειακός μηχανισμός διάγνωσης αναγκών εργασίας	1	100.0	100.0	100.0
	CO01	Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται	2	100.0	291.9	483.8
	CO04	Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη	4	100.0	245.9	483.8
	SO007	Ψηφιακές υπηρεσίες που δημιουργούνται ή αναβαθμίζονται	1	100.0	100.0	100.0

Εργ. Πολ.	Δείκτης	Ονομασία	n	Βαθμός επίτευξης στόχων (%)		
				min	μ.ό.	max
	SO027	Δομές στήριξης επιχειρήσεων για παραγωγή καινοτομίας	2	100.0	100.0	100.0
	T3302	Περιφερειακά Κέντρα Καινοτομίας	1	100.0	100.0	100.0

Πηγή: Ετήσιες Αναφορές Προγραμμάτων (AIR) για το 2022 ή πιο πρόσφατα δεδομένα που διέθεσαν οι ΕΥΔ, ίδια επεξεργασία.

Οι παραπάνω επιδόσεις είναι άμεσα συσχετισμένες με το βαθμό ολοκλήρωσης των έργων σε κάθε εργαλείο πολιτικής (βλ. υποενότητα Α4.1.2 Αριθμός έργων σε εξέλιξη παρακάτω), οπότε τα ευρήματα θεωρούνται προσωρινά.

Α4.1.2 Αριθμός έργων σε εξέλιξη

Ο Πίνακας 16 παρουσιάζει τις μετρήσεις για το δείκτη Α4.1.2 (αριθμός έργων σε εξέλιξη) με ημερομηνία αναφοράς τον Ιούλιο 2023 και τις συσχετίζει με το σύνολο των ενταγμένων έργων που χαρακτηρίστηκαν με κάποιο εργαλείο πολιτικής για να προκύψει ο βαθμός ολοκλήρωσης έργων ανά Πρόγραμμα.

Πίνακας 16 Αριθμός έργων σε εξέλιξη και βαθμός ολοκλήρωσης έργων ανά Πρόγραμμα.

Πρόγραμμα	Α4.1.2 (Αριθμός έργων σε εξέλιξη)	Αριθμός Ενταγμένων που χαρακτηρίστηκαν με Εργαλείο Πολιτικής	Βαθμός Ολοκλήρωσης Έργων (%)
Αττική	21	25	16.00
Βόρειο Αιγαίο	62	98	36.73
Νότιο Αιγαίο	12	12	0.00
Κρήτη	49	905	94.59
Αν. Μακεδονία Θράκη	12	49	75.51
Κεντρική Μακεδονία	4	463	99.14
Δυτική Μακεδονία	77	108	28.70
Ήπειρος	56	1044	94.64
Θεσσαλία	127	154	17.53
Ιόνια Νησιά	10	16	37.50
Δυτική Ελλάδα	0	102	100.00
Στερεά Ελλάδα	158	294	46.26
Πελοπόννησος	187	229	18.34

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ, ΠΣΚΕ και ΕΥΔ, ίδια επεξεργασία.

Η γενική εικόνα είναι ότι ο βαθμός ολοκλήρωσης για το σύνολο των έργων που έχουν χαρακτηριστεί με εργαλεία πολιτικής είναι της τάξης του 78%, χωρίς ωστόσο, σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, ο αντίστοιχος βαθμός ολοκλήρωσης του οικονομικού αντικειμένου (που βρίσκεται στο 58%) να ακολουθεί.

Παρατηρούνται σημαντικές διακυμάνσεις στο βαθμό ολοκλήρωσης των έργων ανά Πρόγραμμα, με το δείκτη να κυμαίνεται από 0% στο Νότιο Αιγαίο μέχρι 100% στην Δυτική Ελλάδα.

Αντίστοιχη εικόνα παίρνουμε αν επαναλάβουμε την ανάλυσή μας ανά Εργαλείο Πολιτικής (βλ. Πίνακας 17). Ο βαθμός ολοκλήρωσης των έργων κυμαίνεται στην περιοχή από 20% (ΕΠ13) έως 97% στο ΕΠ15.

Πίνακας 17 Αριθμός έργων σε εξέλιξη και βαθμός ολοκλήρωσης έργων ανά Εργαλείο Πολιτικής.

Εργαλείο Πολιτικής	A4.1.2 (Αριθμός έργων σε εξέλιξη)	Αριθμός Ενταγμένων έργων	Βαθμός Ολοκλήρωσης Έργων (%)
ΕΠ02	12	59	79.66
ΕΠ03	1	5	80.00
ΕΠ04	30	47	36.17
ΕΠ05	59	136	56.62
ΕΠ06	34	105	67.62
ΕΠ07	1	2	50.00
ΕΠ08	142	280	49.29
ΕΠ10	0	1	100.00
ΕΠ11	80	97	17.53
ΕΠ12	336	2462	86.35
ΕΠ13	16	20	20.00
ΕΠ14	4	7	42.86
ΕΠ15	8	261	96.93
ΕΠ16	7	11	36.36

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ, ΠΣΚΕ και ΕΥΔ, ίδια επεξεργασία.

A4.1.3 Αριθμός μοναδικών ωφελούμενων

Ο αριθμός των μοναδικών ωφελούμενων είναι μία ένδειξη τόσο της προσπάθειας κάθε Προγράμματος να δημιουργήσει προϋποθέσεις οικονομικού μετασχηματισμού σε ευρύ αριθμό οντοτήτων, όπως επίσης και μία ένδειξη για τη στόχευση του μίγματος πολιτικής που ακολουθήθηκε. Ο Πίνακας 18 δίνει τα αποτελέσματα.

Πίνακας 18 Δείκτης A4.1.3 Αριθμός μοναδικών ωφελούμενων (ΑΦΜ)

Πρόγραμμα	Δείκτης A4.1.3
Ήπειρος	999
Κρήτη	909
Κεντρική Μακεδονία	441
Στερεά Ελλάδα	305
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	247
Πελοπόννησος	229
Θεσσαλία	134
Δυτική Ελλάδα	126
Δυτική Μακεδονία	102
Βόρειο Αιγαίο	89
Αττική	24
Νότιο Αιγαίο	13
Ιόνια Νησιά	1

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ και ΠΣΚΕ, ίδια επεξεργασία.

Η διακύμανση των τιμών είναι μεγάλη, από 1 ωφελούμενο στα Ιόνια Νησιά (το Ιόνιο Πανεπιστήμιο μέσω του ΕΠ04) μέχρι 999 στην Ήπειρο όπου η έμφαση δόθηκε αποκλειστικά σε Εργαλεία Πολιτικής για την υποστήριξη επιχειρήσεων (ΕΠ6, ΕΠ12, ΕΠ15) τα οποία είχαν διαφορετικές, και εν πολλοίς μη επικαλυπτόμενες ομάδες-στόχου.

2.1.5 Α5. Ποιοι ήταν οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα;

Τα αποτελέσματα από τις δομημένες συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ (βλ. Πίνακας 19) αναφορικά με την ύπαρξη παραγόντων που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα έχουν ως εξής:

Πίνακας 19 Παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα.

α)α	Συχνότητα αναφοράς	Παράγοντας που αναφέρθηκε
1	7	Έλλειμμα εμπειρίας στη σχεδίαση και υλοποίηση δράσεων ΕΤΑΚ και επιχειρηματικότητας, καθώς στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο το σύνολο των παρεμβάσεων υλοποιήθηκε κεντρικά.
2	6	Αλλαγή στη βασική στόχευση των Προγραμμάτων από αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε ενίσχυση ρευστότητας των επιχειρήσεων λόγω των δυσμενών συνθηκών από τους περιορισμούς λειτουργίας λόγω της πανδημίας COVID-19.
3	6	Δυσκολία στην (προ-)χρηματοδότηση των έργων από πλευράς επιχειρήσεων
4	5	Πολυπλοκότητα πλαισίου εφαρμογής που έθετε εμπόδια τόσο στις ΕΥΔ όσο και στους δικαιούχους σε όλα τα στάδια εφαρμογής των δράσεων.
5	3	Δυσκολία στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος κρίσιμης μάζας εκπροσώπων της τετραπλής έλικας και ειδικά των επιχειρήσεων στη διαδικασία της επιχειρηματικής ανακάλυψης, συνεπώς και στο σχεδιασμό δράσεων που να ταιριάζουν στις ανάγκες τους.
6	3	Ελλιπής συντονισμός μεταξύ του περιφερειακού μηχανισμού σχεδιασμού με τους αντίστοιχους εθνικούς, απουσία αποτελεσματικής στήριξης προς τις περιφερειακές RIS3.
7	3	Καθυστέρηση στην εφαρμογή του σχήματος διακυβέρνησης της ΠΣΕΕ
8	2	Δυσκολία στην προσαρμογή των προσκλήσεων στις επιταγές του κανονιστικού πλαισίου επενδύσεων για τον ιδιωτικό τομέα (κρατικές ενισχύσεις).
9	2	Η διάθρωση της περιφερειακής οικονομίας δεν είναι επιδεκτική σε δράσεις τεχνολογικής, κυρίως, και δευτερευόντως οργανωτικής καινοτομίας.
10	1	Πολυπλοκότητα διαδικασιών υποβολής, αξιολόγησης και διαχείρισης έργων κρατικών ενισχύσεων
11	1	Η ευρεία στόχευση των προσκλήσεων στο πλαίσιο της επενδυτικής προτεραιότητας 3α με χρήση μόνο των ΚΑΔ για τη μοριοδότηση έργων ως συμβατών με την ΠΣΕΕ. Εκ των υστέρων αποδείχθηκε ότι μόνο οι ΚΑΔ δεν είναι επαρκείς και ότι θα έπρεπε να εισαχθούν και άλλα κριτήρια που θα εξασφαλίσουν τη συνάφεια των υποβολών με τη ΠΣΕΕ (π.χ., χωρικά, ποιοτικά)
12	1	Σημαντικός ανταγωνισμός για τις δράσεις ΕΤΑΚ από τις αντίστοιχες προσκλήσεις των Τομεακών Προγραμμάτων.
13	1	Ο μη επαναλαμβανόμενος χαρακτήρας της ΔΕΑ ως παράγοντας χαμηλής εγρήγορης του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας με επακόλουθο τη χαμηλή ανατροφοδότηση κατά τη διαδικασία της δημοσίευσης προσκλήσεων.

Πηγή: Δομημένες συνεντεύξεις με ΕΥΔ.

Ενδογενείς παράγοντες

Ο βασικότερος ενδογενής παράγοντας που φαίνεται να επηρέασε τη συνολική αποτελεσματικότητα ήταν το έλλειμμα εμπειρίας στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων ΕΤΑΚ και ανταγωνιστικότητας, καθώς στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο το σύνολο των σχετικών παρεμβάσεων σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε κεντρικά. Τα Προγράμματα των περιφερειών δε φαίνεται να υποστηρίχθηκαν αποτελεσματικά από τις εθνικές αρχές στο σχεδιασμό αυτών των δράσεων, ιδίως στα πρώτα έτη εφαρμογής των Προγραμμάτων.

Πλέον των παραπάνω, έχουν αναφερθεί αρκετοί άλλοι παράγοντες με μικρή συχνότητα εμφάνισης, όπως για παράδειγμα, η διάρθρωση ορισμένων περιφερειακών οικονομιών με κλάδους που δεν είναι δεκτικοί στην τεχνολογική καινοτομία, αστοχίες κατά τη ΔΕΑ, λάθος σχεδιασμός των κριτηρίων επιλογής έργων συμβατών με τις RIS3, και ο εσωτερικός ανταγωνισμός με τα τομεακά προγράμματα.

Εξωγενείς παράγοντες

Οι ΕΥΔ ανέδειξαν ξεκάθαρα την πανδημία COVID-19 ως τον κύριο εξωγενή παράγοντα που επηρέασε την υλοποίηση των Προγραμμάτων. Ήταν βασική αιτία για καθυστερήσεις στην υλοποίηση και επέβαλε δυσκολίες τόσο στους ωφελούμενους όσο και στις ΕΥΔ. Η (αναγκαστική) αναδιάρθρωση των Προγραμμάτων το 2021 περιόρισε σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα ενεργοποίησης (ή επαν-ενεργοποίησης) εργαλείων πολιτικής μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Πέρα από την πανδημία, η πολυπλοκότητα πλαισίου εφαρμογής φαίνεται ότι έθετε εμπόδια τόσο στις ΕΥΔ όσο και στους δικαιούχους σε όλα τα στάδια εφαρμογής των δράσεων. Η δυσκολία στην προχρηματοδότηση των δράσεων με ωφελούμενους τις επιχειρήσεις, ειδικά για δράσεις ΕΤΑΚ (ΕΠΟ5 και ΕΠΟ6) φαίνεται να είναι επίσης ένας παράγοντας που δυσκόλεψε την υλοποίηση.

Εισροές από την έρευνα πεδίου

Στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου, τέθηκαν υπόψη όλων των ωφελούμενων 13 παράγοντες για τους οποίους τους ζητήθηκε να αναφέρουν αν επηρέασαν αρνητικά την ομαλή εξέλιξη του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου του έργου που υλοποίησαν με πιθανές απαντήσεις τις επιλογές «Χωρίς επίπτωση», «Χαμηλή επίπτωση», «Μέτρια επίπτωση», και «Υψηλή επίπτωση», ή, όπως διευκρινίζεται στην ερώτηση, «Μη εφαρμόσιμο» στην περίπτωση που θεωρούσαν ότι κάποιος παράγοντας δεν ίσχυε ή δεν ισχύει για το Φορέα. Οι παράγοντες αυτοί ήταν:

(SQ001) Έλλειψη προηγούμενης εμπειρίας του Φορέα μας σε δράσεις ΕΣΠΑ

(SQ002) Περιορισμένη ετοιμότητα του Φορέα μας για να υλοποιήσει το έργο από τεχνική ή οργανωτική ή θεσμική προοπτική

(SQ003) Περιορισμένη διαθεσιμότητα των απαραίτητων ανθρώπινων πόρων ή/και των υποδομών για την εκτέλεση του έργου στο Φορέα μας

(SQ004) Δυσχερής ή ατελέσφορη επικοινωνία του Φορέα με τη Διαχειριστική Αρχή ή τον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης

(SQ005) Συχνότητα αλλαγών στον Οδηγό Εφαρμογής της δράσης

(SQ006) Υψηλός διοικητικός φόρτος για την ανταπόκριση στις απαιτήσεις κάλυψης των όρων επιλεξιμότητας δαπανών

(SQ007) Προβλήματα εφαρμογής των διαδικασιών δημόσιων συμβάσεων

(SQ008) Ζητήματα εξασφάλισης ρευστότητας για εξόφληση δαπανών λόγω εξωγενών παραγόντων

(SQ009) Καθυστερήσεις στους ενδιάμεσους ή τον τελικό έλεγχο φυσικού και οικονομικού αντικειμένου χωρίς υπαιτιότητα του Φορέα

(SQ010) Καθυστερήσεις στις πληρωμές δημόσιας δαπάνης προς το Φορέα μετά τους ελέγχους

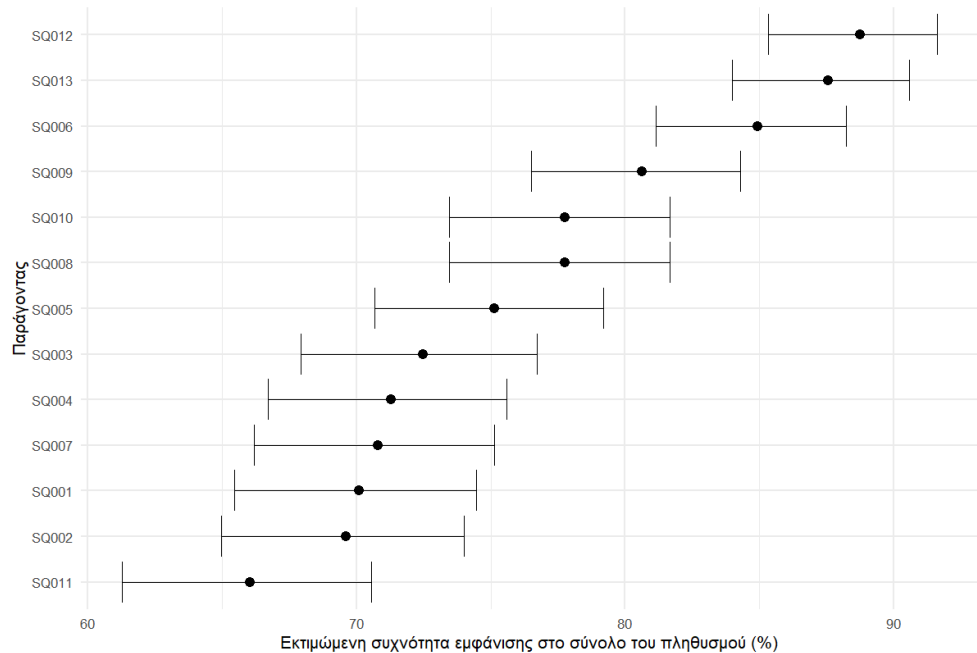
(SQ011) Καθυστερήσεις στην προκαταβολή προς το Φορέα ή πρακτική αδυναμία εξασφάλισης προκαταβολής

(SQ012) Επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην ομαλή λειτουργία του Φορέα

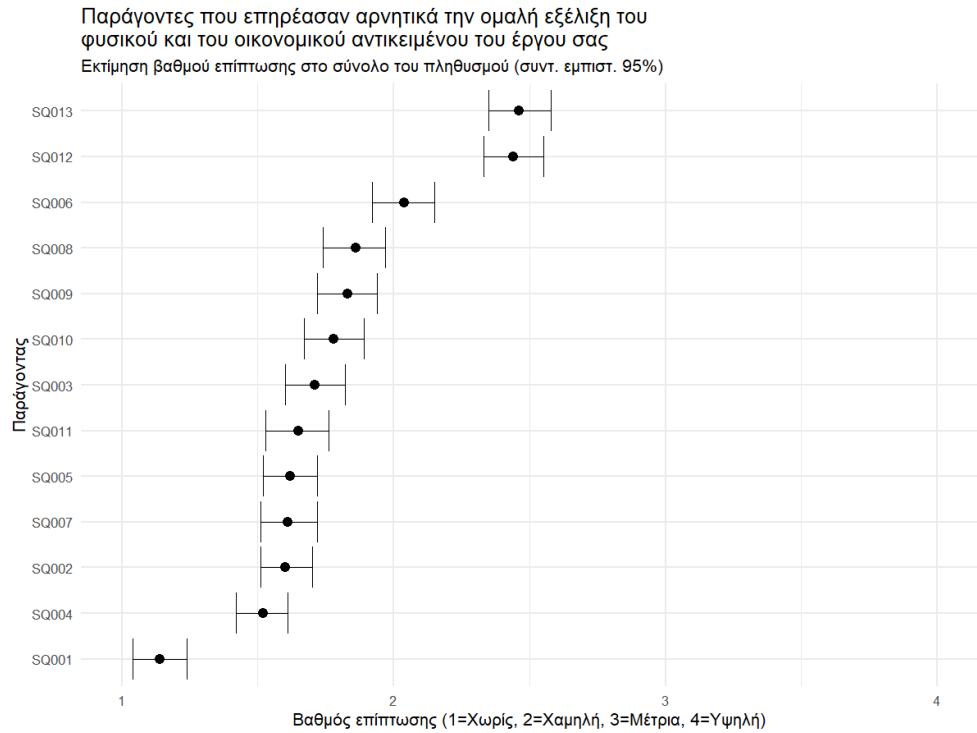
(SQ013) Επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται ο Φορέας.

Το Διάγραμμα 22 παρουσιάζει τα ευρήματα της έρευνας πεδίου αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης κάθε ενός από 13 παράγοντες σε φθίνουσα σειρά, ενώ το Διάγραμμα 23 παρουσιάζει την εκτίμηση της βαρύτητας που αποδόθηκε σε κάθε παράγοντα από τους ωφελούμενους.

Παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά την ομαλή εξέλιξη του φυσικού και του οικονομικού αντικειμένου του έργου σας
 Εκτίμηση συχνότητας εμφάνισης στο σύνολο του πληθυσμού (συντ. εμπιστ. 95%)

Διάγραμμα 22 Εκτίμηση συχνότητας εμφάνισης επιβαρυντικών παραγόντων στο σύνολο του πληθυσμού (συντελεστής εμπιστοσύνης 95%)

Διάγραμμα 23 Εκτίμηση βαθμού επίπτωσης των επιβαρυντικών παραγόντων (συντελεστής εμπιστοσύνης 95%)

Από τα δύο παραπάνω διαγράμματα είναι σαφές ότι οι δύο παράγοντες που σχετίζονται με την πανδημία COVID19 όντως επέδρασαν σε υψηλότερο βαθμό σε σχέση με τους υπόλοιπους παράγοντες σε πάνω από το 87% των περιπτώσεων. Ειδικά για τις επιχειρήσεις (βλ. Παράρτημα με την ανάλυση της έρευνας πεδίου), ο παράγοντας συχνότητα αλλαγών στον Οδηγό Εφαρμογής της Δράσης (SQ005) επηρέασε αρνητικά σε μεγαλύτερο ποσοστό τις επιχειρήσεις σε σχέση με το συνολικό δείγμα (επιχειρήσεις και μη). Επίσης, παρατηρήθηκε ότι οι παράγοντες SQ001, SQ002, SQ003 και SQ004 επηρέασαν αρνητικά μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων σε σχέση με το συνολικό δείγμα που περιέχει και άλλους Φορείς.

2.2. Αποδοτικότητα

Σύμφωνα με το Σχέδιο Αξιολόγησης, το θέμα της αποδοτικότητας εξετάζεται από την προοπτική της έντασης χρηματοδότησης των δράσεων RIS3 μέσω των ΠΕΠ, του ύψους της επένδυσης ανά μονάδα εκροής και του βαθμού αξιοποίησης συνεργειών ή οικονομιών κλίμακας με τομεακά ή ευρωπαϊκά προγράμματα.

2.2.1 B1. Σε ποιο βαθμό η ένταση της χρηματοδότησης ήταν επαρκής για να δημιουργήσει επιπτώσεις;

Η προσέγγιση που αξιοποιούμε για ν' αποφανθούμε για την αποδοτικότητα της υποστήριξης των ΠΕΠ προς τις αντίστοιχες RIS3 εκκινεί από ανάλυση του μεριδίου της δημόσιας δαπάνης που αφιερώθηκε στα εργαλεία πολιτικής που υποστηρίζουν τις RIS3 σε σχέση με τη δημόσια δαπάνη που είχε προϋπολογιστεί για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8.

Υπολογίζονται δύο δείκτες ως εξής:

- Ο δείκτης B1.1.1.α ορίζεται ως η συμβασιοποιημένη Δημόσια Δαπάνη των ενταγμένων έργων που έχουν χαρακτηριστεί με κάποιο Εργαλείο Πολιτικής
- Ο δείκτης B1.1.1.β ορίζεται ως ο λόγος του δείκτη B1.1.1.α προς το σύνολο της συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης όλων των ενταγμένων έργων στους ΘΣ1, 2, 3 και 8 σε κάθε Πρόγραμμα.

Ο Πίνακας 20 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του υπολογισμού των δύο παραπάνω δεικτών.

Πίνακας 20 Συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη έργων που χαρακτηρίστηκαν με Εργαλείο Πολιτικής προς το σύνολο της συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης όλων των έργων στους ΘΣ1, 2, 3 και 8.

Πρόγραμμα	Δημόσια δαπάνη (Συμβάσεις)		B1.1.1.β (%)
	Έργων που χαρακτ. με Ε.Π. (B1.1.1.α)	Σύνολο ΘΣ1,2,3,8	
Ήπειρος	35 324 760	98 194 257	35.97
Στερεά Ελλάδα	14 005 489	51 201 326	27.35
Δυτική Μακεδονία	16 337 767	74 929 441	21.80
Κρήτη	22 926 359	131 916 283	17.38
Βόρειο Αιγαίο	15 643 160	92 815 616	16.85
Θεσσαλία	17 302 525	159 633 471	10.84
Δυτική Ελλάδα	19 031 038	196 879 395	9.67
Νότιο Αιγαίο	4 778 059	67 468 689	7.08
Αττική	30 084 746	435 419 844	6.91
Πελοπόννησος	6 650 157	110 947 053	5.99
Αν. Μακεδονία Θράκη	8 760 955	147 017 575	5.96
Κεντρική Μακεδονία	19 545 437	337 229 645	5.80
Ιόνια Νησιά	3 316 652	105 099 147	3.16

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ και ίδια επεξεργασία.

Εξετάζοντας τις τιμές του δείκτη Β1.1.1.β παρατηρούμε ότι το ποσοστό της δημόσιας δαπάνης που αφιερώθηκε στα εργαλεία πολιτικής της τυπολογίας που εφαρμόζεται σε σχέση με το σύνολο της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης των έργων στους ΘΣ1, 2, 3, και 8 κυμαίνεται από 3,16% στα Ιόνια Νησιά μέχρι το 35,97% στην Ήπειρο. Η διάμεσος είναι 9,67% (Δυτική Ελλάδα) ενώ ο μέσος όρος υπολογίζεται σε 13,44%.

Τα αποτελέσματα δεν είναι ενθαρρυντικά αν λάβουμε υπόψη ότι το σύνολο της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε στα εργαλεία πολιτικής προς υποστήριξη των RIS3 ανέρχεται στα €213,7εκατ., ενώ η συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη για δράσεις του ΘΣ1 ήταν €108,8εκατ. Πρακτικά, η συνολική συμβολή των ΘΣ2, 3 και 8 στις 13 περιφερειακές RIS3 ήταν της τάξης των €105εκατ., και αυτό φαίνεται να ήταν συνειδητή σχεδιαστική επιλογή των Προγραμμάτων.

Το ζήτημα της αποδοτικότητας δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αυτόνομα, ανά εργαλείο πολιτικής, δεδομένου ότι κάθε εργαλείο πολιτικής καλείται ν' αντιμετωπίσει διαφορετικές ανάγκες, έχοντας διαφορετικούς στόχους. Τα ευρήματα της έρευνας πεδίου μπορούν να αναδείξουν ποια εργαλεία πολιτικής δέσμευσαν δημόσια δαπάνη που θα μπορούσε να είχε αξιοποιηθεί καλύτερα. Ο Πίνακας 21 παρουσιάζει τα δεδομένα και τις εκτιμήσεις μας.

Πίνακας 21 Εκτίμηση ύψους δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε άσκοπα ανά Εργαλείο Πολιτικής.

Εργαλείο Πολιτικής	Ποσοστό (%) έργων που θα γινόταν με ίδιους πόρους φορέα	Σύνολο Συμβασιοποιημένης ΔΔ (€)	Εκτίμηση ύψους ΔΔ που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί καλύτερα (€)
ΕΠ02	10.0	36 934 631	3 693 463
ΕΠ03	0.0	1 506 018	0
ΕΠ04	0.0	7 054 104	0
ΕΠ05	12.8	39 118 246	5 007 135
ΕΠ06	4.7	21 738 696	1 021 719
ΕΠ07	0.0	1 228 076	0
ΕΠ08	19.1	31 934 881	6 099 562
ΕΠ11	27.3	8 630 624	2 356 160
ΕΠ12	35.6	31 482 318	3 072 502
ΕΠ13	0.0	9 059 498	0
ΕΠ14	0.0	8 343 097	0
ΕΠ15	20.8	6 903 360	1 735 364
ΕΠ16	33.3	8 275 888	2 298 819

Πηγή δεδομένων: Έρευνα πεδίου μεταξύ των ωφελούμενων, ίδια επεξεργασία.

Βάσει των παραπάνω, φαίνεται ότι ο σχεδιασμός των Προσκλήσεων για τα ΕΠ8 (Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών), ΕΠ11 (Διεθνοποίηση Επιχειρήσεων), ΕΠ12 (Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων), και ΕΠ15 (Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα) θα μπορούσε να είναι καλύτερος ως προς την εξειδίκευση των κριτηρίων επιλογής ώστε να επιλέγονται ωφελούμενοι που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη τις σχετικές επενδύσεις. Για το ΕΠ16 (Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας) φαίνεται ότι η εσωτερική

αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των έργων από τους ωφελούμενους φορείς αποδεικνύει την αναγκαιότητα τέτοιων δράσεων.

Ο Πίνακας 22 δίνει τα αποτελέσματα του κόστους ανά μονάδα εκροής για τους κοινούς δείκτες εκροών (ώστε να μπορούν να γίνουν συγκρίσεις) που έχουν συσχετιστεί με κάθε Εργαλείο Πολιτικής.

Πίνακας 22 Κόστος ανά μονάδα εκροής (σε χιλ. Ευρώ) ανά Εργαλείο Πολιτικής

Εργαλείο Πολιτικής	Δείκτης	n	Κόστος / μονάδα εκροής (χιλ. €)		
			Ελάχιστο	Μέσο	Υψηλότερο
ΕΠ02	CO24	2	74.8	108.6	142.3
	CO25	4	26.5	59.2	93.2
	CO26	1	600.0	600.0	600.0
	SO033	2	389.8	401.8	413.7
ΕΠ03	CO01	1	9.6	9.6	9.6
	CO02	1	9.6	9.6	9.6
	CO04	1	22.8	22.8	22.8
	CO05	1	9.6	9.6	9.6
	CO08	1	30.4	30.4	30.4
ΕΠ04	CO24	3	38.1	263.9	656.2
	CO25	1	468.7	468.7	468.7
ΕΠ05	CO01	4	141.1	236.0	409.1
	CO02	3	157.9	283.5	409.1
	CO25	1	409.1	409.1	409.1
	CO26	3	141.1	201.5	269.1
ΕΠ06	CO01	5	152.9	242.3	398.8
	CO02	4	152.9	244.4	398.8
	CO08	1	157.3	157.3	157.3
	CO26	4	77.7	156.2	198.9
	CO27	1	56.6	56.6	56.6
	CO28	2	189.0	243.1	297.2
	CO29	1	152.9	152.9	152.9
ΕΠ07	CO01	1	49.1	49.1	49.1
	CO02	1	49.1	49.1	49.1
	CO04	1	49.1	49.1	49.1
ΕΠ08	CO01	5	10.0	90.2	154.4
	CO02	5	10.0	102.8	217.6
	CO05	1	-	-	-
	CO06	1	10.0	10.0	10.0
	CO08	3	92.7	92.7	92.7
	CO26	1	18.7	18.7	18.7
	CO28	1	531.9	531.9	531.9
	CO29	1	531.9	531.9	531.9
ΕΠ10	CO01	1	53.7	53.7	53.7
	CO02	1	53.7	53.7	53.7
	CO05	1	53.7	53.7	53.7
	CO08	1	53.7	53.7	53.7
ΕΠ11	CO01	3	58.4	80.5	102.6
	CO02	3	58.4	80.5	102.6
	CO08	3	80.6	98.0	115.4

Εργαλείο Πολιτικής	Δείκτης	n	Κόστος / μονάδα εκπομπής (χιλ. €)		
			Ελάχιστο	Μέσο	Υψηλότερο
ΕΠ12	CO01	6	10.8	15.8	22.5
	CO02	6	10.8	15.8	22.5
ΕΠ13	CO01 EKT	2	2.4	2.4	2.4
	CO05 EKT	5	1.5	2.5	3.7
ΕΠ14	CO01 EKT	1	-	-	-
	CO02 EKT	1	-	-	-
	CO04	1	34.4	34.4	34.4
	CO05	1	49.2	49.2	49.2
	CO05 EKT	1	-	-	-
	CO08 EKT	1	-	-	-
ΕΠ15	CO01 EKT	1	34.2	34.2	34.2
ΕΠ16	CO01	1	1036.0	1036.0	1036.0
	CO04	4	1.2	260.9	1036.0
	SO007	1	371.1	371.1	371.1
	SO027	2	458.8	909.3	1359.7

Πηγή: Δεδομένα ΟΠΣ, ΠΣΚΕ, και ετήσιες αναφορές προγραμμάτων, ίδια επεξεργασία.

Οι βασικές παρατηρήσεις μας από την ανάλυση των δεδομένων έχουν ως εξής:

5. Το μοναδιαίο κόστος για το δείκτη CO01 (Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται) ποικίλει σημαντικά, όπως είναι αναμενόμενο, ανά εργαλείο πολιτικής, αλλά επίσης σημαντικά και μεταξύ των εργαλείων πολιτικής. Το μέσο μοναδιαίο κόστος στο ΕΠ05 (Συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ) είναι της τάξης των €236χιλ., ενώ στο ΕΠ06 (Έργα ΕΤΑΚ επιχειρήσεων) είναι της τάξης των €242χιλ., ήτοι +2,5% περισσότερο. Δεδομένου ότι τα δύο αυτά ΕΠ έχουν παραπλήσια στόχευση, το ΕΠ05 θεωρείται οριακά αποδοτικότερο. Η διακύμανση του μοναδιαίου κόστους για το ΕΠ08 κυμαίνεται από €10χιλ. έως €154χιλ., πράγμα που σημαίνει ότι διαφορετικά Προγράμματα ακολούθησαν διαφορετικές προσεγγίσεις για να υποστηρίξουν την υιοθέτηση καινοτομιών από τις επιχειρήσεις.
6. Το μέσο μοναδιαίο κόστος για το δείκτη CO26 (Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα) είναι της τάξης των €156χιλ. για το ΕΠ06 έναντι €201χιλ. για το ΕΠ05, άρα, όσον αφορά την προοπτική των συνεργασιών επιχειρήσεων-οργανισμών έρευνας, το ΕΠ06 φαίνεται να είναι κατά 29% αποδοτικότερο.
7. Το μέσο μοναδιαίο κόστος για το δείκτη CO24 (Αριθμός νέων ερευνητών σε οντότητες που ενισχύονται) είναι της τάξης των €108χιλ. στο ΕΠ02 ενώ υπερδιπλασιάζεται στα €264χιλ. στο ΕΠ04. Αυτό είναι ένδειξη ότι μέσω του ΕΠ02 η στόχευση ήταν κυρίως προς τις υποδομές και τον εξοπλισμό, ενώ αντίθετα, μέσω του ΕΠ04 ενισχύθηκαν νέες θέσεις εργασίας ερευνητών.
8. Το μοναδιαίο κόστος αναβάθμισης δεξιοτήτων για τους δύο κύριους δείκτες του ΕΚΤ (CO01 ΕΚΤ: Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων και CO05 ΕΚΤ: Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων) στο ΕΠ13 φαίνεται να είναι το ίδιο, της τάξης των

€2,4χιλ., με τις τιμές του δεύτερου δείκτη να κυμαίνονται σε πολύ μεγαλύτερο διάστημα (από €1,46 έως €3,65χιλ.).

9. Το μοναδιαίο κόστος για κάθε έργο του ΕΠΙ2 (ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων) κυμαίνεται από €10,8χιλ. έως €22,5χιλ. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας πεδίου, το κόστος βελτίωσης της ψηφιακής ωριμότητας κατά μία μονάδα κυμάνθηκε από €1147 στην Ήπειρο έως €2874 στην Πελοπόννησο, με μέση τιμή για τα 6 Προγράμματα του δείγματος τα €1553. Αυτό σημαίνει ότι η Πελοπόννησος πλήρωσε σχεδόν τα διπλάσια χρήματα σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα προγράμματα για το ίδιο αποτέλεσμα.

2.2.2 B2. Αξιοποιήθηκαν πιθανές συνέργειες ή οικονομίες κλίμακας με τομεακά ή ευρωπαϊκά προγράμματα;

Δυνατότητες για συνέργειες

Οι δυνατότητες για συνέργειες με ευρωπαϊκά προγράμματα που υποστήριζαν δράσεις ΕΤΑΚ την προγραμματική περίοδο 2014-2020 συνοψίζονται ως εξής:

Πίνακας 23 Ευρωπαϊκά Προγράμματα που υποστήριζαν δράσεις ΕΤΑΚ.

Πρόγραμμα	Κύριος στόχος	Είδος στήριξης
Ορίζων 2020	Άριστη επιστήμη, βιομηχανική υπεροχή, αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων	Χρηματοδότηση ΕΤΑΚ, συνεργατική E&A, υποστήριξη της τεχνολογικής ανάπτυξης, ανταλλαγή γνώσεων, υποστήριξη οικοσυστημάτων καινοτομίας
Competitiveness of Enterprises and SMEs (COSME)	Υποστήριξη των επιχειρηματιών και βελτίωση των συνθηκών για ανταγωνιστικότητα	Ανάπτυξη ικανοτήτων για καινοτομία, χρηματοδότηση καινοτομίας, δίκτυα και συστάδες επιχειρήσεων, πρόσβαση σε αγορές και εμπορική εκμετάλλευση καινοτομιών
Connecting Europe Facility (CEF)	Υποστήριξη της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών	Ανάπτυξη υποδομών, ψηφιακή συνδεσιμότητα
Programme for the Environment and Climate Action (LIFE)	Αειφόρος ανάπτυξη: αναγνώριση και δημιουργία ευκαιριών για οικονομική ανάπτυξη και περιβαλλοντική καινοτομία	Καινοτόμες λύσεις, επίδειξη και επικύρωση, μεταφορά τεχνολογίας, συνεργασίες και δικτύωση, ανάπτυξη ικανοτήτων
Erasmus+	Συνεργασίες για καινοτομία και ανταλλαγή καλών πρακτικών	Κινητικότητα ερευνητών, ανάπτυξη ικανοτήτων, στρατηγικές συνεργασίες, μεταφορά τεχνολογίας (κυρίως μεταξύ ΑΕΙ)
Creative Europe	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικής βιομηχανίας	Συνεργατικά έργα, καινοτομία στη δημιουργική βιομηχανία, διατομεακή συνεργασία, ανάπτυξη ικανοτήτων.

Πηγή: Ανάλυση κειμένων, ίδια επεξεργασία.

Για τις ευκαιρίες ανάπτυξης συνεργειών με εθνικά προγράμματα, βλ. την ανάλυση που ακολουθεί στην ενότητα 2.3.1 παρακάτω.

Είδη συνεργειών και συχνότητα εμφάνισής τους

Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για δράσεις ΕΤΑΚ την περίοδο 2014-2020 διοχετεύτηκε μέσω δύο κύριων πηγών: τον Ορίζοντα 2020 με προϋπολογισμό της τάξης των €78,4δισ., και τα ΕΔΕΤ, κυρίως το ΕΤΠΑ, με προϋπολογισμό της τάξης των €41δισ. [20]

Σύμφωνα με μελέτη του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, την προγραμματική περίοδο 2014-2020 εισήχθη για πρώτη φορά στο νομοθετικό πλαίσιο για τα ΕΔΕΤ η απαίτηση για συνέργειες μεταξύ του Ορίζοντα 2020 και των Διαρθρωτικών Ταμείων. Ως συνέργειες νοούνται κάθε είδους αλληλεπίδραση μεταξύ δύο ή περισσότερων

Προγραμμάτων για να παραχθεί επίπτωση μεγαλύτερη απ' αυτή που θα παραγόταν από τα μεμονωμένα Προγράμματα. Τέτοιου είδους συνέργειες μπορεί να περιλαμβάνουν την υποστήριξη της ανάπτυξης ικανοτήτων για έρευνα και καινοτομία μέσω των ΕΔΕΤ, ώστε οι ωφελούμενοι να έχουν περισσότερες πιθανότητες να διεκδικήσουν χρηματοδότηση από τον Ορίζοντα 2020, ή συνέργειες όπου τα ΕΔΕΤ χρηματοδοτούν την εκμετάλλευση και την περαιτέρω ανάπτυξη των αποτελεσμάτων έργων που χρηματοδοτήθηκαν από τον Ορίζοντα 2020. Η ανάλυση του ΕCA έδειξε ότι ο βαθμός υλοποίησης τέτοιων συνεργειών ήταν πολύ χαμηλός πανευρωπαϊκά [21].

Η 8^η ενότητα κάθε περιφερειακού Προγράμματος είναι αφιερωμένη στο συντονισμό μεταξύ των Ταμείων, του ΕΓΤΑΑ, του ΕΤΘΑ και άλλων ενωσιακών και εθνικών χρηματοδοτικών μέσων, καθώς και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και κάνει ρητές προβλέψεις, μεταξύ άλλων, για δράσεις υποστήριξης ΜΜΕ (ΕΔΕΤ-COSME, EaSI, EIB/EIF, κ.α.), και για συνέργειες σε δράσεις ΕΤΑΚ που προσδιορίζονται στις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης με τον Ορίζοντα 2020.

Γενικεύοντας τα παραπάνω, στις δομημένες συνεντεύξεις μας με τις ΕΥΔ, εξετάσαμε τις ακόλουθες τέσσερις πιθανότητες συνεργειών του κάθε περιφερειακού Προγράμματος με τα Τομεακά και τα Ευρωπαϊκά:

1. Χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ για ανάπτυξη ικανοτήτων που θα αξιοποιηθούν στη συνέχεια για διεκδίκηση πόρων από εθνικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα.
2. Χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ για την περαιτέρω εκμετάλλευση ή/και ευρύτερη διάχυση των αποτελεσμάτων που παρήχθησαν από εθνικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα.
3. Εναλλακτική χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ για έργα που είχαν αξιολογηθεί θετικά από εθνικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά δεν επαρκούσε ο προϋπολογισμός των εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων για να τα χρηματοδοτήσει (η ιδέα του Seal of Excellence ή αντίστοιχο), και
4. Συμπληρωματική χρηματοδότηση, όπου το ΠΕΠ συνεισφέρει μερίδιο της χρηματοδότησης για έργα που χρηματοδοτούνται και από άλλη πηγή.

Από τις δομημένες συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ προέκυψε ότι μόνο το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας εφάρμοσε *συμπληρωματική χρηματοδότηση* στο πλαίσιο του ΕΠ05, δηλαδή προκήρυξε και υλοποίησε διεθνή συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ μέσω τριών προσκλήσεων. Η δημοσίευση προσκλήσεων για τη χρηματοδότηση διεθνικών συνεργατικών έργων ΕΤΑΚ ήταν αποτέλεσμα συστηματικής δικτύωσης της Δυτικής Ελλάδας. Στο πλαίσιο των προσκλήσεων αυτών, προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση των ερευνητικών προτάσεων ήταν η θετική τους αξιολόγηση στα πλαίσια διεθνούς κοινής πρόσκλησης ερευνητικών έργων, ιδιαίτερα από ευρωπαϊκά προγράμματα ERANET (όπως τα MANUNET I & II, LEADERA και INCOMERA, στα οποία η ΠΔΕ συμμετείχε). Πρόσκληση με αντίστοιχα χαρακτηριστικά δεν συναντάται σε ΠΕΠ κάποιας από τις άλλες 12 ελληνικές περιφέρειες.

Αντίθετα, σε καμία περίπτωση δεν καταγράφηκαν συνέργειες μεταξύ εργαλείων πολιτικής που υλοποιήθηκαν σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα.

2.3. Συνοχή

Για την αξιολόγηση του θέματος της συνοχής, εξετάζονται θέματα χρονικής και θεματικής επικάλυψης, με όρους ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής προς υποστήριξη των RIS3 μέσω των ΠΕΠ, των τομεακών και άλλων προγραμμάτων πλην ΕΔΕΤ.

2.3.1 Γ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν μέσω των τομεακών προγραμμάτων, ιδίως του ΕΠΑνΕΚ;

Για την απάντηση του αξιολογικού ερωτήματος υιοθετήθηκαν δύο δείκτες ως εξής:

- Γ1.1.1 Χρονισμός ενεργοποίησης αντίστοιχων εργαλείων πολιτικής από τομεακά προγράμματα. Ο δείκτης υπολογίζεται με μέτρηση της χρονικής επικάλυψης των ανοικτών προσκλήσεων για το ίδιο εργαλείο πολιτικής μεταξύ ΠΕΠ και ΕΠΑνΕΚ σε ημέρες. Το χρονικό παράθυρο που εξετάζεται κάθε φορά είναι οι ημερομηνίες από τη δημοσίευση κάθε πρόσκλησης μέχρι και την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προτάσεων.
- Γ1.1.2 Βαθμός επικάλυψης από εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τομεακά προγράμματα. Ο δείκτης βασίζεται σε ποιοτική ανάλυση των προσκλήσεων του ΕΠΑνΕΚ που θεωρούνται συμβατές με τα εργαλεία πολιτικής της τυπολογίας μας.

Προσκλήσεις ΕΠΑνΕΚ ανά εργαλείο πολιτικής

Ο Πίνακας 24 παρουσιάζει έναν ενδεικτικό κατάλογο που περιλαμβάνει τις σημαντικότερες, με όρους δημόσιας δαπάνης, προσκλήσεις του ΕΠΑνΕΚ που είναι πλήρως ή εν μέρει συμβατές με τα εργαλεία πολιτικής της τυπολογίας που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της αξιολόγησης.

Τα ΕΠο2 (Ερευνητικές Υποδομές) και ΕΠο4 (Ερευνα στα ΑΕΙ/ΕΚ) μπορούν να θεωρηθούν ως «συγκοινωνούντα δοχεία» υπό την προοπτική ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη βαρύτητα στο ύψος της επιλέξιμης δαπάνης μεταξύ προσωπικού (οπότε θα ήταν κυρίως ΕΠο4) και εξοπλισμού/εγκαταστάσεων (οπότε θα ήταν ΕΠο2). Η δράση «Κέντρα Ικανοτήτων» στο ΕΠο3 που προκηρύχθηκε το 2020 είναι εντελώς νέα για το μίγμα πολιτικής ΕΤΑΚ στην Ελλάδα. Η δράση «Νεοφυής επιχειρηματικότητα» είναι οριακά συναφής με το ΕΠιο αφού προωθούσε την αυτοαπασχόληση γενικώς, και όχι την ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων στους τομείς προτεραιότητας της ΕΣΕΕ. Ομοίως, η δράση «Ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης» είναι οριακά συναφής με το ΕΠι5 το οποίο προωθούσε έμμισθες θέσεις εργασίας υψηλών προσόντων.

Τέλος, δυσκολευτήκαμε να χαρακτηρίσουμε κάποια από τις προσκλήσεις στήριξης της επιχειρηματικότητας του ΕΠΑνΕΚ ως συμβατές με το ΕΠο8 λόγω του γενικού χαρακτήρα τους και των κριτηρίων επιλογής έργων που αξιοποίησαν.

Πίνακας 24 Κατάλογος προσκλήσεων ΕΠΑνΕΚ ανά Εργαλείο Πολιτικής.

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
ΕΠ02	1695/039 Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Α' Κύκλος)	ΘΣ1	29/7/2016	73	Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών εθνικής εμβέλειας οι οποίες είχαν περιληφθεί στον Οδικό Χάρτη Ερευνητικών Υποδομών το 2014.Στόχος της δράσης είναι η αύξηση της καινοτομικής ικανότητας της χώρας μέσα από την ενίσχυση σημαντικών υποδομών ΕΤΑΚ, τη διασύνδεσή τους με τον ιδιωτικό τομέα, την εξυπηρέτηση κοινωνικών προκλήσεων, καθώς και τη δικτύωσή τους με αντίστοιχες υποδομές στον Ευρωπαϊκό και Διεθνή χώρο
	2525/088 Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Β' Κύκλος)	ΘΣ1	22/12/2017	20	Επέκταση της πρόσκλησης 039 με χρηματοδότηση επιπλέον 20 ΕΥ
ΕΠ03	4397/029 Πρόσκληση υποβολής αιτήσεων χρηματοδότησης έργων στη Δράση "ΚΕΝΤΡΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ"	ΘΣ1	24/6/2020	30	Βασικός στόχος της δράσης είναι η ενίσχυση σχεδίων δημιουργίας και λειτουργίας κέντρων ικανοτήτων για την υποστήριξη της καινοτομίας σε τομείς της ελληνικής οικονομίας. Τα κέντρα ικανότητας ως οντότητες πρέπει υποχρεωτικά να αποτελούν συμπράξεις τουλάχιστον ενός οργανισμού έρευνας και διάδοσης γνώσεων και πέντε επιχειρήσεων
ΕΠ04	3525/111 – Υποστήριξη της Περιφερειακής Αριστείας	ΘΣ1	16/4/2019	45	Αντικείμενο της δράσης είναι η ενίσχυση ερευνητικών υποδομών σε παραμεθόριες και νησιωτικές περιφέρειες της χώρας, καθώς και σε περιφέρειες με χαμηλές επιδόσεις στην έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, μέσα από την απόκτηση ή αναβάθμιση εξοπλισμού και την υλοποίηση ερευνητικών δραστηριοτήτων

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
ΕΠ04	1617/031 Δράση στρατηγικής ανάπτυξης ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων	ΘΣ1	29/7/2016	31.86	Βασική επιδίωξη της Δράσης είναι η ενίσχυση της έρευνας και η εν δυνάμει αξιοποίηση των αποτελεσμάτων που θα προέλθουν από αυτήν, με την υλοποίηση έργων υψηλής ερευνητικής και επιστημονικής στάθμης, τα οποία αποτελούν χρήσιμο εργαλείο στη χάραξη της στρατηγικής ανάπτυξης των εποπτευόμενων από τη ΓΓΕΚ Ερευνητικών και Τεχνολογικών Φορέων προς την κατεύθυνση που θέτει η RIS3 2014-2020
ΕΠ05	2076/009 ΚΕ Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ Παρέμβαση ΙΙ (Α&Β Κύκλος)	ΘΣ1	10/3/17 & 14/3/19	416.53	Στόχος των δράσεων είναι η σύνδεσης της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα, με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και την εξειδίκευση. Η Δράση παρουσιάζει ποικίλα ύψη μέγιστων προϋπολογισμών κι έντασης ενίσχυσης που ξεκινά από το 25% και μπορεί να φτάσει έως και το 100%, ανάλογα με το είδος του δικαιούχου φορέα και της ερευνητικής δραστηριότητας
	2335/011 ΚΕ Ειδικές Δράσεις «ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ» - «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΥΛΙΚΑ» - «ΑΝΟΙΧΤΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ»	ΘΣ1	10/7/2017	24.25	Στόχος της δέσμης δράσεων είναι η εκτέλεση συνεργατικών ερευνητικών έργων στους προσδιορισμένους τομείς δραστηριότητας. Οι συνέργειες μπορούν να είναι μεταξύ επιχειρήσεων ή οργανισμών έρευνας και διάδοσης γνώσεων.
	Διμερείς Ε&Τ Συνεργασίες (Ισραήλ, Κίνα, Γερμανία, Ρωσία)	ΘΣ1	Διάφορες ημερομηνίες	39.5	Οι Διμερείς και Πολυμερείς Ε&Τ Συνεργασίες απευθύνονται στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα των δύο συνεργαζόμενων χωρών. Αφορούν στην ενίσχυση έργων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας φορέων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα με αντίστοιχα σχήματα των συνεργαζόμενων χωρών

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
ΕΠ06	2076/009 ΚΕ Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ Παρέμβαση Ι (Α&Β Κύκλος)	ΘΣ1	10/3/17 & 14/3/19	126	Στόχος των δράσεων είναι η σύνδεσης της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα, με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και την εξειδίκευση. Η Δράση παρουσιάζει ποικίλα ύψη μέγιστων προϋπολογισμών κι έντασης ενίσχυσης που ξεκινά από το 25% και μπορεί να φτάσει έως και το 100%, ανάλογα με το είδος του δικαιούχου φορέα και της ερευνητικής δραστηριότητας
ΕΠ07	4788/142 ΑΞΟΝΑΣ Α: Ωρίμανση του Οικοσυστήματος Μεταφοράς Τεχνολογίας στην Ελλάδα	ΘΣ1	10/5/2021	1.86	Στόχος της δράσης είναι η ωρίμανση του οικοσυστήματος Μεταφοράς Τεχνολογίας, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν με τον πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιείται στους Ακαδημαϊκούς και Ερευνητικούς Φορείς της χώρας
	4796/143 – ΑΞΟΝΑΣ Β: Χρηματοδότηση Λειτουργίας Δομών & Δράσεων Μεταφοράς Τεχνολογίας	ΘΣ1	30/7/2021	13.14	Στόχος της δράσης είναι η αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται στους Δημόσιους Ερευνητικούς Φορείς της χώρας (Πανεπιστήμια, Ερευνητικά Κέντρα) με έμφαση στους τομείς προτεραιότητας της εθνικής στρατηγικής RIS3
	3875/026ΚΕ Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας /ΣΣΚ - 1η Πρόσκληση: Φορέας Αρωγός	ΘΣ1	26/9/2019	5.3	Βασικός στόχος της δράσης είναι η ενίσχυση ολοκληρωμένων δομών ή επιχειρηματικών σχεδίων αναδυόμενων ή υφιστάμενων συνεργατικών σχηματισμών, μεταξύ ομάδων δέκα τουλάχιστον ανεξάρτητων μεταξύ τους επιχειρήσεων, με δυνατότητα συμμετοχής και δημόσιων ερευνητικών φορέων επιπλέον αυτών. Η πρόσκληση αφορούσε στην επιλογή των Φορέων Αρωγών

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
	4620/032ΚΕ Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας / ΣΣΚ» - 2η Πρόσκληση: «Επιχειρήσεις»	ΘΣ1	9/12/2020	34.68	Στη δεύτερη φάση της δράσης ενισχύονται οι επιχειρήσεις οι οποίες είναι μέλη των συνεργατικών σχηματισμών που επιλέχθηκαν από την πρώτη φάση.
ΕΠ09	2076/009 ΚΕ Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ Παρέμβαση ΙΙΙ: Αξιοποίηση Ερευνητικών Αποτελεσμάτων (Α&Β Κύκλος)	ΘΣ1	10/3/17 & 14/3/19	416.53	
ΕΠ10	1337/001ΚΕ Νεοφυής Επιχειρηματικότητα	ΘΣ8	11/2/2016	116.17	Ενίσχυση για την ίδρυση νέων μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων από ανέργους και από ασκούντες επαγγελματική δραστηριότητα που δεν έχουν σχέση μισθωτής εργασίας
	EQUIFUND	ΘΣ3	1/1/2018	300	Innovation Window: Χρηματοδοτεί δράσεις που είναι σε επίπεδο έρευνας με ποσά της τάξης των 30χιλ. ευρώ. Έμφαση στο deeptech. Early-stage Window: Χρηματοδοτεί νέες επιχειρήσεις με έμφαση στις ΤΠΕ με ποσά της τάξης των €400χιλ.
ΕΠ11	2624/016ΚΕ Επιχειρούμε Έξω - Υποστήριξη Διεθνούς Προβολής ΜΜΕ με Εξωστρεφή Προσανατολισμό	ΘΣ3	20/11/2017	53	Η δράση στοχεύει στην προώθηση της εξωστρέφειας ελληνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ήδη εξαγωγικά, μέσω της συμμετοχής τους σε εμπορικές εκθέσεις του εξωτερικού
ΕΠ12	2925/016ΚΕ Ψηφιακό Βήμα	ΘΣ2	4/6/2018	84.4	Η δράση στοχεύει στην ψηφιακή αναβάθμιση ΜΜΕ με δράσεις υιοθέτησης εργαλείων ΤΠΕ
	2926/017ΚΕ Ψηφιακό Άλμα	ΘΣ2	4/6/2018	51.6	Η δράση στοχεύει στον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων με επενδύσεις σε ολοκληρωμένες λύσεις ΤΠΕ
ΕΠ13	3317/109 – Αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα	ΘΣ8	17/10/2018	24	Αντικείμενο των πράξεων αποτελεί η υλοποίηση δράσεων κατάρτισης και πιστοποίησης σε γνώσεις και προσόντα

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
	4932/151 – Ανάπτυξη δεξιοτήτων εργαζομένων, για την προσαρμογή τους στο νέο αναπτυξιακό μοντέλο της Οικονομίας	ΘΣ8	24/6/2021	32.12	έξυπνης εξειδίκευσης, εργαζόμενων με σχέση εξαρτημένης εργασίας
	2494/089 – Διαρθρωτική Προσαρμογή Εργαζομένων στις απαιτήσεις της ψηφιακής εξειδίκευσης και της βελτιστοποίησης των διαδικασιών της εφοδιαστική αλυσίδα στο εμπόριο, με την απόκτηση νέων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων	ΘΣ8	30/11/2017	9.63	
	1511/024 – Κατάρτιση και πιστοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα (Α' Κύκλος)		27/6/2016	25.86	
	3319/110 – Κατάρτιση και πιστοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα (Β' κύκλος)		21/9/2018	70.39	
	3712/121 – Παρεμβάσεις ενίσχυσης των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων για τη συμμετοχή τους στις διαρθρωτικές αλλαγές της οικονομίας		21/6/2019	68	
	6236/09_ΕΠΑΝΕΚ_ΕΚΤ – Προσαρμογή Εργαζομένων σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού Τομέα μέσω της αναβάθμισης ψηφιακών γνώσεων και δεξιοτήτων τους, σε ειδικότητες των τομέων δραστηριότητας της Γαλάζιας Οικονομίας		12/10/2022	12.57	

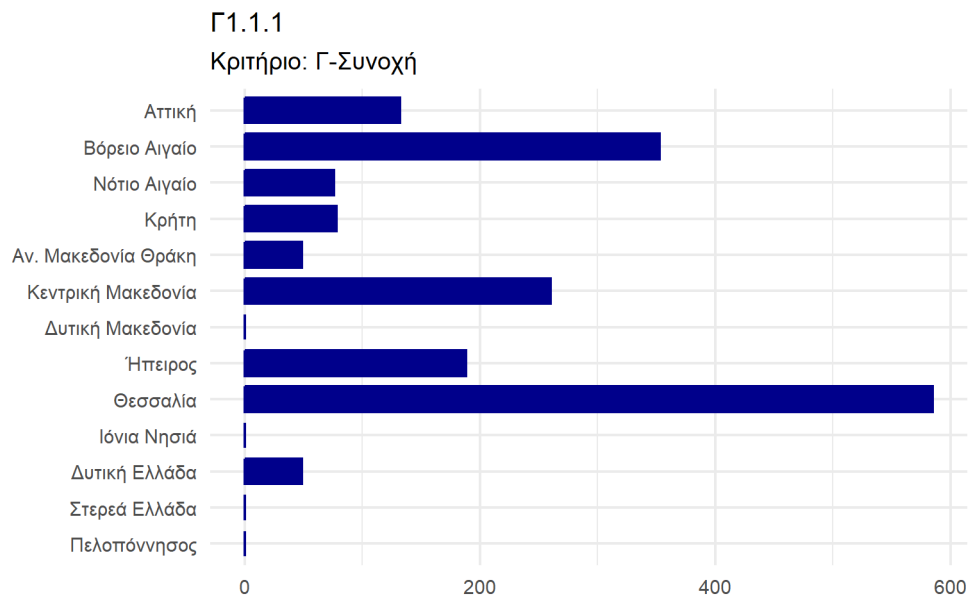
<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Πρόσκληση</i>	<i>Θεμ. Στόχος</i>	<i>Ημερομηνία Δημοσίευσης</i>	<i>Π)Υ ΔΔ (€ εκατ.)</i>	<i>Αντικείμενο της Πρόσκλησης</i>
	6167/06_ΕΠΑΝΕΚ_ΕΚΤ – Σύγχρονες και Βιώσιμες θέσεις απασχόλησης στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού της Εθνικής Οικονομίας		26/9/2022	19.99	
ΕΠ15	1385/002ΚΕ Ενίσχυση της Αυτοαπασχόλησης Πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης – Α' Κύκλος	ΘΣ8	11/2/2016	75	Υποστήριξη της επαγγελματικής δραστηριότητας πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανέργων ή αυταπασχολούμενων, σε αυτοτελή επαγγελματικό χώρο
ΕΠ16	Εγκατάσταση Μηχανισμού Παρακολούθησης της Υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής RIS3 – Συλλογή και Επεξεργασία Δεικτών	ΘΣ1	18/5/2017	4.52	Παρακολούθηση της ΕΣΕΕ, αποτίμηση δράσεων της περιόδου 2007-13, Αξιολόγηση της ΕΣΕΕ, παραγωγή δεικτών RIS3 για τα έτη 2016-2023 (συμπεριλαμβανομένων και ερευνών πεδίου).

Πηγή: Ανάλυση κειμένων προσκλήσεων.

Χρονικές επικαλύψεις στην ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής μεταξύ ΠΕΠ και ΕΠΑνΕΚ

Το Διάγραμμα 24 περιγράφει τη συνολική χρονική επικάλυψη (σε ημέρες) σε επίπεδο προσκλήσεων (από την ημερομηνία δημοσίευσης μέχρι και την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προτάσεων) μεταξύ όλων των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ και των αντίστοιχων, σύμφωνα με τον Πίνακα 24, προσκλήσεων του ΕΠΑνΕΚ. Η γενική εικόνα (με εξαίρεση τη Θεσσαλία όπου η μεγάλη επικάλυψη αφορά το ΕΠΙο για το οποίο η δημόσια δαπάνη που τελικά διατέθηκε από το ΠΕΠ είναι αμελητέα) είναι ότι η συνολική χρονική επικάλυψη είναι μάλλον μικρή, αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των προσκλήσεων που εξετάστηκαν. Σε ορισμένες περιφέρειες είναι μηδενική.

Αναλυτικότερα δεδομένα δίνονται στις περιφερειακές αναφορές στο Παράρτημα.

Διάγραμμα 24 Χρονικές επικαλύψεις (σε ημέρες) ενεργοποιημένων εργαλείων πολιτικής μεταξύ ΠΕΠ και ΕΠΑνΕΚ.

Συνεπώς, αν και δεν υπήρξαν πολύ σημαντικές χρονικές επικαλύψεις με εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από το ΕΠΑνΕΚ, η χρονικά πρωθύστερη έκδοση ανταγωνιστικών προσκλήσεων του ΕΠΑνΕΚ θα μπορούσε να έχει δημιουργήσει εσωτερικό ανταγωνισμό μεταξύ των προγραμμάτων υπό την έννοια ότι το ΕΠΑνΕΚ συγκέντρωσε το πρώτο κύμα των πιθανών ωφελούμενων. Δεν έχουμε στοιχεία για να αξιολογήσουμε αν οι απορριφθέντες από τις ομοειδείς προσκλήσεις του ΕΠΑνΕΚ αξιοποίησαν το ΠΕΠ στη συνέχεια. Αντίθετα, στο κριτήριο E2 περί προστιθέμενης αξίας (βλ. ενότητα 2.5 παρακάτω) υπολογίζουμε τη συνδρομή του ΕΠΑνΕΚ ανά εργαλείο πολιτικής με όρους αριθμού ωφελούμενων και δημόσιας δαπάνης.

2.3.2 Γ2. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ επικαλυπτόταν με αντίστοιχα που ενεργοποιήθηκαν εκτός των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ);

Στην απάντησή μας για το αξιολογικό ερώτημα Β2 (βλ. ενότητα 2.2.2 παραπάνω) εξετάσαμε ποια ευρωπαϊκά προγράμματα της περιόδου 2014-2020 ενεργοποίησαν, πέραν των ΕΔΕΤ, δράσεις ΕΤΑΚ που είναι συναφείς με τα εργαλεία πολιτικής ΕΠ02-07 και ΕΠ09 της τυπολογίας μας.

Σε εθνικό επίπεδο, τα κυριότερα μέσα χρηματοδότησης σχετικών δράσεων εκτός των ΕΔΕΤ συνοψίζονται ως εξής:

- **ΕΛΙΔΕΚ.** Το ΕΛΙΔΕΚ στηρίζει τη συστηματική έρευνα από επιστημονική περιέργεια σε όλες τις επιστημονικές περιοχές με μοναδικό κριτήριο την επιστημονική ποιότητα και αριστεία, χωρίς γεωγραφικούς ή θεματικούς περιορισμούς. Υποστηρίζει, με προϋπολογισμό της τάξης των €200εκατ. την περίοδο 2016-2022, δράσεις ενίσχυσης της έρευνας σε ΑΕΙ/ΕΚ (ΕΠ04), δράσεις απόκτησης ερευνητικού εξοπλισμού υψηλής αξίας (ΕΠ02) και σε μικρότερο βαθμό Κόμβους Έρευνας Καινοτομίας και Διάχυσης (ΕΠ07).
- **Αναπτυξιακός Νόμος:** Ο Αναπτυξιακός Νόμος (ιδίως καθεστώτα «Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού», «Ενισχύσεις Καινοτομικού Χαρακτήρα για ΜΜΕ» και «Επιχειρηματικότητα Πολύ Μικρών και Μικρών Επιχειρήσεων») μπορεί να είναι εν δυνάμει ανταγωνιστικό εργαλείο πολιτικής σε σχέση με το ΕΠ08. Ομοίως, το καθεστώς «Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ» έχει την ίδια στόχευση με το ΕΠ10.

Σε ορισμένες από τις Αναφορές Προόδου των RIS3 των Περιφερειών έχει γίνει παράθεση δεδομένων για τη συμβολή του Ορίζοντα 2020 και του Αναπτυξιακού Νόμου (στο σκέλος που αφορά περιφερειακής κλίμακας επενδύσεις) στις ΠΣΕΕ.

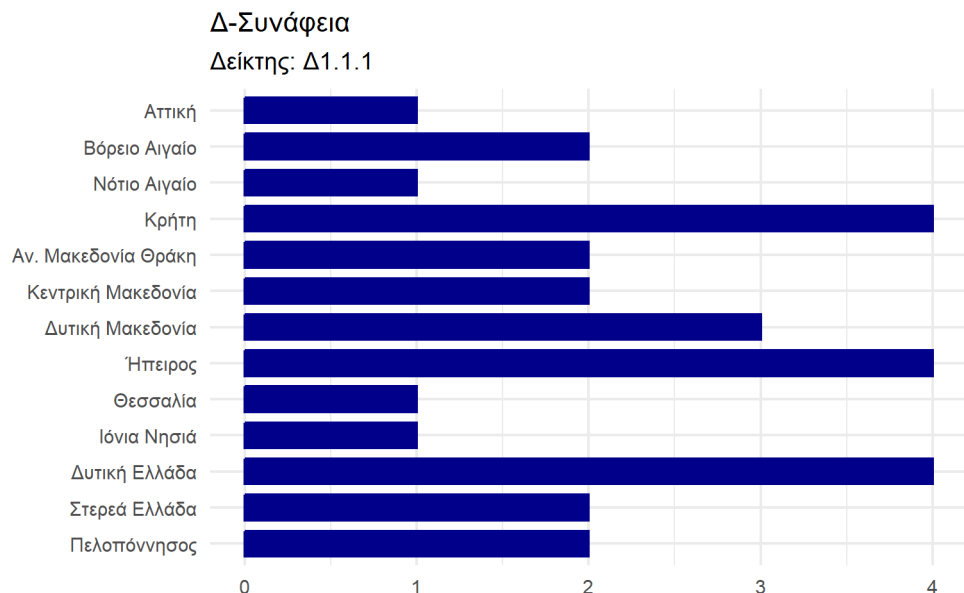
Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου μεταξύ των ωφελούμενων στο ερώτημα «τί θα γινόταν αν δεν υπήρχε η χρηματοδότηση από το ΠΕΠ;», το 26.8% (n=112 σε δείγμα 418) απάντησε ότι θα αναζητούσε χρηματοδότηση από άλλα προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020, το 3.3% (n=14) θα αναζητούσε τραπεζική χρηματοδότηση, το 2.9% (n=12) θα αναζητούσε χρηματοδότηση από ευρωπαϊκά προγράμματα και μόλις το 1.0% (n=4) θα αναζητούσε χρηματοδότηση από άλλες εθνικές πηγές εκτός ΕΣΠΑ.

2.4. Συνάφεια

Για την αξιολόγηση της συνάφειας, βάσει του σχεδίου αξιολόγησης, εξετάζεται ο βαθμός κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών που αναφέρονται στις RIS3 από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν προς υποστήριξή τους από τα ΠΕΠ και ο βαθμός επίτευξης της θεματικής συγκέντρωσης σε επίπεδο αριθμού έργων και δημόσιας δαπάνης σε κάθε περιφέρεια.

2.4.1 Δ1. Σε ποιο βαθμό τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες που αναφέρονται στις ΠΣΕΕ;

Για την απάντηση του αξιολογικού ερωτήματος υιοθετήθηκε ποιοτικός δείκτης Δ1.1.1 που μετρά σε πενταβάθμια κλίμακα Likert το βαθμό κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών της κάθε ΠΣΕΕ από το αντίστοιχο ΠΕΠ. Η βαθμολόγηση έγινε από τους αξιολογητές. Η τιμή 0 αντιστοιχεί στην πρόταση «Τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από το ΠΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες σε πολύ χαμηλό βαθμό» ενώ η τιμή 4 αντιστοιχεί στην πρόταση «Τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από το ΠΕΠ κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες σε πολύ υψηλό βαθμό». Η αξιολογική κρίση βασίστηκε στην ανάλυση κειμένων των ΠΣΕΕ και έλαβε υπόψη (α) το ύψος της δημόσιας δαπάνης της συνδρομής του ΠΕΠ που είχε προϋπολογίσει η κάθε ΠΣΕΕ, (β) τους ειδικούς στόχους κάθε ΠΕΠ για τους οποίους είχε προβλεφθεί ότι θα συνεισέφεραν στην κάθε ΠΣΕΕ, (γ) τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από κάθε ΠΕΠ έναντι εκείνων που είχαν προβλεφθεί για κάθε ειδικό στόχο και (δ) το μερίδιο χρηματοδότησης κάθε εργαλείου πολιτικής που ενεργοποιήθηκε. Το Διάγραμμα 25 δίνει τα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 25 Αξιολόγηση του βαθμού κάλυψης των αναγκών της ΠΣΕΕ από τα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποίησε κάθε Πρόγραμμα

Η παραπάνω αξιολόγηση τεκμηριώνεται συνοπτικά ως εξής:

- **Αττική:** Ενεργοποιήθηκαν 6 (και υλοποιήθηκαν τα 4) από τα αρχικά προβλεπόμενα 11 εργαλεία πολιτικής. Με βάση τα δεδομένα υλοποίησης δε φαίνεται να καλύπτονται ούτε ποιοτικά ούτε ποσοτικά οι ανάγκες όπως είχαν διατυπωθεί στη Λογική της Παρέμβασης του κειμένου της ΠΣΕΕ, ούτε στις προβλεπόμενες παρεμβάσεις του Σχεδίου Δράσης.
- **Βόρειο Αιγαίο:** Η ΠΣΕΕ του Βορείου Αιγαίου είχε προϋπολογίσει τη συνδρομή συνολικά δέκα ειδικών στόχων του ΠΕΠ στις ανάγκες της, με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για τη συνδρομή αυτή της τάξης των €11,7εκατ. Μέχρι τον Ιούλιο του 2023, καταγράφεται συνδρομή από 6 ειδικούς στόχους με συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη της τάξης των €15,3εκατ. ή 131% της επιδιωκόμενης. Ποιοτικά ωστόσο καλύπτει κλάσμα των διαπιστωμένων αναγκών καθώς δράσεις όπως clusters εξαγωγών, ενίσχυση υφισταμένων επιχειρήσεων για επαναπροσδιορισμό του επιχειρηματικού μοντέλου, Ερευνητικό Πρόγραμμα ανάδειξης νέων προϊόντων (ΠΟΠ/ΠΓΕ) δεν μπόρεσαν να ενεργοποιηθούν.
- **Νότιο Αιγαίο:** Η ΠΣΕΕ του Νοτίου Αιγαίου είχε προϋπολογίσει τη συνδρομή τουλάχιστον 8 ειδικών στόχων του ΠΕΠ στις ανάγκες της, με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για τη συνδρομή αυτή της τάξης των €15,9εκατ. Μέχρι τον Ιούλιο του 2023, καταγράφεται συνδρομή από 3 ειδικούς στόχους με συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη της τάξης των €5,6εκατ. ή 35,7% της επιδιωκόμενης. Ωστόσο, τόσο η τοποθέτηση πόρων στον ΕΠ5, όσο και στον ΕΠ13 είναι δυσανάλογη της προβλεπόμενης. Από τα 9 εργαλεία πολιτικής που προβλεπόταν στο ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου προς υποστήριξη της ΠΣΕΕ ενεργοποιήθηκαν 3, με μόνο ένα εξ' αυτών να καλύπτει πάνω από το 55% της διατιθέμενης δημόσιας δαπάνης.
- **Κρήτη:** Ενεργοποιήθηκαν, βάσει των ευρημάτων της ΔΕΑ, 6 από τα αρχικά προβλεπόμενα 11 εργαλεία πολιτικής (54%), με μερική κάλυψη των αναγκών για 4 από τους 8 ειδικούς στόχους και διατέθηκε το 45% της αρχικά προϋπολογισμένης συνδρομής του ΠΕΠ στη RIS3 με όρους δημόσιας δαπάνης. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε σε δράσεις ανάπτυξης του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας. Το αποτέλεσμα κρίνεται ως ικανοποιητικό όσον αφορά την κάλυψη των διαπιστωμένων αναγκών που αναφέρονται στην ΠΣΕΕ.
- **Ανατολική Μακεδονία Θράκη:** Η ΠΣΕΕ της ΑΜΘ είχε προϋπολογίσει τη συνδρομή του ΠΕΠ σε συνολικά οκτώ άξονες παρέμβασης, με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για τη συνδρομή αυτή της τάξης των €70εκατ. Μέχρι τον Ιούλιο του 2023, καταγράφεται συνδρομή από 3 ειδικούς στόχους με συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη της τάξης των €6,2εκατ. ή 8,8% της επιδιωκόμενης. Θετικά στοιχεία οι στοχευμένες προσκλήσεις για έρευνα στις επιχειρήσεις και η ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης.
- **Κεντρική Μακεδονία:** Ενεργοποιήθηκαν 8 (και υλοποιήθηκαν τα 6) από τα αρχικά προβλεπόμενα 11 εργαλεία. Με βάση τα δεδομένα υλοποίησης δε φαίνεται να καλύπτονται ούτε ποιοτικά ούτε ποσοτικά οι ανάγκες όπως

είχαν διατυπωθεί στη Λογική της Παρέμβασης του κειμένου της ΠΣΕΕ, ούτε στις προβλεπόμενες παρεμβάσεις του Σχεδίου Δράσης.

- **Δυτική Μακεδονία:** Ενεργοποιήθηκαν 6 από τα αρχικά προβλεπόμενα 9 εργαλεία που προβλεπόταν στο ΠΕΠ. Ο συγκεκριμένος στόχος κρίνεται ως υπερβολικός. Με βάση τα δευτερογενή δεδομένα σε συνδυασμό με τις απόψεις των στελεχών της ΕΥΔ ΕΠ Δυτικής Μακεδονίας πέντε από τα έξι εργαλεία εξυπνήτησαν σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες όπως είχαν διατυπωθεί στη Λογική της Παρέμβασης.
- **Ήπειρος:** Ο βαθμός κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών κρίνεται ικανοποιητικός, με το μόνο πεδίο δραστηριοποίησης που δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον να είναι ο τομέας της Δημιουργικής Βιομηχανίας που αποτελεί μέρος των κλάδων της βιομηχανίας της εμπειρίας μαζί με τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Στο σχεδιασμό υπήρχε η πρόβλεψη στον ΘΣ2 να ενεργοποιηθεί πρόσκληση που να αφορά ενίσχυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ (RIS3) συμπληρωματικά της πρόσκλησης για την ενσωμάτωση ΤΠΕ γενικά στις ΜΜΕ. Λόγω της μετακίνησης πόρων από το σύνολο των ΘΣ για την χρηματοδότηση των μέτρων ενίσχυσης λόγω Covid-19, η συγκεκριμένη πρόσκληση δεν ενεργοποιήθηκε. Στα θετικά στοιχεία για την Ήπειρο το ευρύ μίγμα πολιτικής και το μοναδικό για τις ελληνικές περιφέρειες, ΕΠΙ5.
- **Θεσσαλία:** Ενεργοποιήθηκαν 3 και εφαρμόστηκε ουσιαστικά 1 από τα αρχικά προβλεπόμενα 10 εργαλεία πολιτικής, με χαμηλή συνεισφορά στις ανάγκες. Ενεργοποιήθηκε το 25,7% της προϋπολογισμένης συνδρομής του ΠΕΠ στη RIS3 με όρους δημόσιας δαπάνης, χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα στο ΘΣ1. Ο τρόπος εφαρμογής των κριτηρίων επιλογής για δράσεις του ΘΣ3 οδήγησε σε καταστρατήγηση των προτεραιοτήτων της ΠΣΕΕ. Το αποτέλεσμα κρίνεται ως ανεπαρκές.
- **Ιόνια Νησιά:** Ο βαθμός κάλυψης των αναγκών της Περιφέρειας Ιόνιων Νησιών, όπως διατυπώθηκαν στην ΠΣΕΕ, κρίνεται ως μη ικανοποιητικός. Παρόλο που το ΕΠ4 εξυπνήτησε σε ικανοποιητικό βαθμό τις μεμονωμένες ανάγκες στις οποίες στόχευε, όπως αυτές είχαν διατυπωθεί στην ΠΣΕΕ, το μίγμα πολιτικής ήταν ιδιαίτερα φτωχό.
- **Δυτική Ελλάδα:** Ο βαθμός κάλυψης των αναγκών της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, όπως διατυπώθηκαν στην ΠΣΕΕ, κρίνεται ως υψηλός με την επιφύλαξη της μη κάλυψης του φάσματος των τουριστικών δραστηριοτήτων μέσω περιφερειακής πρόσκλησης. Ο κλάδος αυτός, δια των εκπροσώπων του στο πλαίσιο των ΔΕΑ, δεν κατάφερε να πείσει για την ικανότητα συνεισφοράς του στην ΠΣΕΕ και συνεπώς αποκλείστηκε από στοχευμένη πρόσκληση. Ωστόσο, οι υπόλοιποι τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ καλύφθηκαν επιτυχώς μέσω στοχευμένων προσκλήσεων και ικανοποιητικής ανταπόκρισης σε αυτές.
- **Στερεά Ελλάδα:** Η ΠΣΕΕ της Στερεάς Ελλάδας είχε προϋπολογίσει τη συνδρομή συνολικά δώδεκα ειδικών στόχων του ΠΕΠ στις ανάγκες της, με

συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για τη συνδρομή αυτή της τάξης των €26,9εκατ. Μέχρι τον Ιούλιο του 2023, καταγράφεται συνδρομή από 4 ειδικούς στόχους (33% της επιδιωκόμενης) με συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη της τάξης των €14εκατ. ή 52,04% της επιδιωκόμενης. Από τα 8 εργαλεία πολιτικής που προβλεπόταν στο ΠΕΠ Στερεάς προς υποστήριξη της ΠΣΕΕ ενεργοποιήθηκαν 4, με τα ΕΠ5 και ΕΠ12 να καλύπτουν το 85,8% της διατιθέμενης δημόσιας δαπάνης.

- **Πελοπόννησος:** Το Σχέδιο Δράσης της ΠΣΕΕ Πελοποννήσου είχε προϋπολογίσει τη συνδρομή συνολικά δώδεκα επενδυτικών προτεραιοτήτων του ΠΕΠ στις ανάγκες της, με συνολικό προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για τη συνδρομή αυτή της τάξης των €25,15εκατ. Μέχρι τον Ιούλιο του 2023, καταγράφεται συνδρομή από 4 ειδικούς στόχους με συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη της τάξης των €6,3εκατ. ή 25,2% της επιδιωκόμενης. Από τα 10 εργαλεία πολιτικής που προβλεπόταν στο ΠΕΠ Πελοποννήσου προς υποστήριξη της ΠΣΕΕ ενεργοποιήθηκαν 5, με το ΕΠ12 να καλύπτει το 77,3% της διατιθέμενης δημόσιας δαπάνης.

2.4.2 Δ2. Σε ποιο βαθμό οι επενδύσεις των ΠΕΠ μέσω των ΘΣ1,2,3 και 8 τροφοδότησαν δράσεις που υποστήριζαν τις ΠΣΕΕ;

Για την απάντηση του αξιολογικού ερωτήματος εξετάζεται ο βαθμός συγκέντρωσης του αριθμού των έργων και του ύψους της δημόσιας δαπάνης στους Θεματικούς Στόχους 1, 2, 3 και 8 σε δράσεις που υποστηρίζουν τις ΠΣΕΕ σε σχέση με το σύνολο των αντίστοιχων μεγεθών για τους ίδιους Θεματικούς Στόχους.

Υπολογίζονται οι ακόλουθοι δείκτες:

- Δ2.1.1 = Αριθμός ενταγμένων έργων σε κάθε πρόσκληση που κρίθηκε συναφής με τις ΠΣΕΕ στους ΘΣ1, 2, 3 & 8 / Σύνολο ενταγμένων πράξεων στους ΘΣ1,2,3 και 8
- Δ2.1.2 = Δημόσια Δαπάνη (συμβάσεις) σε κάθε πρόσκληση που κρίθηκε συναφής με τις ΠΣΕΕ στους ΘΣ1, 2, 3 & 8 / Σύνολο Δημόσιας Δαπάνης (συμβάσεις) ενταγμένων πράξεων στους ΘΣ1,2,3 και 8

Ο χαρακτηρισμός των προσκλήσεων που είναι συναφείς με τις ΠΣΕΕ έγινε έχοντας υπόψη την τυπολογία των εργαλείων πολιτικής μετά από ανάλυση των κειμένων όλων των προσκλήσεων για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8 των δεκατριών ΠΕΠ. Κάθε αμφισβητούμενη πρόσκληση (σε όλους τους Θ.Σ. πλην του ΘΣ1) συζητήθηκε με τις αντίστοιχες ΕΥΔ και συμφωνήθηκε, κατά περίπτωση, αν θα λαμβάνονταν υπόψη, πλήρως ή εν μέρει, στο χαρακτηρισμό μας. Δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι δραστηριότητες στο πλαίσιο της επενδυτικής προτεραιότητας 2γ, οι οποίες σε κάποιες Περιφέρειες αποτελούσαν στόχο των RIS3. Με εξαίρεση την Κρήτη, όπου οι προσκλήσεις που θεωρούνται από την ΕΥΔ ότι υποστηρίζουν τη RIS3 ταυτοποιούνται ως τέτοιες στον τίτλο τους (μια προσέγγιση που θα μπορούσε να υιοθετηθεί ευρύτερα ως καλή πρακτική), δεν υπάρχει άλλος τρόπος διαχωρισμού πλην της προσέγγισης που ακολουθήσαμε. Στις επιμέρους αναφορές για κάθε Περιφέρεια γίνεται σαφής μνεία στις προσκλήσεις (και τη συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη) που θεωρούνται ως υποστηρικτικές για την εκάστοτε ΠΣΕΕ από τις

ΕΥΔ αλλά δε λήφθηκαν υπόψη λόγω ασυμβατότητας με την τυπολογία των εργαλείων πολιτικής ή για άλλους λόγους.

Έχοντας τα παραπάνω υπόψη, ο Πίνακας 25 παρουσιάζει τους υπολογισμούς μας.

Πίνακας 25 Συγκριτικές επιδόσεις στους Δείκτες Δ2.1.1 & Δ2.1.2.

Περιφέρεια	Δ2.1.1 (%)	Δ2.1.2 (%)
Αττική	0.23	6.91
Βόρειο Αιγαίο	4.63	17.34
Νότιο Αιγαίο	0.28	7.08
Κρήτη	24.88	17.38
Ανατ. Μακεδονία Θράκη	0.20	6.40
Κεντρική Μακεδονία	5.55	5.80
Δυτική Μακεδονία	3.26	21.80
Ήπειρος	20.15	35.97
Θεσσαλία	1.76	10.84
Ιόνια Νησιά	0.55	3.16
Δυτική Ελλάδα	1.46	9.67
Στερεά Ελλάδα	21.11	26.03
Πελοπόννησος	8.14	5.99

Πηγή: Ίδια επεξεργασία από δεδομένα ΟΠΣ.

Σε επίπεδο αριθμού έργων, ο δείκτης Δ2.1.1 κυμαίνεται από 0,20% στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη έως 24,88% στην Κρήτη, με μέση όρο 7,09% και διάμεσο 3,26% (Δυτική Μακεδονία).

Σε επίπεδο συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης, ο δείκτης Δ2.1.2 κυμαίνεται από 3,16% (Ιόνια Νησιά) έως 35,97% (Ήπειρος) με μέσο όρο 13,41% και διάμεσο 9,67% (Δυτική Ελλάδα).

2.5. Προστιθέμενη Αξία

Προσεγγίζεται το θεμελιώδες ερώτημα για το κατά πόσο θα είχαν επιτευχθεί οι στόχοι των ΠΣΕΕ χωρίς την υποστήριξη από τα ΠΕΠ εξετάζοντας τον αριθμό και τη δημόσια δαπάνη των δράσεων που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ χωρίς να υπάρχουν αντίστοιχες ή συμπληρωματικές εκτός ΠΕΠ, και συγκρίνεται η σχετική συνεισφορά των ΠΕΠ και του ΕΠΑνΕΚ στους Θ.Σ. ενδιαφέροντος με όρους δημόσιας δαπάνης και μοναδικών δικαιούχων.

2.5.1 Ε1. Σε ποιο βαθμό θα είχαν επιτευχθεί οι στόχοι των ΠΣΕΕ χωρίς την υποστήριξη των ΠΕΠ;

Για την απάντηση του αξιολογικού ερωτήματος υιοθετήθηκαν δύο κριτήρια αξιολόγησης ως εξής:

- **Ε1.1 Ύπαρξη δράσεων υποστήριξης των ΠΣΕΕ σε περιφερειακό επίπεδο με χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ που δεν είχαν προβλεφθεί από τα αντίστοιχα τομεακά.** Με το κριτήριο αυτό εξετάζεται κατά πόσον (με όρους αριθμού προσκλήσεων και ύψος δημόσιας δαπάνης) υλοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ δράσεις υποστήριξης των ΠΣΕΕ που δεν είχαν προβλεφθεί από τα αντίστοιχα τομεακά προγράμματα. Αυτό αποτελεί ένδειξη της προσπάθειας κάθε ΠΕΠ να αντιμετωπίσει περιφερειακές ανάγκες που δεν καλυπτόταν επαρκώς από τα τομεακά προγράμματα (ή από άλλες πηγές), ή να πειραματιστεί με νέα (είτε για το Πρόγραμμα ή γενικότερα) εργαλεία πολιτικής.
- **Ε2.1 Σύγκριση του μεριδίου της συνεισφοράς του ΠΕΠ σε εργαλεία πολιτικής που εφαρμόστηκαν τόσο από το ΠΕΠ όσο και από το ΕΠΑνΕΚ με όρους αριθμού ωφελούμενων και δημόσιας δαπάνης.** Το κριτήριο αυτό εξετάζει, με δεδομένη την ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής από κάθε Πρόγραμμα, τη συνεισφορά αντίστοιχων εργαλείων πολιτικής του ΕΠΑνΕΚ στην ίδια περιφέρεια με όρους αριθμού ωφελούμενων και δημόσιας δαπάνης.

Ε1.1 Μοναδικές ανά Πρόγραμμα δράσεις υποστήριξης των ΠΣΕΕ

Ένα από τα ζητούμενα για το σχεδιασμό «σωστών» στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης σύμφωνα με τις κοινές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2012 [22, p. 58] ήταν η νεωτερικότητα και ο πειραματισμός στο μίγμα πολιτικής. Προσεγγίσαμε το ζήτημα τόσο μέσω της ανάλυσης κειμένων των προσκλήσεων για τους ΘΣΙ, 2, 3 και 8, όσο και μέσω δομημένων συνεντεύξεων με τις ΕΥΔ. Η σύνθεση των αποτελεσμάτων των δύο ροών πληροφοριών ανέδειξε συνολικά 23 Προσκλήσεις σε 9 Προγράμματα και 3 Εργαλεία Πολιτικής που μπορούσαν να θεωρηθούν ως μοναδικές ή νεωτερικές για τα Προγράμματα, και σε κάθε περίπτωση μη χρηματοδοτούμενες από αντίστοιχα εργαλεία πολιτικής του ΕΠΑνΕΚ. Ο Πίνακας 26 παρουσιάζει τα αποτελέσματα.

Πίνακας 26 Κατάλογος δράσεων υποστήριξης των RIS3 που χαρακτηρίστηκαν ως μοναδικές ή νεότερες ανά Περιφέρεια.

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Περιφέρεια</i>	<i>Τίτλος Δράσης</i>
ΕΠ03	Αν. Μακεδονία Θράκη	Πρόσκληση 2599/ΑΜΘ44: Δημιουργία Δομών Στήριξης Επιχειρηματικότητας-(ΕΤΠΑ) στον πλαίσιο των εγκεκριμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
ΕΠ03	Αν. Μακεδονία Θράκη	Πρόσκληση 3108/ΑΜΘ53: Δημιουργία Θερμοκοιτίδων Νέων Επιχειρήσεων Εντάσεως Έρευνας και Τεχνολογίας (NEET)
ΕΠ03	Πελοπόννησος	Πρόσκληση 4538/ΠΕΛ96: Δημιουργία Θερμοκοιτίδων Νέων Επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου
ΕΠ08	Ήπειρος	Πρόσκληση 3185/60: Ενίσχυση υφιστάμενων ΜΜΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών
ΕΠ08	Ήπειρος	Πρόσκληση 3403/74: Ενίσχυση των ΜΜΕ για επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και εξοικονόμησης ενέργειας
ΕΠ08	Κεντρική Μακεδονία	Πρόσκληση 3975/171.1b: Κουπόνια Καινοτομίας για τις ΜΜΕ της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας
ΕΠ08	Πελοπόννησος	Πρόσκληση 3089/ΚΕ-ΠΕΛ-01: Ενίσχυση πρωτοβουλιών ΜΜΕ για ανάπτυξη Έρευνας και Καινοτομίας (κουπόνια καινοτομίας) στην Περιφέρεια Πελοποννήσου-
ΕΠ08	Πελοπόννησος	Πρόσκληση 3100/ΚΕ-ΠΕΛ-02: Δημιουργία / αναβάθμιση εργαστηρίων ποιοτικού ελέγχου και καινοτομίας στην Περιφέρεια Πελοποννήσου
ΕΠ14	Αν. Μακεδονία Θράκη	Πρόσκληση 2591/ΑΜΘ53: Δημιουργία Δομών Στήριξης Επιχειρηματικότητας (ΕΚΤ), στο πλαίσιο των εγκεκριμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
ΕΠ14	Αττική	Πρόσκληση 3494/PIR010: Δράσεις προώθησης της επιχειρηματικότητας νεοφυών επιχειρήσεων
ΕΠ14	Αττική	Πρόσκληση 3805/ΑΣΔΑ_23: Δημιουργία Θεματικών Μικρο-θερμοκοιτίδων Νέων Επιχειρήσεων στη Δυτική Αθήνα στους «τομείς» της Δημιουργικής και Πολιτιστικής Βιομηχανίας και της Ανάπτυξης των Πόλεων ως Ευφών και Βιώσιμων Οικοσυστημάτων Διαβίωσης, Απασχόλησης, Επιχειρηματικότητας και Αναψυχής
ΕΠ14	Αττική	Πρόσκληση 3927/ΑΣΔΑ_27: Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Ενδυνάμωσης των εν δυνάμει Επιχειρηματιών και Προώθησης της Δημιουργίας Νέων Καινοτόμων μικρο-Επιχειρήσεων στη Δυτική Αθήνα, ιδίως στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Αττικής
ΕΠ15	Ήπειρος	Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα-Πρόσκληση 2868/79
ΕΠ16	Αττική	Κέντρο Καινοτομίας Περιφέρειας Αττικής (ΚΕ.Κ.Π.Α.) - Πρόσκληση 2706/ΑΤΤ071
ΕΠ16	Αττική	e-INNO-HUB Δυτικής Αθήνας: Ανάπτυξη και Διασύνδεση της Έρευνας και της Επιχειρηματικότητας και Διάδοση και Διευκόλυνση της Αξιοποίησης των Αποτελεσμάτων Έρευνας και Ανάπτυξης στους τομείς της Στρατηγικής της ΒΑΑ/ΟΧΕ για τις έξυπνες πόλεις, την τοπική έξυπνη οικονομία, την έξυπνη διαβίωση των πολιτών και σε έξυπνα συστήματα προσέλευσης και

<i>Εργ. Πολ.</i>	<i>Περιφέρεια</i>	<i>Τίτλος Δράσης</i>
		διαχείρισης ροών επισκεψιμότητας - Πρόσκληση 4100/ΑΣΔΑ 22
ΕΠ16	Αττική	Υποστήριξη για τη δημιουργία και ανάπτυξη Κοινότητας Γνώσης και Καινοτομίας για τη Γαλάζια Οικονομία (ΚΓΚ-ΓΟ) στον Πειραιά - Πρόσκληση 4500/PIR021
ΕΠ16	Βόρειο Αιγαίο	Δημιουργία και λειτουργία υποστηρικτικού μηχανισμού για την υποστήριξη του επιχειρηματικού/παραγωγικού ιστού και την προώθηση της καινοτομίας στη Περιφέρεια- Πρόσκληση 3495/ΒΑ ΕΤΠΑ 1β 78
ΕΠ16	Δυτική Μακεδονία	Δημιουργία Δομών στήριξης ανταγωνιστικότητας, καινοτομίας και εξωστρέφειας επιχειρήσεων - Πρόσκληση 3091/61
ΕΠ16	Κεντρική Μακεδονία	Μηχανισμός Υποστήριξης Οικοσυστήματος Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας-Πρόσκληση 2466/084.1b
ΕΠ16	Κρήτη	Δράση 8.ν.1: Περιφερειακός Μηχανισμός Παρακολούθησης Αγοράς Εργασίας-Πρόσκληση 1192/ΕΚΤ-04
ΕΠ16	Κρήτη	Δράση 3.α.2 : Παρατηρητήριο Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας Περιφέρειας Κρήτης-Πρόσκληση 4305/ΕΤΠΑ 49
ΕΠ16	Πελοπόννησος	Μηχανισμός διαχείρισης, παρακολούθησης και εφαρμογής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Πελοποννήσου-Πρόσκληση 2529/ΠΕΛ43
ΕΠ16	Στερεά Ελλάδα	Ίδρυση και Λειτουργία Κέντρου Υποστήριξης Επιχειρήσεων (ΚΥΕ)-Πρόσκληση 1613/21

Πηγή: Ανάλυση κειμένων προσκλήσεων και συνεντεύξεις με ΕΥΔ.

Από την παράθεση στον Πίνακα 27 παρατηρούμε ότι οι μοναδικές/νεωτερικές προσκλήσεις αφορούσαν σε:

- ΕΠο3: Δημιουργία φυσικών υποδομών για λειτουργία θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Πελοπόννησος).
- ΕΠο8: Κουπόνια καινοτομίας για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (Κεντρική Μακεδονία, Πελοπόννησος), στοχευμένες ενισχύσεις προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις για ανάπτυξη νέων προϊόντων ή υπηρεσιών σε ρητά προσδιορισμένες προτεραιότητες της RIS3 χωρίς ερευνητική συνιστώσα (Ηπειρος), στοχευμένες ενισχύσεις προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις για ρητά προσδιορισμένες επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ή/και εξοικονόμησης ενέργειας (Ηπειρος).
- ΕΠ14: Ανάπτυξη υπηρεσιών επιτάχυνσης επιχειρηματικών σχεδίων (“business accelerators”) που λειτουργούν είτε σε υφιστάμενες υποδομές ή διατίθενται μέσω ψηφιακών καναλιών (Αττική και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη).
- ΕΠ15: Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων των τομέων αιχμής της Περιφέρειας Ηπείρου για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα (Ηπειρος). Η παρούσα πρόσκληση ήταν μοναδική στην επικράτεια σε σχέση με τις συνήθεις πρακτικές για αναβάθμιση δεξιοτήτων και αποτέλεσε νέο εργαλείο πολιτικής στην τυπολογία μας.

- ΕΠΙ6. Μηχανισμοί συστηματικής υποστήριξης ή/και ενδυνάμωσης διαφόρων πτυχών των περιφερειακών (ή τοπικών) οικοσυστημάτων καινοτομίας (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη).

Ο Πίνακας 27 παρουσιάζει τον αριθμό των μοναδικών, κατά τα παραπάνω, προσκλήσεων ανά Πρόγραμμα (Δείκτης ΕΙ.1.1), το ύψος της δημόσιας δαπάνης που συμβασιοποιήθηκε μέσω αυτών (Δείκτης ΕΙ.1.2), και το ποσοστό μοναδικότητας (με όρους δημόσιας δαπάνης) ανά Πρόγραμμα.

Πίνακας 27 Συγκριτική απεικόνιση δεικτών ΕΙ.1.1-2

Πρόγραμμα	ΕΙ.1.1	ΕΙ.1.2	Υψος ΔΔ (συμβ.) για όλα τα Εργ. Πολ.	% μοναδικό- τητας
	(α)	(β)	(γ)	$100 \times (\beta) / (\gamma)$
Αττική	6	11 533 989	30 084 746	38.34
Βόρειο Αιγαίο	1	511 162	15 643 505	3.27
Νότιο Αιγαίο	0	0	4 778 059	0.00
Κρήτη	2	682 903	22 926 359	2.98
Αν. Μακεδονία Θράκη	3	2 185 340	8 760 955	24.94
Κεντρική Μακεδονία	2	1 279 774	19 545 380	6.55
Δυτική Μακεδονία	1	668 800	18 563 957	3.60
Ηπειρος	3	16 598 247	35 324 760	46.99
Θεσσαλία	0	0	17 302 525	0.00
Ιόνια Νησιά	0	0	3 316 652	0.00
Δυτική Ελλάδα	0	0	16 337 767	0.00
Στερεά Ελλάδα	1	1 036 000	13 325 271	7.77
Πελοπόννησος	4	1 090 753	6 353 192	17.17

Πηγή: Ανάλυση κειμένων προσκλήσεων και συνεντεύξεις με ΕΥΔ, ίδια επεξεργασία.

Όπως είναι σαφές από τα δεδομένα στον πίνακα, τέσσερις Περιφέρειες (Ηπειρος, Αττική, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη και Πελοπόννησος) επένδυσαν σημαντικό ποσοστό της δημόσιας δαπάνης προς υποστήριξη των RIS3 μέσω των ΠΕΠ για να εφαρμόσουν δράσεις που δεν καλυπτόταν από τα τομεακά Προγράμματα ώστε να εξυπηρετήσουν τις ειδικές ανάγκες τους. Ο δείκτης μοναδικότητας, υπολογισμένος κατά τα παραπάνω, αποτελεί και ένδειξη τόσο της ωριμότητας του Συστήματος Διακυβέρνησης των ΠΣΕΕ κάθε Περιφέρειας στο να σχεδιάζει και να υλοποιεί στοχευμένες και τοποκεντρικές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας των ΠΕΠ στο πεδίο της υποστήριξης των ΠΣΕΕ. Στο άλλο άκρο, άλλες τέσσερις περιφέρειες ακολούθησαν την πεπατημένη, βασιζόμενες σε δοκιμασμένα εργαλεία πολιτικής που ήταν διαθέσιμα και σε εθνικό επίπεδο, σαφώς με κάποιες προσαρμογές για να καλύψουν τοπικές ιδιαιτερότητες. Το συνολικό ποσοστό της δημόσιας δαπάνης που αφιερώθηκε σε δράσεις υποστήριξης των RIS3 με μοναδικά χαρακτηριστικά στο σύνολο των ΠΕΠ υπολογίστηκε σε 16,77% και θεωρείται ικανοποιητικό.

E2.1 Ήταν σωστή, εκ των υστέρων, η επιλογή των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν;

Για να εκτιμήσουμε εκ των υστέρων την ορθότητα της επιλογής των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από κάθε Πρόγραμμα προς υποστήριξη των RIS3 χρησιμοποιήσαμε δύο δείκτες ως εξής:

- E2.1.1 = Σύνολο Δημόσιας Δαπάνης ενταγμένων πράξεων ανά Εργαλείο Πολιτικής με χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ / Σύνολο Δημόσιας Δαπάνης ενταγμένων πράξεων ανά Εργαλείο Πολιτικής με χρηματοδότηση από το ΠΕΠ και το ΕΠΑνΕΚ.
- E2.1.2 = Σύνολο μοναδικών ωφελούμενων ενταγμένων πράξεων ανά Εργαλείο Πολιτικής με χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ / Σύνολο μοναδικών ωφελούμενων ενταγμένων πράξεων με χρηματοδότηση από το ΠΕΠ και το ΕΠΑνΕΚ

Τα όμοια ή αντίστοιχα εργαλεία πολιτικής για το ΕΠΑνΕΚ έχουν ήδη προσδιοριστεί κατά την ανάλυση του κριτηρίου Γ1 (βλ. Πίνακας 24 στη σελ. 107), και τα περιφερειοποιημένα δεδομένα για καθένα απ' αυτά προέκυψαν, κατά περίπτωση, είτε από δεδομένα που είναι δημόσια διαθέσιμα από τη ΓΓΕΚ ή από τις εκθέσεις παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-20, ή από τον κατάλογο ωφελούμενων (ιδίως για πράξεις κρατικών ενισχύσεων με έναν ωφελούμενο). Η αναζήτηση των μοναδικών ωφελούμενων έγινε με χρήση της επίσημης ονομασίας του καθενός στις ίδιες, κατά περίπτωση, πηγές. Μπορεί να μην είναι όσο ακριβής είναι η εκτίμηση με όρους δημόσιας δαπάνης, αλλά θεωρούμε ότι αποτελεί καλή προσέγγιση για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Και οι δύο δείκτες ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο: όταν η τιμή του δείκτη είναι κοντά στο μηδέν, τότε η συνεισφορά του ΠΕΠ στο συγκεκριμένο εργαλείο πολιτικής είναι χαμηλή, δεδομένου ότι η επίδραση του ΕΠΑνΕΚ στον παρονομαστή είναι μεγάλη. Αντίθετα, όταν η τιμή του δείκτη είναι κοντά στη μονάδα, τότε η συνεισφορά του ΠΕΠ στο Εργαλείο Πολιτικής είναι σημαντική ενώ του ΕΠΑνΕΚ αμελητέα. Τιμές κοντά στο 0,5 σημαίνουν ισοδύναμες συνεισφορές. Ενδιαφέρον έχουν επίσης οι διαφορές στους δύο δείκτες για το ίδιο εργαλείο πολιτικής του ίδιου ΠΕΠ: μπορεί να υπάρχει χαμηλή τιμή στον E2.1.1 (πράγμα που σημαίνει ότι με όρους δημόσιας δαπάνης η συνεισφορά του ΠΕΠ ήταν χαμηλή) και ταυτόχρονα υψηλότερη τιμή στον E2.1.2 (πράγμα που σημαίνει ότι το ΠΕΠ χρηματοδότησε διαφορετικούς ή/και περισσότερους ωφελούμενους σε σχέση με το ΕΠΑνΕΚ).

Χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η εφαρμογή των ΕΠ από τα Προγράμματα των Περιφερειών αφορούσε, σε πολλές περιπτώσεις, σε ιδιαίτερες ανάγκες των Περιφερειών, ο Πίνακας 28 δίνει τους υπολογισμούς μας για τους δείκτες E2.1.1-2 και την ερμηνεία τους με όρους προστιθέμενης αξίας ανά εργαλείο πολιτικής και Πρόγραμμα.

Πίνακας 28 Αξιολόγηση προστιθέμενης αξίας ανά Εργαλείο Πολιτικής και Πρόγραμμα.

<i>Πρόγραμμα</i>	<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>E2.1.1 (%)</i>	<i>E2.1.2 (%)</i>	<i>Προστιθέμενη Αξία Εργ. Πολ.</i>
Αττική	ΕΠ02	48.39	54.55	Μέση
	ΕΠ13	2.75	1.96	Χαμηλή
	ΕΠ14	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Βόρειο Αιγαίο	ΕΠ02	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ06	48.08	50.00	Μέση
	ΕΠ08	42.13	22.66	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ12	29.10	23.08	Χαμηλή
	ΕΠ13	16.87	-	Χαμηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Νότιο Αιγαίο	ΕΠ02	44.13	75.00	Μέση-Υψηλή
	ΕΠ05	59.00	41.00	Μέση
	ΕΠ13	6.31	-	Χαμηλή
Κρήτη	ΕΠ04	22.15	46.15	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ05	14.58	40.00	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ06	4.55	11.11	Χαμηλή
	ΕΠ12	33.95	48.41	Μέση
	ΕΠ13	17.58	6.54	Χαμηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Αν. Μακεδονία Θράκη	ΕΠ03	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ06	58.14	64.62	Μέση
	ΕΠ14	100.00	100.00	Υψηλή
Κεντρική Μακεδονία	ΕΠ02	65.64	71.43	Υψηλή
	ΕΠ07	14.62	20.00	Χαμηλή
	ΕΠ08	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ12	24.63	31.04	Χαμηλή
	ΕΠ13	5.33	-	Χαμηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Δυτική Μακεδονία	ΕΠ02	41.09	100.00	Υψηλή
	ΕΠ05	26.26	50.00	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ06	39.33	33.33	Χαμηλή
	ΕΠ11	71.60	68.81	Υψηλή
	ΕΠ13	5.67	0.01	Χαμηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Ήπειρος	ΕΠ06	81.00	81.40	Υψηλή
	ΕΠ08	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ11	15.60	13.33	Χαμηλή
	ΕΠ12	69.00	76.34	Υψηλή
	ΕΠ15	100.00	100.00	Υψηλή
Θεσσαλία	ΕΠ04	50.60	33.33	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ08	27.88	16.52	Χαμηλή
Ιόνια Νησιά	ΕΠ04	51.21	50.00	Μέση
Δυτική Ελλάδα	ΕΠ05	23.74	54.49	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ06	30.42	26.42	Χαμηλή
	ΕΠ11	66.48	44.26	Μέση-Υψηλή

<i>Πρόγραμμα</i>	<i>Εργαλείο Πολιτικής</i>	<i>E2.1.1 (%)</i>	<i>E2.1.2 (%)</i>	<i>Προστιθέμενη Αξία Εργ. Πολ.</i>
Στερεά Ελλάδα	ΕΠ05	42.40	47.40	Μέση
	ΕΠ06	17.90	10.00	Χαμηλή
	ΕΠ12	58.70	68.60	Μέση-Υψηλή
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή
Πελοπόννησος	ΕΠ02	12.00	50.00	Μέση-Χαμηλή
	ΕΠ03	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ08	100.00	100.00	Υψηλή
	ΕΠ12	60.00	52.00	Μέση
	ΕΠ16	100.00	100.00	Υψηλή

Πηγή: Ίδια επεξεργασία.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συχνότητα εμφάνισης των χαρακτηρισμών ανά Εργαλείο Πολιτικής και Πρόγραμμα, εκτιμούμε την προστιθέμενη αξία κάθε Προγράμματος για την υποστήριξη της οικείας RIS3, με δεδομένες τις επιλογές των εργαλείων πολιτικής, ως εξής:

- **Μέση-Υψηλή:** Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Πελοπόννησος και Αττική
- **Μέση:** Ήπειρος, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Δυτική Μακεδονία, και Νότιο Αιγαίο.
- **Μέση-Χαμηλή:** Κρήτη, Δυτική Ελλάδα και Θεσσαλία.

2.6. Επιπτώσεις

Αξιοποιώντας την Θεωρία της Αλλαγής ανά Εργαλείο Πολιτικής, καταγράφεται ο εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των άμεσων και μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων για το σύνολο των Εργαλείων Πολιτικής στις 13 περιφέρειες. Στη βάση αυτών των εκτιμήσεων γίνεται ποιοτική εκτίμηση της ικανότητας επίτευξης διατηρήσιμων επιπτώσεων. Ελέγχεται επίσης η χωρική διάσταση των δράσεων υποστήριξης των RIS3 σε συνδυασμό με την οικονομική δραστηριότητα και πληθυσμιακά κριτήρια σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας.

2.6.1 ΣΤ1. Σε ποιο βαθμό οδήγησαν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ στα αναμενόμενα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα που προβλέπει η ΘτΑ;

Με βάση την ex ante τυπολογία των Εργαλείων Πολιτικής που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της παρούσας, εξειδικεύτηκαν, ανά εργαλείο πολιτικής, συγκεκριμένα ερωτήματα για να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν τη Θεωρία της Αλλαγής για καθένα απ' αυτά (βλ. ενότητα 4.3 για την ex ante τυπολογία και ενότητα 4.4.2 για τα ειδικά ερωτήματα ανά εργαλείο πολιτικής). Μέσω της έρευνας πεδίου στους δικαιούχους, συγκεντρώθηκαν δεδομένα που μεταξύ άλλων, μπορούν να οδηγήσουν σε **εκτιμήσεις** για το βαθμό επίτευξης των άμεσων και των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων που προβλέπει η Θεωρία της Αλλαγής για κάθε Εργαλείο Πολιτικής.

Η ανάλυση που ακολουθεί για το αξιολογικό ερώτημα ΣΤ1 έχει ως στόχο να επιβεβαιώσει (ή να απορρίψει) τη ΘτΑ για κάθε εργαλείο πολιτικής, και συνεπώς να εξαγάγει συμπεράσματα για το *αν και κατά πόσον ισχύει η αιτιακή αλυσίδα* που συνδέει τα άμεσα αποτελέσματα με τα αναμενόμενα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, και τα αναμενόμενα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα με τις αναμενόμενες επιπτώσεις.

Τόσο τα περισσότερα από τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα που προβλέπει η ΘτΑ για τα εξεταζόμενα εργαλεία πολιτικής, όσο και οι επιπτώσεις, δεν μπορούν να μετρηθούν την παρούσα χρονική στιγμή, συνεπώς, οι απαντήσεις των δικαιούχων περί επίτευξής τους μπορούν να θεωρηθούν μόνο ως ενδείξεις που θα πρέπει να επιβεβαιωθούν με μετρήσεις κατάλληλων μεταβλητών στο μέλλον.

Έχουν υπολογιστεί δύο δείκτες που σχετίζονται με το ΣΤ1 ως εξής:

- ΣΤ1.1.1 = Αριθμός απαντήσεων "Πραγματοποιήθηκε" ανά άμεσο αποτέλεσμα / Σύνολο έγκυρων⁷ απαντήσεων ανά άμεσο αποτέλεσμα
- ΣΤ1.2.1 = Αριθμός απαντήσεων "Πραγματοποιήθηκε" και "Θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον" ανά μεσοπρόθεσμο αποτέλεσμα / Σύνολο έγκυρων απαντήσεων ανά μεσοπρόθεσμο αποτέλεσμα

⁷ Ως έγκυρες θεωρούνται όλες οι απαντήσεις εκτός από την «Μη εφαρμόσιμο». Σε περίπτωση που το πλήθος των εγκύρων απαντήσεων είναι μικρότερο ή ίσο των «Μη εφαρμόσιμο», θεωρούμε ότι δεν ισχύει η ΘτΑ για το εξεταζόμενο ερώτημα.

Τα ευρήματα περιγράφονται με λεπτομέρειες στο Παράρτημα με την ανάλυση της έρευνας πεδίου και στο Παράρτημα με τα προφίλ των εργαλείων πολιτικής. Τα σημαντικότερα επισημαίνονται παρακάτω.

ΕΠ02: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 75% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 89,5%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Αττική	75.00	88.00
Βόρειο Αιγαίο	74.00	88.00
Κεντρική Μακεδονία	66.67	87.50
Δυτική Μακεδονία	58.33	87.50
Πελοπόννησος	89.00	86.00

Η ΘτΑ επιβεβαιώνεται για το σύνολο των άμεσων και μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων με εξαίρεση την πρόταση «Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε η επιφάνεια των εγκαταστάσεων που είναι διαθέσιμες για ερευνητικούς σκοπούς».

Τα τρία παρακάτω άμεσα αποτελέσματα φαίνεται να έχουν το χαμηλότερο βαθμό επίτευξης:

- Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να προσφέρουμε νέες υπηρεσίες σε επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς (52,6%)
- Οι νέες υπηρεσίες που προσφέρονται λόγω του νέου επιστημονικού εξοπλισμού ήδη δημιουργούν έσοδα για τον φορέα μας (14,3%)
- Ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε διατίθεται με όρους ανοικτής πρόσβασης σε ερευνητές άλλων φορέων και επιχειρήσεις (23,5%)

Τα δύο πρώτα σχετίζονται με την ικανότητα παροχής υπηρεσιών ενώ το τρίτο είναι θέμα πολιτικής (που θα έπρεπε να είχε προβλεφθεί στους όρους των προσκλήσεων).

Όσον αφορά τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, η απάντηση «Μετά την ολοκλήρωση του έργου, ιδρύσαμε εταιρεία τεχνοβλαστό (spin-off)» πήρε το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων «Δεν θα πραγματοποιηθεί» (44%)

ΕΠ04: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 75,4% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 95,65%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Κρήτη	90.91	88.89
Ιόνια Νησιά	73.00	100.00

Η ΘτΑ επιβεβαιώνεται για όλα τα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα.

Όλα τα άμεσα αποτελέσματα φαίνεται να έχουν επιτευχθεί όπως προβλέπει η ΘτΑ εκτός από το «Η δομή μεταφοράς τεχνολογίας του Φορέα έχει επεξεργαστεί σενάρια αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων του έργου» (16,7%).

Όσον αφορά τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, πατέντες και τεχνοβλαστοί είναι οι δύο απαντήσεις με το μεγαλύτερο ποσοστό «Δεν θα πραγματοποιηθεί», 50% και 60% αντίστοιχα.

ΕΠ05: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 90,08% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 84,72%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Νότιο Αιγαίο	72.00	86.00
Κρήτη	100.00	84.62
Δυτική Μακεδονία	100.00	53.33
Δυτική Ελλάδα	100.00	87.00
Στερεά Ελλάδα	64.00	84.00

Η ΘτΑ επιβεβαιώνεται για όλα τα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα.

Όλα τα άμεσα αποτελέσματα φαίνεται να έχουν επιτευχθεί.

Από τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, τα ακόλουθα δύο έχουν χαμηλό βαθμό ως προς την μελλοντική τους εμφάνιση:

- Τα αποτελέσματα του έργου οδήγησαν σε αίτημα για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας από το Φορέα μας (44.8%)
- Ο Φορέας μας ίδρυσε εταιρεία-τεχνοβλαστό για να εκμεταλλευτεί εμπορικά τα αποτελέσματα του έργου (7.4%)

ΕΠ06: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 83,13% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 84,99%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Βόρειο Αιγαίο	95.00	95.00
Αν. Μακεδονία Θράκη	88.00	94.00
Ήπειρος	87.00	80.00
Δυτική Ελλάδα	88.00	82.00
Στερεά Ελλάδα	75.00	100.00

Η ΘτΑ επιβεβαιώνεται για όλα τα άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα.

Όλα τα άμεσα αποτελέσματα φαίνεται να έχουν επιτευχθεί.

Από τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, επισημαίνεται η πρόθεση για μελλοντικές επενδύσεις σε E&A και η εκτίμηση για βελτίωση των οικονομικών μεγεθών του φορέα λόγω των αποτελεσμάτων του έργου με εξαίρεση τη μείωση των λειτουργικών εξόδων (παράγοντας που συνδέεται συνήθως με διεργασιακές ή οργανωτικές καινοτομίες).

ΕΠ08: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 83,32% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 97,07%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Βόρειο Αιγαίο	57.00	97.00
Κεντρική Μακεδονία	86.96	100.00
Ήπειρος	86.00	100.00
Θεσσαλία	89.83	96.44
Πελοπόννησος	53.00	100.00

Από το σχεδιασμό της ΘτΑ, για το ΕΠ08 προβλέφθηκε μία γκάμα άμεσων αποτελεσμάτων που βασίστηκε στους λόγους για τους οποίους οι επιχειρήσεις επιδιώκουν να εφαρμόσουν καινοτομίες σύμφωνα με το Oslo Manual [23]. Συνεπώς, η γνώση των «μη εφαρμόσιμων» στην περίπτωση του ΕΠ08 δίνει μία ένδειξη για το τι *δεν* κάλυψαν οι δράσεις των περιφερειών:

- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εισήλθε σε νέα αγορά ή προσάρμοσε τα προϊόντα του στις ανάγκες μιας νέας αγοράς (θεωρήθηκε μη εφαρμόσιμο από το 51,4% του δείγματος)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αναβάθμισε τις μεθόδους ή/και τις διαδικασίες παραγωγής που εφαρμόζει (47%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ευελιξία στην παραγωγή (52%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε το ρυθμό παραγωγής (54%)

- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (64%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το κόστος υλικών ή/και ενέργειας ανά μονάδα προϊόντος (58%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το χρόνο εισαγωγής ενός τουλάχιστον προϊόντος του στην αγορά (63%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε τις ικανότητες επεξεργασίας και ανάλυσης δεδομένων (35%)
- Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ανθεκτικότητα και τη προσαρμοστικότητά του σε αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον (42%)

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το ΕΠο8 *δεν* υποστήριξε διεργασιακές ή οργανωτικές καινοτομίες, αλλά αναβαθμίσεις προϊόντικού μίγματος σε εύρος ή/και ποιότητα με στόχευση σε αγορές στις οποίες ήδη δραστηριοποιούνται οι ωφελούμενοι.

Τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα που αναμένεται να επιτευχθούν στο μέλλον ως αποτέλεσμα του έργου περιλαμβάνουν αύξηση κύκλου εργασιών, μείωση του λειτουργικού κόστους, αύξηση της απασχόλησης, μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και βελτίωση της φήμης των ωφελούμενων. Αντίθετα, το 66% του δείγματος θεώρησε «μη εφαρμόσιμο» την αύξηση της αξίας των εξαγωγών, πράγμα που σημαίνει ότι στο πλαίσιο του ΕΠο8, οι δικαιούχοι δεν είχαν βλέψεις για εξαγωγές.

ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 63,56% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 100%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Ήπειρος	83.00	100.00
Δυτική Ελλάδα	57.00	100.00

Η ΘτΑ υποστηρίζεται επαρκώς ως προς τα άμεσα αποτελέσματα με εξαίρεση τις περιπτώσεις «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εξήγαγε για πρώτη φορά αγαθά ή υπηρεσίες του» και «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εξασφάλισε τις απαραίτητες πιστοποιήσεις για τα προϊόντα που εξάγει» για τις οποίες το 50% των απαντήσεων ήταν «Μη εφαρμόσιμο».

Οι προτάσεις «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας δραστηριοποιείται σε νέες γεωγραφικές αγορές», «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε την αξία των εξαγωγών του», «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε τον αριθμό των πελατών του στο εξωτερικό» και «Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας συμμετείχε σε περισσότερες διεθνείς εμπορικές εκθέσεις απ' ό,τι στο παρελθόν» έχουν χαμηλό βαθμό

επίτευξης, πράγμα που σημαίνει ότι οι παρεμβάσεις δεν παράγουν σημαντικά αποτελέσματα.

Η ΘτΑ υποστηρίζεται επαρκώς ως προς τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα. Οι ωφελούμενοι αναμένουν, ως αποτέλεσμα του έργου, να αποκτήσουν βελτιωμένες ικανότητες και δεξιότητες για το εξαγωγικό εμπόριο, να βελτιωθεί η φήμη τους στο εξωτερικό και να είναι σε θέση να προβλέπουν και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά απρόβλεπτα γεγονότα στις αγορές του εξωτερικού.

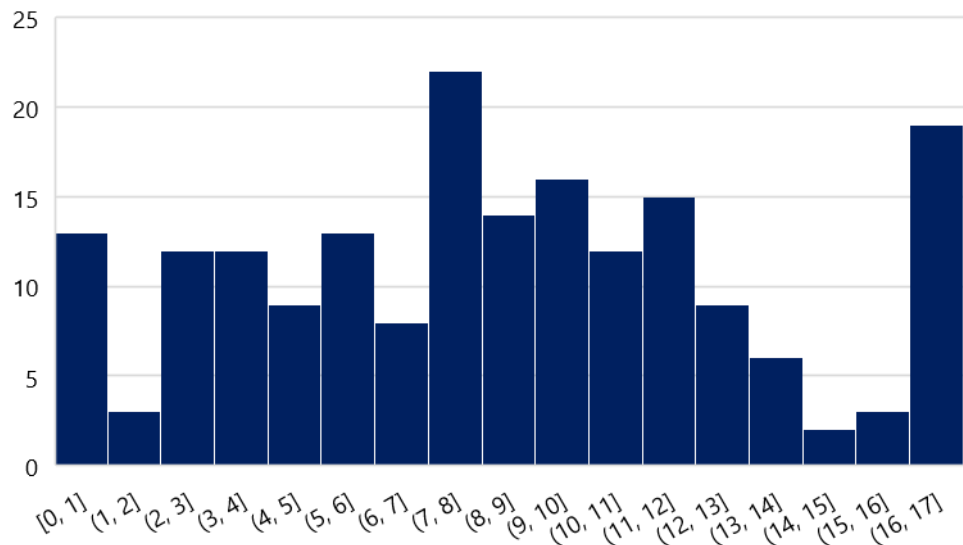
ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 69,31% και ο συνολικός εκτιμώμενος βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 93,64%. Ανά Περιφέρεια, η διακύμανση των δεικτών έχει ως εξής:

Περιφέρεια	ΣΤ1.1.1 (%)	ΣΤ1.2.1 (%)
Βόρειο Αιγαίο	55.00	92.00
Κρήτη	60.88	91.42
Κεντρική Μακεδονία	31.25	100.00

Όσον αφορά τα άμεσα αποτελέσματα, όλες οι προτάσεις που τέθηκαν υπόψη των ωφελούμενων συνιστούν παραμέτρους υπολογισμού ενός ενιαίου βαθμού ψηφιακής ωριμότητας, όπως αυτός είχε οριστεί στις Προσκλήσεις του Ψηφιακού Βήματος/Άλματος του ΕΠΑνΕΚ. Συνεπώς, δεν ενδιαφέρει η επιβεβαίωση της ΘτΑ ως προς τα άμεσα αποτελέσματα, αλλά μετριέται ένας δείκτης αύξησης της ψηφιακής ωριμότητας ανά έργο (ο αριθμός των «Πραγματοποιήθηκε») με μέγιστη τιμή το 17.

Το Διάγραμμα 26 δίνει το ιστόγραμμα για το σύνολο του δείγματος. Ο μέσος όρος υπολογίζεται σε 8,76 και ο διάμεσος σε 9. Τις 19 μετρήσεις με αύξηση 17 μονάδων τις αντιμετωπίζουμε με επιφύλαξη.

Διάγραμμα 26 Ιστογράμμο αύξησης του βαθμού ψηφιακής ωριμότητας στο σύνολο του δείγματος για το ΕΠ12.

Ός προς τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, η ΘτΑ έχει πολύ υψηλή στήριξη σε όλες τις προτάσεις πλην της «Ός αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε τις εξαγωγές του ή τον κύκλο εργασιών του από πελάτες εκτός Ελλάδας» που είχε στόχο να καλύψει τα ηλεκτρονικά καταστήματα ή τα συστήματα κρατήσεων για ξενοδοχεία και θεωρήθηκε ως μη εφαρμόσιμη από το 54,79% των περιπτώσεων.

Κατά τα λοιπά, οι ωφελούμενοι αναμένουν, ως αποτέλεσμα του έργου, μεταξύ άλλων, αύξηση του κύκλου εργασιών τους και μείωση κόστους παραγωγής και διοικητικής λειτουργίας, αύξηση των γεωγραφικών αγορών στις οποίες δραστηριοποιούνται, και πρόσθετες επενδύσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη ή βελτίωση της ψηφιακής τους υποδομής και εκπαίδευσης του προσωπικού τους σε θέματα που σχετίζονται με την αξιοποίησή της.

ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.1.1) ανέρχεται στο 94,11% και ο συνολικός βαθμός επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων (ΣΤ1.2.1) στο 73,77%. Το εργαλείο πολιτικής εφαρμόστηκε μόνο στην Ήπειρο.

Η ΘτΑ επιβεβαιώθηκε τόσο ως προς τα άμεσα όσο και ως προς τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα.

Επιτεύχθηκαν σε βαθμό μεγαλύτερο του 73% όλα τα άμεσα αποτελέσματα. Οι προσληφθέντες άνεργοι πτυχιούχοι αξιοποιήθηκαν σε καθήκοντα που ήταν αντίστοιχα των τυπικών προσόντων τους, βελτίωσαν τις γνώσεις τους με εκπαίδευση κατά την εργασία τους (on the job training) ή σε χαμηλότερο βαθμό με πρόσθετη ειδική εκπαίδευση που παρασχέθηκε με μέριμνα του Φορέα, ανέπτυξαν νέες δεξιότητες και συνεισέφεραν τα αναμενόμενα κατά τη διάρκεια της χρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους. Όλες οι θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα του

έργου διατηρήθηκαν έξι μήνες μετά την ολοκλήρωση της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους.

Όσον αφορά τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, στο 75% των περιπτώσεων ο Φορέας ανέθεσε αυξημένες αρμοδιότητες ή δυσκολότερα καθήκοντα στους ανέργους πτυχιούχους που προσέλαβε, αύξησε τις μικτές αποδοχές των ανέργων πτυχιούχων που προσέλαβε και δημιούργησε πρόσθετες θέσεις απασχόλησης υψηλών τυπικών προσόντων.

2.6.2 ΣΤ2. Σε ποιο βαθμό αναμένεται να οδηγήσουν οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ σε διατηρήσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα;

Όπως έχει ήδη σχολιαστεί κατά την απάντηση των αξιολογικών ερωτημάτων Α1 (για τα αποτελέσματα) και Α4 (για τις εκροές), τα 13 ΠΕΠ φαίνεται να έχουν πετύχει τους στόχους τους σε ικανοποιητικό βαθμό, με δεδομένη την επιλογή των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων, και των τιμών-στόχου γι' αυτούς.

Η ανάλυση στο ερώτημα ΣΤ1 παραπάνω βελτιώνει την αναλυτική ικανότητα ως προς την επίτευξη των εκροών και δίνει θετικές ενδείξεις για τη μελλοντική επίτευξη μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Επιπρόσθετα, η ανάλυση στο ερώτημα Α5 αναδεικνύει τους παράγοντες που φαίνεται να επηρέασαν τη συνολική αποτελεσματικότητα. Ο συγκριτικά χαμηλός αριθμός των ωφελούμενων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό των εν δυνάμει ωφελούμενων (βλ. αξιολογικό ερώτημα Α4) και το μέγεθός τους (βλ. Πίνακας 7) και η κλαδική τους σύνθεση (βλ. Πίνακας 9) οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πολύ δύσκολα θα καταγραφτούν στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις από τις αξιολογούμενες δράσεις.

Όπως έγινε σαφές κατά τη διάρκεια των δομημένων συνεντεύξεων με τις ΕΥΔ, η αξιολόγηση του βαθμού κατά τον οποίο οι δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης από τα ΠΕΠ μπορούν να οδηγήσουν σε διατηρήσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα δύσκολη λόγω των παρακάτω λόγων:

- Πολλές δράσεις έχουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα που δεν μπορούν να παρατηρηθούν κατά την τρέχουσα χρονική στιγμή.
- Πολλά από τα έργα δεν είχαν ολοκληρωθεί μέχρι την περίοδο κατά την οποία έγιναν οι συνεντεύξεις (αρχές φθινοπώρου 2023).
- Η δημόσια δαπάνη που είχε διατεθεί στα ΠΕΠ είναι ανεπαρκής για να δημιουργήσει επιπτώσεις που μπορούν να μετρηθούν στις επίσημες στατιστικές, πολύ δε περισσότερο να τις διατηρήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ως συνέπεια των παραπάνω, η γενική παρατήρηση κατά τις συνεντεύξεις οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις από τις δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης μέσω των ΠΕΠ δεν μπορούν να εκτιμηθούν λόγω του χρονισμού της αξιολόγησης κοντά στο τέλος της προγραμματικής περιόδου, και άρα, μόνο προκαταρκτικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν την παρούσα χρονική στιγμή.

2.6.3 ΣΤ3. Σε ποιο βαθμό οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης που ενισχύθηκαν από τα ΠΕΠ ήταν συμβατές με τη χωρική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας;

Μέσω των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, κάθε περιφερειακό σύστημα καινοτομίας έχει ως τελικό σκοπό την αναζωογόνηση και τον αναπροσανατολισμό της περιφερειακής παραγωγικής δομής προς δραστηριότητες έντασης γνώσης ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα και η προστιθέμενη αξία. Όπως κάθε σχετική παρέμβαση, έτσι και οι RIS3, ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, ιδιαίτερα κατά την πρώτη εφαρμογή τους, μια ενδο-περιφερειακή χωρική συγκέντρωση πόρων, δράσεων και εκροών σε εκείνες τις περιοχές όπου οι μεν εξωτερικοί παράγοντες είναι ευνοϊκότεροι, οι δε τοπικοί ωφελούμενοι είναι πιο κατάλληλοι ή πιο έτοιμοι για την αξιοποίηση των δράσεων στην επιχειρηματική τους προοπτική, με δευτερογενή επίπτωση τη διατήρηση ή την ενίσχυση μιας προϋπάρχουσας συγκέντρωσης.

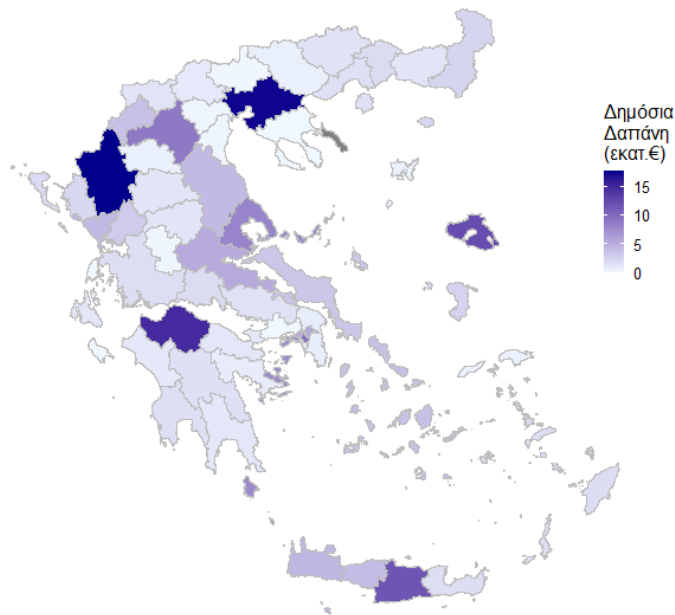
Για να προσεγγίσουμε αξιολογικά το ζήτημα της χωρικής συγκέντρωσης, εξετάσαμε τρεις προοπτικές:

- **Τη συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας.** Ο συγκεκριμένος δείκτης δίνει, για κάθε περιφέρεια, μία ένδειξη της συγκέντρωσης και της καταλληλότητας των ωφελούμενων σ' αυτή τη γεωγραφική κλίμακα για να εκμεταλλευτούν την υποστήριξη που προσφέρθηκε από τα ΠΕΠ. *Επισημαίνεται ότι η συγκέντρωση της δημόσιας δαπάνης από δράσεις υποστήριξης των RIS3 από τα ΠΕΠ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το είδος των Εργαλείων Πολιτικής που εφαρμόστηκαν και τη χρηματοδοτική βαρύτητα του καθενός.* Στους υπολογισμούς μας δε λάβαμε υπόψη τη δημόσια δαπάνη που διατέθηκε από κάθε ΠΕΠ εκτός της οικείας Περιφέρειας, κάτι που συμβαίνει σε μερικές περιφέρειες με συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ (ΕΠ05) ή έργα υποστήριξης της έρευνας στις επιχειρήσεις (ΕΠ06). Λεπτομέρειες για τους επιμέρους υπολογισμούς μας παρατίθενται στις αναφορές μας ανά Περιφέρεια που συνοδεύουν την παρούσα.
- **Τη σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.1.α).** Ο δείκτης ΣΤ3.1.1.α υπολογίστηκε ως $([\Delta\Delta \text{ πράξεων συναφών με τη RIS3 ανά ΠΕ}] / [\Delta\Delta \text{ πράξεων συναφών με τη RIS3 στο σύνολο της Περιφέρειας}]) / ([\text{μέση ΑΠΑ ετών 2014-2020 ανά ΠΕ} / \text{Μέση ΑΠΑ ετών 2014-2020 της Περιφέρειας}])$. Τιμές του δείκτη κοντά στη μονάδα υποδηλώνουν σχετικά καλή συμβατότητα των δράσεων RIS3 με την οικονομική δραστηριότητα σε κάθε περιφερειακή ενότητα. Αντίθετα, τιμές πολύ μικρότερες ή πολύ μεγαλύτερες από τη μονάδα αποτελούν ενδείξεις υποσυγκέντρωσης ή υπερσυγκέντρωσης πόρων, αντίστοιχα.
- **Τη σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση του πληθυσμού σε επίπεδο**

Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.2.α). Ο δείκτης ΣΤ3.1.2.α υπολογίστηκε ως $[(\Delta\Delta \text{ πράξεων συναφών με τη RIS3 ανά ΠΕ}) / (\Delta\Delta \text{ πράξεων συναφών με τη RIS3 στο σύνολο της Περιφέρειας})] / ([\text{πληθυσμός ΠΕ}] / [\text{πληθυσμός Περιφέρειας}])$ με βάση την τελευταία απογραφή του 2021. Τιμές του δείκτη κοντά στη μονάδα υποδηλώνουν σχετικά καλή κατά κεφαλή κατανομή της δημόσιας δαπάνης των δράσεων RIS3 σε κάθε περιφερειακή ενότητα. Αντίθετα, τιμές πολύ μικρότερες ή πολύ μεγαλύτερες από τη μονάδα αποτελούν ενδείξεις υποχρηματοδότησης ή υπερχρηματοδότησης, αντίστοιχα, για την κατά κεφαλήν κατανομή της δημόσιας δαπάνης.

- Για να έχουμε και μία εικόνα της συνολικής ανισότητας και των τριών παραπάνω μεγεθών σε επίπεδο Περιφέρειας, υπολογίσαμε επίσης το **δείκτη Gini**, που αποτελεί ένα μέτρο απόκλισης από την ομοιόμορφη κατανομή, και για τους τρεις παραπάνω δείκτες. Τιμές του δείκτη Gini κοντά στο μηδέν υποδηλώνουν καλύτερη επίδοση, ενώ αντίθετα, τιμές πάνω από 0,6 υποδηλώνουν έντονη συγκέντρωση σε τοπική κλίμακα.

Το Διάγραμμα 27 δίνει τη χαρτογραφική συγκριτική απεικόνιση της κατανομής της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων.

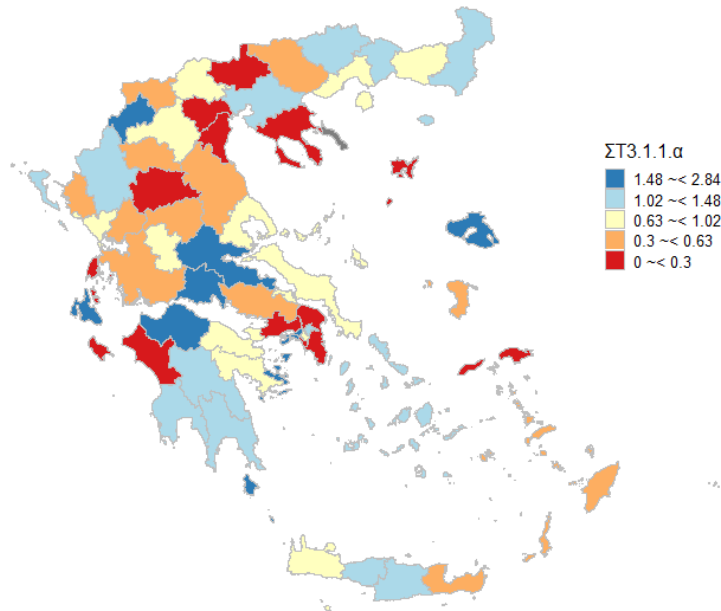
Διάγραμμα 27 Κατανομή της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης για το σύνολο των Εργαλείων Πολιτικής ανά Περιφερειακή Ενότητα.

Στο Διάγραμμα 27 ξεχωρίζουν οι Π.Ε. Ιωαννίνων (€17,69εκατ.), Θεσσαλονίκης (€17,43εκατ.), Αχαΐας (€14,91εκατ.), Λέσβου (€12,24εκατ.) και Ηρακλείου (€11,64εκατ.) ως οι βασικοί πόλοι συγκέντρωσης της δημόσιας δαπάνης από τα Εργαλεία Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν στις Περιφέρειες Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας, Βορείου Αιγαίου και Κρήτης, αντίστοιχα. Στην ίδια ομάδα ανήκει και η Κοζάνη (€8,93εκατ.). Το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι είναι πρωτεύουσες και

οικονομικά κέντρα των αντίστοιχων Περιφερειών και φιλοξενούν ΑΕΙ ή/και Ερευνητικά Κέντρα. Οι υπόλοιπες Π.Ε. όπου βρίσκονται οι πρωτεύουσες των Περιφερειών, Κεντρικός Τομέας Αθηνών (€9,95εκατ.), Φθιώτιδα (€5,39εκατ.), Λάρισα (€4,25εκατ.), Κυκλάδες (€3,74εκατ.), Κέρκυρα (€1,95εκατ.), Αρκαδία (€1,63εκατ.) και Ροδόπη (€1,32εκατ.) δε φαίνεται να συγκεντρώνουν σημαντικά υψηλότερη συγκέντρωση δημόσιας δαπάνης από τις υπόλοιπες Π.Ε. κάθε Περιφέρειας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην κατανομημένη διάρθρωση των ΑΕΙ/ΕΚ που εδρεύουν σ' αυτές (π.χ., Θεσσαλία όπου η έδρα του αντίστοιχου Πανεπιστημίου είναι στην Π.Ε. Μαγνησίας, και Ανατολική Μακεδονία Θράκη όπου οι Σχολή Επιστημών Υγείας και η Πολυτεχνική βρίσκονται στις Π.Ε. Έβρου (€2,38εκατ.) και Ξάνθης (€1,98εκατ.), αντίστοιχα), ή/και στην χωρική διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητάς τους (π.χ. Νότιο Αιγαίο, Ιόνια Νησιά, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος) σε σχέση με τα Εργαλεία Πολιτικής που εφαρμόστηκαν από κάθε ΠΕΠ.

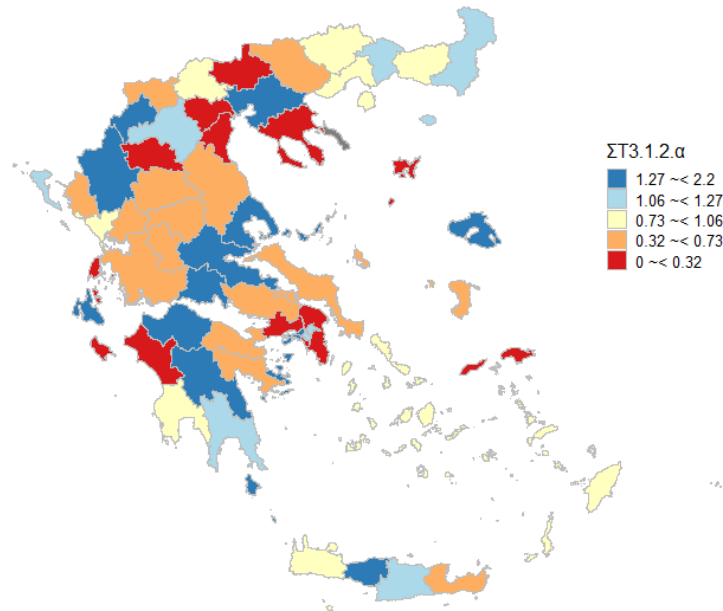
Στον αντίποδα, σε τρεις Π.Ε. (Δυτική Αττική, Ιθάκη και Λευκάδα) δεν καταγράφηκε δημόσια δαπάνη για δράσεις υποστήριξης των αντίστοιχων RIS3.

Διάγραμμα 28 Σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.1.α)

Το Διάγραμμα 28 δίνει τη χαρτογραφική συγκριτική απεικόνιση της σχετικής συγκέντρωσης της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας. Ξεκινώντας από το πάνω μέρος του χάρτη παρατηρούμε ότι στην Ανατολική Μακεδονία Θράκη η εικόνα είναι καλή, με τις Π.Ε. Ξάνθης (1.43) και Καβάλας (0.7) να ορίζουν τα δύο άκρα του δείκτη ΣΤ3.1.1.α. Στην Κεντρική Μακεδονία υπάρχει σημαντική συγκέντρωση στην Π.Ε. Θεσσαλονίκης (1.40), σχετικά καλή επίδοση στην Πέλλα (0.77) και πολύ χαμηλές τιμές στις υπόλοιπες 5 Π.Ε. Στη Δυτική Μακεδονία εμφανίζεται ακραία υψηλή τιμή του δείκτη στην ΠΕ Καστοριάς (2.22) ενώ αντίθετα οι ΠΕ Φλώρινας και Γρεβενών είναι κάτω από το 0.5.

Στην Ήπειρο οι τιμές μεταβάλλονται από το 0,58 (Θεσπρωτία) έως 1,31 (Ιωάννινα). Στη Θεσσαλία, Μαγνησία & Σποράδες βρίσκονται εντός των κανονικών ορίων (0.91) ενώ Λάρισα, Τρίκαλα και Καρδίτσα είναι κάτω από το 0,40. Στα Ιόνια Νησιά υπάρχει δυσανάλογη συγκέντρωση πόρων στις Π.Ε. Κεφαλληνίας (2,09) και Κέρκυρας (1.19) σε σχέση με τις υπόλοιπες Π.Ε. που είναι πολύ χαμηλά, αλλά αυτό οφείλεται ότι ενεργοποιήθηκε μόνο η Έρευνα στα Πανεπιστήμια (ΕΠΟ4). Στη Δυτική Ελλάδα υπάρχει υπερσυγκέντρωση πόρων σε σχέση με την οικονομική δραστηριότητα στην Αχαΐα, (1.72) ενώ οι άλλες δύο Π.Ε. βρίσκονται κάτω από το 0,35. Στη Στερεά Ελλάδα υπάρχει υπερσυγκέντρωση στις ΠΕ Φωκίδας (2,83) και Φθιώτιδας (1,,71) με τη Βοιωτία να υστερεί (0,38). Στην Κρήτη και στην Πελοπόννησο η κατάσταση φαίνεται ισορροπημένη. Στο Βόρειο Αιγαίο υπάρχει υπερσυγκέντρωση στη Λέσβο (1.79) ενώ Λήμνος και Σάμος βρίσκονται κάτω από το 0,30. Στο Νότιο Αιγαίο, στις Κυκλάδες έχουμε τιμή 1,48 ενώ στα Δωδεκάνησα 0,60. Τέλος, στην Αττική, φαίνεται να υπάρχει υπερσυγκέντρωση στο Δυτικό Τομέα Αθηνών (2,64) και στον Πειραιά (2,3), Κεντρικός και Βόρειος Τομέας κινούνται στα αναμενόμενα, ενώ Νότιος Τομέας Αθηνών, Ανατολική Αττική και Δυτική Αττική βρίσκονται κάτω από 0,22.

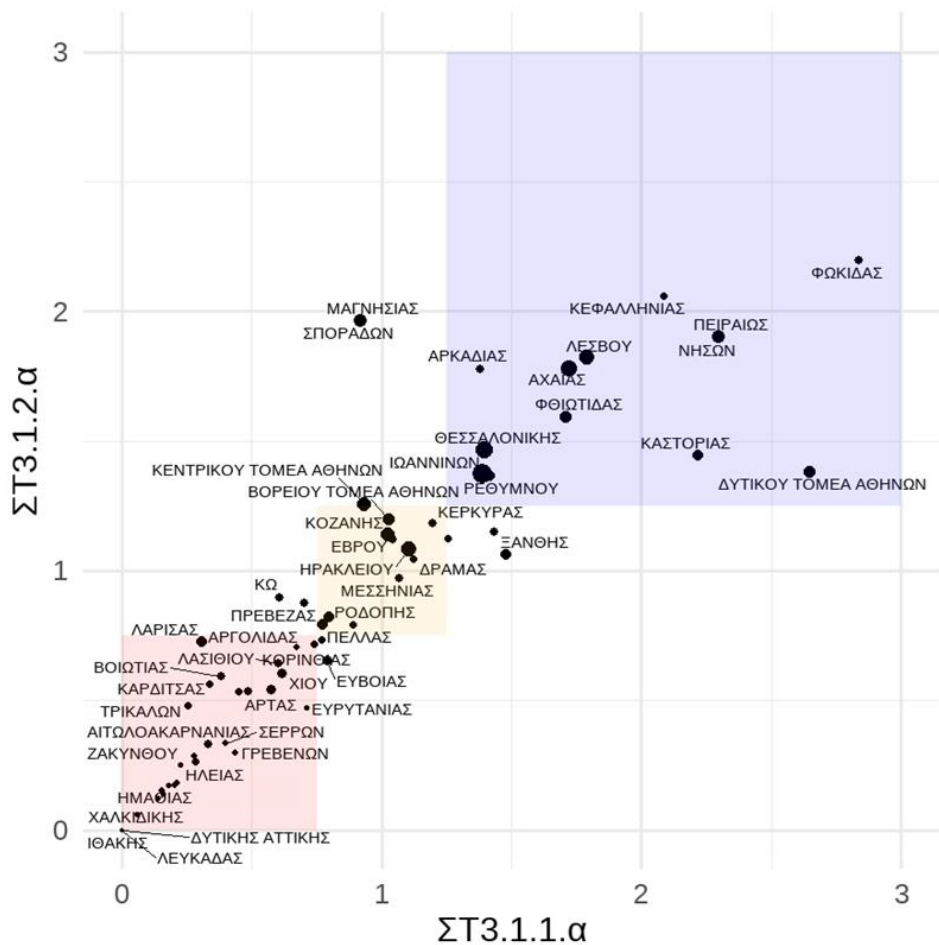
Διάγραμμα 29 Σχετική συγκέντρωση της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης σε σχέση με τη σχετική συγκέντρωση του πληθυσμού σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας (Δείκτης ΣΤ3.1.2.α).

Αντίστοιχη με την προηγούμενη εικόνα προκύπτει από το Διάγραμμα 29 που παρουσιάζει τη συγκριτική χαρτογραφική απεικόνιση του Δείκτη ΣΤ3.1.2.α, με τη σχετική διακύμανση του δείκτη να βρίσκεται στην περιοχή από το 0 έως το 2.2.. Στην περίπτωση αυτή, εμφανίζονται πιο ενισχυμένες οι ΠΕ Μαγνησίας, Καστοριάς, Αρκαδίας, και Ρεθύμνου, πράγμα που σημαίνει ισχυρότερη κατά κεφαλή δημόσια δαπάνη από δράσεις υποστήριξης των RIS3.

Η συγκριτική απεικόνιση των δύο δεικτών στο Διάγραμμα 30 αναδεικνύει ότι στη (κανονική) ζώνη τιμών στο διάστημα από 0,75 έως 1,25 και για τους δύο δείκτες (κίτρινη

περιοχή στο διάγραμμα) βρίσκονται μόλις 10 περιφερειακές ενότητες (Βόρειος Τομέας Αθηνών, Κέρκυρα, Κοζάνη, Έβρος, Ηράκλειο, Δράμα, Μεσσηνία, Πρέβεζα, Χανιά και Ροδόπη). Στη ζώνη υπερσυγκέντρωσης πόρων στο διάστημα πάνω από το 1,25 και για τους δύο δείκτες (μπλε ζώνη στο διάγραμμα) βρίσκονται άλλες 12 Π.Ε. (Φωκίδα, Κεφαλληνία, Πειραιάς & Νήσοι, Λέσβος, Αχαΐα, Φθιώτιδα, Θεσσαλονίκη, Καστοριά, Δυτικός Τομέας Αθηνών, Ρέθυμνο και Ιωάννινα).

Οι υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες, πλην Μαγνησίας, Ξάνθης, Δράμας και Κω, με δεδομένο το μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε στις αντίστοιχες Περιφέρειες, βρίσκονται στην κόκκινη ζώνη με τιμή μικρότερη του 0,75 και στους δύο δείκτες.

Διάγραμμα 30 Συγκριτική απεικόνιση των δεικτών ΣΤ3.1.1.α και ΣΤ3.1.2.α.

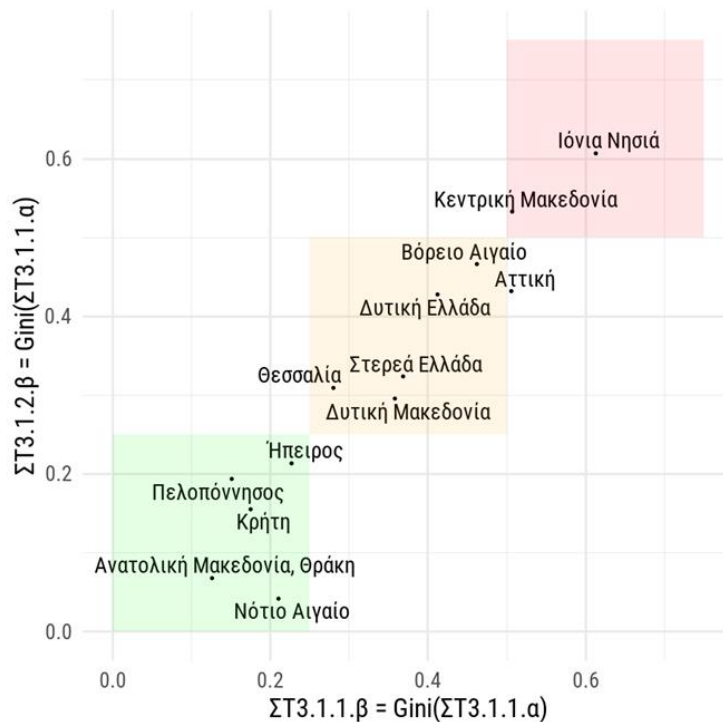
Ο υπολογισμός του δείκτη Gini για την κατανομή της δημόσιας δαπάνης στις Περιφερειακές Ενότητες χωρίς στάθμιση κυμάνθηκε από 0,112 στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (καλύτερη επίδοση) έως 0,79 στην Κεντρική Μακεδονία (χειρότερη επίδοση). Η μέση τιμή του δείκτη ήταν 0,42 και η διάμεση 0,44 (Ηπειρος).

Με τη στάθμιση της κατανομής της Δημόσιας Δαπάνης με όρους ΑΠΑ, ο δείκτης ΣΤ3.1.1.β = Gini(ΣΤ3.1.1.α) κινήθηκε στην περιοχή από 0,125 (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, καλύτερη επίδοση) έως 0,613 (Ιόνια Νησιά, χειρότερη επίδοση). Η μέση τιμή του δείκτη ΣΤ3.1.1.β ήταν 0,335 και η διάμεση 0,358 (Δυτική Μακεδονία).

Ομοίως, με τη στάθμιση της κατανομής της Δημόσιας Δαπάνης με όρους πληθυσμού, ο δείκτης ΣΤ3.1.2.β = Gini(ΣΤ3.1.2.β) κινήθηκε στην περιοχή από 0,042 (Νότιο Αιγαίο, καλύτερη επίδοση) έως 0,607 (Ιόνια Νησιά, χειρότερη επίδοση). Η μέση τιμή του δείκτη ΣΤ3.1.2.β ήταν 0,31 και η διάμεση 0,309 (Θεσσαλία).

Το Διάγραμμα 31 απεικονίζει συνδυαστικά τους δύο δείκτες. Οι Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (καλύτερη συνδυαστική επίδοση), Κρήτης, Ηπείρου, Νοτίου Αιγαίου και Πελοποννήσου βρίσκονται στην πράσινη ζώνη τιμών του δείκτη, γεγονός που υποδηλώνει ότι το μίγμα των εργαλείων πολιτικής που αξιοποίησαν επέτρεψε την ισόρροπη διάχυση των επενδύσεων προς υποστήριξη των περιφερειακών RIS3 στις επιμέρους Περιφερειακές Ενότητες. Έξι Περιφέρειες βρίσκονται στη μεσαία ζώνη με σταθμισμένες τιμές μεταξύ 0,25 και 0,5. Ο τρεις απ' αυτές είναι κοντά στο κατώτατο όριο της ζώνης (Θεσσαλία, Δυτική Μακεδονία και Στερεά Ελλάδα), ενώ οι άλλες τρεις είναι κοντά στο ανώτατο (Δυτική Ελλάδα, Αττική, Βόρειο Αιγαίο).

Τέλος, η Κεντρική Μακεδονία και τα Ιόνια Νησιά βρίσκονται στο πάνω άκρο με σταθμισμένες τιμές πάνω από 0,5 και στους δύο δείκτες.

Διάγραμμα 31 Συγκριτική απεικόνιση των δεικτών ΣΤ3.1.1.β και ΣΤ3.1.2.β για τις 13 περιφέρειες.

Η ανάλυση που προηγήθηκε υποδηλώνει ότι το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης πόρων, και συνεπώς δημιουργίας περισσότερων ευκαιριών για καινοτομικές επιδόσεις στις ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές, ιδίως όταν είναι εθνικές πρωτεύουσες [15, p. xv], παρατηρήθηκε σε έξι από τις δεκατρείς ελληνικές Περιφέρειες. Οι Π.Ε. Λέσβου (Β. Αιγαίο), Αχαΐας (Δυτική Ελλάδα), Φθιώτιδας (Στερεά Ελλάδα), Θεσσαλονίκης (Κεντρικής Μακεδονίας), Αρκαδίας (Πελοπόννησος) και Ιωαννίνων (Ηπειρος) φαίνεται να λειτουργούν ως σημεία συγκέντρωσης δυναμικού για καινοτομία, με δεδομένη την

ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ.. Στις υπόλοιπες έξι περιφέρειες (πλην Αττικής), δηλαδή την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, την Κρήτη, το Νότιο Αιγαίο, τη Θεσσαλία, τη Δυτική Μακεδονία και τα Ιόνια Νησιά φαίνεται, επίσης με δεδομένη την ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ, να υπάρχουν περισσότεροι του ενός περιφερειακής κλίμακας αναπτυξιακοί πόλοι.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης της περιόδου 2021-2027 είναι η αντιμετώπιση των αναγκών των Περιφερειακών Ενοτήτων στην κόκκινη περιοχή στο Διάγραμμα 30, δηλαδή, εκείνων που φαίνεται να μην μπορούν να επωφεληθούν επαρκώς σε σχέση με το πληθυσμιακό και το οικονομικό τους ίχνος από το εφαρμοζόμενο μίγμα πολιτικής. Θα απαιτηθούν στοχευμένες πολιτικές ώστε να ενσωματωθούν βαθμιαία τόσο στο περιφερειακό, όσο και στο εθνικό σύστημα καινοτομίας, και να αρθεί η περιθωριοποίηση, ή η υποβάθμιση με το χρόνο, των τοπικών παραγωγικών συστημάτων. Το μακροπρόθεσμο όραμα που έχει διαμορφωθεί γι' αυτές σε ευρωπαϊκό επίπεδο [24] περιγράφει ένα πλαίσιο για την ανταπόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν.

Κεφάλαιο

3

Συμπεράσματα & Συστάσεις

Τί σημαίνουν τα ευρήματα της αξιολόγησης και τί πρέπει να γίνει βάσει αυτών;

Στο τρίτο κεφάλαιο συνοψίζουμε τα συμπεράσματα από τα ευρήματα για κάθε αξιολογικό ερώτημα και προχωρούμε σε συστάσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

3.1. Ευρήματα και συμπεράσματα

Γενική εικόνα

Ο αρχικός προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης που είχε διατεθεί για τους Θεματικούς Στόχους ενδιαφέροντος της παρούσας, δηλαδή τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, ανερχόταν, το 2014, σε συνολικά €903,8εκατ., εκ των οποίων τα €146,94εκατ. (16,26%) για το ΘΣ1, τα €115,5εκατ. (12,78%) για το ΘΣ2, τα €564,3εκατ. (62,4%) για το ΘΣ3 και €77,07εκατ. (8,5%) για το ΘΣ8.

Οι τρεις περιφέρειες με τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό δημόσιας δαπάνης για το ΘΣ1 (ο πυρήνας της έξυπνης εξειδίκευσης) στο σύνολο του προϋπολογισμού για τους ΘΣ1,2,3 και 8 ήταν η Ήπειρος (21,3%), η Κρήτη (20,9%), και η Δυτική Μακεδονία (19,3%), όταν η μέση εθνική επίδοση ήταν 16,3%.

Την περίοδο, 2019-2020, κατ' εφαρμογή της εθνικής πολιτικής, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν, μειώθηκε ο προϋπολογισμός τους, και μεταφέρθηκε στο ΕΠΑνΕΚ για τη χρηματοδότηση δράσεων στήριξης της επιχειρηματικότητας (σύσταση Ταμείου Εγγυοδοσίας, επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων ΜΜΕ, υποστήριξη κεφαλαίου κίνησης στις ΜΜΕ με τη μορφή επιχορηγήσεων κλπ.). Στη συνέχεια, το 2021, εν μέσω της πανδημίας COVID-19, τα ΠΕΠ αναθεωρήθηκαν για ακόμα μία φορά με ανακατανομή των πόρων τους ώστε να στηριχθούν οι επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19, να στηριχθούν οι δομές υγείας των Περιφερειών για την αντιμετώπιση της πανδημίας και να εξασφαλιστεί η ομαλή πορεία ολοκλήρωσής τους.

Με βάση την ανάλυση των κειμένων των 13 ΠΕΠ που ήταν σε ισχύ στα μέσα Ιουλίου 2023, ο προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης για τους Θεματικούς Στόχους

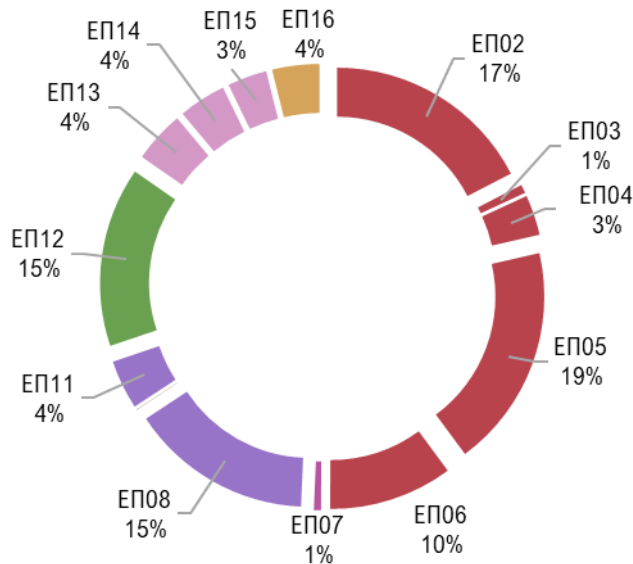
ενδιαφέροντος της παρούσας, δηλαδή τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, ανερχόταν σε συνολικά €1434,35εκατ., εκ των οποίων τα €89,15εκατ. (6,2% του συνόλου) για το ΘΣ1, τα €98,67εκατ. (6,9%) για το ΘΣ2, τα €1194,7εκατ. (83,3%) για το ΘΣ3 και €51,84εκατ. (3,6%) για το ΘΣ8.

Βάσει των παραπάνω, γίνεται σαφές ότι από το 2020 και μετά, τα 13 ΠΕΠ είχαν περιορισμένους βαθμούς ελευθερίας για να υποστηρίξουν τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης λόγω της δέσμευσης σημαντικού ποσού δημόσιας δαπάνης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων.

Η συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη στα 13 ΠΕΠ για τον ΘΣ3 την 13.7.2023 ήταν €1720,37εκατ. εκ των οποίων τα €979,63εκατ. (56,9%) αφορούσαν δράσεις αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19. Μόνο σε 4 Περιφέρειες (Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία, Πελοπόννησος και Ανατολική Μακεδονία Θράκη) η συμβασιοποιημένη δημόσια δαπάνη για δράσεις COVID-19 ήταν μικρότερη από εκείνη που αφορούσε τις λοιπές δράσεις του ΘΣ3.

Έχοντας υπόψη τις τυπολογίες των εργαλείων πολιτικής που εφαρμόζονται σε πανευρωπαϊκές αξιολογήσεις, και αφού αναλύσαμε τα κείμενα 255 Προσκλήσεων των 13 ΠΕΠ για τους ΘΣ1, 2, 3 και 8, οριστικοποιήσαμε την τυπολογία των Εργαλείων Πολιτικής που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της παρούσας και χαρακτηρίσαμε συνολικά 3 493 έργα (σε σύνολο 85 169 συμπεριλαμβανομένων και των δράσεων COVID) που είχαν ενταχθεί μέσω 83 Προσκλήσεων με κάποιο Εργαλείο Πολιτικής (ΕΠ) που υποστηρίζει τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης.

Το ύψος της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης για τα έργα αυτά ήταν €212,26εκατ.

Το διάγραμμα απεικονίζει το μίγμα πολιτικής που εφαρμόστηκε συνολικά από τα 13 ΠΕΠ. Με όρους δημόσιας δαπάνης, τα 5 σημαντικότερα εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τις 13 περιφέρειες ήταν με φθίνουσα σειρά το ΕΠ05 – Συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ (18,4%), το ΕΠ02– Ενίσχυση υποδομών για έρευνα (17,4% της συνολικής

δημόσιας δαπάνης), το ΕΠο8 - Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών (15,0%), το ΕΠΙ2 – Ψηφιακή Αναβάθμιση Επιχειρήσεων (14.8%) και το ΕΠο6-Εργα ΕΤΑΚ στις Επιχειρήσεις (10,2%). Τα παραπάνω 5 Εργαλεία Πολιτικής αντιπροσωπεύουν το 75% της συνολικής συμβασιοποιημένης Δημόσιας Δαπάνης. Στο κάτω μέρος της κατάταξης βρίσκονται τα ΕΠΙο- Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων με μόνο ένα ενταγμένο έργο και αμελητέα δημόσια δαπάνη, το ΕΠο7- Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας, και το ΕΠο3-Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας. Δεν έχουν ενεργοποιηθεί μέσω των Θεματικών Στόχων 1, 2, 3 και 8 τα ΕΠο1- Ενίσχυση υποδομών για εκπαίδευση, και ΕΠο9-Ενίσχυση ικανοτήτων για καινοτομία στις επιχειρήσεις.

Όπως ήταν αναμενόμενο, τα έργα του Θεματικού Στόχου 1 (Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία) καταλαμβάνουν μερίδιο 51,3% της δημόσιας δαπάνης (συμβάσεις) των δράσεων υποστήριξης των RIS3, με τους ΘΣ3, ΘΣ2 και ΘΣ8 να ακολουθούν. Ένα μόνο έργο στο ΘΣ4 στην Κρήτη, με αμελητέα δημόσια δαπάνη, έχει χαρακτηριστεί ως ΕΠο5 και λαμβάνεται υπόψη στους υπολογισμούς μας.

Από την ανάλυση των κειμένων προκύπτει ότι στα ΠΕΠ είχαν προβλεφθεί περισσότερα εργαλεία πολιτικής απ' όσα τελικά ενεργοποιήθηκαν. Σε ελάχιστες περιπτώσεις τεκμηριώθηκε η ανάγκη για τη μη ενεργοποίηση κάποιων εκ των αρχικά προβλεφθέντων βάσει των ευρημάτων της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης. Αυτό ερμηνεύεται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, η ευρύτητα του μίγματος πολιτικής που είχε προβλεφθεί από τα ΠΕΠ ήταν πολύ μεγαλύτερη από τις αντικειμενικές δυνατότητες των προγραμμάτων, τόσο σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού όσο και οικονομικών πόρων.

Τόσο με όρους πλήθους όσο και με όρους δημόσιας δαπάνης, η ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής ξεκίνησε ουσιαστικά το 2018 και ολοκληρώθηκε εν πολλοίς το 2021, με τη συντριπτική πλειοψηφία των έργων, με όρους δημόσιας δαπάνης, να ολοκληρώνεται στο τέλος του 2023.

Αποτελεσματικότητα

Ο σχεδιασμός του συστήματος δεικτών αποτελεσμάτων της περιόδου 2014-2020 ήταν προβληματικός, γεγονός που οδήγησε στην υιοθέτηση δεικτών που ήταν δύσκολο να συλλάβουν τα άμεσα αποτελέσματα κάθε Προγράμματος, ιδίως όσον αφορά τις ικανότητες για καινοτομία, την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα και την αειφορία που δημιουργούσαν οι παρεμβάσεις που υποστηρίχθηκαν από το ΕΤΠΑ και να τα διαχωρίσουν από παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος ή από τις επιδράσεις άλλων προγραμμάτων που συλλειτουργούσαν στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Σ' αυτό το πλαίσιο, τα 13 ΠΕΠ φαίνεται, συνολικά, να υπερκαλύπτουν τις τιμές-στόχους που επέλεξαν για τους ειδικούς στόχους που έθεσαν για το ΘΣ1, και υστερούν ως προς τις τιμές-στόχους που έθεσαν για τους ειδικούς στόχους των ΘΣ2, 3 και 8. Τέσσερα Προγράμματα έχουν πετύχει ή έχουν υπερβεί το σύνολο των τιμών-στόχου που έθεσαν για όλους τους ειδικούς στόχους τους. Παρόλ' αυτά, τόσο οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης όσο και οι Αξιολογητές συμφωνούν στο συμπέρασμα ότι τα Προγράμματα είχαν πολύ μικρή συμβολή στην επίτευξη των τιμών-στόχου για το σύνολο των ειδικών στόχων που εξετάζονται στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης.

Σε τέσσερις Περιφέρειες (Δυτική Ελλάδα, Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία και Ιόνια Νησιά) η ΔΕΑ λειτούργησε πριν από την έγκριση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, και συνεπώς τροφοδότησε, πλήρως ή εν μέρει, το Σχέδιο Δράσης. Στις υπόλοιπες Περιφέρειες, η ΔΕΑ εφαρμόστηκε μεταγενέστερα της επίσημης υιοθέτησης των RIS3 και συνέβαλε στη διαμόρφωση προσκλήσεων των ΠΕΠ, κυρίως για δράσεις των ΘΣ1 και ΘΣ2 και σε χαμηλότερο βαθμό, των ΘΣ3 και 8. Το εύρος του μίγματος πολιτικής προς υποστήριξη των RIS3 στις αρχικές εκδόσεις των προγραμμάτων ήταν ιδιαίτερα μεγάλο, αλλά η πραγματικότητα της υλοποίησης οδήγησε σε συρρίκνωσή του, με τη μέση επίδοση να είναι περί το 44% των αρχικών προβλέψεων με όρους αριθμού εργαλείων πολιτικής. Τόσο η ελκυστικότητα του μίγματος πολιτικής που τελικά ενεργοποιήθηκε, όσο και ο βαθμός κάλυψης των εν δυνάμει ωφελούμενων διαφέρουν σημαντικά ανά Περιφέρεια, με τις καλύτερες, συνδυαστικά, επιδόσεις να καταγράφονται στο Βόρειο Αιγαίο, την Κρήτη, και την Ήπειρο.

Η ανάλυση κειμένων των RIS3 αναδεικνύει ότι το βασικό ζητούμενο κάθε μίας ήταν η εμπροσθοβαρής ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων και η ευελιξία στην υποστήριξη των δικαιούχων για να επιτευχθεί ο ζητούμενος οικονομικός μετασχηματισμός προς δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και μεγαλύτερης έντασης γνώσης. Κανένας από τους παραπάνω στόχους δεν επετεύχθη. Παρά την προεργασία που είχε γίνει σε εθνικό επίπεδο, η έγκριση των ΠΣΕΕ απαίτησε κατά μ.ό. 536 ημέρες από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου. Ο μέσος χρόνος που απαιτήθηκε από την έγκριση των περιφερειακών RIS3 μέχρι την έκδοση του συνόλου των προσκλήσεων που χαρτογραφήθηκαν με Εργαλεία Πολιτικής ανά Περιφέρεια ήταν 1265 ημέρες. Ο μέσος χρόνος που απαιτήθηκε από την έκδοση των Προσκλήσεων μέχρι την έναρξη των έργων που επιλέχθηκαν ήταν 279 ημέρες. Η μέση διάρκεια των έργων που χαρακτηρίστηκαν με κάποιο από τα 16 εργαλεία πολιτικής ανέρχεται σε 1335 ημέρες ή περίπου 3,75 έτη.

Η περίοδος από την έγκριση των Περιφερειακών RIS3 μέχρι την έκδοση των πρώτων προσκλήσεων ήταν, κατά μέσο όρο, της τάξης των 3,5 ετών. Βάσει των ευρημάτων από τις δομημένες συνεντεύξεις, τα βασικά ζητήματα που οδήγησαν σε καθυστερήσεις σ' αυτή τη φάση του κύκλου ζωής των RIS3 ήταν η ανάγκη αποσαφήνισης του πλαισίου των κρατικών ενισχύσεων για δράσεις ΕΤΑΚ (για τις οποίες οι ΕΥΔ δεν είχαν πρότερη εμπειρία), ο χαμηλός βαθμός ετοιμότητας του Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις όσων περιφερειών ήταν έτοιμες να εκδώσουν τέτοιες προσκλήσεις, και η χαμηλή διαθεσιμότητα ικανοτήτων διαχείρισης δράσεων κρατικών ενισχύσεων σε μεγάλη κλίμακα στις Περιφέρειες (που οδήγησε στην υιοθέτηση του ΕΦΕΠΑΕ ως ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης).

Αν και οι μέσοι χρόνοι από την έκδοση κάθε πρόσκλησης μέχρι και την έναρξη των έργων ήταν ικανοποιητικοί, της τάξεως των 9 μηνών, υπάρχει σημαντική διακύμανση ανά Εργαλείο Εφαρμογής. Στις δράσεις ΕΤΑΚ, η εμπλοκή αξιολογητών από το Μητρώο της (τότε) ΓΓΕΤ φαίνεται ότι ήταν προβληματική, ιδίως όταν οι ωφελούμενοι-επιχειρήσεις έπρεπε, επιπρόσθετα, να ελεγχθούν ως προς τις προϋποθέσεις συμμετοχής τους (π.χ., συνδεδεμένες ή μη, προβληματικές, κτλ) από τις ΕΥΔ.

Από εκεί και πέρα, η υλοποίηση των δράσεων εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις σχεδιαστικές παραμέτρους των προσκλήσεων ή/και των ενταγμένων έργων των οποίων η μέση διάρκεια ήταν 1355 ημέρες αλλά διέφερε σημαντικά ανά εργαλείο πολιτικής (από 538 στο ΕΠ12 έως 1416 στο ΕΠ16). Προφανώς, τα εργαλεία πολιτικής που επεδίωκαν

συστημικές παρεμβάσεις στα περιφερειακά οικοσυστήματα, όπως το ΕΠΙ6, είχαν μεγαλύτερη διάρκεια, καλύπτοντας όλο το διαθέσιμο διάστημα από την έναρξή τους μέχρι την 31/12/2023. Η πανδημία COVID-19 επηρέασε το χρόνο υλοποίησης όλων των δράσεων που δεν είχαν ολοκληρωθεί μέχρι τις αρχές του 2020, αφού, για αντικειμενικούς λόγους απαιτήθηκε να δοθούν οριζόντιες παρατάσεις.

Για την πλειοψηφία των εργαλείων πολιτικής έχουν οριστεί δείκτες εκροών από το σύνολο των κοινών δεικτών που προέβλεπαν οι Κανονισμοί της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 για το ΕΤΠΑ/Τ.Σ., το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), και την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ). Απαιτήθηκε να εισαχθούν ειδικοί δείκτες εκροών για τα ΕΠΟ2, ΕΠΟ5, ΕΠΙ4 και κυρίως για το ΕΠΙ6, για το οποίο είναι σαφές ότι το πλαίσιο των κοινών δεικτών εκροών δεν ήταν αρκετό για να συλλάβει τις σχεδιασμένες εκροές.

Αν και οι κοινοί δείκτες εκροών επιτρέπουν την εξαγωγή μίας γενικής εικόνας για τη διάθεση των πόρων σε κάθε Πρόγραμμα, δεν μπορούν να συλλάβουν όλα τα άμεσα αποτελέσματα που η ΘτΑ προβλέπει για κάθε Εργαλείο Πολιτικής.

Τα δεδομένα από το βαθμό επίτευξης των στόχων εκροών για το 2023 δείχνουν υπεραπόδοση στα ΕΠΙ2 και ΕΠΙ5, πολύ καλές επιδόσεις στα ΕΠΟ3 και ΕΠΙ6, ικανοποιητικές επιδόσεις στα ΕΠΟ2, ΕΠΟ6 και ΕΠΙ1, μέτριες επιδόσεις στα ΕΠΟ5, ΕΠΟ8, και ΕΠΙ3, χαμηλές επιδόσεις στα ΕΠΟ4, ΕΠΟ7 και ΕΠΙ0 (τα δύο τελευταία με ένα έργο στο καθένα) και μη αξιολογήσιμο βαθμός επίτευξης στόχων στο ΕΠΙ4 όπου στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχουν τεθεί τιμές-στόχου στους δείκτες. Συνολικά, οι επιδόσεις για το βαθμό επίτευξης των εκροών-στόχου είναι συσχετισμένες με το βαθμό υλοποίησης των ενταγμένων έργων ανά Εργαλείο Πολιτικής.

Ο αριθμός των μοναδικών ωφελούμενων από τις δράσεις υποστήριξης των RIS3 είναι μία ένδειξη τόσο της προσπάθειας κάθε Προγράμματος να δημιουργήσει προϋποθέσεις οικονομικού μετασχηματισμού σε ευρύ αριθμό οντοτήτων, όπως επίσης και μία ένδειξη για τη στόχευση του μίγματος πολιτικής που ακολουθήθηκε. Η διακύμανση των τιμών είναι μεγάλη, από 1 ωφελούμενο στα Ιόνια Νησιά μέχρι 999 στην Ήπειρο.

Ο βασικότερος ενδογενής παράγοντας που φαίνεται να επηρέασε τη συνολική αποτελεσματικότητα ήταν το έλλειμα εμπειρίας στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων ΕΤΑΚ και ανταγωνιστικότητας, καθώς στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο το σύνολο των σχετικών παρεμβάσεων σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε κεντρικά. Τα Προγράμματα των περιφερειών δε φαίνεται να υποστηρίχθηκαν αποτελεσματικά από τις εθνικές αρχές στο σχεδιασμό αυτών των δράσεων, ιδίως στα πρώτα έτη εφαρμογής των Προγραμμάτων. Πλέον των παραπάνω, έχουν αναφερθεί αρκετοί άλλοι παράγοντες με μικρή συχνότητα εμφάνισης, όπως για παράδειγμα, η διάρθρωση ορισμένων περιφερειακών οικονομιών με κλάδους που δεν είναι δεκτικοί στην τεχνολογική καινοτομία, αστοχίες κατά τη ΔΕΑ, λάθος σχεδιασμός των κριτηρίων επιλογής έργων συμβατών με τις RIS3, και ο εσωτερικός ανταγωνισμός με τα τομεακά προγράμματα.

Οι ΕΥΔ ανέδειξαν ξεκάθαρα την πανδημία COVID-19 ως τον κύριο εξωγενή παράγοντα που επηρέασε την υλοποίηση των Προγραμμάτων. Ήταν βασική αιτία για καθυστερήσεις στην υλοποίηση και επέβαλε δυσκολίες τόσο στους ωφελούμενους όσο και στις ΕΥΔ. Η (αναγκαστική) αναδιάρθρωση των Προγραμμάτων το 2021 περιόρισε

σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα ενεργοποίησης (ή επαν-ενεργοποίησης) εργαλείων πολιτικής μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου. Πέρα από την πανδημία, η πολυπλοκότητα πλαισίου εφαρμογής φαίνεται ότι έθετε εμπόδια τόσο στις ΕΥΔ όσο και στους δικαιούχους σε όλα τα στάδια εφαρμογής των δράσεων. Η δυσκολία στην προχρηματοδότηση των δράσεων με ωφελούμενους τις επιχειρήσεις, ειδικά για δράσεις ΕΤΑΚ (ΕΠ05 και ΕΠ06) φαίνεται να είναι επίσης ένας παράγοντας που δυσκόλεψε την υλοποίηση.

Αποδοτικότητα

Από το σύνολο της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης των 13 περιφερειακών Προγραμμάτων για τους Θεματικούς Στόχους 1, 2, 3 και 8, μόλις το 10% κατευθύνθηκε σε Εργαλεία Πολιτικής που υποστηρίζουν τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης. Οι διαφοροποιήσεις ανά Πρόγραμμα ήταν μεγάλες, και κυμάνθηκαν από το 3,16% έως το 26,03%, με έξι μόνο προγράμματα να έχουν διψήφιο ποσοστό. Από την προοπτική αυτή, με εξαίρεση το Θεματικό Στόχο της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας, είναι σαφές ότι η Έξυπνη Εξειδίκευση δεν επεκτάθηκε θεματικά σε ικανό βαθμό.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας πεδίου στους ωφελούμενους, εκτιμούμε ότι το 15,75% της συμβασιοποιημένης δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε για δράσεις υποστήριξης της Έξυπνης Εξειδίκευσης θα μπορούσε να είχε αξιοποιηθεί καλύτερα με καλύτερη στόχευση των ομάδων-στόχου στα εργαλεία πολιτικής ΕΠ08 (Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών), ΕΠ11 (Διεθνοποίηση Επιχειρήσεων), ΕΠ12 (Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων), και ΕΠ15 (Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα).

Με επιφύλαξη για το αν οι κοινοί δείκτες εκροών μπορούν να συλλάβουν επαρκώς τις ιδιαιτερότητες κάθε εργαλείου πολιτικής, η ανάλυση μοναδιαίου κόστους έδειξε σημαντικές διακυμάνσεις της σχέσης κόστους-εκροής μεταξύ του ίδιου εργαλείου πολιτικής (π.χ., ΕΠ08, ΕΠ12, ΕΠ13) και μεταξύ εργαλείων πολιτικής με παρεμφερείς σκοπούς (π.χ., ΕΠ02-ΕΠ04, και ΕΠ05-ΕΠ06) που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε σχεδιαστικές βελτιώσεις εν όψει της νέας προγραμματικής περιόδου.

Παρά την ύπαρξη πολλών ευκαιριών για ανάπτυξη συνεργειών με ευρωπαϊκά και τομεακά προγράμματα ώστε να βελτιωθεί η αποδοτικότητα των επενδύσεων σε δράσεις που υποστήριζαν τις περιφερειακές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, μόνο ένα Πρόγραμμα κατάφερε κάτι τέτοιο, σε περιορισμένο βαθμό.

Συνοχή

Το μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε από το ΕΠΑνΕΚ κάλυψε σε πολύ μεγάλο βαθμό την τυπολογία των εργαλείων πολιτικής που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση, και οι πόροι που διέθεσε για το σκοπό αυτό ήταν μία τάξη μεγέθους μεγαλύτεροι απ' αυτούς που είχαν στη διάθεσή τους τα ΠΕΠ. Χρονικά, στη συντριπτική πλειοψηφία των εργαλείων πολιτικής, το ΕΠΑνΕΚ ενεργοποιήθηκε νωρίτερα σε σχέση με τα ΠΕΠ, αν και σε μερικές περιπτώσεις παρατηρήθηκαν χρονικές επικαλύψεις.

Η χρονικά προώτερη έκδοση ανταγωνιστικών προσκλήσεων του ΕΠΑνΕΚ θα μπορούσε να έχει δημιουργήσει εσωτερικό ανταγωνισμό μεταξύ των προγραμμάτων υπό την έννοια ότι το ΕΠΑνΕΚ συγκέντρωσε το πρώτο κύμα των εν δυνάμει ωφελούμενων. Αυτό μπορεί εν μέρει να τεκμηριώσει την άποψη περί εσωτερικού ανταγωνισμού, ιδίως στις δράσεις του ΘΣΙ, που καταγράφηκε ως παράγοντας μείωσης της αποτελεσματικότητας των ΠΕΠ στις συνεντεύξεις με τις ΕΥΔ.

Η ανάλυση για το αν οι προτάσεις που υποβλήθηκαν αρχικά στο ΕΠΑνΕΚ για χρηματοδότηση και απορρίφθηκαν στη συνέχεια επανυποβλήθηκαν για χρηματοδότηση από τα ΠΕΠ θα μπορούσε να οδηγήσει σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα, αλλά δεν μπορεί να γίνει με τα δεδομένα που έχουμε στη διάθεσή μας.

Τα ευρήματα της έρευνας πεδίου καθιστούν μάταιη την εξέταση πηγών χρηματοδότησης εκτός των ΕΔΕΤ διότι αυτές αφορούν ένα ιδιαίτερα περιορισμένο μερίδιο των ωφελούμενων από τις δράσεις υποστήριξης των RIS3 που δρομολογήθηκαν μέσω των ΠΕΠ. Συνεπώς, δεν έχει νόημα η περαιτέρω εξέταση του ζητήματος των επικαλύψεων, παρά τη διαθεσιμότητα όμοιων εργαλείων πολιτικής.

Συνάφεια

Συνολικά, ο βαθμός κάλυψης των διαπιστωμένων αναγκών των RIS3 από τα Εργαλεία Πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν μέσω των ΠΕΠ ήταν μέτριος. Η ενεργοποίηση των εργαλείων πολιτικής που είχαν αρχικά προβλεφθεί ως συνδρομή των ΠΕΠ στις RIS3 έφτασε στο 44%. Σε πέντε Περιφέρειες ένα από τα ενεργοποιημένα εργαλεία πολιτικής απορρόφησε πάνω από το 70% της συνολικής δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε προς υποστήριξη της RIS3, γεγονός που υποδηλώνει de facto χαμηλό εύρος στο μίγμα πολιτικής. Σε σχέση με την αρχικά προβλεπόμενη χρηματοδοτική συνδρομή των ΠΕΠ προς τις RIS3, η μέση επίδοση είναι της τάξης του 30% με μόνο μία Περιφέρεια να υπερβαίνει το 100% (Βόρειο Αιγαίο).

Με επιφύλαξη της συνδρομής των ΠΕΠ στην επενδυτική προτεραιότητα 2γ, η συνδρομή των ΠΕΠ σε δράσεις υποστήριξης των αντίστοιχων περιφερειακών RIS3 με όρους συμβασιολογημένης δημόσιας δαπάνης κυμάνθηκε στην περιοχή τιμών από 3,16% (Ιόνια Νησιά) έως 35,97% (Ηπειρος). Σε επτά περιφέρειες το ποσοστό ήταν μονοψήφιο.

Προστιθέμενη αξία

Είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική η καταγεγραμμένη προσπάθεια σε εννέα από τα δεκατρία ΠΕΠ για να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης που ήταν προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες και δεν καλυπτόταν επαρκώς από αντίστοιχες δράσεις τομεακών προγραμμάτων. Σε τέσσερις από τις εννέα περιπτώσεις, η προσπάθεια φαίνεται να ήταν ιδιαίτερα συστηματική και επίμονη, και αποτελεί ένδειξη τόσο της αυξανόμενης ωριμότητας των περιφερειακών μηχανισμών διακυβέρνησης των RIS3—αλλά κυρίως των ΕΥΔ, στο να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν τοποκεντρικές αναπτυξιακές πολιτικές, όσο και της προστιθέμενης αξίας των ΠΕΠ στην υποστήριξη των RIS3. Ενδεχομένως η κατάταξη της μοναδικότητας με όρους δημόσιας δαπάνης να μην ευνοεί κάποιες Περιφέρειες, όπως η Κρήτη, στις οποίες ενεργοποιήθηκαν οριζόντιοι μηχανισμοί υποστήριξης του οικοσυστήματος καινοτομίας σχετικά χαμηλού κόστους, αλλά η συνολική τάση είναι θετική.

Οι περιπτώσεις όπου κάποια εκ των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ προς υποστήριξη των οικείων RIS3 ήταν μοναδικά δίνουν σαφείς ενδείξεις για την προστιθέμενη αξία της υποστήριξης των ΠΕΠ. Η ανάλυση μπορεί να διευρυνθεί περαιτέρω εξετάζοντας τη συνεισφορά της υποστήριξης των ΠΕΠ (με όρους δημόσιας δαπάνης και αριθμού ωφελούμενων) σε εργαλεία πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν την ίδια χρονική περίοδο μέσω των ΠΕΠ και των τομεακών προγραμμάτων. Είναι σαφές ότι κάθε τέτοια ανάλυση μπορεί να γίνει εκ των υστέρων, ή, στην καλύτερη περίπτωση όταν έχουν υπάρξει σαφείς ενδείξεις για την εκτιμώμενη συνεισφορά των τομεακών προγραμμάτων ανά εργαλείο πολιτικής και Περιφέρεια (π.χ., όταν ανακοινωθούν οι εντάξεις). Το αποτέλεσμα αυτής της ανάλυσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε δέκα από τα δεκατρία ΠΕΠ η επιλογή των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση με όρους πρόσθετων εισροών ή ωφελούμενων.

Επιπτώσεις

Μέσω της έρευνας πεδίου, επιβεβαιώθηκε η Θεωρία της Αλλαγής ως προς τα άμεσα και τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα για 8 από τα 13 Εργαλεία Πολιτικής που εφαρμόστηκαν από τα ΠΕΠ προς υποστήριξη των οικείων Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης και καλύπτουν το 82,52% της δημόσιας δαπάνης που διατέθηκε.

Ο συνολικός βαθμός επίτευξης των άμεσων αποτελεσμάτων κυμαίνεται, ανά εργαλείο πολιτικής στην περιοχή από 63,65% (ΕΠ11) έως 94,11% (ΕΠ15), επιδόσεις που θεωρούνται ιδιαίτερα ικανοποιητικές.

Η εκτίμηση για το συνολικό *εκτιμώμενο* βαθμό επίτευξης των μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων κυμαίνεται, ανά εργαλείο πολιτικής στην περιοχή από 73,77% (ΕΠ15) έως 100% (ΕΠ11). Ανάλογα με το εργαλείο πολιτικής, τα μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα θα μπορούν να είναι μετρήσιμα από το 2024 έως και το 2026.

Όπως έχει ήδη σχολιαστεί στο θέμα της αποδοτικότητας, τα 13 ΠΕΠ φαίνεται να έχουν πετύχει τους στόχους τους σε ικανοποιητικό βαθμό, με δεδομένη την επιλογή των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων, και των τιμών-στόχου γι' αυτούς. Η ανάλυση του βαθμού επίτευξης των άμεσων και μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων βελτιώνει την αναλυτική ικανότητα ως προς την επίτευξη των εκροών και δίνει θετικές ενδείξεις για τη μελλοντική επίτευξη μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Παρόλ' αυτά, ο συγκριτικά χαμηλός αριθμός των ωφελούμενων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό των εν δυνάμει ωφελούμενων, το πολύ μικρό μέγεθος της πλειοψηφίας των ωφελούμενων και η κλαδική τους σύνθεση οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πολύ δύσκολα θα καταγραφούν στατιστικά σημαντικές επιπτώσεις από τις αξιολογούμενες δράσεις.

Όπως έγινε σαφές κατά τη διάρκεια των δομημένων συνεντεύξεων με τις ΕΥΔ, η αξιολόγηση του βαθμού κατά τον οποίο οι δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης από τα ΠΕΠ μπορούν να οδηγήσουν σε διατηρήσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα δύσκολη διότι πολλές δράσεις έχουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα που δεν μπορούν να παρατηρηθούν κατά την τρέχουσα χρονική στιγμή, πολλά από τα έργα δεν είχαν ολοκληρωθεί μέχρι την περίοδο κατά την οποία έγιναν οι συνεντεύξεις (αρχές φθινοπώρου 2023) και η δημόσια δαπάνη που είχε διατεθεί στα ΠΕΠ είναι ανεπαρκής για να δημιουργήσει επιπτώσεις που μπορούν να

μετρηθούν στις επίσημες στατιστικές, πολύ δε περισσότερο να τις διατηρήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ως συνέπεια των παραπάνω, οι επιπτώσεις από τις δράσεις υποστήριξης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης μέσω των ΠΕΠ δεν μπορούν να εκτιμηθούν λόγω του χρονισμού της αξιολόγησης κοντά στο τέλος της προγραμματικής περιόδου, και άρα, μόνο προκαταρκτικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν την παρούσα χρονική στιγμή.

Τέλος, όσον αφορά τη χωρική διάσταση των δράσεων υποστήριξης των RIS3 από τα ΠΕΠ, η ανάλυσή μας υποδηλώνει ότι το φαινόμενο της υπερσυγκέντρωσης πόρων, και συνεπώς δημιουργίας περισσότερων ευκαιριών για καινοτομικές επιδόσεις στις ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές, ιδίως όταν είναι εθνικές πρωτεύουσες παρατηρήθηκε σε έξι από τις δεκατρείς ελληνικές Περιφέρειες. Οι Π.Ε. Λέσβου (Β. Αιγαίο), Αχαΐας (Δυτική Ελλάδα), Φθιώτιδας (Στερεά Ελλάδα), Θεσσαλονίκης (Κεντρικής Μακεδονία), Αρκαδίας (Πελοπόννησος) και Ιωαννίνων (Ηπειρος) φαίνεται να λειτουργούν ως σημεία συγκέντρωσης δυναμικού για καινοτομία, *με δεδομένη την ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ*. Στις υπόλοιπες έξι περιφέρειες (πλην Αττικής), δηλαδή την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, την Κρήτη, το Νότιο Αιγαίο, τη Θεσσαλία, τη Δυτική Μακεδονία και τα Ιόνια Νησιά φαίνεται, *επίσης με δεδομένη την ενεργοποίηση του μίγματος πολιτικής από τα αντίστοιχα ΠΕΠ*, να υπάρχουν περισσότεροι του ενός περιφερειακής κλίμακας αναπτυξιακοί πόλοι.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις Περιφερειακές Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης της περιόδου 2021-2027 είναι η αντιμετώπιση των αναγκών των Περιφερειακών Ενοτήτων που φαίνεται να μην μπορούν να επωφεληθούν επαρκώς σε σχέση με το πληθυσμιακό και το οικονομικό τους ίχνος από το εφαρμοζόμενο μίγμα πολιτικής. Θα απαιτηθούν στοχευμένες πολιτικές ώστε να ενσωματωθούν βαθμιαία τόσο στο περιφερειακό, όσο και στο εθνικό σύστημα καινοτομίας, και να αρθεί η περιθωριοποίηση, ή η υποβάθμιση με το χρόνο, των τοπικών παραγωγικών συστημάτων.

3.2. Συστάσεις

Η εφαρμογή των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης απαιτεί Θεωρίες της Αλλαγής προσαρμοσμένες στο περιβάλλον κάθε Περιφέρειας και επιλεκτικότητα στην επιλογή εργαλείων πολιτικής και ομάδων-στόχου

Όπως έγινε σαφές από τις απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα, μια σημαντική αδυναμία των παρεμβάσεων των ΠΕΠ για τη στήριξη των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης ήταν η ευρεία στόχευση και το μεγάλο εύρος των τύπων παρεμβάσεων που είχαν προβλεφθεί από τα ΠΕΠ—και στη συνέχεια περιορίστηκαν βάσει της πραγματικότητας κατά την υλοποίηση, και η περιορισμένη εξάπλωση των αρχών της έξυπνης εξειδίκευσης στις παρεμβάσεις που δρομολογήθηκαν μέσω των θεματικών στόχων 2, 3 και 8, παρά τις αντίθετες προσδοκίες.

Στην περίοδο 2021-2027, ο Στόχος Πολιτικής Ι για μια Ευρώπη πιο ανταγωνιστική και πιο έξυπνη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού και της περιφερειακής συνδεσιμότητας ΤΠΕ ενσωματώνει σε ένα

ενιαίο πλαίσιο θέματα έρευνας & καινοτομίας, ψηφιοποίησης, βιώσιμης ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργίας θέσεων εργασίας, και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, το βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα. Δημιουργεί έτσι τις προϋποθέσεις για ολοκληρωμένες προσεγγίσεις. Για να υλοποιηθούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις, τόσο **οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, όσο και τα Προγράμματα που τις χρηματοδοτούν πρέπει να βασίζονται σε σωστά δομημένες Θεωρίες Αλλαγής που ευθυγραμμίζονται με τους στρατηγικούς στόχους που έχουν οριστεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνδέονται στενά με τις εθνικές και περιφερειακές ιδιαιτερότητες.**

Μόλις οριοθετηθεί μια σαφής Θεωρία Αλλαγής που απευθύνεται σε πολύ προσεκτικά οριοθετημένες ομάδες δικαιούχων για κάθε Πρόγραμμα, πρέπει **να μεταφραστεί σε ένα συνεκτικό σύνολο εργαλείων πολιτικής.** Η συνοχή του μίγματος πολιτικής πρέπει να είναι τόσο εσωτερική (με λίγα, αλλά καλά σχεδιασμένα εργαλεία πολιτικής) σε επίπεδο Προγράμματος, όσο και εξωτερική, με τα εργαλεία πολιτικής του Προγράμματος να δρουν σε συνέργεια με εκείνα που ενεργοποιούνται σε εθνική κλίμακα ή να συμπληρώνουν αναγνωρισμένα κενά. Με τον τρόπο αυτό μεγιστοποιείται η προστιθέμενη αξία των περιφερειακών Προγραμμάτων και βελτιώνεται η συνολική αποδοτικότητα. **Η σχεδόν συνεχής Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης σε συνδυασμό με έγκαιρα και καλά ενημερωμένα συστήματα παρακολούθησης των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (βλ. παρακάτω) μπορούν να συνεισφέρουν προς τις κατευθύνσεις τόσο της προστιθέμενης αξίας όσο και της αποδοτικότητας.**

Όπως έγινε εκ των υστέρων κατανοητό σε ορισμένες περιπτώσεις, **η χρήση μόνο κλαδικών τυπολογιών όπως ο ΣΤΑΚΟΑ για την επιλογή έργων δεν μπορεί να αποτελέσει ασφαλές κριτήριο επιλογής για δράσεις υποστήριξης της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο πλαίσιο των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.** Η καλή οριοθέτηση των στόχων κάθε Πρόσκλησης και των επιλέξιμων δραστηριοτήτων που οδηγούν προς αυτούς, όπως επίσης και η σωστή επιλογή των ομάδων-στόχου φαίνεται να ήταν ο καθοριστικός παράγοντας για δράσεις υψηλής αποτελεσματικότητας και προστιθέμενης αξίας.

Ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ των τομεακών και των περιφερειακών Προγραμμάτων πρέπει να βελτιωθεί και να αξιοποιηθούν συνέργειες για οικονομίες κλίμακας

Όπως αναφέρθηκε στις απαντήσεις των αξιολογικών ερωτημάτων για την αποδοτικότητα, τα ριζικά αίτια στα οποία αποδίδονται οι καθυστερήσεις, η αδυναμία εξειδίκευσης εργαλείων πολιτικής, δράσεων, προσκλήσεων, η αναποτελεσματική κινητοποίηση των επιχειρήσεων, και η δυσκολία μετατροπής των αποτελεσμάτων της ΔΕΑ σε συγκεκριμένες δράσεις, ήταν η περιορισμένη διοικητική ικανότητα των περιφερειακών σχημάτων στον σχεδιασμό, στην υλοποίηση, στη διαχείριση και στην παρακολούθηση των περιφερειακών RIS3. Η ενδυνάμωση των ικανοτήτων των συντελεστών των συστημάτων διακυβέρνησης των περιφερειακών RIS3 είναι καθοριστικής σημασίας και αφορά κυρίως δύο παραμέτρους.

Η πρώτη σχετίζεται με την υποστελέχωση των υπηρεσιών ή των μηχανισμών που θέτονται ως φορείς διαχείρισης και παρακολούθησης των ΠΣΕΕ. Η παράμετρος αυτή, σαφώς επηρεάστηκε την περίοδο 2014-2020 από μια γενικότερη πολιτική περιορισμού

του δημόσιου τομέα, παρ' όλα στο βαθμό που η ΠΣΕΕ βασίζονται στην λειτουργία του «οικοσυστήματος» και δεν αποτελούν μια αμιγώς «δημόσια πολιτική» θα πρέπει να διερευνηθούν και να ενισχυθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις με εμπλοκή και κάλυψη των αδυναμιών του δημόσιου τομέα από τα συμπληρωματικά μέρη.

Η δεύτερη αφορά την υλοποίηση δράσεων ενδυνάμωσης (capacity building) των υφιστάμενων ανθρώπινων πόρων. Τέτοιες δράσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- *Δικτύωση και ανταλλαγή καλών πρακτικών.* Η αποτελεσματική λειτουργία του Δικτύου Συντονισμού Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΦΕΚ 2416/Β/ 12-04-2023) με σκοπό τη συντονισμένη αντιμετώπιση κοινών θεμάτων και την ενίσχυση της συμπληρωματικότητας μεταξύ εθνικού και περιφερειακού σκέλους της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης πρέπει να εξασφαλιστεί. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία από τη λειτουργία του Δικτύου RIS3 της περιόδου 2014-2020 και των έργων υποστήριξης της DG JRC, υπάρχουν πολλά περιθώρια για δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας όπως η διεξαγωγή ειδικών θεματικών εργαστηρίων, peer-2-peer δραστηριότητες για μάθηση και αντιμετώπιση προβλημάτων, δημιουργία οδηγού καλών πρακτικών, εκπόνηση οδηγών εφαρμογής, λειτουργία help desk για θέματα που άπτονται της εφαρμογής των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, κ.ά.
- Εξειδικευμένα σεμινάρια για στελέχη των φορέων διαχείρισης και παρακολούθησης των ΠΣΕΕ για θέματα όπως (ενδεικτικά): μεθοδολογία αποτύπωσης και επικύρωσης αναγκών, μεθοδολογία υλοποίησης και επιχειρησιακής εξειδίκευσης της ΔΕΑ, σχεδιασμός, διαχείριση και παρακολούθηση έργων ΥΓΟΣ και Κρατικών Ενισχύσεων, , σχεδιασμός και παρακολούθηση λογικής παρέμβασης και άλλα.

Τα τέσσερα πεδία των συνεργειών μεταξύ τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων έχουν ήδη αποτυπωθεί κατά την απάντηση του αξιολογικού ερωτήματος Β2. Χωρίς να αποκλείονται οι άλλες τρεις κατηγορίες πιθανών συνεργειών, **με δεδομένη τη διάρθρωση των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε δράσεις εκμετάλλευσης ή ευρύτερης διάχυσης στις περιφέρειες των αποτελεσμάτων έργων ΕΤΑΚ που υλοποιούν τις προτεραιότητες της εθνικής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης.**

Το μίγμα πολιτικής πρέπει ν' ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες διαφορετικών εδαφικών τύπων ώστε να βελτιωθεί η χωρική συνοχή

Η συγκριτική ανάλυση της συνδρομής των ΠΕΠ στις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης έδειξε ότι το μίγμα πολιτικής που ενεργοποιήθηκε σε κάθε Περιφέρεια δημιούργησε σε πολλές περιπτώσεις υπερσυγκέντρωση πόρων σε λίγες περιφερειακές ενότητες που ήταν δυσανάλογη του ύψους της οικονομικής τους δραστηριότητας.

Σε περιπτώσεις που το μίγμα πολιτικής ήταν έντονα εστιασμένο σε δράσεις ΕΤΑΚ, τέτοιες υπερσυγκεντρώσεις πόρων στις περιφερειακές ενότητες όπου εδρεύουν Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα είναι αναμενόμενη, και μπορεί να αντισταθμιστεί μεσοπρόθεσμα εφόσον εξασφαλιστούν προϋποθέσεις δημιουργίας δευτερογενών επιπτώσεων από τη

διάχυση γνώσεων ή καινοτομιών. Τέτοιες προϋποθέσεις δε φαίνεται να υπάρχουν σε ικανό βαθμό στο σύνολο των Περιφερειών.

Αντίθετα, σε περιπτώσεις όπου το μίγμα πολιτικής ήταν περισσότερο εστιασμένο σε δράσεις υποστήριξης του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων, τέτοιες αναντιστοιχίες πόρων-οικονομικού ίχνους θεωρούνται ανησυχητικές.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης σε περιφερειακό, άλλα και ενδοπεριφερειακό επίπεδο επαναφέρουν τη συζήτηση για αν τελικά η περιφερειακή κλίμακα (με δεδομένες τις ιδιαιτερότητες των ελληνικών περιφερειών) είναι αποτελεσματική για την κατάρτιση στρατηγικών καινοτομίας και έξυπνης εξειδίκευσης, και ποια είναι τα ελάχιστα χαρακτηριστικά κάθε περιφερειακού συστήματος (σε δομές, επιχειρήσεις, προσφορά γνώσης δημόσια διοίκηση, αστικότητα) προκειμένου να μπορεί να υποστηρίξει την αποτελεσματική υλοποίηση μιας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης.

Η περίπτωση του Νοτίου Αιγαίου είναι χαρακτηριστική. Πρόκειται για μια νησιωτική περιφέρεια, με εξαιρετικά εστιασμένη οικονομική εξειδίκευση (σημαντικό μέρος της οποίας εκτελείται από επιχειρήσεις με κύρια έδρα εκτός αυτής), με 1½ αστικό κέντρο, λίγους και σχετικά μικρούς φορείς έρευνας. Τα χαρακτηριστικά αυτά, μαζί με το γεγονός ότι ο κύριος κλάδος (τουρισμός και δευτερεύοντος οι υδατοκαλλιέργειες) υποστηρίχθηκαν οριζόντια από το τομεακό Πρόγραμμα υπήρξαν αποθαρρυντικοί παράγοντες. Από την άλλη, τομείς ιδιαίτερου περιφερειακού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα οι θαλάσσιες μεταφορές, ασκούνται από επιχειρήσεις που εδρεύουν εκτός περιφέρειας.

Το ζήτημα είχε τεθεί και στη μελέτη του ΟΟΣΑ [25] για την περιφερειακή πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020, βάσει της οποίας η γενική σύσταση ήταν να δοθεί προτεραιότητα σε τοποκεντρικές πολιτικές με διαχωρισμό, ανά εδαφικό τύπο, σε μητροπολιτικές περιοχές, περιοχές με ισχυρή βιομηχανική βάση, αγροτικές και νησιωτικές περιοχές υπό μία ενιαία εθνική, τοποκεντρική αναπτυξιακή πολιτική.

Με δεδομένη την αρχιτεκτονική των Προγραμμάτων της περιόδου 2021-2027, η βελτίωση της χωρικής συνοχής θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω στοχευμένων δράσεων ανάπτυξης και εφαρμογής καινοτόμων λύσεων για κοινές (υπερ-περιφερειακές) ανάγκες σε διαφορετικούς εδαφικούς τύπους (π.χ., τα ζητήματα της παροχής πόσιμου νερού ή της ανακύκλωσης-διαχείρισης απορριμμάτων στις νησιωτικές περιοχές) μέσω των τομεακών Προγραμμάτων, ή μέσω της περαιτέρω εξειδίκευσης της υλοποίησης των RIS3 ενδο-περιφερειακά, αξιοποιώντας εργαλεία όπως οι ΟΧΕ ή οι ΟΧΕ/ΒΑΑ στα περιφερειακά Προγράμματα.

Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης πρέπει να παρακολουθούνται με μεγαλύτερη ανάλυση και να είναι αξιολογήσιμες

Τα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης πρέπει να παρέχουν την απαραίτητη βάση πληροφοριών που απαιτείται για προσαρμογές στις εφαρμοζόμενες πολιτικές και, πέραν αυτού, για βελτίωση των πολιτικών. Ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης θα πρέπει να βασίζεται σταθερά στη υποκείμενη ΘτΑ κάθε Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και να οργανώνεται σε δύο επίπεδα ώστε να είναι χρήσιμο:

- μια ΘτΑ σε επίπεδο RIS3 να εξασφαλίζει τη συνάφεια του συνόλου των παρεμβάσεων με τους επιδιωκόμενους στόχους πολιτικής, και
- μεμονωμένες λογικές παρέμβασης στο επίπεδο των εργαλείων πολιτικής, επικυρωμένες και αξιολογημένες εντός της ευρύτερης ΘτΑ.

Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν στα μέσα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου από την ΕΥΣΣΑ για την ομογενοποίηση των αναφορών παρακολούθησης των ΠΣΕΕ (και de facto εγκαταλείφθηκαν απ' όλους τους εμπλεκόμενους μετά το 2020) πρέπει να συνεχιστούν προς την κατεύθυνση τόσο της παρακολούθησης της εξέλιξης της ΘτΑ στο επίπεδο του Στόχου Πολιτικής 1, όσο και στην παρακολούθηση των μεμονωμένων Εργαλείων Πολιτικής που αναμένεται να συλλειτουργήσουν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο την περίοδο 2021-27. **Οι αναφορές παρακολούθησης των ΠΣΕΕ της περιόδου 2021-27 πρέπει να περιλαμβάνουν ένα ελάχιστο σύνολο σαφώς καθορισμένων δεδομένων ώστε να επιτρέπεται η εξαγωγή συγκριτικών συμπερασμάτων.** Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στην παρούσα αξιολόγηση δείχνει τον τρόπο (χρήση δεικτών, άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα ανά εργαλείο πολιτικής), και μπορεί να εκμεταλλευτεί το αναθεωρημένο σύστημα κοινών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων που έχει εισαχθεί με τον νέο Κανονισμό Κοινών Διατάξεων, χωρίς αναγκαστικά να περιοριστεί σ' αυτό.

Σε αντίθεση με ότι συνέβη με το ΕΤΠΑ, το σύστημα δεικτών του ΕΚΤ και οι απαιτήσεις του αναφορικά με τη συχνότητα συγκέντρωσης και αναφοράς δεδομένων εκροών και αποτελεσμάτων ήταν σαφώς καλύτερο.

Η παρακολούθηση θα πρέπει να κάνει μεγαλύτερη χρήση των ήδη διαθέσιμων, αλλά ανεκμετάλλετων, δεδομένων σε επίπεδο δικαιούχων (που μέχρι στιγμής αφορούσαν την περίοδο πριν από κάθε έργο) και να διευρύνει την κάλυψη με δεδομένα μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης ώστε να μπορούν να συλλεχθούν πρωτογενή δεδομένα επίτευξης μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Μία τέτοια προσέγγιση θα ήταν καλό να προβλεφθεί στη νέα έκδοση του ΟΠΣ Κρατικών Ενισχύσεων και να συνδεθεί με τον κύκλο ζωής κάθε πράξης.

Στο ίδιο πνεύμα, ειδικά προσαρμοσμένες ανά εργαλείο πολιτικής, έρευνες πεδίου με **μέριμνα των Φορέων Διαχείρισης και Παρακολούθησης είναι ζωτικής σημασίας για τη συλλογή χρήσιμων και άμεσα αξιοποιήσιμων πληροφοριών τόσο για θέματα αλλαγών στη συμπεριφορά των δικαιούχων όσο και για τις επιπτώσεις των εφαρμοζόμενων εργαλείων πολιτικής.** Η συνδρομή των δικαιούχων σε τέτοιες έρευνες πρέπει να καταστεί υποχρεωτική, να προβλεφθεί στις αποφάσεις ένταξης των έργων, και να γίνουν από την αρχή ξεκάθαρες οι οικονομικές και διοικητικές κυρώσεις της μη συμμόρφωσης.

Η νεοσυσταθείσα Μονάδα Προγραμματισμού, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (MON-ΕΣΕΕ) με κύρια αποστολή τον προγραμματισμό, τη διαχείριση και τον συντονισμό της υλοποίησης της ΕΣΕΕ πρέπει να επιτελέσει κομβικό ρόλο στη συγκέντρωση, επεξεργασία ανάλυση και διάχυση δεδομένων που συλλέγονται από τα δημόσια πληροφοριακά συστήματα κατά τον κύκλο ζωής των πράξεων που υποστηρίζουν τις στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης. Οι Φορείς Διαχείρισης και Παρακολούθησης ή/και οι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης ή/και οι

Διαχειριστικές Αρχές σε εθνική και περιφερειακή κλίμακα πρέπει να συμπληρώσουν τη συλλογή πληροφοριών σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο.

Τα συστήματα παρακολούθησης είναι κατάλληλα για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τη χρονική εξέλιξη της χρηματοδότησης, των εκροών και των αποτελεσμάτων ώστε να υπάρχει μία πρώτη αποτύπωση της πορείας εφαρμογής των ΠΣΕΕ. Παρόλ' αυτά, **είναι απαραίτητο να εκτελούνται ad hoc μελέτες αξιολόγησης για τη συλλογή ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τις διαδικασίες, με τους παράγοντες που επιδρούν στη δημιουργία των επιθυμητών αποτελεσμάτων και το εύρος των αναμενόμενων επιπτώσεων.** Όσον αφορά την περίοδο 2014-2020, ενδιάμεσες αξιολογήσεις των ΠΣΕΕ έγιναν σε ελάχιστες περιπτώσεις, όντας στη διακριτική ευχέρεια των συντελεστών του συστήματος διακυβέρνησης ή των διαχειριστικών αρχών. Το κομμάτι της αξιολόγησης πρέπει συνεπώς να ενταχθεί στον κύκλο πολιτικής των ΠΣΕΕ.

Για να είναι αξιολογήσιμες οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης πρέπει να θέτουν μετρήσιμους στόχους. Μέχρι στιγμής, η ΕΣΕΕ 2021-27 αναφέρει μόνο δείκτες και όχι στόχους γι' αυτούς με ορίζοντα το 2027 ή το 2030. Δεν έχουμε στη διάθεσή μας δείγματα από τις ΠΣΕΕ ώστε να τοποθετηθούμε επί της ευθυγράμμισής τους με την ΕΣΕΕ και τους ιδιαίτερους στόχους τους. Με βάση την τρέχουσα κατάσταση, μία αντίστοιχη προσπάθεια αξιολόγησης το 2030 θα καταλήξει για ακόμα μία φορά να εξετάζει την επίδραση μεμονωμένων προγραμμάτων σε ασαφώς ορισμένους στόχους μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Για να μη συμβεί αυτό, **απαιτούνται άμεσες ενέργειες εν είδει ex ante αξιολόγησης της ΕΣΕΕ και των ΠΣΕΕ της περιόδου 2021-27.**

Με βάση την εμπειρία από την παρούσα αξιολόγηση, **οι μελλοντικές αξιολογήσεις θα πρέπει να καλύπτουν τα πιο σημαντικά, με όρους δημόσιας δαπάνης, εργαλεία πολιτικής, και να βασίζονται περισσότερο σε ποσοτικά και λιγότερο σε ποιοτικά κριτήρια.** Η τακτική συγκριτική αξιολόγηση των επιδόσεων της εθνικής και των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης θα μπορούσε επίσης να εξάγει χρήσιμα συμπεράσματα και να κινητοποιήσει δυνάμεις προς την κατεύθυνση της αλλαγής.

Συστάσεις για επιμέρους Εργαλεία Πολιτικής

(ΕΠ02-ΕΠ04-ΕΠ05-ΕΠ06) Απογραφικά στοιχεία Οργανισμών Έρευνας και Διάδοσης Γνώσεων. Σε όλα τα εργαλεία πολιτικής στα οποία εμπλέκονται Οργανισμοί Παραγωγής και Διάδοσης Γνώσεων ως δικαιούχος αναφέρεται ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (για ΑΕΙ) ή ο τίτλος του Ερευνητικού Κέντρου που συνεισφέρει στα έργα χωρίς να συλλέγεται κάποιου είδους δομημένη πληροφορία για την οργανωτική μονάδα του ΑΕΙ/ΕΚ που ωφελείται από το έργο. Έτσι, δεν μπορεί να γίνει εκτίμηση του εύρους των επιπτώσεων που δημιουργούν στα ΑΕΙ/ΕΚ οι δράσεις που υποστηρίζονται από τα ΕΔΕΤ. Η προσέγγιση που εφαρμόστηκε στην έρευνα πεδίου των δικαιούχων προσπάθησε, εν μέρει, να λύσει το συγκεκριμένο θέμα, αλλά μόνο η γνώση της οργανωτικής μονάδας δεν είναι αρκετή για να εκτιμηθεί το εύρος των επιπτώσεων. Συνεπώς, **απαιτείται καλύτερη και συστηματική κατάρτιση του προφίλ των ωφελούμενων οργανωτικών μονάδων των ΑΕΙ/ΕΚ, κατ' αναλογία με τον τρόπο που εφαρμόζεται στις επιχειρήσεις.** Τα ελάχιστα δεδομένα για τη δημιουργία ενός προφίλ των ωφελούμενων

ΟΕΔΓ θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν, για χρονικό διάστημα τριών ετών πριν από την παρέμβαση, τα ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης ερευνητών στην ωφελούμενη οργανωτική μονάδα, ο συνολικός αριθμός δημοσιεύσεων των ερευνητών (μέσω Scopus), ο συνολικός αριθμός ετεροαναφορών στο σύνολο της ερευνητικής δραστηριότητας των παραπάνω ερευνητών (επίσης μέσω Scopus), το μέγεθος του ενεργού χαρτοφυλακίου διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και ο αριθμός των εταιρειών spin-off στις οποίες συμμετέχουν οι παραπάνω ερευνητές.

(ΕΠ04-ΕΠ05-ΕΠ06) Χρήση των Επιπέδων Τεχνολογικής Ετοιμότητας (Technology Readiness Levels-TRL) κατά την εφαρμογή εργαλείων πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία. Σε όλες τις προσκλήσεις που εξετάστηκαν στην αξιολόγηση και συσχετίστηκαν με τα Εργαλεία Πολιτικής για την Έρευνα στα Πανεπιστήμια/ΕΚ (ΕΠ04), τη Συνεργατική Έρευνα Επιχειρήσεων με Οργανισμούς Παραγωγής και Διάδοσης Γνώσεων (ΕΠ05) και την Έρευνα στις Επιχειρήσεις (ΕΠ06) δεν υπήρξε καμία μνεία στο επίπεδο τεχνολογικής ετοιμότητας⁸ από το οποίο θα εκκινούσε και στο οποίο θα κατέληγε κάθε έργο. Η έλλειψη ένδειξης για τα TRLs στα υλοποιούμενα έργα δημιουργεί σημαντικά προβλήματα: (α) δεν επιτρέπει την αποτίμηση του κύκλου ζωής των υλοποιούμενων έργων (project pipeline) και συνεπώς την αναγκαιότητα ή όχι της ενεργοποίησης εργαλείων πολιτικής που απευθύνονται σε δράσεις υψηλότερου TRL (7-9) για υποστήριξη της καινοτομίας που είναι εγγύτερα στην αγορά· (β) δεν επιτρέπει να εξαχθούν συμπεράσματα αναφορικά με το χρόνο που αναμένεται να εμφανιστούν οι επιπτώσεις από τα υλοποιούμενα έργα· και (γ) δεν επιτρέπει να επιβεβαιώνεται η επιλεξιμότητα της δημόσιας στήριξης όσον αφορά τα ποσοστά ενίσχυσης για διάφορες κατηγορίες έρευνας (π.χ., βασική, βιομηχανική, εφαρμοσμένη). Για τους παραπάνω λόγους, ειδικά στα συγκεκριμένα εργαλεία πολιτικής (και ενδεχομένως στο ΕΠ09 που δεν ενεργοποιήθηκε) **θα πρέπει να υιοθετηθούν τα Επίπεδα Τεχνολογικής Ετοιμότητας (TRL) και να επιβεβαιώνονται, τόσο κατά την επιλογή των δράσεων όσο και κατά την ολοκλήρωσή τους.**

(ΕΠ12) Η ανάγκη για υιοθέτηση ενός ενιαίου εργαλείου μέτρησης της ψηφιακής ωριμότητας. Η ανάλυση στο πλαίσιο του αξιολογικού ερωτήματος ΣΤ1 όσον αφορά το ΕΠ12 (Ψηφιακή Αναβάθμιση Επιχειρήσεων) ανέδειξε ότι ο τρόπος μέτρησης της βελτίωσης της ψηφιακής ωριμότητας των επιχειρήσεων δεν είναι συνεπής. Ειδικά για σημαντικές παρεμβάσεις υποστήριξης της ψηφιακής αναβάθμισης των επιχειρήσεων ή των δημόσιων φορέων απαιτείται να επανεξεταστεί ο τρόπος μέτρησης των άμεσων αποτελεσμάτων τέτοιων έργων. Η προσέγγιση που έχει αναπτυχθεί από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αξιοποίηση από τους Ευρωπαϊκούς Κόμβους Ψηφιακής Καινοτομίας, **δηλαδή το Πλαίσιο για την Εκτίμηση της Ψηφιακής Ωριμότητας (Digital Maturity Assessment Framework) [26] κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση και μπορεί να υιοθετηθεί δίνοντας συγκρίσιμα αποτελέσματα σε ευρωπαϊκή κλίμακα.**

Οι συνέργειες μεταξύ ΕΠ03 και ΕΠ14 βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα. Τα εργαλεία πολιτικής ΕΠ03 και ΕΠ14 δείχνουν να έχουν υψηλή συνέργεια και συμπληρωματικό χαρακτήρα. Όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στην περίπτωση της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (Δράμα και Αλεξανδρούπολη-η δεύτερη χρηματοδοτήθηκε ως

⁸ Βλ. δραστηριότητες που σχετίζονται με διαφορετικά επίπεδα τεχνολογικής ετοιμότητας.
<https://www.ukri.org/publications/activities-associated-with-different-technology-readiness-levels/>

προς το ΕΠο3 από το Interreg), ο συνδυασμός της υποστήριξης μιας θερμοκοιτίδας (ΕΤΠΑ) με την παροχή ενός προγράμματος ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας (ΕΚΤ) συμβάλει στην υψηλή αποτελεσματικότητα (κυρίως των πόρων του ΕΚΤ) και στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας. Ένα σημαντικό εύρημα των στοιχείων της υλοποίησης είναι ότι η σύνδεση των παραπάνω δράσεων (σε όσες περιπτώσεις έγινε) προήλθε μέσα από Χωρικές Στρατηγικές (ΟΧΕ ή ΟΧΕ/ΒΑΑ). **Φαίνεται λοιπόν στις περιπτώσεις αυτές ότι οι ΟΧΕ μπόρεσαν, ως εργαλείο σχεδιασμού να εξειδικεύσουν σε τοπικό επίπεδο την υλοποίηση της ΠΣΕΕ και τον συντονισμό δράσεων σε τοπικό επίπεδο, οι οποίες (απουσία και ενός μηχανισμού διακυβέρνησης) θα ήταν πολύ δύσκολο να συντονιστούν από μόνες τους.**

Σε πρώτο επίπεδο τα στοιχεία υλοποίησης των ΕΠΙ3, 14 και 15 παρέχουν ισχυρές ενδείξεις, ότι η ελκυστικότητα των δράσεων καθορίζεται από το αν η ενίσχυση στον ωφελούμενο είναι άμεση ή έμμεση, με σαφή υψηλότερη στην πρώτη περίπτωση. Σύμφωνα με τα ευρήματα των συνεντεύξεων αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω χαμηλού ενδιαφέροντος από την ομάδα στόχο, την οποία αποτελούν συνήθως άνεργοι ή νέο-εισελθόντες στην αγορά εργασίας και μπορεί να αποδοθεί στα παρακάτω αίτια:

- Οι φορείς υλοποίησης του ΕΠΙ3 (επιμελητήρια, σύνδεσμοι επιχειρήσεων, ΟΤΑ, ακόμα και εκκλησιαστικά ιδρύματα) αδυνατούν να εξειδικεύσουν τα προγράμματα κατά τρόπο που οι ενδιαφερόμενοι να προσβλέπουν σε κάποιο άμεσο όφελος από αυτά.
- Υπάρχει ισχυρή προσφορά παρομοίων προγραμμάτων της ΔΥΠΙΑ. Συνήθως μάλιστα τα προγράμματα της ΔΥΠΙΑ προσφέρουν καλύτερους όρους, παρέχουν πιστοποίηση ή/και οδηγούν σε επαγγελματική αποκατάσταση.

Ο ορθός συνδυασμός ΕΠο3 με ΕΠΙ4 αντιμετωπίζει το ζήτημα της περιορισμένης ζήτησης, καθώς η ενίσχυση των προσόντων προσφέρεται σε άτομα που έχουν ήδη ενταχθεί στη δομή κατά συνέπεια έχουν αυξημένο ενδιαφέρον. Παράλληλα και ο φορέας παροχής υπηρεσιών γνωρίζοντας το μίγμα και τις ανάγκες των συγκεκριμένων ατόμων μπορεί να εξειδικεύσει καλύτερα το πρόγραμμα καταρτίσεων και να υλοποιήσει δράσεις mentoring / coaching που απαιτούν προετοιμασία.

Κεφάλαιο

4

Παράρτημα

Βιβλιογραφικές αναφορές, δεδομένα και λοιπό υλικό τεκμηρίωσης

4.1. Αναφορές

- [1] Innovatia Systems, «Σχέδιο Αξιολόγησης,» Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Αθήνα, 2023.
- [2] Innovatia Systems, «Ενδιάμεση Έκθεση Αξιολόγησης,» Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Αθήνα, 2023.
- [3] J. Mayne, «Contribution analysis: Coming of age?,» *Evaluation*, τόμ. 18, αρ. 3, pp. 270-280, 2012.
- [4] CSIL, CSES & ZEW, «Support to SMEs-Increasing Research and Innovation in SMEs and SME development,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2016.
- [5] Prognos, CSIL & Visionary Analytics, «Ex post evaluation of Cohesion policy programmes 2014-2020 financed by the ERDF: WP4-Research, Technological Development and Innovation,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023.
- [6] CSIL & Prognos, «Ex post evaluation of Cohesion policy programmes 2014-2020 financed by the ERDF: WP6-SME Support,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
- [7] European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Study on prioritisation in smart specialisation strategies in the EU – Final report,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021.
- [8] European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, «Analysis of key parameters of smart specialisation strategies (S3) – Final report,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
- [9] D. Foray, P. A. David and B. Hall, “Smart Specialisation – The Concept,” June 2009. [Online]. Available: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf. [Accessed 13 March 2019].
- [10] European Commission, «Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020,» European Commission, Brussels, 2010.

- [11] McKinsey & Company, «Greece 10 Years Ahead: Defining Greece's new growth model and strategy,» McKinsey & Co, Athens, 2012.
- [12] Γ. Καλογήρου, Α. Τσακανίκας και Χ. Χρυσομάλλης, «Προτεινόμενοι τομείς εθνικού ενδιαφέροντος στο πλαίσιο της "έξυπνης εξειδίκευσης" 2014-2020,» IOBE, Αθήνα, 2012.
- [13] A. Reid, N. Komninos, J. Sanchez και P. Tsanakas, «RIS3 National Assessment Greece-Smart Specialisation as a means to foster economic renewal,» DG Regional Policy Unit I3-Greece & Cyprus, Brussels, 2012.
- [14] F. Galindo-Rueda and F. Verger, «OECD Taxonomy of Economic Activities Based on R&D Intensity,» OECD Publications, Paris, 2016.
- [15] European Commission, «Cohesion in Europe towards 2050-Eight report on economic, social and territorial cohesion,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
- [16] L. Dijkstra, E. Papadimitriou, B. Cabeza Martinez, L. de Dominicis και M. Kovacic, «EU Regional Competitiveness Index 2.0, 2022 Edition (Revised May 2023),» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023.
- [17] H. Hollanders και N. Es-Sadki, «Regional Innovation Scoreboard 2023,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023.
- [18] European Commission, «Science, research and innovation performance of the EU 2022 – Building a sustainable future in uncertain times,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
- [19] J. Malan, J. Woolford, S. Ruiz-Fernandez, M. Brady και M. Kazakova, «Performance Indicators for Convergence in Regional Development-How Reliable are they to Ensure Targeted and Result-Oriented Spending?,» DG Internal Policies, Brussels, 2019.
- [20] KPMG & Prognos, «Study on the coordination and harmonisation of ESI Funds and other EU instruments,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018.
- [21] European Court of Auditors, «Synergies between Horizon 2020 and European Structural and Investment Funds-Not yet used to full potential,» Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
- [22] European Commission, «Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3),» European Commission, Brussels, 2012.
- [23] OECD/Eurostat, Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition επιμ., Paris: OECD Publishing, 2018.
- [24] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ένα μακρόπνοο όραμα για τις αγροτικές περιοχές της ΕΕ- Προς ισχυρότερες, συνδεδεμένες, ανθεκτικές και ευημερούσες αγροτικές περιοχές με ορίζοντα το 2040,» Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 2021.
- [25] OECD, «Regional Policy for Greece Post-2020,» OECD Publishing, Paris, 2020.
- [26] A. Kalpaka, G. Rissola, S. De Nigris και D. Nepelski, «Digital Maturity Assessment (DMA) Framework and Questionnaires for SMEs/PSOs: A guidance document for EDIHs,» European Commission, Seville, 2023.
- [27] European Commission, «Strengthening Innovation in Europe's Regions: Towards Resilient, Inclusive and Sustainable Growth at Territorial Level,» 18 7 2017. [Ηλεκτρονικό]. Available: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/swd_2017_264_2_en.pdf.

4.2. Δεδομένα και πηγές δεδομένων

Η αξιολόγηση βασίστηκε στα ακόλουθα δεδομένα:

- 1) *Βασικά κείμενα.* Με τη διαμεσολάβηση των ΕΥΔ, ανακτήθηκαν η αρχική και η τελική έκδοση κάθε ενός από τα 13 ΠΕΠ, οι 13 Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης, όπου ήταν διαθέσιμες, οι ενδιάμεσες αξιολογήσεις των ΠΕΠ με ημερομηνία αναφοράς το 2018 και οι εκθέσεις παρακολούθησης των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης. Ο πλήρης κατάλογος των πηγών που αξιοποιήθηκε για την αξιολόγηση κάθε περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης παρατίθεται στις βιβλιογραφικές αναφορές κάθε περιφερειακής αναφοράς αξιολόγησης.
- 2) *Δεδομένα ΟΠΣ.* Ανακτήθηκε από το anartyxis.gov.gr το σύνολο των ενταγμένων έργων στους Θ.Σ. 1, 2 3 και 8 με πηγή χρηματοδότησης τα 13 ΠΕΠ της χώρας με ημερομηνία αναφοράς την 13^η Ιουλίου 2023. Με την ίδια ημερομηνία αναφοράς, ανακτήθηκαν επίσης από την ίδια πηγή όλα τα έργα που χωροθετήθηκαν στις 13 Περιφέρειες, στους ίδιους Θ.Σ., ανεξαρτήτως της πηγής χρηματοδότησής τους.
- 3) *Δεδομένα υποβολών για πράξεις κρατικών ενισχύσεων.* Ανακτήθηκαν, με τη διαμεσολάβηση της Αναθέτουσας Αρχής, τρία αρχεία για κάθε Πρόσκληση που εμπίπτει πλήρως ή μερικώς στις 13 περιφερειακές RIS3:
  - α) *Γενικά δεδομένα υποβολών:* Κωδικός (της πρόσκλησης στο ΠΣΚΕ), Πρόγραμμα (πλήρης τίτλος της πρόσκλησης στο ΠΣΚΕ), Κωδικός Πρότασης, Κατάσταση Πρότασης, Τίτλος έργου, ΑΦΜ κάθε συμμετέχοντα, Είδος Φορέα κάθε συμμετέχοντα, Είδος Επιχείρησης κάθε συμμετέχοντα, Νομική Μορφή κάθε συμμετέχοντα, Μέγεθος επιχείρησης, Περιφερειακή Ενότητα, Δήμος, Ημερομηνία Ολοκλήρωσης της Υποβολής, σύνολο του προϋπολογισμού ανά συμμετέχοντα, ύψος αιτηθείσας Δημόσιας Δαπάνης ανά συμμετέχοντα, ένδειξη για το αν εντάχθηκε το προτεινόμενο έργο.
  - β) *ΚΑΔ υποβολών με τα ακόλουθα πεδία:* Κωδικός Πρότασης, ΑΦΜ, ΚΑΔ (πλήρης), Περιγραφή ΚΑΔ, ένδειξη για το αν πρόκειται για τον ΚΑΔ επένδυσης, και ημερομηνία απόκτησης του ΚΑΔ.
  - γ) *Οικονομικά μεγέθη υποβολών για κάθε συμμετέχοντα με τα ακόλουθα πεδία:* (α) Κωδικός Πρότασης, Κύκλος Εργασιών 1, ΕΜΕ1, Κύκλος Εργασιών 2, ΕΜΕ 2, και Έτος Έναρξης Αίτησης. Το αρχείο με τα οικονομικά μεγέθη δεν περιέχει δεδομένα για όλες τις Προσκλήσεις.
- 4) *Δεδομένα υποβολών για πράξεις εκτός κρατικών ενισχύσεων.* Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν από τις ΕΥΔ και περιλαμβάνουν μόνο τον αριθμό των υποβολών και το ύψος της αιτηθείσας δημόσιας δαπάνης.

- 5) *Δεδομένα ενταγμένων έργων για πράξεις κρατικών ενισχύσεων.* Ανακτήθηκαν, με τη διαμεσολάβηση της Αναθέτουσας Αρχής, τέσσερα αρχεία για κάθε Πρόσκληση που εμπίπτει πλήρως ή μερικώς στις 13 περιφερειακές RIS3:
- α) *Τρέχουσα κατάσταση ενταγμένων έργων:* Κωδικός πρόσκλησης στο ΠΣΚΕ, Πρόγραμμα (πλήρης τίτλος της πρόσκλησης στο ΠΣΚΕ), Κωδικός Πρότασης, Κατάσταση Πρότασης, Φάση Πρότασης, Ημερομηνία Ολοκλήρωσης (αναφέρεται στην τελευταία διοικητική κατάσταση του έργου όπως αποτυπώνεται στα πεδία Κατάσταση Πρότασης και Φάση Πρότασης), Είδος Φορέα, Είδος Επιχείρησης, Νομική Μορφή, Μέγεθος, ΑΦΜ, Επωνυμία Φορέα, Περιφερειακή Ενότητα, Δήμος, Προϋπολογισμός φορέα, Δημόσια Δαπάνη (κατά την ένταξη ανά φορέα), Ποσό Πληρωμής(ανά φορέα), Mis Code ΤΔΠ.
  - β) *ΚΑΔ υποβολών με τα ακόλουθα πεδία:* Κωδικός Πρότασης, ΑΦΜ, ΚΑΔ (πλήρης), Περιγραφή ΚΑΔ, ένδειξη για το αν πρόκειται για τον ΚΑΔ επένδυσης, και ημερομηνία απόκτησης του ΚΑΔ.
  - γ) *Στοιχεία Επαφών με τα ακόλουθα πεδία:* Κωδικός Πρότασης, ΑΦΜ, Επωνυμία Φορέα, Επώνυμο, Όνομα, Email.
  - δ) *Συγκεντρωτικά δεδομένα επιλέξιμων δαπανών.* Για το σύνολο των ενταγμένων έργων ανά πρόσκληση είναι διαθέσιμα τα ακόλουθα πεδία: Κωδικός Πρότασης, Πρόγραμμα, Κωδικός Κατηγορίας Δαπάνης, Επιλέξιμο Ποσό (συνολικός ενισχυόμενος προϋπολογισμός) και Δημόσια Δαπάνη που αντιστοιχεί στον ενισχυόμενο προϋπολογισμό.
- 6) *Δεδομένα ενταγμένων έργων για πράξεις εκτός κρατικών ενισχύσεων.* Ανακτήθηκαν μέσω του API στο anartyxis.gov.gr τα πλήρη δεδομένα που είναι διαθέσιμα για κάθε MIS.
- 7) *Δεδομένα ωφελούμενων ΕΣΠΑ.* Ανακτήθηκε από το espa.gr ο κατάλογος ωφελούμενων με τα ακόλουθα πεδία: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Άξονας Προτεραιότητας, Ταμείο, Ωφελούμενος, Κωδικός MIS, Τίτλος Έργου, Ημερομηνία Έναρξης, Ημερομηνία Λήξης, ποσοστό κοινοτικής συνδρομής, περιφέρεια, πεδίο παρέμβασης, δημόσια δαπάνη που αντιστοιχεί στην περιφέρεια, δημόσια δαπάνη του έργου, ημερομηνία ενημέρωσης. Τα δεδομένα είναι προβληματικά διότι για πράξεις με περισσότερους του ενός ωφελούμενους (π.χ. για συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ), δεν περιέχει στοιχεία για τον καθένα απ' αυτούς παρά μόνο για τον ωφελούμενο που έχει οριστεί ως συντονιστής. Αυτό κάνει αδύνατη την ανάλυση δεδομένων για πολλαπλές χρηματοδοτήσεις προς κάθε ωφελούμενο, περιορίζοντάς την μόνο σε έργα που υλοποιούνται μόνο από έναν ωφελούμενο.
- 8) *Δελτία Επίτευξης Δεικτών.* Για όλες τις προσκλήσεις που λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση συγκεντρώθηκαν από τις αντίστοιχες ΕΥΔ τα Δελτία Επίτευξης Δεικτών για το 2022. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα δελτία επίτευξης δεικτών περιείχαν και πιο πρόσφατα δεδομένα (δηλ. δεδομένα του 2023).

- 9) *Ποιοτικά δεδομένα αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας και επιδρώντων παραγόντων σε επίπεδο προσκλήσεων.* Αναπτύχθηκε σχέδιο δομημένης συνέντευξης με τις ΕΥΔ (βλ. ενότητα 4.4.1 παρακάτω 4.4.1) για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων όσον αφορά τις προθέσεις και τις προσδοκίες τους κατά την δημοσίευση κάθε πρόσκλησης, ποιοτικά δεδομένα για τους παράγοντες που επηρέασαν την αποτελεσματικότητα κάθε πρόσκλησης και η εκτίμησή τους για την ικανότητα επίτευξης των άμεσων και μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων κάθε πρόσκλησης.
- 10) *Ηλεκτρονική Έρευνα Πεδίου.* Αναπτύχθηκε υποδομή για ηλεκτρονική έρευνα πεδίου στην πλατφόρμα LimeSurvey και δημιουργήθηκαν τα 14 ερωτηματολόγια που αντιστοιχούν στα ενεργά εργαλεία πολιτικής. Κάθε ένα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα κάθε εργαλείου πολιτικής εξειδικεύτηκε με μία ή περισσότερες ερωτήσεις για να ελεγχθεί ο βαθμός επίτευξής του. Επιπρόσθετα, έχουν προστεθεί γενικές ερωτήσεις για τη συλλογή πρόσθετων δεδομένων που αφορούν την αξιολόγηση σε επίπεδο έργου. Αξιοποιώντας τα στοιχεία επαφών που ανακτήθηκαν από το ΠΣΚΕ για δράσεις κρατικών ενισχύσεων και δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από τις ΕΥΔ για τις υπόλοιπες δράσεις, αποστάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μία πρόσκληση για κάθε δράση που έχει συσχετιστεί με κάθε εργαλείο πολιτικής. Συνολικά αποστάλθηκαν 2974 προσωποποιημένες προσκλήσεις για συμμετοχή στην έρευνα, και ως αποτέλεσμα συγκεντρώθηκαν 412 πλήρως συμπληρωμένα ερωτηματολόγια (ποσοστό απόκρισης 13,85%). Συνολικά, αφού έγιναν οι προσαρμογές λόγω του πεπερασμένου πληθυσμού (finite population correction), οι απαντήσεις επιτρέπουν την απάντηση των κοινών ερωτήσεων με συντελεστή εμπιστοσύνης 95% και μέγιστο σφάλμα 4,6% που θεωρείται επαρκές για τις ανάγκες της παρούσας. Η δομή του εργαλείου για την έρευνα πεδίου είναι διαθέσιμη στην ενότητα 4.4.2 παρακάτω.
- 11) *Συλλογή δεδομένων περιβάλλοντος:* Συλλέχθηκαν χρονοσειρές επίσημων στατιστικών δεδομένων που σχετίζονται με την έξυπνη ανάπτυξη και για τις 13 ελληνικές περιφέρειες από την Eurostat, την ΕΛ.ΣΤΑΤ., το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. Συγκεκριμένα:
- α) Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions με διαστάσεις: Million euro [MIO_EUR], Euro per inhabitant [EUR_HAB], Million purchasing power standards (PPS, EU27 from 2020) [MIO_PPS_EU27_2020]
  - β) Population on 1 January by age, sex and NUTS 2 region με διαστάσεις Σύνολο και ηλικίας 15-64.
  - γ) Population by sex, age, citizenship, labour status and NUTS 2 regions με διάσταση Απασχολούμενοι (χιλιάδες)
  - δ) Employment in technology and knowledge-intensive sectors by NUTS 2 regions and sex (from 2008 onwards, NACE Rev. 2) με διαστάσεις High-technology sectors (high-technology manufacturing and knowledge-intensive high-technology services) [HTC], Manufacturing [C], High-

- technology manufacturing [C_HTC], Low-technology manufacturing [C_LTC], Services [G-U], Knowledge-intensive high-technology services [KIS_HTC]
- ε) HRST by category and NUTS 2 regions με διαστάσεις Persons with tertiary education (ISCED) and employed in science and technology [HRSTC], Persons with tertiary education (ISCED) and employed in science and technology [HRSTC]
  - στ) GERD by sector of performance and NUTS 2 regions με διαστάσεις Business, Government, Higher Education, Private Non Profit.
  - ζ) R&D personnel and researchers by sector of performance, sex and NUTS 2 regions με τις ίδιες διαστάσεις όπως παραπάνω.
  - η) Patent applications to the EPO by country of applicants and inventors (2004 and onwards; source: EPO)
  - θ) European Union trade mark (EUTM) applications (1996-2016)
  - ι) Patent applications to the EPO by priority year by NUTS 3 regions
  - ια) Δεδομένα ΑΠΑ ανά περιφέρεια και περιφερειακή ενότητα και κλάδο (διαθεσιμότητα για τα έτη 2013-2020).
  - ιβ) Δεδομένα στατιστικού μητρώου επιχειρήσεων με τρίτοβάθμιο ΣΤΑΚΟΔ ανά Περιφέρεια (διαθεσιμότητα για τα έτη 2013-2020).

Όλα τα δεδομένα ενταγμένων έργων από το ΠΣΚΕ συνδέθηκαν με τα αντίστοιχα δεδομένα του ΟΠΣ με κλειδί τον κωδικό MIS και έτσι κατέστη εφικτό να αξιοποιηθούν πλήρως για τις ανάγκες της αξιολόγησης.

4.3. Ex Ante Τυπολογία Εργαλείων Πολιτικής

4.3.1 ΕΠ1: Ενίσχυση υποδομών για εκπαίδευση

Το παρόν εργαλείο πολιτικής δεν ενεργοποιήθηκε από τα ΠΕΠ της περιόδου 2014-2020 στο πλαίσιο των θεματικών στόχων 1, 2, 3 και 8.

4.3.2 ΕΠ2: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα

ΕΠ2 – Ενίσχυση υποδομών για έρευνα					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις για την δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό ή την προμήθεια επιστημονικού εξοπλισμού σε ΑΕΙ ή ΕΚ	Υποστήριξη του εκσυγχρονισμού των υποδομών για έρευνα ή επενδύσεις σε επιστημονικό εξοπλισμό	Δημιουργία ή εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων (π.χ., κτίρια, εργαστήρια,...) και προμήθεια νέου επιστημονικού εξοπλισμού (π.χ., επιστημονικά όργανα ή συσκευές) σε υφιστάμενες ερευνητικές υποδομές ΑΕΙ ή ΕΚ	Βελτίωση της φέρουσας ικανότητας για έρευνα σε ΑΕΙ/ΕΚ Βελτίωση των συνθηκών για έρευνα και διδασκαλία βασισμένη σε έρευνα	Βελτιωμένη ικανότητα των ερευνητικών οργανισμών να διεξάγουν έρευνα υψηλού επιπέδου Βελτιωμένη ελκυστικότητα και ανταγωνιστικότητα των ερευνητικών οργανισμών σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο	Βελτιωμένη ικανότητα για έρευνα και καινοτομία που οδηγεί σε μεγαλύτερη ερευνητική ανταγωνιστικότητα. Συνεισφορά στην οικονομία που βασίζεται στη γνώση, και συνεπώς επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης
Προϋποθέσεις	Οι ωφελούμενοι μπορούν να εξασφαλίσουν την απρόσκοπτη εκτέλεση των σχετικών δημοσίων συμβάσεων (κατασκευαστικά ή προμήθειες) Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων υψηλής ποιότητας και συνάφειας με τις τοπικές ανάγκες	Η χρηματοδότηση διατίθεται έγκαιρα και σύμφωνα με ομαλές διαδικασίες Οι ωφελούμενοι έχουν επαρκείς ικανότητες για να ενσωματώσουν τις εκσυγχρονισμένες υποδομές ή τον ερευνητικό εξοπλισμό στη λειτουργία τους Η ΕΥΔ έχει την τεχνική ικανότητα να οργανώσει και να διαθέσει τη στήριξη			

Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Η υποδομή για έρευνα ενισχύεται από άλλες περιφερειακές, εθνικές ή διεθνείς πηγές χρηματοδότησης	Η υποδομή συνεργάζεται με επιχειρήσεις που αξιοποιούν τον εξοπλισμό και τις υπηρεσίες της	
	Αξιοποιούνται συνέργειες με δράσεις ανάπτυξης ανθρώπινων πόρων για την έρευνα	Οι επενδύσεις σε ερευνητικές υποδομές είναι μέρος μίας ευρύτερης αναπτυξιακής στρατηγικής στην Περιφέρεια	
Κίνδυνοι	Πολυπλοκότητα νομοθεσίας δημοσίων συμβάσεων μπορεί να οδηγήσει σε καθυστερήσεις	Οι κανόνες Κρατικών Ενισχύσεων εμποδίζουν την άμεση συνεργασία με επιχειρήσεις	Οι ωφελούμενοι δεν έχουν επαρκείς πόρους (ανθρώπινους και υλικούς) για να αξιοποιήσουν την υποδομή

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5].

4.3.3 ΕΠ3 Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας

ΕΠ3: Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις προς δημόσιους φορείς για την ίδρυση ή την αναβάθμιση ή τον εκσυγχρονισμό υποδομών για μεταφορά τεχνολογίας και καινοτομίας ή και για την βελτίωση / επέκταση των υπηρεσιών τους	Κατασκευή ή αναβάθμιση ή εκσυγχρονισμός υποδομών όπως για παράδειγμα Κέντρα Ικανοτήτων, Επιστημονικά και Τεχνολογικά Πάρκα, Οργανισμοί Μεταφοράς Τεχνολογίας, και θερμοκοιτίδες καινοτόμων επιχειρήσεων.	Νέες ή αναβαθμισμένες υποδομές Κέντρων Ικανοτήτων ή Τεχνολογικών Πάρκων Χώροι φιλοξενίας εν δυνάμει επιχειρηματιών ή start-ups ή spin-offs μέχρι να ολοκληρωθεί το επιχειρηματικό τους σχέδιο ή αναπτυχθεί το πρωτότυπο τους.	Βελτίωση των συνθηκών για καινοτομία στους άμεσα ωφελούμενους	Αυξημένη ικανότητα των επιχειρήσεων να αναπτύσσουν καινοτόμα προϊόντα	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από καινοτόμο επιχειρηματικότητα
Προϋποθέσεις	Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων υψηλής ποιότητας και συνάφειας με τις τοπικές ανάγκες Υπάρχει ικανός αριθμός εν δυνάμει επιχειρηματιών ή start-ups		Έχει εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση για παροχή υπηρεσιών προς εν δυνάμει ωφελούμενους αξιοποιώντας τις υποδομές Έχει εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των υποδομών μετά το πέρας της χρηματοδότησής τους	Διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα σε χρηματοδότηση για την υποστήριξη της ανάπτυξης των νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή / και των καινοτόμων προϊόντων τους	

Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Έχουν υιοθετηθεί κατάλληλοι μηχανισμοί για την είσοδο και έξοδο των ωφελούμενων
Κίνδυνοι	Αδυναμία βιωσιμότητας των υποδομών λόγω προβλέψεων του κανονιστικού πλαισίου που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία εσόδων

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5]

4.3.4 ΕΠ4: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα

ΕΠ4 – Ενίσχυση Ερευνητικών Δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Μη επιστρεπτές επιχορηγήσεις για τη χρηματοδότηση έρευνας σε ΑΕΙ/ΕΚ	Υποστήριξη ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας που διεξάγονται σε ΑΕΙ και ΕΚ	Υλοποίηση ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας	Βελτιωμένες επιστημονικές και τεχνολογικές ικανότητες, ενίσχυση νέων ή υφιστάμενων ερευνητικών δεξιοτήτων σε επιστημονικά πεδία ενδιαφέροντος	Νέα επιστημονική και τεχνολογική γνώση που οδηγεί σε νέα έργα, δημοσιεύσεις, διπλώματα ευρεσιτεχνίας	Ανάπτυξη δεξιοτήτων καινοτομίας στους ερευνητικούς οργανισμούς, και κατά συνέπεια, αύξηση του δυναμικού για καινοτομία, για ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη οδηγούμενη από τη γνώση
			Ανάπτυξη ερευνητικών αποτελεσμάτων που είναι συναφή με τις ανάγκες της βιομηχανίας και ενδεχομένως μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω με τη συμμετοχή της βιομηχανίας	Εμπλουτισμός του χαρτοφυλακίου ερευνητικών αποτελεσμάτων προς περαιτέρω αξιοποίηση μέσω μεταφοράς τεχνολογίας	
			Ενίσχυση της κρίσιμης μάζας ερευνητών στους τομείς προτεραιότητας	Βελτιωμένη ικανότητα προσέλκυσης περαιτέρω ερευνητικής χρηματοδότησης	
Προϋποθέσεις	Οι εν δυνάμει ωφελούμενοι γνωρίζουν την πρόσκληση και έχουν το ενδιαφέρον και την ικανότητα να υποβάλουν αίτηση.	Οι εν δυνάμει ωφελούμενοι ήταν προετοιμασμένοι να διαχειριστούν το έργο από τεχνική, οργανωτική και θεσμική προοπτική.			

		<p>διασφαλίζοντας ότι οι απαραίτητοι ανθρωπίνι πόροι και η υποδομή ή ο τεχνικός εξοπλισμός ήταν διαθέσιμοι για την εκτέλεση του έργου.</p> <p>Τα κονδύλια διατίθενται εγκαίρως και, ως εκ τούτου, τα έργα διαθέτουν επαρκή μέσα για τη συνέχιση της έρευνάς τους.</p>	
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	<p>Διαφανής και αποτελεσματική διαδικασία υποβολής προτάσεων, ξεκάθαρα κριτήρια επιλογής</p>	<p>Ύπαρξη συνεργειών ή συμπληρωματικότητα με άλλους μηχανισμούς υποστήριξης της E&A σε περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο.</p>	<p>Η δημόσια στήριξη για δραστηριότητες E&A διατηρείται με την πάροδο του χρόνου: οι επακόλουθες επενδύσεις E&A είναι διαθέσιμες μέσω της συνεχούς πρόσβασης σε δημόσια μέτρα στήριξης που εστιάζουν στην E&A.</p>
Κίνδυνοι	<p>Έλλειψη πόρων για την υλοποίηση του ερευνητικού έργου</p>	<p>Απόκλιση μεταξύ αναμενόμενων και επιτευχθέντων αποτελεσμάτων περιορίζει την πιθανότητα μεταφοράς τεχνολογίας προς τις επιχειρήσεις</p>	<p>Το αυξημένο δυναμικό για καινοτομία στα ΑΕΙ/ΕΚ δε μετασχηματίζεται σε διατηρήσιμη, παρατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση</p>

Η μεταφορά
τεχνολογίας δε
συμβαίνει ή συμβαίνει
σε περιορισμένο βαθμό
λόγω έλλειψης ζήτησης
ή για άλλους λόγους

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5]

4.3.5 ΕΠ5: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ

ΕΠ5 – Συνεργατικά Έργα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Μη επιστρεπτές επιχορηγήσεις για επενδύσεις σε συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ στα οποία συμμετέχουν επιχειρήσεις, δημόσιοι φορείς και ΑΕΙ/ΕΚ	Υποστήριξη συνεργατικών έργων ΕΤΑΚ σε περιφερειακούς τομείς προτεραιότητας	Εκτελεσθέντα συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ	<p>Αυξημένος αριθμός συνεργατικών έργων μεταξύ ερευνητικών οργανισμών και επιχειρήσεων</p> <p>Βελτίωση των ερευνητικών δεξιοτήτων των ερευνητών σε ΑΕΙ/ΕΚ και επιχειρήσεις και αύξηση της επιστημονικής ή τεχνολογικής γνώσης τους</p> <p>Η έρευνα καταλήγει στην βελτίωση της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας για την ανάπτυξη προϊόντων ή διεργασιών ή υπηρεσιών.</p> <p>Η έρευνα καταλήγει σε δημοσιεύσεις και διπλώματα ευρεσιτεχνίας</p>	<p>Δημιουργούνται οικονομικά οφέλη από την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της συνεργατικής έρευνας</p> <p>Βελτιώνονται οι ικανότητες μεταφοράς τεχνολογίας λόγω της αυξημένης συνεργασίας μεταξύ ΑΕΙ/ΕΚ και επιχειρήσεων</p> <p>Βελτιώνεται η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε ερευνητικά αποτελέσματα</p> <p>Διαχέονται ευρύτερα τα ερευνητικά αποτελέσματα</p> <p>Βελτιώνεται ο όγκος των επενδύσεων των επιχειρήσεων σε E&A</p>	<p>Βελτιωμένες ικανότητες για καινοτομία και ανταγωνιστικότητα στην οικονομία που συνεισφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση</p>

				Βελτιώνονται οι ικανότητες των ΑΕΙ/ΕΚ για συμμετοχή σε ερευνητικές συνεργασίες
Προϋποθέσεις	Επιλέγονται έργα υψηλής ποιότητας μέσω ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαφανείς όρους αξιολόγησης και κριτήρια επιλογής	Η χρηματοδότηση διατίθεται έγκαιρα και προβληματίστα	Τα αποτελέσματα της έρευνας υιοθετούνται και αξιοποιούνται απ' όλους τους συμμετέχοντες	Η εφαρμογή των αποτελεσμάτων της E&A από τις επιχειρήσεις πηγάζει από πραγματικές ανάγκες της αγοράς
Υποστηρικτικοί Παράγοντες		Οι ωφελοόμενοι έχουν την απαραίτητη οικονομική και χρηματοοικονομική σταθερότητα για να καλύψουν τις υποχρεώσεις και να συμβάλουν στην υλοποίηση του ερευνητικού έργου και του κόστους. Έχουν επίσης τις απαραίτητες οργανωτικές και διαχειριστικές ικανότητες, τους απαραίτητους ανθρώπινους πόρους και υποδομές	Οι εταίροι έχουν προγενέστερη εμπειρία συνεργασιών Εξασφαλίζονται συνέργειες και συμπληρωματικότητες με άλλα Εργαλεία Πολιτικής σε περιφερειακή, εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα	Διατηρείται η δημόσια στήριξη για συνεργατικά έργα ΕΤΑΚ με το πέρασμα του χρόνου
Κίνδυνοι		Προβλήματα στην πρόσβαση σε κεφάλαια λόγω εξωτερικού περιβάλλοντος		Οι ωφελοόμενοι υιοθετούν ομορτυνιστικές συμπεριφορές, εγκαταλείπουν τις συνεργασίες και δεν εφαρμόζουν τα

Καθυστερήσεις στους
χρόνους υλοποίησης

ερευνητικά
αποτελέσματα για
διάφορους λόγους.

Έλλειψη επαρκούς
συντονισμού μεταξύ
των εταιρών

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5]

4.3.6 ΕΠ6: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις

ΕΠ6 – Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Μη επιστρεπτές επιχορηγήσεις για τη χρηματοδότηση έρευνας σε επιχειρήσεις	Υποστήριξη ερευνητικών έργων σε τομείς προτεραιότητας που διεξάγονται σε επιχειρήσεις ή με το συντονισμό επιχειρήσεων και σε συνεργασία με ΑΕΙ/ΕΚ	<p>Υλοποίηση ερευνητικών έργων βιομηχανικής έρευνας ή τεχνολογικής ανάπτυξης από επιχειρήσεις σε τομείς προτεραιότητας με στόχο να φτάσουν στο TRL 6.</p> <p>Υλοποίηση ερευνητικών έργων βιομηχανικής έρευνας ή τεχνολογικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις έντασης γνώσης που βρίσκονται στην αρχική τους φάση.</p>	<p>Βελτιωμένες επιστημονικές και τεχνολογικές ικανότητες, ενίσχυση νέων ή υφιστάμενων ερευνητικών δεξιοτήτων στις επιχειρήσεις</p> <p>Ανάπτυξη ερευνητικών αποτελεσμάτων που είναι συναφή με τις ανάγκες της επιχείρησης και ενδεχομένως μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω ή να αξιοποιηθούν οικονομικά</p>	<p>Εισαγωγή νέων διαδικασιών για την επιχείρηση ή/και νέων προϊόντων από την επιχείρηση σε μία αγορά</p> <p>Αύξηση των επενδύσεων σε ΕΤΑΚ από τις επιχειρήσεις</p>	<p>Αύξηση κύκλου εργασιών, προστιθέμενης αξίας, αριθμού πελατών, νέων τμημάτων αγορών δραστηριοποίησης μέσω της εμπορικής εκμετάλλευσης των δραστηριοτήτων ΕΤΑΚ</p>
Προϋποθέσεις	Οι εν δυνάμει ωφελούμενοι γνωρίζουν την πρόσκληση και έχουν το ενδιαφέρον και την ικανότητα να υποβάλουν αίτηση.	Οι εν δυνάμει ωφελούμενοι ήταν προετοιμασμένοι να διαχειριστούν το έργο από τεχνική, οργανωτική και θεσμική προοπτική, διασφαλίζοντας ότι οι απαραίτητοι ανθρωπίνι πόροι και			

		<p>η υποδομή ή ο τεχνικός εξοπλισμός ήταν διαθέσιμοι για την εκτέλεση του έργου.</p> <p>Τα κονδύλια διατίθενται εγκαίρως και, ως εκ τούτου, τα έργα διαθέτουν επαρκή μέσα για τη συνέχιση της έρευνάς τους.</p>		
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	<p>Διαφανής και αποτελεσματική διαδικασία υποβολής προτάσεων, ξεκάθαρα κριτήρια επιλογής</p>		<p>Υπαρξη συνεργειών ή συμπληρωματικότητα με άλλους μηχανισμούς υποστήριξης της ΕΤΑΚ σε περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο.</p>	<p>Η δημόσια στήριξη για δραστηριότητες ΕΤΑΚ διατηρείται με την πάροδο του χρόνου: οι επακόλουθες επενδύσεις E&A είναι διαθέσιμες μέσω της συνεχούς πρόσβασης σε δημόσια μέτρα στήριξης που εστιάζουν στην ΕΤΑΚ</p>
Κίνδυνοι		<p>Έλλειψη πόρων (ανθρώπινων και υλικών) για την υλοποίηση του ερευνητικού έργου</p>	<p>Απόκλιση μεταξύ αναμενόμενων επιτευχθέντων αποτελεσμάτων περιορίζει την πιθανότητα συνέχισης της δραστηριότητας ΕΤΑΚ από τις επιχειρήσεις</p>	<p>Οι συνθήκες στις αγορές δραστηριοποίησης των ωφελούμενων επιχειρήσεων δεν ευνοούν την ανάπτυξη των επιχειρήσεων</p> <p>Το αυξημένο δυναμικό για καινοτομία στις επιχειρήσεις δε μετασχηματίζεται σε διατηρήσιμη, παρατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση</p>

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5]

4.3.7 ΕΠ7: Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας

ΕΠ7: Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις προς φορείς διαχείρισης συνεργατικών σχηματισμών καινοτομίας	<p>Συντονισμός του συνεργατικού σχηματισμού για τη διευκόλυνση της συνεργασίας, την ανταλλαγή πληροφοριών και την παροχή ή τη διάθεση των εξειδικευμένων και εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης των επιχειρήσεων.</p> <p>Προβολή του συνεργατικού σχηματισμού για την αύξηση της συμμετοχής νέων επιχειρήσεων ή οργανισμών, καθώς και για την αύξηση της προβολής του σχηματισμού.</p> <p>Διαχείριση των εγκαταστάσεων του συνεργατικού σχηματισμού, την οργάνωση προγραμμάτων επαγγελματικής</p>	<p>Νέοι ή υφιστάμενοι συνεργατικοί σχηματισμοί καινοτομίας σε επιλεγμένους στρατηγικούς τομείς της ΠΣΕΕ σε λειτουργία</p>	<p>Ανάπτυξη βελτιωμένων δεξιοτήτων και ικανοτήτων καινοτομίας στις ωφελούμενες επιχειρήσεις και στους ωφελούμενους ερευνητικούς οργανισμούς</p>	<p>Ανάπτυξη και εμπορική αξιοποίηση καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας με διεθνή αναγνώριση και υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας.</p> <p>Εφαρμογή νέων διαδικασιών οργάνωσης και παραγωγής</p> <p>Ενίσχυση υποστηρικτικών μηχανισμών μεταφοράς γνώσης προς τις επιχειρήσεις</p>	<p>Εμπέδωση αποτελεσματικών δεσμών συνεργασίας στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας</p> <p>Αύξηση δαπανών E&A και καινοτομίας από τις επιχειρήσεις</p>

κατάρτισης,
εργαστηρίων και
συνεδρίων για τη
στήριξη της διάδοσης
των γνώσεων και της
δικτύωσης και της
διεθνούς
συνεργασίας.

Προϋποθέσεις

Υπάρχει ξεκάθαρο
πλαίσιο για την
επιλογή έργων
υψηλής ποιότητας και
συνάφειας με τις
τοπικές ανάγκες

Επάρκεια των ΕΥΔ
για να διαχειριστούν
αποτελεσματικά
απαιτητικές πράξεις

Οι ωφελούμενες
δομές υποστήριξης
έχουν επαρκείς
ικανότητες για να
σχεδιάσουν
καινοτόμες δράσεις
και να προσελκύσουν
το ενδιαφέρον των
συμμετόχων της
τετραπλής έλικας,
ιδιαίτερα των
επιχειρήσεων

Οι δυνητικοί
δικαιούχοι είναι
ενήμεροι για τους
όρους και τις
προϋποθέσεις των
χορηγούμενων
ενισχύσεων

Οι ωφελούμενοι
έχουν επαρκείς
ικανότητες για να

Αρμονική
συνεργασία φορέων
που εμπλέκονται στα
συνεργατικά έργα

Ικανότητα
αυτοχρηματοδότησης
του σχηματισμού μετά
την περίοδο
χρηματοδότησης

		οργανώσουν, να διαχειριστούν και να χρηματοδοτήσουν τα υποβαλλόμενα σχέδια		
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	<p>Ευθυγράμμιση των δράσεων με τη γενικότερη στόχευση δράσεων προώθησης καινοτομίας στην περιοχή</p> <p>Μεγάλες αστικές περιοχές με σημαντικές ικανότητες για E&A διευκολύνουν την ανάπτυξη παρόμοιων σχημάτων / μηχανισμών</p>	<p>Προσαρμογή των μηχανισμών και δομών με ιδιαίτερες πτυχές του οικοσυστήματος της περιοχής</p>	<p>Τομείς έντασης γνώσης και τεχνολογίας ευνοούν την αποτελεσματική εφαρμογή</p>	
Κίνδυνοι		<p>Κατακερματισμός μικρότερων ποσών ενίσχυσης σε περισσότερους δικαιούχους ίσως δημιουργήσουν περιορισμένα αποτελέσματα</p> <p>Δυσκολία στη διαχείριση πράξεων με διαφορετικά χρηματοδοτικά καθεστώτα</p>	<p>Οι δράσεις ενδέχεται να παράγουν βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα και να μην είναι βιώσιμες μετά την περίοδο χρηματοδότησής τους</p>	<p>Παράγοντες του πολιτικοοικονομικού περιβάλλοντος που δεν ευνοούν την πλήρη εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων</p>

Πηγή: Προσαρμογή από [5]

4.3.8 ΕΠ8: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών

ΕΠ8 – Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων για την εισαγωγή τεχνολογικής και οργανωσιακής καινοτομίας στις επιχειρήσεις	Πλέγμα επενδύσεων που περιλαμβάνουν: <ul style="list-style-type: none"> - προμήθεια παγίων που βελτιώνουν ή διαφοροποιούν τις λειτουργίες της παραγωγής, αποθήκευσης και διακίνησης προϊόντων ή την παροχή υπηρεσιών (πχ. εξοπλισμός και αυτοματισμοί παραγωγής) - προμήθεια και εγκατάσταση άυλων στοιχείων (πχ λογισμικό) - λήψη εξειδικευμένων υπηρεσιών ή εφαρμογή μελετών βελτίωσης επιχειρηματικών διαδικασιών - υιοθέτηση συστημάτων που συνεισφέρουν στον πράσινο μετασχηματισμό 	Υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων από επιχειρήσεις για τον εκσυγχρονισμό τους με αξιοποίηση καινοτομιών	Υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων ή διαδικασιών για την επιχείρηση Παραγωγή και διάθεση νέων προϊόντων στην αγορά	Βελτίωση δεικτών παραγωγικότητας, τζίρου, δυναμικότητας και απασχόλησης	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο

Προϋποθέσεις	Οι κατηγορίες δράσεων και οι επιλέξιμες δαπάνες αντικατοπτρίζουν την κύρια απαίτηση για εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων με βάση την καινοτομία	Οι δυνητικοί δικαιούχοι είναι ενήμεροι για τους όρους και τις προϋποθέσεις των χορηγούμενων ενισχύσεων Οι σχετικές Προσκλήσεις έχουν ενσωματώσει τόσο τις δυνατότητες όσο και τους στόχους των δυνητικών δικαιούχων της περιοχής	Ικανοποιητική κρίσιμη μάζα δικαιούχων	Διατηρησιμότητα των αποτελεσμάτων των ενισχυόμενων σχεδίων Δυνατότητα χρηματοδότησης μελλοντικών επενδύσεων για τη διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που δημιουργήθηκε
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Η χρηματοδότηση διατίθεται έγκαιρα και σύμφωνα με ομαλές διαδικασίες. Οι υποψήφιοι διαθέτουν την ικανότητα να συμμετάσχουν στα διατιθέμενα Προγράμματα	Συμπληρωματικότητα με άλλες παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρηματικότητας	Δεκτικότητα των επιχειρήσεων στις επιχειρούμενες αλλαγές	Ικανότητες (τεχνικές και μη) των ανθρώπινων πόρων των επιχειρήσεων

Κίνδυνοι	Επικάλυψη με παρόμοιες παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο οδηγούν σε εσωτερικό ανταγωνισμό Προγραμμάτων Πολυπλοκότητα διαδικασιών υποβολής και διαχείρισης έργων Ασθενής ρευστότητα που εμποδίζει την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής	Καθυστέρηση στην υιοθέτηση των λύσεων από εξωγενείς ή ενδογενείς παράγοντες	Πιθανή αστοχία σε κάποια από τις παραμέτρους που επηρεάζουν τους δείκτες αποτελεσμάτων	Αβεβαιότητα που προέρχεται από ευρύτερο πολιτικο-οικονομικό περιβάλλον καθυστερεί το σχεδιασμό και υλοποίηση follow-up σχεδίων
-----------------	--	---	--	--

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [5]

4.3.9 ΕΠ9: Ενίσχυση ικανοτήτων για καινοτομία στις επιχειρήσεις

Το παρόν εργαλείο πολιτικής δεν ενεργοποιήθηκε από τα ΠΕΠ της περιόδου 2014-2020 στο πλαίσιο των θεματικών στόχων 1, 2, 3 και 8.

4.3.10 ΕΠ10: Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων

ΕΠ10 – Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορήγηση ολοκληρωμένων επιχειρηματικών σχεδίων ίδρυσης start-ups	Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων έντασης γνώσης και καινοτομίας για την ίδρυση και αρχική λειτουργία τους	Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων Ολοκληρωμένα σχέδια νεοσύστατων καινοτόμων επιχειρήσεων για την	Αύξηση πλήθους νέων καινοτόμων επιχειρήσεων (start-ups) Διάθεση στην αγορά καινοτομιών που σχετίζονται με τους	Αύξηση ποσοστού επιχειρηματικής δραστηριότητας σε υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντα Βελτίωση βασικών δεικτών ανταγωνιστικότητας των	Ενίσχυση και διαφοροποίηση των εμποδισμένων κλάδων παραγωγής και παροχής υπηρεσιών με στόχο την αναβάθμιση της ικανότητάς τους προς όφελος της

		αρχική τους ανάπτυξη	τομείς προτεραιότητας	ενισχυόμενων επιχειρήσεων	περιφερειακής οικονομίας
			Αύξηση του αριθμού ατόμων που εξασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα	Αύξηση αριθμού start-ups που επιζούν μετά από τρία έτη από την ίδρυσή τους	
Προϋποθέσεις	Ύπαρξη δεξαμενής παραγωγής ιδεών και σχετικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών	Οι δυνητικοί δικαιούχοι είναι ενήμεροι για τους όρους και τις προϋποθέσεις των χορηγούμενων ενισχύσεων Οι σχετικές Προσκλήσεις έχουν ενσωματώσει τόσο τις δυνατότητες όσο και τους στόχους των δυνητικών δικαιούχων της περιοχής Η χρηματοδότηση διατίθεται έγκαιρα και σύμφωνα με ομαλές διαδικασίες και είναι ανάλογη του σκοπού.	Ύπαρξη κρίσιμης μάζας νέων καινοτόμων επιχειρήσεων	Οι επιχειρήσεις περνούν στην επόμενη φάση ανάπτυξης ενσωματώνοντας σύγχρονες επιχειρηματικές πρακτικές	Ανθεκτικότητα των αποτελεσμάτων των ενισχυόμενων σχεδίων
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Η ύπαρξη υποστηρικτικών μηχανισμών επιχειρηματικής εκκόλαψης και επιτάχυνσης δρα καταλυτικά στην	Συνέχιση της απλοποίησης διαδικασιών ίδρυσης επιχειρήσεων		Συνδυασμένη χρήση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Equity Funding) για την περαιτέρω ανάπτυξη των start-ups	

	μετεξέλιξη αρχικών ιδεών σε επιχειρήσεις έντασης καινοτομίας		
Κίνδυνοι	<p>Πολυπλοκότητα διαδικασιών υποβολής και διαχείρισης έργων</p> <p>Ασθενής ρευστότητα που εμποδίζει την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής</p>	<p>Αυξημένη θνησιμότητα στην κατηγορία των νέων επιχειρήσεων έντασης καινοτομίας</p>	<p>Ανάγκη μεταφοράς των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων στο κέντρο λόγω εγγύτητας στους συντελεστές περαιτέρω ανάπτυξής τους</p>

Πηγή: Innovatia Systems (2023b)

4.3.11 ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων

ΕΠ11: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις για την υλοποίηση δράσεων ενίσχυσης της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων	Εκσυγχρονισμός μηχανολογικού εξοπλισμού και υποστήριξη άυλων επενδύσεων που βελτιώνουν την ικανότητα των επιχειρήσεων να χειρίζονται τα θέματα των εξαγωγών και της τοποθέτησής τους σε διεθνείς αλυσίδες αξίας, όπως για παράδειγμα: <ul style="list-style-type: none"> • λήψη συμβουλευτικών υπηρεσιών, • συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις, • δράσεις προώθησης σε διεθνείς αγορές, • απόκτηση σημάτων ποιότητας, • ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών 	Ολοκληρωμένα σχέδια αύξησης της εξωστρέφειας μεμονωμένων επιχειρήσεων. Σχέδια αύξησης της εξωστρέφειας επιχειρηματικών συστάδων.	Αύξηση επενδύσεων ενίσχυσης του εξαγωγικού προσανατολισμού Αύξηση πλήθους εξαγωγικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια	Βελτίωση της ικανότητας των επιχειρήσεων να καταστρώνουν και να εκτελούν με επιτυχία σχέδια προώθησης των εξαγωγών τους Αύξηση ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών των στελεχών των επιχειρήσεων χάρη στις αυξημένες εξαγωγικές δράσεις	Βελτιωμένη ικανότητα για είσοδο σε διεθνείς αλυσίδες αξίας
Προϋποθέσεις		Οι δυννητικοί δικαιούχοι είναι ενήμεροι για τους όρους και τις προϋποθέσεις των	Ικανοποιητική κρίσιμη μάζα δικαιούχων	Επαναληψιμότητα παρόμοιων παρεμβάσεων η οποία βασίζεται στην αύξηση τεχνογνωσίας και ικανοτήτων των	Ανθεκτικότητα των αποτελεσμάτων των ενισχυόμενων σχεδίων

	<p>χορηγούμενων ενισχύσεων</p> <p>Οι σχετικές Προσκλήσεις έχουν ενσωματώσει τόσο τις δυνατότητες όσο και τους στόχους των δυνητικών δικαιούχων της περιοχής</p> <p>Η χρηματοδότηση διατίθεται έγκαιρα και σύμφωνα με ομαλές διαδικασίες. Οι υποψήφιοι διαθέτουν την ικανότητα να συμμετάσχουν στα διατιθέμενα Προγράμματα</p> <p>Οι ωφελούμενοι έχουν επαρκείς ικανότητες για να οργανώσουν, να διαχειριστούν και να χρηματοδοτήσουν τα υποβαλλόμενα σχέδια</p>	<p>ενισχυόμενων επιχειρήσεων</p>	
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	<p>Εμπειρία από προηγούμενες παρόμοιας φύσης παρεμβάσεις ενίσχυσης της εξωστρέφειας</p> <p>Συμπληρωματικότητα με άλλες παρεμβάσεις</p>	<p>Στόχευση αγορών με μεγάλο δυναμικό ζήτησης για τα προϊόντα της Περιφέρειας</p> <p>Συμμετοχή σε cluster με πολλά μέλη</p>	<p>Σχεδιασμός και εφαρμογή συστημικών παρεμβάσεων ενίσχυσης των εξαγωγικών επιδόσεων της χώρας</p>

	υποστήριξης επιχειρηματικότητας		
Κίνδυνοι	<p>Επικάλυψη με παρόμοιες παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο οδηγούν σε εσωτερικό ανταγωνισμό Προγραμμάτων</p> <p>Πολυπλοκότητα διαδικασιών υποβολής και διαχείρισης έργων</p> <p>Ασθενής ρευστότητα που εμποδίζει την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής</p>	<p>Τα σχέδια μπορεί να επιφέρουν μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη και όχι ανθεκτικά αποτελέσματα</p>	<p>Αβεβαιότητα που προέρχεται από ευρύτερο πολιτικο-οικονομικό περιβάλλον καθυστερεί το σχεδιασμό και υλοποίηση follow-up σχεδίων</p>

Πηγή: Προσαρμογή και επέκταση από [6]

4.3.12 ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση μικρομεσαίων επιχειρήσεων

ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση μικρομεσαίων επιχειρήσεων					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Μη επιστρεπτές επιχορηγήσεις για επενδύσεις σε λογισμικό, υλικό και ανθρώπινους πόρους για τη βελτίωση της ψηφιακής ωριμότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	Υποστήριξη επιχειρηματικών σχεδίων για τη βελτίωση της ψηφιακής ωριμότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	Εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου ή/και εσωτερικής οργάνωσης ή/και διαχείρισης παραγωγής ή/και προβολής της επιχείρησης ή/και ανάπτυξης ψηφιακών καναλιών προς τους πελάτες	Βελτίωση της ψηφιακής ωριμότητας της επιχείρησης	Αύξηση του κύκλου εργασιών λόγω πωλήσεων μέσω ψηφιακών καναλιών Αύξηση των αγορών στις οποίες δραστηριοποιείται η επιχείρηση λόγω χρήσης ψηφιακών καναλιών Μείωση του κόστους παραγωγής λόγω καλύτερης διαχείρισης με χρήση ΤΠΕ Βελτίωση των σχέσεων της επιχείρησης με τους πελάτες λόγω καλύτερης διαχείρισης	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από καλύτερες οικονομικές επιδόσεις ή από αύξηση της παραγωγικότητας λόγω χρήσης των ΤΠΕ
Προϋποθέσεις	Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων υψηλής ποιότητας που μεγιστοποιούν τη ψηφιακή ωρίμανση των ΜμΕ	Οι ΜμΕ έχουν μία ξεκάθαρη στρατηγική για τη βελτίωση της ψηφιακής τους ωριμότητας και τους απαραίτητους ανθρώπινους πόρους για να την εφαρμογή της	Οι επενδύσεις των ΜμΕ στοχεύουν σε συστήματα που βελτιώνουν την αποδοτικότητα, την ποιότητα και την ευελιξία των διαδικασιών παραγωγής ή παροχής υπηρεσιών	Η επιχείρηση εξακολουθεί να επενδύει στην υποδομή ΤΠΕ της	Η επιχείρηση εξακολουθεί να επενδύει στην εκπαίδευση του προσωπικού της για αξιοποίηση των ΤΠΕ
		Το επιχειρηματικό μοντέλο λειτουργίας	Η διοίκηση και το προσωπικό έχουν τις		

	των ΜμΕ είναι ώριμο για ψηφιοποίηση	απαραίτητες ψηφιακές δεξιότητες για να αξιοποιήσουν την επένδυση	
Υποστηρικτικοί Παράγοντες		Υπάρχει σύνδεση με άλλα εργαλεία πολιτικής που υποστηρίζουν την ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων	Το μέγεθος της επιχείρησης, ο κλάδος που δραστηριοποιείται και η οργανωσιακή της κουλτούρα επηρεάζουν το μέγεθος των επιπτώσεων
Κίνδυνοι		Η επιχείρηση διαχειρίζεται αποτελεσματικά τους κινδύνους κυβερνοασφάλειας και προσωπικών δεδομένων	Η επιχείρηση εξακολουθεί να επενδύει στην υποδομή ΤΠΕ της Η επιχείρηση εξακολουθεί να επενδύει στην εκπαίδευση του προσωπικού της για αξιοποίηση των ΤΠΕ

Πηγή: Innovatia Systems (2023b)

4.3.13 ΕΠ13: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινων πόρων για την έξυπνη εξειδίκευση

ΕΠ13: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινων πόρων για την έξυπνη εξειδίκευση					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις για την υλοποίηση δράσεων διάγνωσης αναγκών και βελτίωσης δεξιοτήτων των ανθρώπινων πόρων	Προγράμματα στοχευμένης κατάρτισης για στελέχη των επιχειρήσεων ή ελεύθερους επαγγελματίες ή ανέργους	Προγράμματα κατάρτισης ανέργων ή στελεχών επιχειρήσεων σε αντικείμενα υψηλής εξειδίκευσης που είναι σχετικά με τους τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ	Πιστοποιημένη βελτίωση ειδικών δεξιοτήτων με αυξημένη ζήτηση σε ανέργους Πιστοποιημένη βελτίωση ειδικών δεξιοτήτων στο ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων	Αναβαθμίζεται η θέση στην αγορά εργασίας για τους συμμετέχοντες στα προγράμματα κατάρτισης Οι συμμετέχοντες κατανοούν την ανάγκη για δια βίου μάθηση Οι επιχειρήσεις κατανοούν την ανάγκη για προγράμματα κατάρτισης του προσωπικού τους	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από ανθρώπινους πόρους με ειδικές δεξιότητες
Προϋποθέσεις	Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων υψηλής ποιότητας και συνάφειας με τις τοπικές ανάγκες Υπάρχει τεκμηρίωση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε βραχυπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη κλίμακα που οδηγεί στην επιλογή των δράσεων	Οι ωφελούμενες δομές κατάρτισης έχουν επαρκείς ικανότητες για να σχεδιάσουν προγράμματα και να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των εν δυνάμει συμμετεχόντων	Το γνωστικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων τους επιτρέπει να αφομοιώσουν τα αντικείμενα της κατάρτισής τους Υπάρχουν επαρκείς μηχανισμοί για την υποστήριξη της ενσωμάτωσης των συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας	Η διάγνωση των αναγκών της αγοράς εργασίας εξακολουθεί να ισχύει Οι επιχειρήσεις ή οι εργοδότες αναγνωρίζουν την αξία της κατάρτισης που έλαβαν οι συμμετέχοντες	

Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Αρμονική συνεργασία φορέων που εμπλέκονται στη διαδικασία κατάρτισης (επαγγελματικοί φορείς, οργανώσεις εργαζομένων, τοπική αυτοδιοίκηση)	Παρακολουθείται η πορεία των συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας	
Κίνδυνοι	Επικάλυψη με παρόμοιες παρεμβάσεις σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο οδηγούν σε εσωτερικό ανταγωνισμό Προγραμμάτων	Λανθασμένη στόχευση φορέων και ομάδων στόχων των προγραμμάτων κατάρτισης	Παράγοντες του πολιτικο-οικονομικού περιβάλλοντος δεν ευνοούν την πλήρη εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων

Πηγή: Innovatia Systems (2023b)

4.3.14 ΕΠ14: Επιταχυντής επιχειρηματικών ιδεών

ΕΠ14: Επιταχυντής επιχειρηματικών ιδεών					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
<p>Επιχορηγήσεις για την υλοποίηση δράσεων επιτάχυνσης επιχειρηματικών ιδεών στους τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ</p>	<p>Εκπαίδευση εν δυνάμει επιχειρηματιών στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα, προσωποποιημένη συμβουλευτική υποστήριξη (mentoring/coaching) για τη διαμόρφωση και τελειοποίηση επιχειρηματικών ιδεών, υποστήριξη στην αναζήτηση χρηματοδότησης για την ίδρυση επιχειρήσεων σε τομείς προτεραιότητας.</p>	<p>Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού για την (καινοτόμο) επιχειρηματικότητα, ανάπτυξη δικτύου μεντόρων και καθοδηγητών, υποστήριξη στη σύνταξη επιχειρηματικού σχεδίου, υποστήριξη στην αναζήτηση πηγών χρηματοδότησης.</p>	<p>Βελτίωση των ικανοτήτων για καινοτόμο επιχειρηματικότητα στους ωφελούμενους</p> <p>Ωρίμανση καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων</p>	<p>Ιδρύονται νέες καινοτόμες επιχειρήσεις στους τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ</p> <p>Οι νέες επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν ως αποτέλεσμα της υποστήριξης επιβιώνουν στην αγορά 3 χρόνια από την ίδρυσή τους</p>	<p>Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από καινοτόμο επιχειρηματικότητα</p>
<p>Προϋποθέσεις</p>	<p>Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων υψηλής ποιότητας και συνέμφειας με τις τοπικές ανάγκες</p> <p>Υπάρχει ικανός αριθμός ενδιαφερομένων εν δυνάμει επιχειρηματιών</p>	<p>Τα στελέχη και το δίκτυο συνεργατών του επιταχυντή έχουν την απαραίτητη επαγγελματική εμπειρία και το γνωστικό υπόβαθρο για να υποστηρίξουν τους εν δυνάμει επιχειρηματίες</p>	<p>Αξιοποιείται ένα πλαίσιο μέτρησης των επιχειρηματικών ικανοτήτων των συμμετεχόντων</p> <p>Παρέχονται ευκαιρίες για δικτύωση με εν δυνάμει επενδυτές ή για αναζήτηση άλλου είδους χρηματοδότησης</p>	<p>Διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα σε χρηματοδότηση για την υποστήριξη της ανάπτυξης των νέων καινοτόμων επιχειρήσεων</p>	

Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Η εκπαίδευση και η καθοδήγηση προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε ομάδας εν δυνάμει επιχειρηματιών	Υπάρχει σύνδεση με άλλα εργαλεία πολιτικής που υποστηρίζουν την ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων	Παρακολουθείται η πορεία των ωφελούμενων μεσοπρόθεσμα Αξιοποιούνται εργαλεία πολιτικής για την ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων
Κίνδυνοι	«Ρηχή» υποστήριξη		Παράγοντες του πολιτικο-οικονομικού περιβάλλοντος δεν ευνοούν την ανάπτυξη των επιχειρήσεων που συστάθηκαν ως αποτέλεσμα της δράσης

Πηγή: Innovatia Systems (2023b)

4.3.15 ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα

ΕΠ15: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα σε κλάδους προτεραιότητας της ΠΣΕΕ					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις για την κάλυψη του μισθολογικού κόστους νέων θέσεων εργασίας	Πρόσληψη ανέργων νέων σε θέσεις μισθωτής εργασίας από μικρομεσαίες επιχειρήσεις για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών	Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για άνεργους υψηλών προσόντων στους τομείς προτεραιότητας της ΠΣΕΕ	Απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας από νέους με υψηλά τυπικά προσόντα Αξιοποίηση των γνώσεων και των ικανοτήτων των προσληφθέντων προς όφελος της επιχείρησης	Διατήρηση θέσεων εργασίας έξι μήνες μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης Βελτίωση της θέσης των συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας Οι ωφελούμενες επιχειρήσεις κατανοούν τα οφέλη από την απασχόληση προσωπικού υψηλών προσόντων	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας οδηγούμενη από ανθρώπινους πόρους με αυξημένα προσόντα
Προϋποθέσεις	Υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο στην ΕΥΔ για την επιλογή έργων που εξασφαλίζουν τη βέλτιστη αξιοποίηση των νέων θέσεων εργασίας από τις ωφελούμενες επιχειρήσεις		Το γνωστικό υπόβαθρο των ωφελούμενων τους επιτρέπει να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του εργοδότη τους	Οι εργοδότες αναγνωρίζουν την αξία της απασχόλησης νέων με υψηλά τυπικά προσόντα και διατηρούν ή αυξάνουν τις σχετικές θέσεις εργασίας μετά το πέρας της παρέμβασης	
Υποστηρικτικοί Παράγοντες			Οι ωφελούμενες επιχειρήσεις δημιουργούν ένα		

		ευνοϊκό περιβάλλον εργασίας για τους νεοπροσληφθέντες και μεριμνούν για την περαιτέρω ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους	
Κίνδυνοι	Οι διαδικασίες επιλογής των υποψηφίων δεν είναι ανοικτές Οι ωφελούμενες επιχειρήσεις θα προσλάβαν νέο προσωπικό έτσι κι αλλιώς		Παράγοντες του πολιτικο-οικονομικού περιβάλλοντος δεν ευνοούν τη διατήρηση των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν

Πηγή: *Innovatia Systems (2023b)*

4.3.16 ΕΠ16: Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας

ΕΠ16: Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας					
Εισροές	Δραστηριότητες	Εκροές	Άμεσα αποτελέσματα	Ενδιάμεσα αποτελέσματα	Επιπτώσεις
Επιχορηγήσεις για την δημιουργία δομών υποστήριξης της λειτουργίας των περιφερειακών οικοσυστημάτων καινοτομίας	<p>Υποστήριξη του συντονισμού των δράσεων των συμμετόχων και της διακυβέρνησης</p> <p>Ανάλυση και διάχυση πληροφοριών που σχετίζονται με ευκαιρίες και προκλήσεις.</p> <p>Παρακολούθηση και αξιολόγηση του μίγματος πολιτικής για την καινοτομία, την ψηφιοποίηση, την επιχειρηματικότητα και τις δεξιότητες.</p> <p>Ενδυνάμωση της δικτύωσης μεταξύ των συντελεστών και της διεθνοποίησης του οικοσυστήματος</p>	<p>Ημερίδες, συνέδρια, και λοιπές δράσεις επικοινωνίας και διάχυσης πληροφοριών που σχετίζονται με την έξυπνη ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένων και κύκλων της ΔΕΑ.</p> <p>Εκθέσεις Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των επιδόσεων</p> <p>Προτάσεις πολιτικής</p> <p>Συνεισφορά στη διαδικασία διαμόρφωσης και αναθεώρησης εθνικών και τοπικών στρατηγικών για την έξυπνη εξειδίκευση</p>	<p>Ανάπτυξη δικτύων μεταξύ των φορέων της τετραπλής έλικας, εντός και εκτός των χωρικών ορίων του οικοσυστήματος.</p> <p>Άρση ασυμμετριών ενημέρωσης για ευκαιρίες για καινοτομία προς όφελος των μελών του οικοσυστήματος.</p> <p>Αύξηση της εξωτερικής χρηματοδότησης για δράσεις ανάπτυξης ικανοτήτων και καινοτομίας</p> <p>Αποτελεσματική διακυβέρνηση των αναπτυξιακών στρατηγικών</p> <p>Παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιδόσεων του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας</p>	<p>Αναβαθμίζεται η ικανότητα των περιφερειακών φορέων στο σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών για την έρευνα και την καινοτομία.</p> <p>Ενισχύεται η συμμετοχή των μελών του οικοσυστήματος σε δράσεις έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας</p>	<p>Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας</p> <p>οδηγούμενη από την αποτελεσματική εφαρμογή στρατηγικών ΕΤΑΚ</p>

			Διεθνοποίηση του οικοσυστήματος	
Προϋποθέσεις	Θεσμοθέτηση αρμοδιοτήτων για το όργανο υποστήριξης της λειτουργίας του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας	Η στελέχωση των δομών υποστήριξης είναι επαρκής ποσοτικά και ποιοτικά για την αποτελεσματική λειτουργία τους.		Έχει εξασφαλιστεί χρηματοδότηση για τη συνέχεια της λειτουργίας των δομών.
Υποστηρικτικοί Παράγοντες	Λειτουργία των λοιπών επιπέδων του συστήματος διακυβέρνησης του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας	Ύπαρξη σχεδίου επικοινωνίας και αξιοποίηση όλων των πρόσφορων καναλιών για την εφαρμογή του	Προσαρμογή των μηχανισμών και δομών με ιδιαίτερες πτυχές του οικοσυστήματος της περιοχής	
Κίνδυνοι		Ανισομερής συμμετοχή των συντελεστών του οικοσυστήματος στις δραστηριότητες	Περιορισμένη πολιτική στήριξη από την Περιφερειακή Διοίκηση	

Πηγή: Innovatia Systems (2023b)

4.4. Εργαλεία έρευνας

4.4.1 Σχέδιο συνεντεύξεων με Διαχειριστικές Αρχές

Το σχέδιο συνεντεύξεων με τις Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης καλύπτει όλα τα ερωτήματα για τα οποία ζητείται άποψη των ΕΥΔ στο Σχέδιο Αξιολόγησης. Ξεκινά με μια γενική ενότητα σχετιζόμενη με τη σχέση ΔΕΑ, ΠΣΕΕ, ΠΕΠ και σχετικών προσκλήσεων και στη συνέχεια εστιάζεται στη συλλογή δεδομένων για κάθε αξιολογικό θέμα. Το μέλος της Ομάδας Έργου που παρίσταται μπορεί να ζητήσει διευκρινήσεις σε θέματα που προέκυψαν από την ανασκόπηση εγγράφων και δεδομένων υλοποίησης όπου είναι απαραίτητο. Δεν γίνεται αναφορά στα Εργαλεία Πολιτικής διότι αυτό δημιουργεί σύγχυση και καθυστέρηση στη συνέντευξη που έχει προγραμματισμένη διάρκεια 1,5 έως 2 ώρες.

Το ελάχιστο σύνολο ερωτήσεων έχει ως εξής:

ΓΕΝΙΚΑ

1. Αναφορά στην αλληλουχία των διεργασιών (ΔΕΑ/ΠΕΠ/ΠΣΕΕ/Ωρίμανση προσκλήσεων) όπως προέκυψαν από την ανασκόπηση εγγράφων και επιβεβαίωση από την ΕΥΔ
- 2.α Σε ποια έκδοση του ΠΕΠ ενσωματώθηκαν οι προβλέψεις της RIS?
- 2.β. Υπάρχει κατάλογος με τους ΣΤΑΚΟΔ που θεωρείτε ότι υποστηρίζουν την περιφερειακή RIS3 σε κάποια πρόσκληση ή διαθέσιμος σε Excel; Αν ναι, είτε να μας πουν την πρόσκληση ή να μας στείλουν τον κατάλογο.
3. Σε ποιο βαθμό η RIS3 και ειδικότερα η ΔΕΑ επηρέασε τις προσκλήσεις του ΠΕΠ στους Θ.Σ.1, 2, 3 και 8;
4. Είστε ικανοποιημένοι από το μίγμα των εργαλείων που ενεργοποιήσατε στο ΠΕΠ;

Στη συνέχεια, η συζήτηση εστιάζεται στο σχολιασμό των προσκλήσεων που έχουν συμφωνηθεί ότι εμπίπτουν στη ΠΣΕΕ ανά επενδυτική προτεραιότητα. (1α, 1β, 2β, 2γ, 3α, 3δ, 8.χ) και ειδικό στόχο του οικείου ΠΕΠ:

A. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

5. Είστε ικανοποιημένοι από το πλήθος των υποβολών; Από την ποιότητα των προτάσεων; (A.2.3)
6. Πόσα έργα έχουν ολοκληρωθεί—έμφαση στα έργα που δεν είναι κρατικών ενισχύσεων και δεν μπορεί να εξαχθεί πληροφορία από το ΠΣΚΕ; (A.3.1)
7. Παράγοντες που εμπόδισαν την ομαλή εξέλιξη του κύκλου ζωής των έργων (έγκριση RIS3 → έκδοση προσκλήσεων → εντάξεις έργων → υλοποίηση και παρακολούθηση έργων → κλείσιμο) (A.3.2). Οι παράγοντες ξετάζονται τόσο σε επίπεδο ΕΥΔ όσο και σε επίπεδο τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Ενδεικτικοί παράγοντες που έχουν αναφερθεί σε

προηγούμενες αξιολογήσεις είναι οι εξής (ο κατάλογος συμπληρώνεται κατά την πορεία των συνεντεύξεων):

1. Ενδογενείς:

- i. διοικητικοί φραγμοί ή προβλήματα
- ii. αδυναμία εξασφάλισης matching funding ή κάλυψης ιδιωτικής συμμετοχής,
- iii. προβλήματα στην εκπλήρωση των κριτηρίων επιλογής πράξεων από δικαιούχους
- iv. ανταγωνιστικές προσκλήσεις σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο
- v. έλλειψη προσωπικού ή έλλειψη κατάλληλων δεξιοτήτων στο προσωπικό
- vi. έλλειψη κατάλληλων συστημάτων για τη διαχείριση των έργων
- vii. κακή συνεργασία με ή ανάδραση από τους συμμετόχους (δικαιούχοι, Υπηρεσίες σε εθνικό επίπεδο, ...)
- viii. άλλο (προσδιορίστε)

2. Εξωγενείς:

- i. Καθυστέρηση στην εκπλήρωση εκ των προτέρων αιρεσιμοτήτων
- ii. Προβλήματα με τους κανονισμούς των κρατικών ενισχύσεων
- iii. Επίδραση της πανδημίας COVID19 (σε προϋπολογισμούς των ειδικών στόχων του προγράμματος, δυνατότητες ελέγχων, υλοποίηση φυσικού αντικειμένου έργων, λειτουργία ΕΥΔ, ...)
- iv. Οικονομική κρίση, ρευστότητα, πρόσβαση σε χρηματοδότηση μέσω τραπεζών για τους εν δυνάμει ωφελούμενους
- v. Αλλαγές στην περιφερειακή ή την εθνική κυβέρνηση
- vi. Άλλο (προσδιορίστε)

8. Ποια είναι η εκτίμησή σας για την συνολική αποτελεσματικότητα των προσκλήσεων που ενεργοποιήθηκαν και ποιοι παράγοντες επηρέασαν θετικά ή αρνητικά γι' αυτό; (Α.5) – Ενδογενείς και εξωγενείς

B. ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ (B.2)

9. Εφαρμόσατε τυχόν συνέργειες (παράλληλη χρηματοδότηση, εν σειρά χρηματοδότηση, ...) με άλλα ΕΠ ή Ευρωπαϊκά ή άλλες εκτός ΕΔΕΤ στο πλαίσιο των ΘΣ1,2,3,8;

10. Λάβατε υπόψη το σχεδιασμό των άλλων τομεακών ΕΠ ή ευρωπαϊκών ή άλλων εκτός ΕΔΕΤ προγραμμάτων κατά το σχεδιασμό των προσκλήσεων;

Γ. ΣΥΝΟΧΗ

11. Υπήρξαν επικαλύψεις με παρεμφερείς προσκλήσεις από Τομεακά; Πώς επηρέασαν το ΠΕΠ;

12. Σε τι διαφοροποιήθηκαν οι προσκλήσεις του ΠΕΠ σε σχέση με τα τομεακά (πέρα από τις προτεραιότητες των ΠΣΕΕ).

Δ. ΣΥΝΑΦΕΙΑ

13. Τα εργαλεία που ενεργοποιήθηκαν κάλυπταν τις διαπιστωμένες ανάγκες των φορέων όπως διατυπώθηκαν στην ΠΣΕΕ και το ΠΕΠ;

14. Σε τί βαθμό κάλυψε το ΠΕΠ όσα ζητούσε το Σχέδιο Δράσης της RIS3 απ' αυτό;

15. Σε τί βαθμό το ΠΕΠ πήρε πρωτοβουλίες και έκανε περισσότερα απ' ότι ζήτησε η RIS3?

Ε. ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ

16. Υπήρξε κάποια δράση του ΠΕΠ στο πλαίσιο της RIS3 που ήταν μοναδική (σε σχέση με αντίστοιχες προσκλήσεις τομεακών) ή εντελώς νέα για την Περιφέρεια ή για την οποία είστε περήφανοι;

17. Υπήρξαν δράσεις των ΠΕΠ που δεν είχαν προβλεφθεί από ομοειδείς δράσεις τομεακών ΕΠ;

18. Τελικά κατά πόσο συνεισέφερε το ΠΕΠ στην επίτευξη των στόχων για καθένα από τους ειδικούς στόχους που θέσατε στο πλαίσιο των επενδυτικών προτεραιοτήτων 1.α-β, 2.β-γ, 3.α-δ, 8.α-ε;

ΣΤ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

19. Κατά πόσο πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα των δράσεων ΠΕΠ που υποστήριξαν τη RIS3 θα είναι θετικά για την περιφερειακή οικονομία; (ΣΤ.2). Γιατί;

20. Υπό ποιες προϋποθέσεις θα είναι και διατηρήσιμα; (ΣΤ.2)

4.4.2 Ερωτηματολόγιο έρευνας πεδίου για τα Εργαλεία Πολιτικής

Η έρευνα πεδίου για τα Εργαλεία Πολιτικής υλοποιήθηκε ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας LimeSurvey (βλ. Διάγραμμα 32 για την εισαγωγική σελίδα της έρευνας) στην οποία δημιουργήθηκαν 14 διακριτά ερωτηματολόγια που κάλυπταν το σύνολο των εργαλείων πολιτικής που ενεργοποιήθηκαν από τα ΠΕΠ. Περιλαμβάνει ένα σύνολο κοινών ερωτήσεων και μία ομάδα ερωτήσεων ειδικά προσαρμοσμένη για κάθε εργαλείο πολιτικής.

Φόρμωση ημετελής ερευνηματολογίου

Το ερευνηματολόγιο προς το παρόν δεν είναι ενεργό. Δεν θα μπορέσετε να αποθηκεύσετε τις απαντήσεις σας.

(ΕΠ14) Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020

Η Γενική Γραμματεία Διόχων Επενδύσεων & ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων αξιολογεί τις επιπτώσεις των Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης στο πλαίσιο που χρηματοδοτήθηκε μέσω των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) της περιόδου 2014-2020.
 Αντικείμενο αυτής της έρευνας είναι η καταγραφή του βαθμού επίτευξης των άμεσων και μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων του έργου που υλοποιήσατε με χρηματοδότηση από το ΠΕΠ της Περιφέρειάς σας και η κατανόηση των παραγόντων που επηρέασαν την αποτελεσματικότητά του.
 Τα αποτελέσματα της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν, μετά από στατιστική επεξεργασία, για να σχεδιαστούν καλύτερες, πιο στοχευμένες δράσεις στη προγραμματική περίοδο 2021-2027. Ως εκ τούτου, η συνεισφορά σας στην έρευνα είναι κρίσιμη σημασίας.
 Οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Προγραμμάτων και οι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης **δεν** θα έχουν πρόσβαση στις απαντήσεις σας.
 Στη συνέχεια, σας παρακαλούμε να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία υλοποίησης **μόνο για το έργο για το οποίο προσκληθήκατε να δώσατε πληροφορίες**.
 Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας!

There are 16 questions in this survey.

Ας ξεκινήσουμε!

Επόμενη

Διάγραμμα 32 Σελίδα υποδοχής στην online έρευνα πεδίου.

Η διάρθρωση της έρευνας έχει ως εξής:

ΚΟΙΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ενότητα 1: Πορεία υλοποίησης και τρέχουσα κατάσταση του έργου σας

[Γ1Q00001] Σε ποιόν από τους παρακάτω τομείς κατατάσσεται ο οργανισμός τον οποίο εκπροσωπείτε;

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Δημόσια Διοίκηση, Περιφερειακή ή Τοπική Αυτοδιοίκηση, αναπτυξιακές εταιρείες ΟΤΑ
- Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
- Δημόσιο Ερευνητικό Κέντρο
- Επιχείρηση
- Μη κερδοσκοπικός φορέας ή μη κυβερνητική οργάνωση ή κοινωνία των πολιτών
- Άλλο ΝΠΔΔ
- Οτιδήποτε άλλο πλην των παραπάνω

[Γ1Q00002] Σε ποιά κλίμακα της λειτουργίας του οργανισμού σας επιδρούν τα αποτελέσματα του έργου για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε; *

Απαντήστε αυτή την ερώτηση, μόνο αν ισχύουν οι παρακάτω συνθήκες:

Η απάντηση ήταν 'Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα' ή 'Δημόσιο Ερευνητικό Κέντρο' στην ερώτηση '[G1Q0001]' (Σε ποιόν από τους παρακάτω τομείς κατατάσσεται ο οργανισμός τον οποίο εκπροσωπείτε;)

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Πανεπιστήμιο ή Ερευνητικό Κέντρο (Ιδρυματικό έργο)
- Σχολή ή Ινστιτούτο
- Τμήμα
- Τομέας ή Εργαστήριο ή Κλινική
- Ερευνητική ομάδα

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας όσον αφορά τα **Πανεπιστήμια** και τα **Ερευνητικά Κέντρα**, ως "**Φορέας**" εννοείται η οργανωτική μονάδα που συμμετέχει άμεσα στην υλοποίηση του έργου ή ωφελείται άμεσα από την υλοποίηση του έργου.

Η κλίμακα που θα επιλέξετε εδώ ορίζει το εύρος του όρου "Φορέας" όσον αφορά την ερμηνεία των απαντήσεών σας στη συνέχεια. Αναμένουμε ότι οι απαντήσεις σας στη συνέχεια θα αφορούν την κλίμακα που επιλέξατε.

[G1Q0003] Ποιά είναι σήμερα η κατάσταση του έργου για το οποίο λάβατε πρόσκληση στην έρευνα; *

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Το έργο είναι σε εξέλιξη.
- Το έργο έχει ολοκληρώσει το φυσικό του αντικείμενο και αναμένουμε την αποπληρωμή της επιλέξιμης δημόσιας δαπάνης
- Το έργο έχει ολοκληρωθεί και έχει πληρωθεί η επιλέξιμη δημόσια δαπάνη

[G1Q0004] Σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό του έργου σας, υπήρξαν διαφοροποιήσεις κατά την υλοποίησή του; *

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Το έργο υλοποιήθηκε νωρίτερα από το αρχικό χρονοδιάγραμμα.
- Το έργο υλοποιήθηκε σύμφωνα με το αρχικό χρονοδιάγραμμα.
- Το έργο υλοποιήθηκε με καθυστέρηση σε σχέση με το αρχικό χρονοδιάγραμμα.

Ενότητα 2: Παράγοντες που επηρεάζουν την ομαλή υλοποίηση των έργων

[G2Q0001] Ποιοί από τους παρακάτω παράγοντες επηρέασαν αρνητικά την ομαλή εξέλιξη του φυσικού και του οικονομικού αντικειμένου του έργου σας; *

Παρακαλώ επιλέξτε την κατάλληλη απάντηση για κάθε στοιχείο:

	Χωρίς επίπτωση	Χαμηλή επίπτωση	Μέτρια επίπτωση	Υψηλή επίπτωση	Μη εφαρμοσσιμο
Έλλειψη προηγούμενης εμπειρίας του Φορέα μας σε δράσεις ΕΣΠΑ					
Περιορισμένη ετοιμότητα του Φορέα μας για να υλοποιήσει το έργο από τεχνική ή οργανωτική ή θεσμική προοπτική					
Περιορισμένη διαθεσιμότητα των απαραίτητων ανθρώπινων πόρων ή/και των υποδομών για την εκτέλεση του έργου στο Φορέα μας					
Δυσχερής ή ατελέσφορη επικοινωνία του Φορέα με τη Διαχειριστική Αρχή ή τον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης					
Συχνότητα αλλαγών στον Οδηγό Εφαρμογής της δράσης					
Υψηλός διοικητικός φόρτος για την ανταπόκριση στις απαιτήσεις κάλυψης των όρων επιλεξιμότητας δαπανών					
Προβλήματα εφαρμογής των διαδικασιών δημόσιων συμβάσεων					
Ζητήματα εξασφάλισης ρευστότητας για εξόφληση δαπανών λόγω εξωγενών παραγόντων					
Καθυστερήσεις στους ενδιάμεσους ή τον τελικό έλεγχο φυσικού και οικονομικού αντικειμένου χωρίς υπαιτιότητα του Φορέα					
Καθυστερήσεις στις πληρωμές δημόσιας δαπάνης προς το Φορέα μετά τους ελέγχους					
Καθυστερήσεις στην προκαταβολή προς το Φορέα ή πρακτική αδυναμία εξασφάλισης προκαταβολής					
Επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην ομαλή λειτουργία του Φορέα					
Επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται ο Φορέας					
Αν θεωρείτε ότι κάποιος από τους παρακάτω παράγοντες δεν ίσχυε ή δεν ισχύει για το Φορέα σας, επιλέξτε την επιλογή " Μη Εφαρμοσσιμο ".					

[G2Q00002] Αν υπήρξε(-αν) κάποιος(-οι) άλλος(-οι) παράγοντας(-ες) που επηρέασε(-αν) αρνητικά την ομαλή εξέλιξη του έργου σας, παρακαλούμε να τον (τους) αναφέρετε εδώ.

Παρακαλώ γράψτε την απάντησή σας εδώ: _____

Ενότητα 3: Συμπληρωματικότητα χρηματοδότησης και προσθετικότητα

[G3Q00001] Εκτός από το έργο για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα, έλαβε ο Φορέας σας χρηματοδότηση από άλλες δημόσιες πηγές την περίοδο από το 2014 έως το 2022; *

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Ναι
- Όχι
- Δε γνωρίζω

[G3Q00002] Από ποιές από τις παρακάτω πηγές χρηματοδότησης χρηματοδοτήθηκε ο Φορέας σας από το 2014 μέχρι το 2022; *

Απαντήστε αυτή την ερώτηση, μόνο αν ισχύουν οι παρακάτω συνθήκες:

Η απάντηση ήταν 'Ναι' στην ερώτηση ' [G3Q00001]' (Εκτός από το έργο για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα, έλαβε ο Φορέας σας χρηματοδότηση από άλλες δημόσιες πηγές την περίοδο από το 2014 έως το 2022;)

Παρακαλώ επιλέξτε **όλα** όσα ισχύουν:

- Άλλο ή άλλα έργα στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) της Περιφέρειάς μας
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020
- Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιεία και Θάλασσα 2014-2020
- Άλλα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ., Horizon, LIFE, COSME, Marie Curie, ...)
- Άλλες εθνικές πηγές (π.χ., Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΛΙΔΕΚ, ...)

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, ως Φορέας εννοείται, ανάλογα με το εύρος του έργου, είτε το Ίδρυμα/ο Οργανισμός σας (για ιδρυματικά έργα), ή το Παράρτημα, ή το Τμήμα, ή το Εργαστήριο/Κλινική, ή η Μονάδα που ωφελείται άμεσα από το έργο.

[G3Q00003] Πως αξιολογείτε τη συνολική, μέχρι σήμερα, εμπειρία από το έργο σας σε σχέση με τις αντίστοιχες εμπειρίες από έργα με άλλες πηγές χρηματοδότησης; *

Απαντήστε αυτή την ερώτηση, μόνο αν ισχύουν οι παρακάτω συνθήκες:

Η απάντηση ήταν 'Ναι' στην ερώτηση ' [G3Q00001]' (Εκτός από το έργο για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα, έλαβε ο Φορέας σας χρηματοδότηση από άλλες δημόσιες πηγές την περίοδο από το 2014 έως το 2022;)

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Η εμπειρία από την υλοποίηση του έργου στο ΠΕΠ ήταν καλύτερη σε σχέση με τις εμπειρίες από άλλες πηγές χρηματοδότησης
- Η εμπειρία από την υλοποίηση του έργου στο ΠΕΠ ήταν αντίστοιχη σε σχέση με τις εμπειρίες από άλλες πηγές χρηματοδότησης
- Η εμπειρία από την υλοποίηση του έργου στο ΠΕΠ ήταν χειρότερη σε σχέση με τις εμπειρίες από άλλες πηγές χρηματοδότησης

[G3Q00004] Αν δεν υπήρχε η χρηματοδότηση από το ΠΕΠ, πόσο πιθανό είναι να υλοποιούσατε το φυσικό αντικείμενο του έργου για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα; *

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Δεν θα γινόταν το έργο
- Θα γινόταν το έργο με ίδιους πόρους του Φορέα
- Θα γινόταν τμήμα του έργου με ίδιους πόρους του Φορέα
- Θα αναζητούσαμε τραπεζική χρηματοδότηση
- Θα αναζητούσαμε χρηματοδότηση από άλλα Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020
- Θα αναζητούσαμε χρηματοδότηση από άλλους εθνικούς πόρους εκτός ΕΣΠΑ
- Θα αναζητούσαμε χρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς πόρους

[G3Q00005] Με βάση την εμπειρία σας από την υλοποίηση του έργου για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα, πόσο πιθανό είναι να υποβάλετε αίτηση για χρηματοδότηση σε αντίστοιχη δράση του ΠΕΠ της περιφέρειας εγκατάστασης του Φορέα σας στο μέλλον;

Παρακαλώ επιλέξτε **μόνο ένα** από τα παρακάτω:

- Καθόλου πιθανό
- Λίγο πιθανό
- Αρκετά πιθανό
- Πολύ πιθανό
- Άλλο

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ενότητα 4: Αποτελέσματα από την υλοποίηση του έργου

[G4Q00001] Οι παρακάτω προτάσεις περιγράφουν ενδεικτικά αποτελέσματα που παρατηρούνται ή αναμένεται να παρατηρηθούν μετά την ολοκλήρωση έργων σαν κι αυτό για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

- Αν το αποτέλεσμα που περιγράφεται σε κάθε πρόταση έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, επιλέξτε "Πραγματοποιήθηκε".
- Αν το αποτέλεσμα δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, και εκτιμάτε ότι θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον, επιλέξτε "Αναμένεται στο μέλλον".
- Αν το αποτέλεσμα δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, και εκτιμάτε ότι ΔΕΝ θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον, επιλέξτε "Δεν θα πραγματοποιηθεί".
- Αν για κάποιο λόγο το περιγραφόμενο αποτέλεσμα δεν έχει σχέση με τη δραστηριότητα του Φορέα σας ή με το έργο, επιλέξτε "Μη εφαρμόσιμο".

Παρακαλώ επιλέξτε την κατάλληλη απάντηση για κάθε στοιχείο.

(Για κάθε υποερώτημα δίνονται τέσσερις επιλογές απαντήσεων: Πραγματοποιήθηκε, Αναμένεται στο μέλλον, Δεν θα πραγματοποιηθεί, Μη εφαρμόσιμο)

Τα ερωτήματα ανά εργαλείο πολιτικής έχουν ως εξής:

ΕΠ2: Ενίσχυση υποδομών για έρευνα

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI2Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε η επιφάνεια των εγκαταστάσεων που είναι διαθέσιμες για ερευνητικούς σκοπούς
Άμεσο	PI2Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, εκσυγχρονίστηκαν οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις που είναι διαθέσιμες για ερευνητικούς σκοπούς χωρίς αύξηση της επιφάνειάς τους
Άμεσο	PI2Q03	Ως αποτέλεσμα του έργου, αποκτήθηκε επιστημονικός εξοπλισμός που μας επιτρέπει να κάνουμε έρευνα/πειράματα/δοκιμές που κάναμε και στο παρελθόν
Άμεσο	PI2Q04	Ως αποτέλεσμα του έργου, αποκτήθηκε επιστημονικός εξοπλισμός που θα μας επιτρέψει να κάνουμε έρευνα/πειράματα/δοκιμές που δεν μπορούσαμε να κάνουμε στο παρελθόν
Άμεσο	PI2Q05	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να κάνουμε έρευνα/πειράματα/δοκιμές που δεν μπορούσαμε να κάνουμε στο παρελθόν
Άμεσο	PI2Q06	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να κάνουμε έρευνα/πειράματα/δοκιμές σε μεγαλύτερη κλίμακα σε σχέση με το παρελθόν
Άμεσο	PI2Q07	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για την εκπόνηση διδακτορικών διατριβών
Άμεσο	PI2Q08	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να εκπαιδεύουμε μεταπτυχιακούς φοιτητές και υποψηφίους διδάκτορες σε νέες τεχνικές και μεθόδους
Άμεσο	PI2Q09	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να εκπαιδεύουμε προπτυχιακούς φοιτητές

Άμεσο	PI2Q10	Αξιοποιείται ήδη ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε για να προσφέρουμε νέες υπηρεσίες σε επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς
Άμεσο	PI2Q11	Οι νέες υπηρεσίες που προσφέρονται λόγω του νέου επιστημονικού εξοπλισμού ήδη δημιουργούν έσοδα για τον φορέα μας
Άμεσο	PI2Q12	Ο επιστημονικός εξοπλισμός που αποκτήθηκε διατίθεται με όρους ανοικτής πρόσβασης σε ερευνητές άλλων φορέων και επιχειρήσεις
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q13	Οι αναβαθμισμένες εγκαταστάσεις ή/και ο νέος εξοπλισμός μας βοήθησαν να προσελκύσουμε καλύτερους υποψήφιους διδάκτορες ή/και μεταδιδάκτορες
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q14	Λόγω του επιστημονικού εξοπλισμού που αποκτήθηκε από το έργο αυξήθηκε ο αριθμός των ερευνητικών δημοσιεύσεων του Φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q15	Μετά την ολοκλήρωση του έργου, οι ερευνητικές δημοσιεύσεις του Φορέα μας υποβάλλονται σε διεθνή περιοδικά ή συνέδρια με μεγαλύτερη απήχηση ή κύρος σε σχέση με το παρελθόν
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q16	Μετά την ολοκλήρωση του έργου, αυξήθηκαν σε σχέση με το παρελθόν τα έσοδα του Φορέα μας από παροχή υπηρεσιών
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q17	Μετά την ολοκλήρωση του έργου υποβάλαμε προτάσεις για χρηματοδοτούμενα ερευνητικά έργα σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q18	Μετά την ολοκλήρωση του έργου εξασφαλίσαμε ερευνητική χρηματοδότηση από εθνικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q19	Μετά την ολοκλήρωση του έργου, καταθέσαμε μία ή περισσότερες αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας στην Ελλάδα ή το εξωτερικό
Μεσοπρόθεσμο	PI2Q20	Μετά την ολοκλήρωση του έργου, ιδρύσαμε εταιρεία τεχνολογίας (spin-off).

ΕΠ3 Επενδύσεις σε υποδομές Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI3Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε η δυναμικότητα υποστήριξης υφιστάμενων ή νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης ή τεχνολογικών για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων (αγαθών ή υπηρεσιών)
Άμεσο	PI3Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε η δυναμικότητα φιλοξενίας ή/και υποστήριξης νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης ή τεχνολογικών κατά τα πρώτα στάδια λειτουργίας τους
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q03	Ο Φορέας έχει εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα των υποδομών που αναπτύχθηκαν για τουλάχιστον 3 έτη μετά το πέρας της χρηματοδότησης
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q04	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους εν δυνάμει ωφελομένους να αποκτήσουν πρόσβαση σε δωρεάν χώρους, υπολογιστές, στο διαδίκτυο και σε υπηρεσίες γραμματειακής υποστήριξης
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q05	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, παρέχουμε προς τους εν δυνάμει ωφελομένους συμβουλευτική καθοδήγηση και υποστήριξη από ειδικούς για την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων ή μοντέλων
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q06	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους εν δυνάμει ωφελομένους ως προς την αναζήτηση χρηματοδότησης από ιδιώτες ή θεσμικούς επενδυτές ή από προγράμματα ενίσχυσης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας.
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q07	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους εν δυνάμει ωφελομένους ως προς τη δικτύωσή τους με άλλους επιχειρηματίες, επενδυτές και υποψήφιους πελάτες

Μεσοπρόθεσμο	PI3Q08	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους εν δυνάμει ωφελούμενους για θέματα ανάπτυξης νέων προϊόντων (αγαθών ή υπηρεσιών)
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q09	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους εν δυνάμει ωφελούμενους για θέματα ανάπτυξης πρωτοτύπων ή σχεδιασμού παραγωγής, ή χρηματοοικονομικού σχεδιασμού
Μεσοπρόθεσμο	PI3Q10	Αξιοποιώντας την υποδομή που αναπτύχθηκε από το έργο, υποστηρίζουμε τους ωφελούμενους για θέματα απόκτησης ή διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

ΕΠ4: Ενίσχυση ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Κέντρα

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI4Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι επιστημονικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι τεχνολογικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q03	Κατά τη διάρκεια του έργου, προσλάβαμε νέους επιστήμονες ή ερευνητές και να διευρύνουμε την ερευνητική ομάδα στο Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q04	Το έργο μας επέτρεψε να διευρύνουμε τα ερευνητικά πεδία που θεραπεύει ο Φορέας μας
Άμεσο	PI4Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκε νέα επιστημονική ή τεχνολογική γνώση στο Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q06	Το έργο αποτέλεσε συνέχεια της ερευνητικής μας δραστηριότητας που είχε χρηματοδοτηθεί από άλλο έργο στο παρελθόν
Άμεσο	PI4Q07	Το έργο κατέληξε στα προσδοκώμενα, από το σχεδιασμό του, αποτελέσματα
Άμεσο	PI4Q08	Τα αποτελέσματα του έργου είναι συναφή με τις ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας
Άμεσο	PI4Q09	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν παρουσιαστεί από το Φορέα σε ευρύτερο κοινό ενδιαφερομένων
Άμεσο	PI4Q10	Ο φορέας μας έχει ξεκάθαρη άποψη για το πως θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα του έργου
Άμεσο	PI4Q11	Τα αποτελέσματα του έργου είναι συναφή με τις ανάγκες του φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q12	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν δημοσιευτεί από το Φορέα σε διεθνή συνέδρια ή σε διεθνή περιοδικά με αναφορά στην πηγή χρηματοδότησης
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q13	Η δομή μεταφοράς τεχνολογίας του Φορέα έχει επεξεργαστεί σενάρια αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q14	Τα αποτελέσματα του έργου οδήγησαν σε αίτημα για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας από το Φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q15	Ο Φορέας μας ίδρυσε εταιρεία-τεχνοβλαστό για να εκμεταλλευτεί εμπορικά τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q16	Ο Φορέας μας κατέθεσε πρόταση χρηματοδότησης για περαιτέρω έρευνα που θα βελτιώσει τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q17	Ο Φορέας μας εξασφάλισε χρηματοδότηση για την περαιτέρω βελτίωση των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q18	Υπάρχει ενδιαφέρον από επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q19	Υπάρχει ενδιαφέρον από επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς για την περαιτέρω ανάπτυξη των αποτελεσμάτων του έργου, π.χ., μέσω συνεργατικών ερευνητικών έργων ή έργων εφαρμοσμένης έρευνας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q20	Η Δομή Μεταφοράς Τεχνολογίας του Φορέα μας προωθεί τα αποτελέσματα του έργου σε πιθανούς χρήστες

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q21	Οι νέοι ερευνητές που προσελήφθησαν στο πλαίσιο του έργου εξακολουθούν να εργάζονται για τον Φορέα

ΕΠ5: Συνεργατικά Έργα ΕΤΑΚ

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI4Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι επιστημονικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι τεχνολογικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q03	Κατά τη διάρκεια του έργου, προσλάβαμε νέους επιστήμονες ή ερευνητές και να διευρύνουμε την ερευνητική ομάδα στο Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q04	Το έργο μας επέτρεψε να διευρύνουμε τα ερευνητικά πεδία που θεραπεύει ο Φορέας μας
Άμεσο	PI4Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκε νέα επιστημονική ή τεχνολογική γνώση στο Φορέα μας
Άμεσο	PI4Q06	Το έργο αποτέλεσε συνέχεια της ερευνητικής μας δραστηριότητας που είχε χρηματοδοτηθεί από άλλο έργο στο παρελθόν
Άμεσο	PI4Q07	Το έργο κατέληξε στα προσδοκώμενα, από το σχεδιασμό του, αποτελέσματα
Άμεσο	PI4Q08	Τα αποτελέσματα του έργου είναι συναφή με τις ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας
Άμεσο	PI4Q09	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν παρουσιαστεί από το Φορέα σε ευρύτερο κοινό ενδιαφερομένων
Άμεσο	PI4Q10	Ο φορέας μας έχει ξεκάθαρη άποψη για το πως θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα του έργου
Άμεσο	PI4Q11	Τα αποτελέσματα του έργου είναι συναφή με τις ανάγκες του φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q12	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν δημοσιευτεί από το Φορέα σε διεθνή συνέδρια ή σε διεθνή περιοδικά με αναφορά στην πηγή χρηματοδότησης
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q13	Η δομή μεταφοράς τεχνολογίας του Φορέα έχει επεξεργαστεί σενάρια αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q14	Τα αποτελέσματα του έργου οδήγησαν σε αίτημα για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας από το Φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q15	Ο Φορέας μας ίδρυσε εταιρεία-τεχνοβλαστό για να εκμεταλλευτεί εμπορικά τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q16	Ο Φορέας μας κατέθεσε πρόταση χρηματοδότησης για περαιτέρω έρευνα που θα βελτιώσει τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q17	Ο Φορέας μας εξασφάλισε χρηματοδότηση για την περαιτέρω βελτίωση των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q18	Υπάρχει ενδιαφέρον από επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q19	Υπάρχει ενδιαφέρον από επιχειρήσεις ή δημόσιους φορείς για την περαιτέρω ανάπτυξη των αποτελεσμάτων του έργου, π.χ., μέσω συνεργατικών ερευνητικών έργων ή έργων εφαρμοσμένης έρευνας
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q20	Η Δομή Μεταφοράς Τεχνολογίας του Φορέα μας προωθεί τα αποτελέσματα του έργου σε πιθανούς χρήστες
Μεσοπρόθεσμο	PI4Q21	Οι νέοι ερευνητές που προσελήφθησαν στο πλαίσιο του έργου εξακολουθούν να εργάζονται για τον Φορέα

ΕΠ6: Δραστηριότητες έρευνας στις επιχειρήσεις

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI6Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι επιστημονικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI6Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι τεχνολογικές ικανότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI6Q03	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι ερευνητικές δεξιότητες του Φορέα μας
Άμεσο	PI6Q04	Το έργο επέτρεψε στο Φορέα μας να προσλάβει νέους επιστήμονες ή ερευνητές
Άμεσο	PI6Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκε νέα επιστημονική ή τεχνολογική γνώση στο Φορέα μας
Άμεσο	PI6Q06	Το έργο κατέληξε στα προσδοκόμενα, από το σχεδιασμό του, αποτελέσματα
Άμεσο	PI6Q07	Ο Φορέας μας έχει ξεκάθαρη άποψη για το πως θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα του έργου
Άμεσο	PI6Q08	Τα αποτελέσματα του έργου είναι συναφή με τις ανάγκες του Φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q09	Η τεχνογνωσία που απέκτησε ο Φορέας μας από το έργο μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων προϊόντων ή υπηρεσιών
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q10	Η τεχνογνωσία που απέκτησε ο φορέας μας από το έργο οδήγησε στην ανάπτυξη νέων προϊόντων ή υπηρεσιών που είναι ήδη στην αγορά
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q11	Η τεχνογνωσία που απέκτησε ο Φορέας μας από το έργο μπορεί να βελτιώσει την οργάνωσή του ή τις διαδικασίες παραγωγής του
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q12	Η τεχνογνωσία που απέκτησε ο Φορέας μας από το έργο εφαρμόζεται για την καλύτερη οργάνωσή του ή στις διαδικασίες παραγωγής του
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q13	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν παρουσιαστεί από το Φορέα σε ευρύτερο κοινό ενδιαφερομένων
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q14	Τα αποτελέσματα του έργου έχουν δημοσιευτεί από το Φορέα σε διεθνή συνέδρια ή σε διεθνή περιοδικά με αναφορά στην πηγή χρηματοδότησης
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q15	Τα αποτελέσματα του έργου οδήγησαν σε αίτημα για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας από το Φορέα μας
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q16	ΤΟ Φορέας μας προτίθεται να καταθέσει πρόταση χρηματοδότησης για περαιτέρω έρευνα που θα βελτιώσει κι άλλο τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q17	Ο Φορέας κατέθεσε πρόταση χρηματοδότησης για περαιτέρω έρευνα που θα βελτιώσει τα αποτελέσματα του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q18	Ο Φορέας εξασφάλισε χρηματοδότηση για την περαιτέρω βελτίωση των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q19	Η εμπειρία του Φορέα από το έργο οδήγησε σε περισσότερες επενδύσεις του σε Έρευνα και Ανάπτυξη μετά την ολοκλήρωση του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q20	Οι νέοι ερευνητές που προσελήφθησαν στο πλαίσιο του έργου εξακολουθούν να εργάζονται για τον Φορέα
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q21	Ο κύκλος εργασιών του φορέα αυξήθηκε λόγω της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q22	Τα κέρδη του φορέα αυξήθηκαν λόγω της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q23	Τα λειτουργικά έξοδα του φορέα μειώθηκαν λόγω της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q24	Ο Φορέας μας εισήλθε σε νέες γεωγραφικές ή προϊόντικές αγορές λόγω της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI6Q25	Ο Φορέας διεύρυνε τον αριθμό των πελατών του λόγω της εκμετάλλευσης των αποτελεσμάτων του έργου

ΕΠ7: Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτηση</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI7Q01	Στο πλαίσιο του έργου διερευνήθηκαν ιδέες και λύσεις που προήλθαν από τομείς οικονομικής δραστηριότητας ή επιστημονικά πεδία πέραν απ' αυτά των άμεσα συμμετεχόντων
Άμεσο	PI7Q02	Στο πλαίσιο του έργου ελέγχθηκαν μέσω πειραματισμού, ανάπτυξης και βελτίωσης πρωτοτύπων υποθέσεις και προϋποθέσεις εφαρμογής νέων ιδεών
Άμεσο	PI7Q03	Στο πλαίσιο του έργου αναπτύχθηκαν δίκτυα μεταξύ των συμμετεχόντων / εταιρών που προσέφεραν διαφορετικές προοπτικές και εμπειρίες για την επίλυση των προβλημάτων στα οποία επικεντρώθηκε η δράση ή την εκμετάλλευση αναδυόμενων ευκαιριών
Άμεσο	PI7Q04	Στο πλαίσιο του έργου αξιολογήθηκαν αρκετές ιδέες και επιλέχθηκαν οι καλύτερες με βάση προκαθορισμένα κριτήρια και τεκμηρίωση
Άμεσο	PI7Q05	Στο πλαίσιο του έργου διατέθηκαν εξειδικευμένες και εξατομικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q06	Ως αποτέλεσμα του έργου, ιδρύθηκαν νέες επιχειρήσεις έντασης γνώσης (start-ups ή/και spin-offs) για την εκμετάλλευση των νέων ιδεών που δοκιμάστηκαν
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q07	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκαν νέα προϊόντα ή υπηρεσίες από τους συμμετέχοντες / εταιρούς
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q08	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκαν νέα προϊόντα ή υπηρεσίες από τους συμμετέχοντες / εταιρούς που είναι διαθέσιμα στην ελληνική αγορά
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q09	Ως αποτέλεσμα του έργου, αναπτύχθηκαν νέα προϊόντα ή υπηρεσίες από τους συμμετέχοντες / εταιρούς που είναι διαθέσιμα στη διεθνή αγορά
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q10	Ως αποτέλεσμα του έργου, σχεδιάστηκαν από τους συμμετέχοντες / εταιρούς νέες διαδικασίες παραγωγής
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q11	Ως αποτέλεσμα του έργου, εφαρμόστηκαν από τους συμμετέχοντες / εταιρούς οι νέες διαδικασίες παραγωγής που σχεδιάστηκαν
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q12	Ως αποτέλεσμα του έργου, σχεδιάστηκαν από τους συμμετέχοντες / εταιρούς νέες μέθοδοι οργάνωσης του τρόπου που λειτουργούν ή νέες μέθοδοι διαχείρισης των σχέσεών τους με τους πελάτες και τους προμηθευτές τους
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q13	Ως αποτέλεσμα του έργου, εφαρμόστηκαν νέες μέθοδοι οργάνωσης του τρόπου που λειτουργούν οι συμμετέχοντες / εταιροι ή νέες μέθοδοι διαχείρισης των σχέσεών τους με τους πελάτες και τους προμηθευτές τους
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q14	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι συμμετέχοντες/εταιροι που είναι ερευνητικοί οργανισμοί γνωρίζουν καλύτερα τις τρέχουσες και τις μελλοντικές ανάγκες των συμμετεχουσών / εταιρών επιχειρήσεων για τεχνολογικές λύσεις
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q15	Ως αποτέλεσμα του έργου, δημιουργήθηκαν ευκαιρίες για κινητικότητα ερευνητών μεταξύ των εταιρών - επιχειρήσεων και πανεπιστημίων ή ερευνητικών κέντρων, π.χ. μέσω ανοικτής πρόσβασης σε ερευνητικές εγκαταστάσεις
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q16	Ως αποτέλεσμα του έργου, κατατέθηκαν αιτήματα για χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από τους συμμετέχοντες / εταιρούς
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q17	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι εταιροι / συμμετέχοντες συνεργάστηκαν με φορείς από το εξωτερικό για την επίτευξη των στόχων του έργου
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q18	Ως αποτέλεσμα του έργου, κατατέθηκαν προτάσεις χρηματοδότησης για δράσεις έρευνας και καινοτομίας με τη συμμετοχή περισσότερων του ενός συμμετεχόντων / εταιρών.
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q19	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις αναγνώρισαν τη σημασία να αυξήσουν στο μέλλον τις δαπάνες τους για έρευνα και ανάπτυξη

Μεσοπρόθεσμο	PI7Q20	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις αναγνώρισαν τη σημασία να αυξήσουν στο μέλλον τις δαπάνες τους για καινοτομία
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q21	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι συμμετέχοντες / εταίροι έχουν συμφωνήσει σε ένα σχέδιο που εγγυάται τη βιωσιμότητα του σχήματος μετά την περίοδο χρηματοδότησης
Μεσοπρόθεσμο	PI7Q22	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι συμμετέχοντες / εταίροι έχουν συμφωνήσει σε ένα σχέδιο διεύρυνσης του εταιρικού σχήματος

ΕΠ8: Υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων για την υιοθέτηση καινοτομιών

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI8Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αναβάθμισε το μίγμα προϊόντων ή υπηρεσιών που ήδη διαθέτει στην αγορά
Άμεσο	PI8Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας επέκτεινε το μίγμα προϊόντων ή υπηρεσιών που διαθέτει στην αγορά
Άμεσο	PI8Q03	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας δημιούργησε νέα αγορά (γεωγραφική ή προϊόντική)
Άμεσο	PI8Q04	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εισήλθε σε νέα αγορά ή προσάρμοσε τα προϊόντα του στις ανάγκες μιας νέας αγοράς
Άμεσο	PI8Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εισήλθε σε νέα αγορά ή προσάρμοσε τα προϊόντα του στις ανάγκες μιας νέας αγοράς
Άμεσο	PI8Q06	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε της φήμη της εταιρείας ή/και των προϊόντων της
Άμεσο	PI8Q07	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας συμμορφώθηκε με κανονισμούς, ή/και πρότυπα, ή/και πιστοποιήσεις που είναι απαραίτητα για τα προϊόντα ή/και τις υπηρεσίες του ή/και τις παραγωγικές του διαδικασίες
Άμεσο	PI8Q08	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αναβάθμισε τις μεθόδους ή/και τις διαδικασιών παραγωγής που εφαρμόζει
Άμεσο	PI8Q09	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών του
Άμεσο	PI8Q10	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ευελιξία στην παραγωγή
Άμεσο	PI8Q11	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε το ρυθμό παραγωγής
Άμεσο	PI8Q12	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος
Άμεσο	PI8Q13	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το κόστος υλικών ή/και ενέργειας ανά μονάδα προϊόντος
Άμεσο	PI8Q14	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το χρόνο εισαγωγής ενός τουλάχιστον προϊόντος του στην αγορά
Άμεσο	PI8Q15	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε τις ικανότητες επεξεργασίας και ανάλυσης δεδομένων
Άμεσο	PI8Q16	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ανταλλαγή γνώσεων του με άλλες επιχειρήσεις ή πανεπιστήμια
Άμεσο	PI8Q17	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την αποδοτικότητα της αλυσίδας αξίας εντός της οποίας δραστηριοποιείται
Άμεσο	PI8Q18	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε ή ανέπτυξε σχέσεις με τρίτους (π.χ., πανεπιστήμια, προμηθευτές, πελάτες)
Άμεσο	PI8Q19	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε την ανθεκτικότητα και τη προσαρμοστικότητα του σε αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον
Άμεσο	PI8Q20	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εφάρμοσε νέο επιχειρηματικό μοντέλο
Άμεσο	PI8Q21	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε τις συνθήκες εργασίας, υγιεινής και ασφάλειας του προσωπικού του

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI8Q22	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε τις αρνητικές επιπτώσεις του στο περιβάλλον ή πέτυχε περιβαλλοντικές ωφέλειες
Άμεσο	PI8Q23	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας συμμορφώθηκε με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q24	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε τον κύκλο εργασιών του
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q25	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε το λειτουργικό του κόστος
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q26	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε τον αριθμό των εργαζομένων
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q27	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μείωσε την κατανάλωση ενέργειας
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q28	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έχει αυξήσει την αξία των εξαγωγών του
Μεσοπρόθεσμο	PI8Q29	Ως αποτέλεσμα του έργου, έχει βελτιωθεί η φήμη (brand) του Φορέα

ΕΠιο: Ίδρυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI10Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, τουλάχιστον ένας εκ των εταίρων/μετόχων του Φορέα ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα για πρώτη φορά
Άμεσο	PI10Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έφερε στην αγορά μια νέα ιδέα που ανέπτυξαν οι εταίροι ή οι μετοχικοί του
Άμεσο	PI10Q03	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έφερε στην αγορά μία νέα ιδέα που ανέπτυξαν τρίτοι (π.χ., ένα Πανεπιστήμιο)
Άμεσο	PI10Q04	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έφερε στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες που καλύπτονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ενός εκ των εταίρων ή μετόχων του
Άμεσο	PI10Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έφερε στην αγορά προϊόντα ή υπηρεσίες που καλύπτονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας που ανήκει σε τρίτους
Άμεσο	PI10Q06	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας έχει υποβάλει ένα τουλάχιστον αίτημα για κατοχύρωση πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ., δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, εμπορικό σήμα, ...)
Μεσοπρόθεσμο	PI10Q07	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας πραγματοποίησε τις πρώτες του πωλήσεις
Μεσοπρόθεσμο	PI10Q08	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας προσέλαβε νέο προσωπικό αυξημένων προσόντων
Μεσοπρόθεσμο	PI10Q09	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας πραγματοποίησε τις πρώτες του πωλήσεις στο εξωτερικό
Μεσοπρόθεσμο	PI10Q10	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αναζήτησε πρόσθετη χρηματοδότηση από ιδιώτες ή θεσμικούς επενδυτές
Μεσοπρόθεσμο	PI10Q11	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εξασφάλισε πρόσθετη χρηματοδότηση από ιδιώτες ή θεσμικούς επενδυτές

ΕΠΙι: Διεθνοποίηση επιχειρήσεων

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI11Q01	Κατά την περίοδο υλοποίησης του έργου, ο Φορέας πραγματοποίησε και άλλες επενδύσεις με στόχο τη βελτίωση της εξαγωγικής του δραστηριότητας
Άμεσο	PI11Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εξήγαγε για πρώτη φορά αγαθά ή υπηρεσίες του

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PIIIQ03	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι δεξιότητες σχεδιασμού και εκτέλεσης σχεδίων προώθησης των εξαγωγών του Φορέα
Άμεσο	PIIIQ04	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε τα προϊόντα / τις υπηρεσίες του ώστε να είναι εξαγώγιμα
Άμεσο	PIIIQ05	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας ανέπτυξε νέα κανάλια διανομής στο εξωτερικό
Άμεσο	PIIIQ06	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας βελτίωσε υφιστάμενα κανάλια διανομής στο εξωτερικό
Άμεσο	PIIIQ07	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας δραστηριοποιείται σε νέες γεωγραφικές αγορές
Άμεσο	PIIIQ08	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε την αξία των εξαγωγών του
Άμεσο	PIIIQ09	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας αύξησε τον αριθμό των πελατών του στο εξωτερικό
Άμεσο	PIIIQ10	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας συμμετείχε σε περισσότερες διεθνείς εμπορικές εκθέσεις απ' ότι στο παρελθόν
Άμεσο	PIIIQ11	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας συμμετείχε σε περισσότερες εμπορικές αποστολές απ' ότι στο παρελθόν
Άμεσο	PIIIQ12	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας διοργάνωσε περισσότερες προωθητικές ενέργειες στο εξωτερικό απ' ότι στο παρελθόν
Άμεσο	PIIIQ13	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας ανέπτυξε ή βελτίωσε τις ικανότητες παρακολούθησης των αγορών του εξωτερικού που τον ενδιαφέρουν
Άμεσο	PIIIQ14	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας εξασφάλισε τις απαραίτητες πιστοποιήσεις για τα προϊόντα που εξάγει
Μεσοπρόθεσμο	PIIIQ15	Ως αποτέλεσμα του έργου, το στελεχιακό του δυναμικό του Φορέα διαθέτει βελτιωμένες ικανότητες και δεξιότητες για το εξαγωγικό εμπόριο
Μεσοπρόθεσμο	PIIIQ16	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκε η φήμη του Φορέα στις αγορές του εξωτερικού
Μεσοπρόθεσμο	PIIIQ17	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο Φορέας μπορεί να προβλέπει και να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά απρόβλεπτα γεγονότα στις αγορές του εξωτερικού

ΕΠ12: Ψηφιακή αναβάθμιση επιχειρήσεων

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI12Q01	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας βελτίωσε την ταχύτητα σύνδεσής τους στο διαδίκτυο
Άμεσο	PI12Q02	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε πρόσβαση σε υπηρεσίες νέφους (cloud computing)
Άμεσο	PI12Q03	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας δημιούργησε Ιστοσελίδα
Άμεσο	PI12Q04	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας συνδέθηκε σε e-market places (B2B ή B2C)
Άμεσο	PI12Q05	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αξιοποίησε το digital marketing (google ads, facebook ads)
Άμεσο	PI12Q06	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε παρουσία στα Social media

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI12Q07	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας δημιούργησε ή βελτίωσε σημαντικά ένα e-shop ή ένα σύστημα κρατήσεων και τα υποστηρικτικά γι' αυτό υποσυστήματα
Άμεσο	PI12Q08	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε σύστημα ασφαλών πληρωμών
Άμεσο	PI12Q09	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε λογισμικό για την ηλεκτρονική τιμολόγηση
Άμεσο	PI12Q10	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε εξειδικευμένα συστήματα που βοηθούν στη βελτιστοποίηση της παραγωγής και των επιχειρηματικών διεργασιών (τύπου ERP, SCMS, WMS,PMS)
Άμεσο	PI12Q11	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε εξειδικευμένα συστήματα διαχείρισης πελατών ή προσωπικού της επιχείρησης (CRM, HRMS)
Άμεσο	PI12Q12	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας απέκτησε εξειδικευμένα συστήματα ή λογισμικά που ψηφιοποιούν την παραγωγική διαδικασία ή την παροχή υπηρεσιών της επιχείρησης
Άμεσο	PI12Q13	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας σχεδίασε και εφαρμόζει Πολιτική Ψηφιακής Ασφαλείας
Άμεσο	PI12Q14	Ο Φορέας επένδυσε στην εκπαίδευση του προσωπικού του για την αποτελεσματική αξιοποίηση της υποδομής ΤΠΕ που αναπτύχθηκε
Άμεσο	PI12Q15	Ο Φορέας επένδυσε σε πρόσθετο υλικό και λογισμικό για την αποτελεσματική αξιοποίηση της υποδομής ΤΠΕ που αναπτύχθηκε
Άμεσο	PI12Q16	Ο Φορέας προσαρμοσε το επιχειρηματικό του μοντέλο για να αξιοποιήσει τα αποτελέσματα της δράσης
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q17	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο Φορέας βελτίωσε την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών του
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q18	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο Φορέας βελτίωσε την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα στην παραγωγή ή στην παροχή υπηρεσιών
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q19	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο Φορέας βελτίωσε την ταχύτητα παραγωγής ή ανταπόκρισης στις ανάγκες των πελατών του
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q20	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε τον κύκλο εργασιών του
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q21	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας μείωσε το κόστος παραγωγής
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q22	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας μείωσε τα έξοδα διοικητικής λειτουργίας
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q23	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε τις γεωγραφικές αγορές στις οποίες δραστηριοποιείται
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q24	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε το μερίδιό του στις αγορές που δραστηριοποιείται
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q25	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε το προσωπικό του
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q26	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας αύξησε τις εξαγωγές του ή τον κύκλο εργασιών του από πελάτες εκτός Ελλάδας
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q27	Μετά την ολοκλήρωση της δράσης, ο φορέας πραγματοποίησε πρόσθετες επενδύσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη ή βελτίωση της ψηφιακής του υποδομής
Μεσοπρόθεσμο	PI12Q28	Μετά την ολοκλήρωση της δράσης, ο φορέας πραγματοποίησε πρόσθετες επενδύσεις για την εκπαίδευση του προσωπικού του σε θέματα που σχετίζονται με τη λειτουργία ή/και την αξιοποίηση της ψηφιακής του υποδομής

ΕΠ13: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινων πόρων για την έξυπνη εξειδίκευση

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI13Q01	Ως αποτέλεσμα της δράσης, βελτιώθηκε η ικανότητα του φορέα μας να αναγνωρίζει ειδικές δεξιότητες που έχουν αυξημένη ζήτηση στην αγορά εργασίας
Άμεσο	PI13Q02	Ως αποτέλεσμα της δράσης, ο φορέας υποστήριξε τους συμμετέχοντες να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση.
Άμεσο	PI13Q03	Ως αποτέλεσμα της δράσης, πιστοποιήθηκαν οι νεοαποκτηθείσες ειδικές δεξιότητες για ποσοστό πάνω από το 66% των συμμετεχόντων
Άμεσο	PI13Q04	Ως αποτέλεσμα της δράσης, πάνω από το 66% των συμμετεχόντων κατέχουν θέση εργασίας (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης), με τη λήξη της συμμετοχής τους
Μεσοπρόθεσμο	PI13Q05	Ο φορέας μας έχει εικόνα για την πορεία των συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας μετά τη λήξη της κατάρτισης.
Μεσοπρόθεσμο	PI13Q06	Ο φορέας μας συνεργάστηκε με άλλους φορείς για να υποστηρίξει την τοποθέτηση των συμμετεχόντων σε θέσεις εργασίας
Μεσοπρόθεσμο	PI13Q07	Ο φορέας μας έχει εικόνα για την αναγνώριση από τους εργοδότες της αξίας της κατάρτισης των συμμετεχόντων.
Μεσοπρόθεσμο	PI13Q08	Ως αποτέλεσμα της δράσης, πάνω από το 66% των συμμετεχόντων κατέχουν θέση εργασίας (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης), έξι μήνες μετά τη λήξη της συμμετοχής τους.
Μεσοπρόθεσμο	PI13Q09	Ως αποτέλεσμα της δράσης, πάνω από το 66% των συμμετεχόντων βελτίωσαν την κατάστασή τους στην αγορά εργασίας, έξι μήνες μετά τη λήξη της συμμετοχής τους

ΕΠ14: Επιταχυντής επιχειρηματικών ιδεών

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Άμεσο	PI14Q01	Το έργο υποστήριξε όλους τους ενδιαφερόμενους χωρίς κριτήρια επιλογής (προσωπικά ή τομεακά)
Άμεσο	PI14Q02	Η υποστήριξη προς τους ωφελούμενους από το έργο ήταν προσωποποιημένη στις ανάγκες ή το προφίλ του καθενός
Άμεσο	PI14Q03	Οι επιχειρηματικές ικανότητες στις οποίες καταρτίστηκαν οι συμμετέχοντες έχουν οριστεί βάσει ενός αναγνωρισμένου πλαισίου (π.χ., EntreComp)
Άμεσο	PI14Q04	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο φορέας υποστήριξε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες εν δυνάμει επιχειρηματιών για την ωρίμανση καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών και την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων
Άμεσο	PI14Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο φορέας υποστήριξε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες εν δυνάμει επιχειρηματιών να αναζητήσουν χρηματοδότηση για την εφαρμογή των επιχειρηματικών τους σχεδίων
Άμεσο	PI14Q06	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο φορέας υποστήριξε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες εν δυνάμει επιχειρηματιών να αναζητήσουν εταίρους για την εφαρμογή των επιχειρηματικών τους σχεδίων
Άμεσο	PI14Q07	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο φορέας υποστήριξε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες εν δυνάμει επιχειρηματιών να αναπτύξουν ένα πρωτότυπο
Άμεσο	PI14Q08	Ως αποτέλεσμα του έργου, ο φορέας υποστήριξε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες εν δυνάμει επιχειρηματιών να αποκτήσουν ή να διαχειριστούν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
Μεσοπρόθεσμο	PI14Q09	Ο φορέας παρακολουθεί τακτικά την εξέλιξη των ωφελούμενων μετά την ολοκλήρωση της συμμετοχής τους στο έργο
Μεσοπρόθεσμο	PI14Q10	Πάνω από το 25% των επιχειρηματικών σχεδίων που ωρίμασαν ως αποτέλεσμα του έργου οδήγησαν στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων από τους ωφελούμενους

Μεσοπρόθεσμο	PI14Q11	Πάνω από το 25% των επιχειρηματικών σχεδίων που ωρίμασαν ως αποτέλεσμα του έργου οδήγησαν στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων από τους ωφελούμενους
Μεσοπρόθεσμο	PI14Q12	Πάνω από το 25% των επιχειρηματικών σχεδίων που ωρίμασαν ως αποτέλεσμα του έργου χρηματοδοτήθηκαν από πόρους εκτός των ίδιων κεφαλαίων των συμμετεχόντων

ΕΠΙ5: Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI15Q01	Οι προσληφθέντες άνεργοι πτυχιούχοι αξιοποιήθηκαν σε καθήκοντα που ήταν αντίστοιχα των τυπικών προσόντων τους
Άμεσο	PI15Q02	Οι προσληφθέντες άνεργοι πτυχιούχοι βελτίωσαν τις γνώσεις τους με εκπαίδευση κατά την εργασία τους (on the job training)
Άμεσο	PI15Q03	Οι προσληφθέντες άνεργοι πτυχιούχοι βελτίωσαν τις γνώσεις τους με πρόσθετη ειδική εκπαίδευση που παρασχέθηκε με μέριμνα του Φορέα
Άμεσο	PI15Q04	Οι προσληφθέντες άνεργοι πτυχιούχοι ανέπτυξαν νέες δεξιότητες τους κατά τη διάρκεια της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους στο Φορέα
Άμεσο	PI15Q05	Η συνεισφορά των προσληφθέντων ανέργων πτυχιούχων στις δραστηριότητες και την ανάπτυξη του Φορέα κατά τη διάρκεια της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους ήταν η αναμενόμενη
Άμεσο	PI15Q06	Όλες οι θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα του έργου διατηρήθηκαν έξι μήνες μετά την ολοκλήρωση της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους
Μεσοπρόθεσμο	PI15Q07	Μετά την ολοκλήρωση της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους, ο Φορέας ανέθεσε αυξημένες αρμοδιότητες ή δυσκολότερα καθήκοντα στους ανέργους πτυχιούχους που προσέλαβε
Μεσοπρόθεσμο	PI15Q08	Μετά την ολοκλήρωση της συγχρηματοδοτούμενης περιόδου απασχόλησής τους, ο Φορέας αύξησε τις μικτές αποδοχές των ανέργων πτυχιούχων που προσέλαβε
Μεσοπρόθεσμο	PI15Q09	Μετά την ολοκλήρωση του έργου, ο Φορέας δημιούργησε πρόσθετες θέσεις απασχόλησης υψηλών τυπικών προσόντων

ΕΠΙ6: Υποστήριξη τοπικών οικοσυστημάτων καινοτομίας

Κατηγορία αποτελεσμάτων	Κωδικός Ερώτησης	Κείμενο Ερώτησης
Άμεσο	PI16Q01	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς προτεραιότητας ενημερώθηκαν συστηματικά για τα ερευνητικά αποτελέσματα των τοπικών πανεπιστημίων ή ερευνητικών κέντρων που μπορεί να τους ενδιαφέρουν
Άμεσο	PI16Q02	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς προτεραιότητας είναι σε θέση να γνωρίζουν ποιες ερευνητικές ομάδες από τα τοπικά πανεπιστήμια ή/και ερευνητικά κέντρα ασχολούνται με επιστημονικά πεδία που τους ενδιαφέρουν
Άμεσο	PI16Q03	Ως αποτέλεσμα του έργου, τα τοπικά πανεπιστήμια ή/και ερευνητικά κέντρα γνωρίζουν τις τρέχουσες ανάγκες των τοπικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς προτεραιότητας για τεχνολογικές λύσεις
Άμεσο	PI16Q04	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς προτεραιότητας

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
		ενημερώθηκαν συστηματικά για τις παγκόσμιες τεχνολογικές εξελίξεις στον κλάδο τους
Άμεσο	PI16Q05	Ως αποτέλεσμα του έργου, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς προτεραιότητας ενημερώθηκαν συστηματικά για τις εξελίξεις στις παγκόσμιες αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται
Άμεσο	PI16Q06	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε ο αριθμός των προτάσεων για έργα ανάπτυξης ικανοτήτων που υποβλήθηκαν από τα μέλη του οικοσυστήματος για χρηματοδότηση από εθνικούς ή Ευρωπαϊκούς πόρους
Άμεσο	PI16Q07	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε ο αριθμός των προτάσεων για έργα έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας που υποβλήθηκαν από τα μέλη του οικοσυστήματος για χρηματοδότηση από εθνικούς ή Ευρωπαϊκούς πόρους
Άμεσο	PI16Q08	Ως αποτέλεσμα του έργου, βελτιώθηκαν οι διαδικασίες συλλογής και ανάλυσης δεδομένων που αφορούν τις επιδόσεις του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας
Άμεσο	PI16Q09	Ως αποτέλεσμα του έργου, έχουν συμφωνηθεί οι βασικοί δείκτες επιδόσεων που περιγράφουν την επιθυμητή εξέλιξη του οικοσυστήματος καινοτομίας στο μέλλον και έχουν τεθεί στόχοι γι' αυτούς
Άμεσο	PI16Q10	Ως αποτέλεσμα του έργου, ενημερώνονται τακτικά οι φορείς που είναι αρμόδιοι για χάραξη πολιτικής αλλά και όλοι οι ενδιαφερόμενοι για την εξέλιξη των βασικών δεικτών επιδόσεων με το χρόνο
Άμεσο	PI16Q11	Ως αποτέλεσμα του έργου, κατατέθηκαν στους αρμόδιους φορείς τεκμηριωμένες προτάσεις για θέματα που αφορούν την ανάπτυξη του οικοσυστήματος καινοτομίας
Άμεσο	PI16Q12	Ως αποτέλεσμα του έργου, δρομολογήθηκαν αλλαγές από τους αρμόδιους φορείς βάσει διαπιστωμένων αστοχιών που αναδείχθηκαν είτε από την παρακολούθηση των επιδόσεων ή από εξωτερικές αξιολογήσεις
Άμεσο	PI16Q13	Ως αποτέλεσμα του έργου, διαμορφώθηκε μία ξεκάθαρη στρατηγική για το είδος και τους στόχους των συνεργασιών του οικοσυστήματος καινοτομίας με φορείς ή περιφέρειες του εξωτερικού
Άμεσο	PI16Q14	Ως αποτέλεσμα του έργου, αυξήθηκε ο αριθμός των προτάσεων για διεθνή έργα έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας ή ανάπτυξης ικανοτήτων στα οποία συμμετέχουν μέλη του οικοσυστήματος
Άμεσο	PI16Q15	Ως αποτέλεσμα του έργου, παρακολουθούνται στενότερα οι εξελίξεις στον τομέα της πολιτικής για την έξυπνη ανάπτυξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο
Μεσοπρόθεσμο	PI16Q16	Ως αποτέλεσμα του έργου, τα μέλη του οικοσυστήματος είναι πλέον δεκτικά στη διερεύνηση ιδεών και λύσεων που προέρχονται από τομείς οικονομικής δραστηριότητας ή επιστημονικά πεδία πέραν απ' αυτά που άμεσα τους ενδιαφέρουν
Μεσοπρόθεσμο	PI16Q17	Ως αποτέλεσμα του έργου, μία ευρύτερη κοινότητα συμμετόχων ενημερώθηκε με ξεκάθαρο και πειστικό τρόπο για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικο-τεχνικές προκλήσεις ή/και να αξιοποιηθούν ευκαιρίες σε περιφερειακή κλίμακα
Μεσοπρόθεσμο	PI16Q18	Ως αποτέλεσμα του έργου, τα μέλη του οικοσυστήματος είναι πλέον δεκτικά στη συνδιαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας μέσω της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης
Μεσοπρόθεσμο	PI16Q19	Ως αποτέλεσμα του έργου, τα μέλη του οικοσυστήματος είναι σε θέση να εξετάσουν διαφορετικές προοπτικές και εμπειρίες για την επίλυση των τοπικών προβλημάτων ή την εκμετάλλευση ευκαιριών και να συμφωνήσουν μία αμοιβαία αποδεκτή προσέγγιση

<i>Κατηγορία αποτελεσμάτων</i>	<i>Κωδικός Ερώτησης</i>	<i>Κείμενο Ερώτησης</i>
Μεσοπρόθεσμο	PI16Q20	Ως αποτέλεσμα του έργου, τα μέλη του οικοσυστήματος αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα των επενδύσεων σε έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία

[G4Q00002] Αν υπάρχει κάποιο αποτέλεσμα του παρατηρήθηκε λόγω του έργου στο Φορέα σας και δεν έχει προβλεφθεί παραπάνω, σας παρακαλούμε να το συμπληρώσετε.

Παρακαλώ γράψτε την απάντησή σας εδώ: _____

[G4Q00003] Πόσο σημαντική, για το Φορέα σας, θεωρείτε την επίπτωση των αποτελεσμάτων του έργου για το οποίο κληθήκατε να απαντήσετε στην έρευνα;

Παρακαλώ επιλέξτε μόνο ένα από τα παρακάτω:

- Καμία επίπτωση
- Αμελητέα επίπτωση
- Μέτρια επίπτωση
- Σημαντική επίπτωση
- Έντονα ισχυρή επίπτωση

[G4Q00004] Τεκμηριώστε συνοπτικά την απάντηση που δώσατε στην προηγούμενη ερώτηση.

Παρακαλώ γράψτε την απάντησή σας εδώ: _____

Εξέλιξη της επιχείρησης μεταξύ 2018 και 2022 (αφορά μόνο επιχειρήσεις)

[G05Q16] Ανεξαρτήτως από την επίπτωση του έργου για το οποίο κληθήκατε ν' απαντήσετε στην έρευνα, πώς εξελίχθηκαν τα παρακάτω θεμελιώδη μεγέθη του Φορέα σας μεταξύ των χρήσεων 2018 και 2022; *

Απαντήστε αυτή την ερώτηση, μόνο αν ισχύουν οι παρακάτω συνθήκες:
 Η απάντηση ήταν 'Επιχείρηση' στην ερώτηση '[G1Q00001]' (Σε ποιόν από τους παρακάτω τομείς κατατάσσεται ο οργανισμός τον οποίο εκπροσωπείτε;)

Παρακαλώ επιλέξτε την κατάλληλη απάντηση για κάθε στοιχείο:

	Αύξηση	Ίδιο	Μείωση
Κύκλος εργασιών			
Κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων			
Αριθμός απασχολουμένων (Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης)			
Αξία εξαγωγών			

